

ČASOPIS

TOWARSTWA

MAĆICY SERBSKJEJE

1849 — 1850.

Redaktor: **J. E. Smoler.**

II. a III. LĚTNIK.

W Budysinje.

Z Nakladom Maćicy Serbskjeje.

Č A S O P I S

TOWARSTWA

MAĆICY SERBSKJEJE

1849 — 1850.

Redaktor: J. E. Smoler.

II. a III. LĚTNÍK. — ZEŠIWK I.

5

W Budysinje.

Z Nakladom Maćicy Serbskjeje.

Č A S O P I S
TOWAŘSTWA
MAĆICY SERBSKJEJE.

P R Ě N I Z E Š I W K.

1849 — 1850.

Štwórty džesatk basnjow

wot
Handrija Seilerja.

1. Lišcyné nakezanje.

Liška něhdy khora wali
Stonajo so do lěhwa,
Prjódecy pak ju žerje, pali
Jeje skutkow njeprawda,
Džeše: hjejzo wotkhorju,
Dha so wěscje polěpšu,

Liška začu položenje
Z tutej želnej spowjedžu,
Požadane wotkhorjenje
Dónádže tež po tydzenju,
Dzak budź bohu! mysleše,
Zo mi zaso lěpje je.

Liška nětk na strowej nozy
Kur a hus drje njekranje,
Alje dzerži so po bozy,
Kiž ji z horja pomhaše?
Ně, ach ně, ju zamjerza,
Zo je wjelje skomdzita.

Tyšny són so lišey zdaše
Slub a khorosc přetrata
A duž z nowa wotwjeraše
Kurjeać pola burika,
Jun' pak zlě so poradzi —
Psyk ju skoro dočini.

Wona lubi, na smjeré khora,
Z pokutnymi sylzami,
Hjejzo hdy wjac rubi **z** dwora,
Dha chce wumrjeć na měscéje,
K nakazanju wot boha
Čas a składnosć požada.

Liška zhoni nowu hnadu,
Smjeré ju tón króć njezmota,
Wěriš, zo njej' přišla k padu
A zo slab je dzeržala?
Ně, ju jenož mjerzaše,
Zo so malo pasla je.

„Wjetši šelma, wjetše zbožje“
To trošt běše lišcyny —
A duž z nowa wótři nožje
Na kury a na husy,
Rjekny: pah, to wšitko dže,
Štož so hlada, mudry je.

Prjedy hač zla smjeré ju mori,
(**Z** krótkim njech wěc dopojdam)
Liška hišcje dwójcy skhori
A štož kóždy zhuda sam,
Z kóždym razom pokuta
Wudawki nowy dočaka.

Naposledku, ach, o w jéna,
Kak so zbožje njewjerci —
Liška w paslach popanjena
Za hunami žałosći,
Při wšěch swjatyeh pokutu
Lubješe tam zawěstu.

Kak su wěrne, kak su sprawne
Jejne sluby poslenje,
Hajnkjej tam drje njebě zjawne,
Wjedzieć też je njechaše,
Alje pris! ju zarazy
Srjedź najlepšej' pokuty.

* * *

Sluby lamać — dołho wuñdże,
Často prut je łahodny,
Alje swój čas karan dóndže,
Zo so wuško wotrazy,
Mudri z časom wopomnja:
Kajawka so njewróća!

2. Law a švine.

We Africy, hdžež lawy su,
Law trjechi šwinca před džeru.
Hač k zemi so švine pokhili
A lawej tacu wokoši
A zwaži so z nim poryčeć
A prašeńčko so woprašeć.

O knježje kralo khwalobny,
Štó je či runy na mocy?
Štó khróbło twoje wupojda
Kaž člowjek, tak też zwěrina!

Duž praj, što honak stróži ēe,
Dyž „kikjerahí“ zaspěwje?

„Što staraja ēe slaboscje
„Wot majestosje našeje“
Law zmórča a so rozhněwa
A zběže tacu na šwinca;
Šwap! jeho klesny bjez woči,
Hač wohjeň z wočow wuleći.

Duž praji nan tón šwincowy:
Mój synko hiščeje njemudry,
Chceš wulkich a swět k přečejej,
Dha hladkować so přiwučeji.
Štóž ryči wěrnosté, hórki je,
Plic, plac! na hubu dóstanje.

3. Pjenježne tyranstwo.

Knjez toleř džeše k šesnakjej:
Ja sym twój knjez, to hinak njej,
So naduwaj po móžnosći,
Na mój bôk waha přewaži,
Jun wjacy*) pláeu, dyžli ty,
Duž widžiš, zo mój wotročk sy.

Tyranje! Šesnak zaklinkuy,
A mjerzaše so dundyrsey
A myleše: kak započnu,
Zo nabydu tu khudobu?
A we tym, zo tak hudaše,
Duž wosmak pôdla wuhladnje.

*) Kaž jedyn widži, dha je to specijal byl.
Red.

Ty khadla! šěsnak zawoła,
Wěš hižno moje prawizna?
Jun wjacy płaću, dyžli ty,
Duż sy mój wotročk rodżeny,
Sčeń sebi klobuk přede mnū
A wutřesaj mi sukničku.

Hm! wosmak ēežcy zdychuje;
To tola hjelcę hrjeba mje,
Bych jeno móhl — za tajku česć
Cheył tebje hroznje domoj wjesć:
Što činju? koho porazyć?
Na někim tola knyez chen być!

Duż wuhladny kroś slěborny
A k wutrobje jom' ložo by,
Wón rěska: wbohì prošerjo,
Kryj přede mnū sej bjezwočo!
To hnada je, zo slěpeo ty
Kroś płaćiš a mój wotročk sy.

Kroś slěborny kaž woblaty
Nic slowčko na to njepikny,
Tu worčizuu — wón pomysli,
Wy kroški a wy pjenježki
Mí z danju płaćić budźeće —
Wy čerwjenaki, čakajće!

* * *

Tak džěla horde, wostudte
Tyranstwo w swěćje pjenježne.
To něchtóžkuliž pomysli
Hdyž polak ma na hozpodźje,
Zo knyez je wšěch dwajnowarjow
A požada jich česčenjow!

4. Zajac a mrowja.

We sonach słodkich na poli
Knjez zajac něhdy spaše,
Duž jeho mrowja wubudži,
Kiž po nim zběhowaše;
Wón na nju njemdry sakruje
A za to smjeré ji sudžeše.

„Ach, njebudź takhlej surowy“
Duž mrowja poča prosyć,
Budź wulcymysnje zmysleny,
Ja džak ehen wěčny nosyē
We wntrobje a pomjatku
Za twoju sčerpnu dobrotn.

„Běž“, rjekny wuchač, „puzorna“.
Mi hódno njej’ ée skażyć,
Hjejz’ budžeš pak mi do lěhwa
Hdy wjacy na mnje ťazyé,
Dha pak so z tobu stało je —.
Tón džak — njech jeno wostanje

We sonach słodkich po lěci
Tam zajac zasy spaše,
Duž mrowja jeho wubudži
A jachlo powjedaše:
Ćek, ćek! ja widzich ze štoma
Po polu khodžo hajnika.

Knjez Měšawkjec so džakuje
A něžkuje, štož móže
A ducy sej tak mysleše:
Što podawa so lóžje,
Hač zo tón mały zaepity
Je wulkjemu tež wužitny

5. Mjetel a hnojowy bruk.

„Pój, žiów so wšak wot kwětkow tuka“
Pój! wabi mjetel hnójskoh' bruka,
„Njej' lěpje čiste wuzwolié
„A k lěpšemu so přiložić?“
A zo by bruk lóst, lubosć dostał
A při tej lěpší pastwje wostal:
Dha mjetel z nim je lětała
A swój kumšt jemu pokaza.

Węc nowa ta so bruка jima,
Směch towařow wón kjedźbu nima;
Wón rady khwalbu srěbaše,
Duž z njerjada so pozběže.
Wón jědžiše próch kwětkow rjanych
A pilny njepřepušči žanych,
A mjetelje žno wyskachu:
Tu měchmy dušu dobytu!

Přez pola, ťuki, přez pót swěta
Naš bruk, kaž praju, doho lěta,
A we tym, zo tak éahaše, ~~X~~
Duž kruwjacy planc wuhladnje.
Tón běše jeho pastwa stara
A wonja jemu jara jara,
Tež stari bratřja kiwaja —
Wón myсли a so rozmysla.

Hól pos te kwětki wše! wón trubi,
Tón planc mi zawěrnje so lubi
Kaž róžowa ta zahrodka,
Adej ty čistosć wobožna!
We njerjedźje wón zasy toči
A staja wopokaz před woči:

Štóż mazuch je wot naroda
Lóšt do njerjada wobkhowa!

6. Wjelk a wowa.

Wjelk wowcu něhdy z wowčernje
Je wabił z klamu lesnej:
Pój z jastwa won, tu maš so złe,
Pój k swobodnosći česnej,
Chceš dlęje dać so honić psam
A třihać skupym člowjekam?

„Rad lubje“, wowca wotmolwi,
Do twojej rady zwolu,
To jeno čiu mi k lubosći
A dopjela moju wolę:
Njech zuby ēi a pazory
Prječ wozuńje lazeńk wustojny.

Wjelk na to něšto do brody
Sej mjelčo borbotaše
A potom, kaž był wjesely,
Sej tacy rybowaše:
Haj, haj! ja leću k lazeńkjej —!
Hač do dżens' pak so wrócił njej'.

* * *

Wjelk w tutej basni pokaže,
Štóż późnać ludzi žada,
Štó rubježnik a falšnik je,
Hjejz' plówsa njej' a blada;
Duż hladaj, komu wěrił by,
Hač tež je wěry dostojny.

3. Wóz o žabę.

Wóz přindže k pieu do hatka,

Hdzež wójsko žabow bě.

Ach božo! rjechta žabina,

To za nas budže zlé,

Hdyž hačon teiko zmorduje,

Što tajki ujepljech zežerje!

Wóz zaru! žaby zaržachu

A z cicha zakorča:

Ach, tón ma tračou złobotu

A smjeré nam připojdža

Zo strachom kóžda třepjeta,

Na čekanje je hotowa.

Wóz třase hłowu rohatu

A kroči do wody! —

So žaby ručje khowachu

Pod křčk a do trawy

A z cylym khwatom někota

Je přez htowu so přečista.

Wóz poča střbać wodzičku

Do kutta lačneho —

Ach bjeda! žaby měnjaču,

Nětk, nětk je stało so,

Tón najprjedy chce wodu wzæć,

Zo móht nas lèpje spopadać.

Štož wjedzichu, štož móžachu, *

Duž kóžda skakaše

Won z hatka won, tam přez kromu,

Přez brjohi wysokje,

A k dopomjenju wěčnemu
Swój strach do knihow pisachu.

* * *

Što tón a tamny wuhlada
Přez brylu bojosće —
Kak hlupych šerja bjez kónce
Jich prózne namyslje,
To zhoniš z tutym pojdaněkom,
Duž njeběž z kóždym zajacom!

S. Wósłow prawowanje.

Do črjódki wóstow na brjóžku
So wósty něhdy džélachu.
Duž nastá wulka měšeńca
A kopanje a překora,
Kaž něhdžežkuliž přečelstwo
Pri branju přindže pod koło.

Mul, dobra wowca změrniwa,
Na jednanje sej prócu wza;
Kaž jandžel wón k nim ryčeše
A měri, hлада, rjaduje,
Zo wulki, srěni, malučki
Swój džél by dostał po prawdžje.

Ty plówša! jeni zaśwarzja,
Ty šelma! druzy pluwaja,
Ně! kón, to můž je hinajši,
Tón našu wěc njech wučini.
Kón wołany tež přiběhnje
A měri, piše, woptuje.

Wón wsć te wósty zwoptowa
A wóstam wusudzenje da:

Ta wěc, kiž mače we skóržbje,
Mi lědy prócu zaplači
A teho dla, kaž widziče,
Tu žadyn' ničo njekrydnje.

Hač to te wóslý mjerzaše,
Zo jich proces tak wupadze!
Ně! mali wulkim popřachu
A wulcy džachu bjez sobu:
Njech je! my wutrać budžemy,
Tym malym ničo nanihdy!

* * *

Bjez khěžkarjom a bjez burom
Je zawisć jědowaty štom
A tola lózo namaka
So w psowej hěcje pomazka,
Hač jednota a popřeče,
Hdžež burjo su a khěžkarjo.

9. Bitwa žiwjelow. *)

Wohjeń z wodu wojoyaše —
Žadyn dobyé njemóže,
Hač so runje zapjeraše,
Rycersty so bědžeše,
Po pomocy teho dla
Kóždy woła towarša.

Wět' a zemja pak to běstej,
(Hjejzo powjesć bajka njej')
Kotrejž na tu pomoc džěstej
Kóždy swojom' přečezej.

*) Žiwjel (po prawym žiwjel) — das Clement.

Kajkje wěncy dobyštaj

Při posledku wohladaj.

Kaž so wě, dha bitwa prawa

Nětk so hakhlej spočina,

Wětřik wóhnjej mocy dawa —

Zemja wodu podpjera,

Ruče, wuče, howrenje

Ze wšech kóncow slyšeć bě.

Wójna přesta. Wohjeū pobyl

Bě we bitwje najhóršej,

Zo pak njeje ničo dobył

Dawa winu wětřikjej;

Woda nebje mudriša,

Zemi winu přisndža.

Kajki kóne to bě z tej wěcu?

„Wodžany a wobožny —“

Tež nic haložku na měcu

Wět' a zemja njedoby,

Alje džěstaj zrudnaj dom

Z nječeséu a porukom.

* * *

Wěstym Indžom při jich zwadzje

Khróblje njebudź pomočny,

Přetož hdyž jim zlě so radži

Aby nic po mysličcy:

Za džak winu přěhrača

Pomočnikjej přicpija.

10. Židzana a rubjana lapka.

Wottřihnjenej, wotcisinjenej

Pola krawca pod lawu

Ležeštej we kuli jenej
Lapcy dwě we kućiku,
Jena běše židžana,
Druha bě wot rubjeńca.

„Na čo, bohužel, sym dójšla“
Plače lapka židžana,
„Kralam, knežim k pyšje wujša
„Z krosnow puć běch do swěta,
„Paradiz mój nadžaty
„Widžu nětko zhubeny.“

„„Jedyn dostatk mamój““ rjekny
Lapka k nej ta rubjana,
„„Kajkiž pak mi přichod čekny,
Znjesu jara troštniwa,
Žanu krasnosć na swěće
Papjernik mi njerubi.““

* * *

Z plačom husto knježja w swěće
Smjertnu dróhu nastupja,
Bjerje smjerć pak w khudej hěćje
Wbohoh' rubjeńcnošerja:
Tón so lóhcy spokoji,
Dokjelž mało přisadži.

Powjesť wo serbskich kralach.

Wot J. A. Jenča.

Stawizny Slowjanow a wosebje tych samych, kiž něhdy z tuteho boka Wódry a Bobra hač k brjoham rěki Salje a Lóbja přez cyły nětčiši pôlnocny němski kraj bydlachu, su hišen předeo mało přepytane a teho dla tu a tam hišen z wulkjej čémnoséu přikryte a najmjenje znate. W najnowišim času je sebi drje slowjanski stawiznař Šafařík *) w tutej naležnosći wulku zaslúžbu zaslužil a njenadžujcy světlou pruhu do tuteje čémnoséje přinjesl; alje wjelje wostanje hišče přepytować, wjelje hiséje wuslědžić a nawuknyć. Slowjanskje stawizny poskićuja spisowarjam hišen wulkje a plódne polo k wobdzělanju, alje mało jich je, kiž so tym wšelakim wobčežnosćam zwólniwje podčisnjeja, kotrež tajkje přepytowanje sobu njese. Wosebje čežkje a wobčežne pak je přepytowanje stawiznow tych Slowjanow, kiž něhdy swoje bydlą w nětčišim němskim kraju mějachu a ku kotrymž tež my Serbjo stušamy. Šafařík mjenuje titych Slowjanow zhromadnje „,połôbskich Slowjanow“ to rěka Slowjanow, kiž po Lóbju [Elbe] bydla, a dželi jich do třech hlównych ludow, do Lutycow aby Wjeletow, do Bodryeow a do Serbow. Wšitkje tute slowjanskje ludy, kiž běchu něhdy tak mocne, zo před nimi cyła němcina třepotaše, su so po

*) Slowanské starožitnosti sepsal Paweł Josef Šafařík. W Praze 1837. 8.

Do němskoho přeložene:

Pawł Josef Šafaříks slowanské Alterthümer. Deutſch von Moſig von Nehrenfeld, herausgegeben von Heinr. Wuttke. 2. Voe. 8. Leipzig 1844.

času zhubili a do Němeow přewobročili, jeno maly zbytk je wostał, a tón smy my Serbjo w hornych a delnych Lužicach.

Husto je so to prašenje postajilo, kajku statowu wustawu su tute slowjanskje ludy zastarsku měli, jako běchu hiščen swobodne wot němskjeho spřaha, hač demokratisku abo aristokratisku, hač republiku aby monarchiju. Mało je so hač dotal na tuto prašenje wotmolwiło, a hdyž je so wotmolwiło, dha husto dosé wopačnje. Napismo tuteho nastawka ryči wo serbskich kralach, z tym pak hišče prajene njeje, zo su naši stari wócojo něhdy sami bjez sobu runje tak wudospolnjene kralestwa měli, kaž je nětko w našich časach wšudžom wokolo nas widžimy. Serbjo, wot tutych cheu mjenujcy wosebje w swojim nastawku powjedać, bydlachu něhdy, hižom wot kónca pjateho lětstotetka sem, přez wšitkje nětko nimalje cylje přeněmčene krajiny wot Bóbra hač do Salje a k sichtelskim horam, hluboko nutř do derinskjeho [thüringijsk] lěsa, na wobimaj stronomaj Lóbja, k pólnoocy wot rudnych horow. K tutym krajinam slušeja: wulki džél Šlezynskjeje, cyłe horne a delne Lužicy, cyła něhduša Sakska nimalje hač k Harcej, a tež nětčiše sakskje wójvodstwa Starohrôdska, Weimarska, a z džélem tež Majningska, dalje reuskje wjerchowstwo Rudolstadt. Tudy wšudžom knježachu něhdy serbskje ludy, kiž so do třoch hlównych splahow džélachu. Tute tři splahi běchu:

1) Lužičenjo, wobydlerjo delnych Lužicow a bližšich krajinow k pólnoocy hač do Barlina delje a k ranju hač k Wódrje.

2) Milčenjo, webydlerjo cyleho kraja bjez delnymi Lužicami, rěki Kwisy, českich horow a Lóbja, to rěka cyuje horneje Lužicy a wulkjeho džela Mišonskjeje.

3) *Kar' ižoziv mjenowani Serbjo, wobydlerjo cyleho kraja na lěwej stronje Lóbja a při brjohach rěki Salje, wokolo Lipska, Starohroda a Zyea.*

Ku kóždemu tuthyč třoch hlownych splahow serbskoho luda slušeše wjacy mjeňsich rodow, kiž běchu bjez sobu přez wosebite mjeno, mjenje přez wosebitu naryč, najhusčišo pak přez wosebitu wustawu rozdželene. Tak liči Šafařík pola Lužičanow sydom mjeňsich rodow, bjez kotrymiž so Lubušenjo a Žarovjenjo wuznamjenja. Pola Milčanow njedadža so žane wosebite rody wuslědžič, alje jeno wosebite župy [Gau], kiž su najskjerje hakhlej po přewinenju Serbow přez Němcow nastale. Leutsch*) mjenuje tři tajke župy: „*Zagost, Budusin a Goreliz.*“ Tež pola „*Serbów*“ na lěwej stronje Lóbja rozdželujetaj Šafařík a Leutsch wokoło jidnače župow a mjeňsich rodow, bjez kotrymiž su wosebje Glomačenjo [Daleminci] k wuzběhnjenju. Tute vjetše a mjeňše splahi slowjanskjeho luda běchu něhdy mócene a state, jako hišeje z Němcami wo swoju swobodnosć a narodnosć wojowachu, a lětstotetki dyrbjačhu so minyč, prjedy hač woni přez Němcow surowosć a šibałosć do wotročkowstwa přindžechu, swoju staru swobodnosć a ryč a narodnosć zhubichu a Němcow za svojich knjezow spóznachu. Alje kajku wustawa mějačhu woni prjedy, hač so tute žadlawe přeměnjenje sta? Wšelako je so na tuto prašenje wotmolwiło, husto dosé jara wopačnje ze zacpjenjom stawiznow. Či sami, kiž přeja, zo su serbske ludy hdy swojich wosebitych kralow měli, powołaja so při tym na to, štož stary stawiznař Prokop wo Slowjanach z cyla praji**): „*Antow a Slo-*

*) *Markgraf Gero von Leutisch.* Leipzig 1828, strona 215.

**) *Procop lib. 3 de bello Goth. c. 7. p. 542. conf. lib. 2. p. 420.* *Antarum Slavinorumque nationes non ab homine aliquo*

wjanow narody newobknježa so wot jeneho wěsteho muža, alje su wot stareho časa sem w ludowej a powšitkomnej swobodnosći živi a teho dla so tež wšitkje wěcy, kiž snano su wužitne, aby snano čežkje, do zhromadneho wu-radżowanja bjeru.“ — Teho runja powołaja so tež na to, štož biskop Dithmar w swojej khrónicy piše*) nic runje won wo Serbach, alje wo jich północnych susodach, mjenujcy wo Lutycach: „**Tutym wšitkim**, kiž so zhromadnje Lutycjo mjenuja, **wosebićiwje** žadyn knjez prjódknjestej, a t. d.“ Na tute słowa powołaja so Knauth **), Anton ***) a druzy, kotrymž so powjesć wo serbskich kralach wěrić njecha. Druzy †), kotriž bychu tola radzi tutu powjesć za prawu spóznali, dokjelž je tola w stawiznach wjaczy hač džesać króć wo serbskich a slowjanskich kralach ryč, mysla sebi, dokjelž Prokopowe a Dithmarowe słowa dorozymili njejsu, zo su Dithmarowe słowa skażene a porjedžuju łaćanskje słwo „ullus“, tak, zo maja tute słowa potom tajki rozom: „**Tutym wšitkim**, kiž so zhromadnje Lutycjo mje-

uno reguntur: sed ab antiquo plebeja communique libertate vivunt et idcirco res omnes, quae vel utiles sint, vel forte difficiles, in commune consilium dedueuntur.

*) Dithmar Chronicon ed. Wagner, lib. 6. p. 151. His omnibus, qui communiter Luitici vocantur, dominus specialiter non praesidet ullus. Unanimi consilio ad placitum suimet necessaria discutientes, in rebus efficiendis omnes concordant.

**) Knauth: Kirchengeschichte der Oberlausitzer Sorberwenden, strona 124.

***) Anton: Erste Linien eines Versuchs über die alten Slaven, strona 90.

†) Přirnnaj: Destinata litteraria et fragmenta Iusatica, dzěl VII, strona 699.

nuja, wosebićiwje jedyn [jenički] knjez prjódknjestei. To drje je dobry rozom a autor tuteho porjedzenja ma cylje prawje, hdyž won praſi na spomnjenym měſeje: „Wěste je, zo su Serbjo tak wjelje, a snano hišće wjacy kralow abo wjeréhow měli, hač do kak wjelje ludow so woni džélachu, dokjelž wšitkje stare pisma a khróniki nadosć wo serbskich kralach a wjeréchach powjedaja, tak, zo drje je tutón narod wjelje bólje na mnohoći, hač na pobrachnjenju knježtwow čerpić měl.“ Alje to je hołe porjedzenje, wostaňmy při tych słowach stejo, kaž su we wšitkich wudawkach a rukopisach Dithmara pisane a hladajmy, hač bychmy tež tak dobry rozom z tych samych wučahnyé möhli. Dithmar ryči wo **Lutycach zhromadnje** [*omnibus — communiter*], a praſi, zo tutym wšitkim [*omnibus*] wosebity [*speciales*] knjez, aby kral prjódknjestei. A to ma won cylje prawje. Nihdžen mjenujcy njenamakamy žanu powjesć wo tym, zo by žadyn kral tutym ludam wšitkim zhromadnje rozkazował, wosebje nie w Dithmarowym času. Kaž běchu Serbjo do wšelakich splahow a rodow rozdželeni, tak bě tež pola Lutycow, a kóždy splah, husto dosć kóždy ród měješe swojego wosebiteho krala aby wjeréha. Runje tak bě tež pola Serbow. Powšitkomneho serbskjeho krala, kiž by hdy nad cylum splahom knježil, nihdžen žancho njenamakamy, a samo to je jara njewěste, kaž budžemy pozdžišo widzić, hač je hdy žadyn jeno nad jenym cylum splahom knježil. Teho dla ma **Anton** w swojej knižcy wo starych Slowjanach *) w někotrych kruchach prawje, hdyž praſi: „Slowjanow wustawa bě hišće w časach Prokopa [?] ta najprěniša, mjenujcy demokratiska. Tola znajachu woni kralowskje dostojnſtwo, a běchu snano w tutej naležnosći hižom w

*) Anton: Črtež římen ic. džel I. str. 90.

najstarších časach z Athenskimi runy wosud měli. Někotre [?] splahi mějachu tež kralow, štož so přez příklady dopokazać dawa. Teho dla rěka tež tajki pola wšitkich kral. Štož Prokop praji, zo so slowjanskje ludy nic wot jeneho wěsteho njewobknježa [*non ab homine aliquo uno reguntur*], to płaći jeno wot starších časow [552] a dopokaže naposledku jeno, zo slowjanskje narody njejsu jeneho jeničkjeho krala měli. Serbjo, wo kotrychž tudy wosebje ryčimy, a z cyła wšitkje druhje slowjanskje ludy, mějachu swojich wosebitych kralow, kralikow a hlownikow, kaž to stawizny dopokaża. Najbólje měješe kózdy ród swojeho krala aby wójwodu, za džiw hdy běše jedyn cyły splash jenemu jeničkjemu podčisnjeny, ženje pak njebě cyły serbski lud pod rozkazowanjom jeneho. Tak wjelje je wěste, tak derje, kaž to, zo mějachu Serbjo tež swojich wosebnych w kraju, kiž běchu sebi přez khróblosé a ryčerskje skutkibjez swojim ludom wěstu mòc dobyli a k kotrymž běchu so teho dla druzy přizanknyli a so jich nawjedowanju podčisnyli. Teho dla powjeda tež stawiznař Helmold*) husto wo serbskich wosebrych [*nobiles*] a zemjanach. Jako bě w lěče 1168 danski kral Woldemar Ranskich, to rěka wobydlerjow na kupi Ranje [Rügen] přewinył, a k dawkam přinuzował, dyrbještaj jemu dwaj kralowskaj bratraj, Tetisław a Jaroměr, kaž tež cyle zemjanstwo přisahać, a wón wjedžiše wjelje džěci wosebnych swójbow sobu do swojeho kraja. Jeli zo směmy wot tuteho džěla polóbskich Slowjanow druhemu džělej Serbow to samo přicpié, dha k wérje njepodomne njepostajimy, hdyž tež wo serbskich wosebnych ryčimy. K temu přistajamy hišće,

*) Helmoldi Chrónicon Slavorum lib. II. 13. p. 236: Accepit filios nobilium obsides et abduxit eos secum in terram suam.

zo so wjelje nětčišich zemjanskich swójbów, kiž so na „itz“, abo na „ow“ skónčeja*), hišéje džensniši džen wot starych serbskich wosebných swójbów wotweduja. Přirunajmjená zemjanskich swójbów „Bolberitz, Carlowitz, Nostitz, Buchow.“ Ztutego tak derje, kaž zteho, štož smy hižom prjedy za prawo zpóznali, mjenujcy, zo měješe kóždy serbski ród swojego krala, dadža so jeno powjesje zrozumić, kiž su nam w stawiznach zakhowane a w kotrychž je wo zeňdzenju sydom aby třicecoh serbskich kralow aby wjeřchow ryč, kaž to w našim dališim přepytowanju spóznajemy. Tola praša so nětko najprjodcy, što měješe pola Serbow kralowskje dostojnство na sebi, po kajkých prawidłach měješe so kral we wójnje abo w času měra zadžeržeć cylemu ludej, abo jeho wosebnym mužam napřećiwo a na kajkje wašnje je knježerstwo po wotemrěcu jeneho serbskjeho krala na druhjeho přišlo. Jara derje mohlo so na tute prašenja wobšernje wotmolwić, alje my cheemy tudy jeno krótkje slědy k dališemu přepytowanju pokazać. Wěste je, zo pola Serbow w času měra kral wjelje njeplaćeše; kóždy činješe, štož so jemu spodobaše, a kral sam w swojim hrodžje abo w swojim hrodžišću sedžiše a so wo nikoho jara njestaraše. Alje hdyž wójna nastā, dha bě kral wodžer swojego luda, kiž so ze swojimi wosebnymi wokoło njeho zhromadžowaše. Tedom rozkazowaše wón z njewobmjezowanej mocu, cyły lud staji na njeho swoje dowěrjenje a běše jemu podčisnjeny. Tedom steješe kral za lud, a lud za krala. Běše pak měr, dha zastupowaše kral swój lud zwonkomnym a znutřkomnym njepřečelam napřećiwo. Tola njemóžeše wón wažne, cyły narod

* Grosser, Lautſtäische Meitwürdigkeiten lib. III. c. 10. p. 42.
Hauptmanu, Niederlausitzsche Wendische Grammatica. str. 100. 101.

nastupace węcy sam bjez ludoweje wolje wobzaňknyé. Teho dla piše Dithmar^{*)}: „Jeneje myslje wuradžua woni w radžje po swojim dobrozdaću nuzne węcy a su we wuwjedżenju tych samych wšitey přez jene.“ Štož Knauth^{**)} w swojich serbskich cyrkwińskich stawiznach praji, zo su pola Serbow, hdyz je wójna nastala, hakhlej ryceřsocy a brónsocy mužojo hromadu přišli a sebi krala aby wójwodu wuzwolili, kiž je jeno tak dołho knježil, hač wójna traješe, po skónčenju wójny pak ničo wjacy płaćił njeje, je wopaka mysl. Wjelje bólje powjedaja stawizny, zo je kral tedom swój lud zhromadził, abo zo su so teho dla někotři kralojo hromadu zejšli a sebi wuradžili, kak bychu swoje wojska hromadu storčili a tak njepřečelow najlepje zbili. Tak powjeda^{***)} so wo Lubinu, wulkjej horje njedaloko Budyšina, zo su junu na tej samej sedmjo serbscy kralojo hromadu přišli, zo bychu jow [snano w hrodźje jeneho serbskjeho krala aby wójwody?] radu składowali, kak bychu Němcow čežki spřah najlepje wot so wotcisnyé móhli. Wšitey radžachu k wojnje a jako mějachu bórzy po tym Serbjo wótru bitwu z Němcami njedaloko Lubina, panychu tamni sedmjo kralojo wšitey w bitwje, wot njepřečelow zabići. Jich serbscy bratřja pohrjebachu jich na to na Lubinu, kóždeho ze swojej złotej krónu pod jedyn wulki kamjen, hdzež jich króny hišće džensiši džeň wotpočuja, na lěpše časy čakajo a na swobodnosć serbskjeho luda. To drje je basní ze rta luda napisana a my njechamy teho dla tež z nej dalje ničo wopokazać, hač zo je samo

^{*)} Lib. VI. p. 151. Unanimi consilio ad placitum suimet necessaria discutentes, in rebus efficiendis omnes concordant.

^{**) Knauth, Kirchengeschichte der oberlaus. Sorberwenden, st. 124.}

^{***)} Přirunaj: Gräfe, Volkssagen der Oberlausitz st. 71 a 72.

w basnjach serbskjeho luda ryč wo hromadupřindzenju serbskich kralow před wójnu, a nie wo hromadupřindzenju cyleho luda a ważwołowanju kralow. Bychu naše serbskie stawizny tak dejre wopisane bylo, kaž stawizny druhich połobskich Słowjanow, dha bychmy tu wěc hnydom přez někajkjeho stareho stawiznarja dopokazać móhli, štož by so tež tudy činié hodžilo, njebychmy so z tutej powjeséu spokojili, kiž ma, kaž budžemy to pozdžišo widzię, swój dobry historiski podłożk. Ważna je tež w tym nastupanju powjesé, kotruž je nam stary stawiznar **Wittekind***) zawostajil. Wón ryči mjenujey wo jenym serbskim kralu a praji: „Běše [pak] wěsty Słowjan wot krala Hjendricha zawostajeny, kiž dyrbješe jich knjez byé po ludowym prawje, mjenujey tak, zo syn po nani přindže.“ Tudy widžimy zjawnje, zo je tež pola połobskich Słowjanow a po tajkim tež pola Serbow tak mjenowany „jus haereditarium“ plaćił, to rěka, zo je po nanje jeho syn kralestwo dostał. Přirunamy z tym hišće, štož husto wo połobskoserbskich stawiznach namakamy **), zo su so po smjerći jeneho krala jeho zaostajeni synojo wo kralestwo zwadžili a zo su naposledku husto dosé němcy khěžorojo jednać dyrbjeli. Tute powjesje su jara ważne, wosebje, dokjelž bjez druhim tež pokaža, zo je, kaž pola druhich Słowjanow, tak tež pola połobskich Serbow knježstwo po smjerći nana na jeho synow w runych džélach rozpanylo, tak pak, zo je jedyn, a to nie runje najstarši, alje kiž je so ludej spodobał, wyššu moc abo principat wobkhował. Tak

*) Wittekind ap. Meibom, T. I. Rec. Germ. s 647: Fuit quidam Slavus a rege Henrico relictus, qui jure gentis paterna successione, dominus esset eorum.

**) Přirunaj: Šafařík II. S. 522.

pisa stawiznař **Eginhartus**,*) zo je w lěće 823 němski kral **Ludwig** na sejmje w Frankfurcéje zwadu bjez dwémaj wjeřhomaj **Lutycow**, synomaj stareho krala **Ljuby**, wujednał, tak, zo je drje kóždy swój džél na knježtwje dostał, zo pak je so młodšemu **Čedodrag** gjej na požadanje cyleho luda wyšša mót přepodała. Tež to je po tajkim wěste, zo mějachu **Serbjo** swoje kralowskje swójby, z kotrychž swojich kralow a wójwodow dostawach; kóždy serbski splah pak měješe swojich kralow a hlownikow a teho dla tež swoje kralowskje swójby. W času wójny podčisny so kóždy zwolniwje jich nawjedowanju a rozkazowanju, w času měra pak so lud dalje wo nich njestaraše. Teho dla so džiwać njetrjabamy, hdyž čitamy, zo pola Serbow w změrných časach kralojo druhdy cylje ničo plačili njejsu. To kóždy přida, kiž jeno trochu serbskje stawizny znaje. Tak namakamy w lěće 826 serbskoho krala **Tunyla****) na ingelhejmskim sejmje pola němskoho krala **Ludwiga**, kiž dyrbješe jeho zaso ze Serbami zjednać, z kotrymž bě do překory přišol. W lěće 859 postanychu **Serbjo** přeciwo Němcam a zarazychu ***) swojeho krala **Čistobora**, dokjelž bě němcy zmysleny. Bodrycojo wuhnachu ****) w lěće 983 swojeho stareho krala **Mestywoja** z kraja, dokjelž so jim njespodobaše, a tak mohlo so hišče wjelje druhich příkladow postajić, kiž dopokaža, zo mót serbskich kralow w času měra njewobmjezowana byla njeje. Kajka pak je w tutym času jich najwosebniša džělawosć byla, to drje so na prôšk wuslědzić njeda, alje my móžemy ju tola přez přirunanie

*) *Einh. Monum. Germ.* I. 310, ib. II. 627.

**) *Einh. Monum. Germ.* I. 214.

***) *Annal. Fuld. Monum. Germ.* I. 372.

****) *Ad Bremens. II. 31. Helmold I. 16.*

serbskich stawiznow w jeje bławnych dżélach spóznać. Hońtu w cémnych lésach, kiž tedom hišće Lužicy a cyły serbski kraj bólje přikrywachu, służa k najwosebnišej zabawnej dżławosći starych serbskich kralow a wosebnich rycerjow. Zo bě ta sama jara bohata, móžeš lóhey spóznać, hdyž wopomniš, zo za starsku nic jeno jelenje, sorny a wjelki w našim wótenym kraju přebywachu, alje zo tež risy, mjedwjedzie a džiwje woły w lésach wokoło błudzachu. Zo su so tudy tež lawy khownali, njeda so ani ze znajomnsta serbskjeje ryče z pomjenowanjow tuteho zwérjeá, ani z cémneho a basniccy podomneho wotwjedowanja „la wskjeje hasy“ w Budyšinje dopokazać, a my budžemy so teho dla za našich starych serbskich wótcow z mjenišej zwérinu spokojić dyrbjeć. Zo su sebi serbsey kralojo w času měra tež hosíny hotowali a so k zabawnym bjesadam zhromadžowali, hodži so přez stawizny dopokazać, teho runja tež, zo su woni při přibójskich woporach a swjedzenjach wěste prawa měli, zo su najprjedy swoje wopyry składowali, najprjedy za so přibohow prašeé dali a zo su sobu nutř do templow a swječenych hajow hié směli, do kotrychž hjewak při smjeréi nichtón, hač měšnicy, stupić njesmiedžiše. Tola pak wužiwaše wyssi měšnik pola serbskich ludow hišće wjetšu česć, hač kral a měješe wjetšu moc w swojimaj rukomaj, štož tež **Helmold wobkruća.** *) Štož sud nastupa, dha móžemy jenož ze stawiznow druhich połobskich Slowjanow naśladować, zo je walki džél teho sameho tež pola Serbow w rucey krala był. Tak powjeda **) **Helmold**, zo je

*) Helmold lib. I. c. 52: Rex apud eos modicae aestimationis est comparatione flaminis.

**) Helmold lib. I. c. 83 p. 185: Illis inter vetustissimas arbores vidimus sacras quercus, puae dicatae fuerant. Deo terrae

pola Stargarda lès nadziejšoł, w kotrymž su bjez mnohim i
jara starymi štomami tež někotre swjate duby stali, kiž
su při bohéj Prowej swjećene bylo. W tutym lësu je
kózdej dwë njedzeli cyły lud ze swojim měšníkom a ze
swojim kralom hromadu přišoł dla sudženja a rozsudže-
nia wšelakich wèow. Zo je so najskejre tež pola
Serbow sud w runej mèrje stał, je jara k wérje podob-
ne, hdyž wopomnjamy, kajka podobnosć so we wašnjach
a pocćinkach słowjanskich splahow namaka. Prašamy
so naposledku hišće, hdíže su serbsey kralojo bydlili,
dha ma so wotmøwić, zo su kralojo wjetšich splahow
serbskјeho ludu swoje hlowne města, kralojo mjeňišć
splahow aby małych rodow pak jenož hrody aby hro-
dzišća měli, wokolo kotrychž drje twarjenja služomnega
luda stejachu. Znate je přez stawizny, zo běchu Ore-
kuuda [Arkona], Ranograd, Wolin [Winetha], Brani-
bor, Račibor kralowskje města połobskich Słowjanow
a sydla serbskich kralow. Tež pola nas we wobimaj
Lužicomaj a na wobimaj stronomaj Lóbja namakaš hiš-
će města abo městnosće, wot kotrychž pak stawizny
wobswědčuja, zo su tam hrody serbskich kralow aby
wjeřchow stale, pak ludźjo powiedaja, zo su tam něhdy
serbsey kralojo swoje sydło měli. Spomnić trjebam jeno
na twjerdziznu Gronu [Grana, Gana] w kraju serbskјeho
naroda Glomačenjow, kotruž w lèje 927 němski khěžor
Hjendrich I. za dwaceći dnjów doby a rozlama. Hdíže
je tuta twjerdzizna stała, so prawje wjaczy wuslě-
dzićć njeda. Leutsch*) pyta ju tam, hdíže je nětko
wjeska „Jahna“, ležo njedaloko města Riesy. Dalje
powiedaja stawizny, zo je tež na hrodišku pola Žido -

illius Proven. Illic secunda feria populus terrae cum flamine et
regulo convenire solebant propter judicia.

*) Knauth Kirchengeschiedtce etc. strona 34.

wa w starych časach hród serbskich kralow stał, kiž je najskjerje w lěće 806 wot Frankow pod nawjedowanjom jich wójwody Korlje, młodšeho syna Korlje wulkjeho, wutupjeny, štož pozdžišo dalje přepytamy. Teho runja je tež wěste, zo su něhdy na Limasowej horje pola Königshaina, na Landskróni pola Zhorelca, na hrodzišću pola Bórkowow w delnych Lužicach so hrody serbskich kralow pozběhałe. Přiwozmjemy k temu hišće, štož lud tu a tam wot zapanjenych aby k zemi zrunanych hrodow powjeda, dha móžemy hišće na mnohich druhich městach bydla serbskich kralow aby wosebnych rycerjow wuslědžić. Tak powjeda zo bjez ludom wo Lubinu pola Budestec, zo je tam něhdy hród serbskјeho krala stał, teho runja tež wo ščežey, kiž wot Kulowa do Dubrjenka wjedže, zo je tam stary serbski hród so něhdy do zemje přepadnył dla zlosće a bjezbóžnosće swojich wobsedžerjow a zo su jón pozdžišo Kulowěnjo ze zemje wuryē spytali. Njedaloko Žemrja w delnych Lužicach namakaš na Bawdachskich polach bahnojte městno, hdzež nimalje přez cyle lěto woda steji. Wot tuteho městna so powjeda,**) zo je tam něhdy krasny hród stał, kiž je do zemje zapanył. A tak móhl hišće wjací příkladow ze stawiznow aby ze rta našeho serbskјeho luda napisać, kiž bychu nas tam a sem na městnosć kjedžbliwych scinile, hdzež bychmy móhli hród abo statok jeneho stareho serbskјeho krala pytać. —

Štož nětko stawizny našich starych serbskich kralow, jich mjena, žiwjenje a skutki nastupa, dha su te same jara zašmatane a z wulkjej čěmnošću přikryte, do

*) Leutsch: Markgraf Gero etc. 8. Přirunaj tež: Neber die Geschichte Gröna in der slaw. Zupanie Glomazi von Göspe. Leipzig 1834

**) Nowiny wot lěta 1843 st. 162.

***) Přirunaj: Lauf. Magazin 1839 st. 360.

kotrejež budže lědom hdy žane wučene pjeru swětlu pruhu přinjesć mōc. Lědom někotre mjena a podeňzenja starych serbskich kralow su so w stawiznach wukhowale, kiž nam pohlad do žiwjenja našich starych serbskich wóteow wotewrja. Dokjelž pak je jich žiwjenje wažne za serbskje stawizny, dha chceemy tudy k najmjeňšemu na tych kralow spomnić, wo kotrychž wěmy, zo su pak we Łužicach, pak tola w Serbach, to rěka nad połonišim džělom polóbskich Słowjanow knježili.

Stary stawiznař Fredegar piše, *) zo je w lěcéje 630 bjez Frankami a čěskim kralom Samom zwada nastala, zo je Samo Frankow pola Wogastisburga w horcej bitwje, kiž tři dny traješe, zbil a zo je so jemu na to Derwan, kral Serbow, podčisnył. Nětko so praša, hdíže Derwan po prawom knježeše. Němcsey spisowarjo Thumann, Gebhardi a druzy praja, zo je we Łužicach swoje knježstwo měl. Alje Fredegar piše, zo je Derwan hižom předy ze svojim ludom k kralestwu Frankow přislušał, Łužica pak ženje Frankam njeje podčisnjena byla.**) Leutsch pyta ***) Derwanowe knježstwo z wulkim nješikom zady Morawskjeje pola južnych Serbow, kaž by rjekł, zo su Frankojo tež tutym rozkazowali. Samo sam pak ženje njeje Frankam podčisnjeny był, kaha dyrbjeli jim ludy, kiž zady jeho kralestwa bydlachu, služić? Derwanowe kralestwo mamy teho dla jeno z boka

*) Fredeg. c. 68: *Multis posthaec [po bitwi pola Wogastisburga] viribus Winidi in Thoringiam et reliquos vastando pagos in Francorum regnum irruunt. Etiam et Dervanus, dux gentis Urbiorum, qui ex genere Sclavinorum erant et ad regnum Francorum jam olim aspexerant, se et regnum Samoni cum suis tradidit.*

**) Přirunaj: Šafařík II. st. 513.

***) Leutsch: Mährgräf Gero st. 322.

českjeho kralestwa pola polóbskich Słowjanow pytać. Prjedy pak dyrbimy wjedzić, hdíje je **Wogastisburg** [*castrum Vogastense*] ležal. Najljepje bjez wšitkimi wukładowanjemi so mi spodoba, štož Thunmann praji, zo je město **Wogastisburg** prastare město „*Voigtsburg*“ w Voigtlandzje bjez Derinskjej a Českjej. Jeli zo je bitwa tudy byla, dha so lóhcy zrozumić da, zo su Čechojo [*Winidi*] hnydom po njej do Derinskeje zapad sčinili a zo je so jim bórzy Derwan ze swojim kralestwom podčisnył. Derwan běše kral, „*gentis Urbiorum*“. Zo je to wopakje wotpismo rukopisow, je Šafařík zjawnje dopokazał, zo dyrbi potajkim na město „*Urbiorum*“ stać „*Surbiorum*“ [= *Soraborum*, Serbow]. My budžemy teho dla Derwanowe kralestwo njedaloko Derinskjeje pytać dyrbjeć. Stary stawiznař Amoin, kiž něhdíje 380 lět pozdžišo hač Fredegar pisaše, wupraji *) so na rune wašnje, zo je njedaloko Derinskjeje knježil, a toho dla so Šafaříkowa mysl jařa poruča, kiž je jemu jeho knježstwo z boka rudnych horow bjez Lóbjom a Salu připokazał. Hjewak wo Derwanu ničo znate njeje; hač jeho prawe mjeno přez Fredegara skażene njeje, to so wjaczy wuslèdžić njeda, z cyła pak so tež Šafaříkjej njelubi, dokjelž jako swójbne mjeno pola starych Słowjanow žaneho runjeća nima.

Nimalje dwě séje lět pozdžišo namakamy Serbow z wobimaj bokomaj Lóbja z Čechami w zwjasku. Jako běše khěžor Korla wulki rómsku krónu dostał, wobzankny wón, sebi Čechow a Serbow podčisnyé. Teho dla pôsla wón w lěcéje 805 swojeju synow **Ludwiga** pobóžneho a **Kerlu** młodšeho z wulkim wójskom přeciwo Čecham a Serbam. Frankow wójsko běše do třoch sylnych črjó-

*) Amoin lib. IV. c. 28.

dow dželene, třeća črjóda, kiž z Frankow, Saksow a sywjernych Slowjanow wobsteješe, džěše nimo Harca přez Salu a Lóbjo a přindže do kraja Glosmačow. Tudy knježeše tedom kral Semil*), kiž dyrbješe so Frankam podčisnyé. Potom čehniše wójsko Frankow do Čech. Zo je tudy bjez Frankami a Čechami bitwa była, je wěste, alje kak je ta sama wupanyła, to je jara njewěste. Němsey spisowarjo powjedaja, zo je Frankow wójwoda Korla Čechow zbił a teho dla je Böhland**) tutu bitwu do bliskosće Budysina přepołožił a jako jeje scěwki postajił smjeré jeneho českjeho wójwody „Čech“, k zemi zrunanje serbskjeho hroda na hrodzišku pola Budysina a dołholětne podčisnenje serbskjeho luda. To pak stawizny***) jako wopačne wotpokazaja. Frankojo njejsu tedy do Lužic přišli, alje w Čechach horkach wokoło Litoměřic wokoło bludžachu, woblehnychu podarmo město Kadan a dyrhjachu so naposledku zaso wróćić, dokjelž Čechow móc jara přibjeraše. Při jenym wupadźje Čechow padže jich wójwoda „Lech“ a z teho je Böhland najskjerje „Čech“ wudžěał. Zo Frankojo tedom Serbow podčisnyli njejsu, to pokaže so z teho, zo jich w scěhowacym lěče 806 w českjej wojnje hromadźje namakamy. Dokjelž běchu mjenujcy Frankojo přeciwo Čecham njezbožomni byli, pozběhnychu so tež Serbo w lěče 806 přeciwo Frankam, zo bychu hišće dospołnišu swobodnosć doepjeli. Alje Korla wulki brónješe so bólje, hač hdy, a pósła swojego syna Korlu

*) Tutón kral rěka w Chron. Moiss. w Monum. Germ. I. 307 „Semela.“

**) Böhland: Schidjale der Oberlausitz und ihrer Hauptstadt Budissin. st. 16.

***) Šafařík II. st. 424.

přečiwo nim. Tutón storči ze Serbami pola Hwerenafelde hromadu, tudy nastá mordarska bitva, w kotrejž Serbjo přehrachu a swojeho krala Miliucha zhubichu. Na to čehnichu Frankojo dalje, w wypusťichu cyly serbski kraj z wobeju bokow Lóbj a natwarichu njedaloko Magdeburka a w Hali dwě nowej twjerdžizne přečiwo Serbam, kotrejž woni ze swojimi wojakami wobsadžichu. Praša pak so nětko, hdzje je tutón kral Miliuch knježil, dha dyrbimy najprjedy wjedžić, hdzje je tamne město Hwerenafelde k pytanju, pola kotrehož je wón swoje žiwjenje zhubił. Ledebur *) džerži Hwerenafelde za kraj při rěcy Werrje w Derinskjej. Alje temu je napřečiwo stara khrónika, kiž je nam tutu powjesé zakhowała. Wona powjeda **) mjenujcy, zo je Hwerenafelde z tuteho boka Salje [*ultra Salam*] ležalo a zo je Korla pozdžišo hakhlej přez Lóbj šoł. Teho dla budžemy z wjetšim prawom tuto město na prawej stronje Salje pytać, to rěka bjez Salu a Lóbjom, snano wokoło nětčišeho města Gery. Wo kralu Miliudchu powjeda nětko tamna khrónika dalje, zo je jara mócný a wutrobity byl a zo je nad Serbami knježil. Přirunamy z tym hišče, štož Fuldiskje annalje praja **), zo je Korla po prawym přečiwo Serbam wyšše Lóbj [super Albim] éahnył, dha budžemy bórzy

*) Ledebur: Archiv VI. 35—39.

**) Chronic. Moissiacense ad a. 806. Přirunaj: Monum. Germ. I. 308. II. 258: Carolus movit exercitum suum ultra Salam super Guerchaeldo [Guerenaueldo]. Et tunc fuit intersectus Nusito [Milito] rex superbis, qui regnabat in Suirbis. Et postea remeavit Albiam et vastavit regiones illas. Et caeteri Reges istorum venerunt ad eum et promiserunt se servituros pio imperatori.

***) Ann. Fuldenses in Mon. Germ. I. 3. Carolus junior cum exercitu a patre missus in Sorabos super Albim fluvium habitantes, depopulata Slavorum terra, ducem eorum Moliduch interfecit.

spóznać móc, hdźje je Miliđuchowe kralestwo leżale. Hdyž mjenujcy tute tri węcy wopomnimy, zo na lěwym boku Lóbja Glomačenjo bydlachu, kotrychž kral Semil běše so Frankam hižom lěto prjedy podčisnył, dalje, zo je Korla po prawym wyšſje Lóbja éahnył a naposledku, zo je Miliđuch jara mocny a hordy [*superbus*] kral był, dha jeho kralestwo nihdžje druhdžje pytać njemóžemy, hač na prawej stronje Lóbja, to rěka w Milscy, aby w hornej Lužicy. Milska hišće ženje pod Frankow přišla njebě, teho dla bě Miliđuch tak mocny a hordy, teho dla čehniše wón [*snano swojim podtlóčenym bratram na lěwej strónje Lóbja*] přez Lóbjo Frankam napřečiwo hač do Hwerenafelda, hdžež wón w bitwje swoje žiwjenje za swobodu swojego serbskjego luda zhobi. A scěwki tuteje zhujeneje bitwy běchu za Serbow hubjene. Frankojo čehnichu dalje přez Lóbjo, wupuscicu na wobimaj stronomaj rjany serbski kraj a powalichu a spalichu při tutej skladnosći najskjerje tež wjelje stów lět stary serbski hrod na hrodišku pola Židowa [*snano Miliđuchowe kralowskje bydlo?*]. Mjeński serbscy kralojo, kiž běchu najskjerje prjedy z Miliđuchom k wulkjemu mocnarstwa zjenočeni byli, dyrbjachu so nětko Frankam podčisnyć a swojich synow jim jako zastajeńcow [*ob-sides*] přepodać. Wot tuteho časa sem poča so tež lužiskim Serbam slónco swobodnosće khować, woni so ženje wjacy k tajkjemu kćenju pozbehnyli njejsu, kaž pod Miliđuchom a někotre lěta pozdžišo běše hižom Budyšin, wot Serbow po wutupjenju jich hroda na hrodišku založeny, w rukach Němcow, kiž joń dalje twarjachu a bórzy do twjerdzizny přewobrōčichu. Stož nětko hisćje Miliđuchowe mjeno nastupa, dha je to samo jemu najskjerje wot jeho luda miłego wašnja dla narjeknjene. Stawiznarjo jeho mjeno wšelako pisaja: Nusito [?], Melito, Miliđuoch, Moliduch, Ludoch. Tute wše-

Iakje skaženja su, kaž kóždy widzi, z njeznajomstwa ze serbskjej ryēu wujše. Jeho prawe serbskje mjeno pak je Miliuch, a jeli zo so z tuteho mjena knježerja na jeho kralestwo sčehować smě, dha snano cylje wopak nimamy, hdyž mjeno jeho kralestwa „Milska“ wot njego abo tola k najmjeñšemu wot teho sameho korjenja wotwjudujemy. Kaž je ze stawiznow znate, namaka so tuto mjeno haklej w džesatym stotetku pola stawiznarjow. —

Hač runje běchu Serbjo wot Frankow khětro jara zbići a přez smjeré swojeho najsławnišeho krala Miliucha hľuboko zranjeni, dha tola jich mōc hišće cylje zlemjena njebě a woni stejachu teho dla tež hišće přeco pod nawjedowanjom swojich narodnych serbskich kralow. Hižom w lěje 816 widzimy jich zaso z Frankami we wójnje, dokjelž běchu z nowa přeciwo nim postanyli. Teho runja wojuvachu Němcy w lěje 820 z Ludowitom [w stawiznach Liduit mjenowany] kiž běše wjeřch ranišich Slowjanow. K ranišim Slowjanam pak slušea Serbjo, potajkim měli tudy zaso jeneho serbskjeho, snano delnjolužiskjeho krala. Z lěta 826 powjeda*) stawiznař Eginhardus wot jeneho serbskjeho krala, kotrehož wón Tungla [Tunglo, Tuglo] mjenuje, zo je tón samy pola khěžora Ludwiga wot swojeho luda wobskorženy był, jako měl zle wotpohladanja přeciwo khěžorej. Teho dla zamolwješe so Tunglo pola khěžora na ingelhejmskim sejmje a bu za njewinowateho spóznaty, dyrbješe pak tola swojeho syna jako zastajenca khěžorej přepodač. Prašamy so, hdźje je Tunglo knježil, dha ma so najprjódęt to za cylje wopakje spóznać, štož je Schöttgen w swojich serbskich stawiznach postajił**), mjenujacy, zo

*) Eginh. annal. Monum. Germ. I., 214, 215.

**) Schöttgen: Diplomatische Nachleſe der Historie von Oberſachsen I. 209.

je Tungło kral južnych Serbow był, kiž ženje ničo z Frankami w tajkich wěcach njejsu činić měli. Tunglo bě kral jeneho serbskjeho naroda, nanskjerje na lěwej stronje Lóbja. W lěcéje 839 pósła Ludwig jene saskje wójsko přećiwo jenemu serbskjemu splahjej, kiž w stawiznach splah Koledycow rěka^{*)}. Pola města Kosinesburga přindže k bitwje bjez wobimaj džělomaj, Serbjo buchu zbići a jich kral Čimisław [w stawiznach Cimuschus mjenowany] padže w bitwje. Dokjelž pak ze stawiznow wěmy, zo su Koledycojo z boka Lipska k pólnochy bydlili, dha tež wěmy, hdzje je Čimisław knježil. Město Kosinesburg je nanskjerje stare mjeno nětčišeho Koethena.

Wokoło lěta 856 knježeše nad Serbami kral, kotrehož stawizny Čisćibora mjenuja^{**) [Zistibarus, Zistiboroz, Czistiboro]. Tón samy běše jara němskjemu kraley Ludwigjej, wnukej Korlje walkjeho, pokhiljeny a teho dla swojemu serbskjemu ludej njespodobny. Přindže pak něhdy k njemu jedyn čéški knjez, kiž pola njeho pomoc a wućek pytaše, dokjelž běše jemu jeho bratr Slawitah jene twjerde město a z nim kruc kraja wzał, kiž běše jich nanej, wójwodźje Witoradej, słušał. Za njeho prošeše čisćibor krala Ludwiga, zo by jeho zakitał a jemu zaso k swojemu prawu pomhał. To so tež sta, kral Ludwig pósła w lěcéje 857 swoje wójsko přećiwo tamnemu čéškjemu wójwodźje, kiž bě swojemu bratrej knježstwo rubił, zahna jeho a da jeho wójwodstwo prawemu wobsedžerej zaso. Slawitah čekny k morawskjemu kraley Rastysławej a pytaše pola njeho pomoc Rastysław wza jeho přečelniwje k sebi a prinjesy tak daloko, zo}

^{*)} Monum. Germ. I., 436. Leutsch, Markgraf Oero st. 193.

^{**) Aanal. Fuld. Monum. Germ. I., 372.}

so raniši Serbjo pozběhnychu a zo so jim tež [druzy] Serbjo [Sorabi] přizanknychu a swojeho němceyzmysle-
neho krala Čisčibora w lěje 858 skóncowachu. Tuta
powjesć tak derje, kaž tež zrudna smjerć tuteho serb-
skjeho krala je wažna a my budžemy so teho dla tež ze
wšej pilnosću za sydłom Čisčiboru wobhonjeć pytać.
Mjeno Čisčibora je cylje serbskje a pokazuje na hornjo-
łužiskjeho krala čisteho, to rěka, serbskjeho narodu. K
wuslědzenju jeho sydła móhla jena pisana khrónika po-
mocna być, kiž je z džela w zhorjelskim časopisu „puć-
niku wot lěta 1835“ wotčiščana*), kotruž pak bohu žel
k rukomaj nimam, tak zo dyrbju so při tym jeno na
wućah, kiž je w lužiskim magazinje wot lěta 1839 daty**)
powałać. Tam je mjenujey powjedane, zo je wjeřch
„Cisciber“ na Landskrónje pola Zhorjelca swój hród měl
a zo je dla swojich njepřečelow we wulkej češnosći był
a na pomoc wot Wojerec sem čakał. Jeli zo tamna khró-
nika wopravdžje z džewjateho stotetka powjeda, kaž
so mi zda, dha bychmy serbskjeho krala Cisčibora na
Landskrónje pytać měli a Serbjo, kiž su so w lěje 857
pozběhnjenju ranišich Serbow přizanknyli, bychu lužisci,
milčansey Serbjo byli. W tamnej khrónicy je tež ryč wo
wěstym „Crescentiusu“, kiž je nimalje w tym samym
času na Limasu pola Königshaina swój hród měl. Dokjelž
běše so přečiwo Němcam pozběhnył, pósła khěžor swoje
wójsko na njeho, kiž jeho hród doby. W hrodzije
nasta nětko wulkje krejpřeleče, jeno mała črjódka mó-
žeše so přez njepřečelow pičcišćeć. Crescentius sam
skoči na pólnocnej stronje z hroda delje a bu [najskjerje]

*) Přirunaj: Der Wegweiser. Volkéblatt für die Ober- und Nied-
erlausitz, 1835, čísto 28, 30, 35.

**) Přirunaj: Neues lauf. Magazin, 1839.

wot khěžorskich skóncowaný. Tak powjeda spomnjena khrónika a předsyda luž. towarzstwa wědomnoséjow w Zhorjelca knjez z Oertzen w Kholmje je w lužiskim magazinje wot lěta 1839 wšeje khwalby hódne přispómnjenja k tutym powjesćam dał. Won praji mjenujey: „Přirunamy my z tutymi powjesćemi, stož stara serbska basú, kiž je so w Błótach w delnych Lužicach zakhowala, powjeda, mjenujey, zo je něhdy jedyn serbski kral, kiž je po wójskach wichorach z hornej Lužicy éeknyć dyrbjał, po Sprjewi delje na małym z witkowych prutow witym čołmiku připlówał, w Błótach zastał, sebi pola Bórkowow nowy hród natwarił a tudy hišće dołhi čas swoju swobodnosć zakitał a zdźeržał. Přirunamy my tutu basú z wosudom spomnjeneho Crescentija, kotrehož khěžorscy w jeho hrodíje na Limasu nadpanychu, a zložimy při tym našu kjedźbliwosć na to wokomiknjenje, hdzež Crescentius na pólnočnej stronje swojeho, wot njepřečelow dobyteho, hroda delje skoči, dha so cylje njemožne być njezda, zo jeho khěžorscy njejsu skóncowali, kaž tamna khrónika powjeda, kiž snano je to jeno teho dla pisała, dokjelž wón nihdžje wjaczy w hornych Lužicach njeje widžeć był. Jeli pak wón tedom smjerći wućeknył, dha je jara k wérje podobne, zo je so wón skradźu přez kjeřčki, kiž wokoło jeho hrodu stejachu, sunył, k swojim ludzom, kiž z ranišeho boka wojerowskjeje dróhi stejachu, prijšoł, z nimi dalje éeknył a zo je so, dokjelž žanu pomoc w hornej Lužicy njewidžeše, wokoło Wujezda na čołm synył, po Sprjewi delje hač do Bórkowow jěł a tudy swoje nowe kralestwo załožił. Zo pak tež tudy wón, aby jeho potamnicy njejsu před njepřečelskimi nadpadami Němcow měr měli, to pokazuje tež druga basú serbskjeho luda w Bórkowach, kiž powjeda, zo je serbski kral, kiž je w hrodzišeu pola Bórkowow knježił, dyrbjał swojim konjom pódkowy wopak.

přibić dać, zo njebychu njepřečeljo něhdžje po slědžje konjow šli a jeho hród w Blótach namakali. Zo pak je tež tutón hród serbskich kralow w swoim času čežko k dobyeu byé dyrbjał, budže kóždy spóznać, kiž je jón ze samsnymaj wočomaj widžił. Wón ležeše hļuboko nutřkach w čémnim lěsu Blótow, koło wokoło wot dželow Sprjewje a wot stejacych bahnow wobdaty. Z wulkjej prouje je do jeneho tajkjeho bahna, snano wot daloko sem dobra pjeršć, kiž so hjewak nihdžje wokoło Bórkowow njenamaka, wožena a tak wysoka a široka hora nasypana, zo móhla na njej cyła wjeska stać. Nihdžje w hornych Lužicach tajkje hródzišće namakał njejsym, kaž tuto je, zo by tajku širokosć mělo, abo tak džiwnje na podobnosć wulkjeje hwězdy twarjene bylo. Na mnohich městach drje je nětka skažene a delje skopane, dokjelž so tam, hdžež něhdy serbsey kralojo přebywachu, nětka rola džela, tam, hdžež woni něhdy z mečemi zejhrawachu, burski muž nětka swoju kosu wótri a zmahowace žito syče. Tam a sem namakaš hļscje druhdy někajki zbytk z hroda serbskich kralow, złote jehły, rječazki a diademy, kóney wot klokow abo hlebijow a črjopy, wuhle abo druhi mały čapor. Tola wróćmy so zaso k nastawkej k. z Oertzena. Wón praji mjenujcy dalje: „Wopomnimy nětka, zo mjeno „Crescentius“ serbskje njeje, zo je wjelje bólje jeno īaćanskje přełożenje praweho serbskje mjena, kiž je snano jeno wot spisarja tamneje khróniki nałożene, kiž cheyše tuteho serbskje wjeŕcha přez to prawje wuzběhnyć, zo słowo „Crescentius“ jeho, kiž rosće abo přibywa woznamjenja, zo īaćanskje słowo „crescere“ w serbskjej ryći „přibywać“ rěka, dha namakamy bórzy tamneho wučeknjeneho serbskje krala z Limasa pod jeho prawym serbskim mjenom zaso, hdyž „Crescentius“ přełożimy do „Přibislaw“, a pod tutym mjenom namakamy tež skoro z wěstoscu

dejnjołužiskich serbskich kralow.“ Tak daloko ma k. z Oertzen snano prawje a ju wobżaruju jeno, zo tamnu spomnjenu khróniku k rucy nimam. Hdyž pak wón dalje praji, zo je tutón Přibisław najskejre tón samy, wot ko-trehož Helmold powjeda*), zo je z biskopom Geroldom dla přestupjenja k křescijanstwu jednał, dha so jara moli, přetož tutón Přibisław njebě kral dejnjołužiskich, alje pomorskich Serbow, a njebě w tym času, wo kotrymž spomnjena khrónika ryći, žiwy, alje přez dwě scě lět po-dzišo [1131 — „].

Po času Čisćibora njenamakamy žaneho serbskjeho krala wjacy z mjenom mjenowanego, kiž by w Lužicomoj abo w nětčišej Saksjej knježił. Hač mějachu naši Serbjo hišće preco swojich narodnych kralow, njeje wěste, přetož stawizny ničo wjacy wot nich njepowjedaja. Serbjo z tamnego boka Lóbja njemóżachu wot lěta 927 ženje wjacy swoju swobodnosć dobyć, alje wostachu Němcam poděisneni, kiž jich na wšě móžne wašnje přeněmcowachu. Serbjo z tuteho boka Lóbja mějachu lěpsi wosud, dokjelž běchu z časami cylje swobodni, z časami pak Němcam jeno dawki dawachu. W džewjaty m stotek stejachu woni khwilu z morawskim kralom Swatoplukom [Swyatopólkom] w zwjasku a zje-nočichu so pozdžišo z Polakami, tak zo hakhlej w lěje 1032 z nowa pod wyšnosć Němcow přindžechu.

Zo su bjez tamnymi třicećimi kralemi, kotrychž bě markhrabja Gero w lěje 939 na hosćinu přeposyl a při tej skladnosći šibalséy morił, tež serbscy kralajo z Lužic byli, je k wérje podobne, dokjelž w stawiznach čitam, zo su so tuteho žadławeho skutka dla wšitey wo-kołni Slowjenjo pozběhnyli a zo je Gero ze swojimi Němcami na tamnu stronu Lóbja čeknyć dyrbjal.

*) Helmold lib. I. c. 84.

Stož stary mnich Albericus w swojej khrónice k lětu 1003 piše*), zo je němski khěžor Hjendrich II., kiž wot lěta 1002 — 1024 knježeše, serbskim kralam tu přislušnosć napołožil, při krónowanju noweho khěžora a při druhich swjedženskich skladnosćach wodowy kotoł z mjasom na dwěmaj žerdkomaj do kralowskjeje kuchnje nosyć, to so njemóže na lužizkých Serbow čahnyé. Dokjelž su te słowa ważne, damy je tudy swěru přeložene. Khěžor Hjendrich, praji wón, „sčini sebi w znutřkomnym němskim kraju přebywacych kralow pohanskich ludow, kiž Winidi [Serbjo] rěkaja, poddanych, tak zo dyrbjachu při všickich swjedženskich skladnosćach, při kotrychž so krónowanje sta, štyrjo kralojo wot nich kotoł, w kotrymž so mjaso wunjese, na swojich ramjenjach na dwěmaj, přez štyri rynki přečehnjenymaj žerdkomaj hač do kuchnje nosyć.“ — Někotremužkuliž so tute słowa njewérne byé zdadža, dokjelž tajkje hanibnje wobkhadženje ze serbskimi kralemi Němcam mało česćje dawa; alje hdyž wopomnimy, kajkje srědki Němcy w tamnych časach husto dosé nałożowachu, zo bychu Serbow móc zlemili a serbsku narodnosć wukorjenili, dha so nam tež tutón hanibny skutk njebudže njemóžny zdać. Tola pak so mi tamne powjedanje mnicha Alberica historiskjeje

*) Albericus trium fontium Monachus in Chronico ad ann. 1003 pag. 421: [Henricus imperator] reges gentilium in interiore Germania commorantes, qui Winidi dicuntur, et per Winelicos populos Suevis corterminos, qui fortunam adorabant etc. tributarios fecit, ut in omnibus solennitatibus, quibus coronabatur, quatuor reges eorum lebetem, quo carnes condiebantur, in humeris suis duobus vectibus per annulos quatuor inductis ad coquinam vectitarent.

příčiny dla wěrić njecha. Jako běše mjenujcy khěžor Hjendrich swoje knježtwo wobtwjerdził, sčini wón w lěce 1003 z Bodrycami a z Lutycami měr, tak zo Bodri- eojo jeho wyšše knježtwo spóznachu a so k małym daw- kam podwolichu, Lutycjo pak połnu swobodnosć dosta- chu z tym wuměnenjom jeno, zo dyrbjachu khězorej přečiwo jeho njepřečelam pomhać. A lužisci Serbjo stejachu hižom wot lěta 1003 hač do lěta 1032 pod knjež- stwom pólskoho wjercha Bólesława khróbleho. Hdźeha budžichu so po tajkim serbsey kralojo nabrali, kiž bu- džichu so tak ponižili, zo bychu němskjemu khězorej jeho kótły do kuchnje nosyli? Snano z tamnego boka Lóbju pola Glomačow abo Koledycow? Kaž wěmy, bě- chu tući Serbjo hižom wot lěta 927 sem tak wosłab- nyli, zo swoju staru swobodnosć ženje wjacy dostać njemóżachu. W jich kraju běchu němskje twjerdzizny natwarjene a mišnjancsy markhrabje wobkjedžbowachu jich wot lěta 929 sem tak, zo sebi wjacy na samsnych kralow myślić njemóżachu. A tola pyta Albericus swo- jich kótłonošerskich kralow w znutřkomnym němskim kraju [*in interiore Germania*]. Z jeho cyłego wopisa- nja serbskoho luda móžeš spóznać, zo je so wón mo- lił a bòh wě, kajki lud za Serbow džerzał.

Po dwanatym stotetku njesłyśimy w stawiznach něo wjacy wo serbskich kralach, ani pola Serbow, ani pola druhich załóbskich Slowjanow. Posleni narodny kral polóbskich Slowjanow běše Přibisław, kiž wot lěta 1131 sem nad Bodrycami knježeše. Wón dyrbješe so po hor- cych bitwach němskjemu khězorej podčisnyć, křesćian- stwo přijeć a swoje kralestwo w lěce 1170 němskjemu mócnarstwu přizanknyć. Jeho potomnicy knježa hišće džensniši dzeń, hač runje wjelje sów lět hižom přeněm- čeni, jako wjelwójwody w Meklenburgskjej asu po tajkimi jenięcy knježerjo slowjanskoho rodu w cylej Europiskiej.

Husto dosé so tež tam a sem bje wšitkjeho historickjeho podłożka wo serbskich kralach powjeda, štož so při hlubšim přepytanju jako njedorozemenje, wopačna mysl abo hoła lža pokaže. Tudy jeno jedyn příklad. Dithmar powjeda w swojej khrónicy, zo je na lužiskich mjezach wěste město Jarina stalo wot markhrabje Gera tak pomjenowane. W tutym měsće buštaj něhdy dwaj bratraj popanjenaj z kraja Hawelskich z města Branibora, kiž běstaj k pólskjemu wjerchej Bólesławej přišlaj, zo byštaj jeho přeciwo němskjemu khěžorej dobyłaj. Jako wonaj zaso domoj džěstaj, panyštaj wobaj do rukow swojeju njepřečelov a dokjelž k ničemu stać njechaštaj, wojbjesnychu Němey wobeju. To sta so w času khěžora Hjendricha II. Tuteju bratrow z Branibora je wěsty Handrij Angelus w swojej khrónicy **) za serbskjeju wjeřchow scinił a za nim powjeda ***) Eckard w swojich serbskich cyrkwiných stawiznach a přistaji hišeje, zo su Němey wobeju serbskjeju kralow w Łukowje w delnych Lužicach popanyli a wojbjesnyli, čomuž su Dithmarowe słowa cylje napřečiwo.

Hač do najnowišich časow je so tak derje bjez ludom, kaž pola němskich spisowarjow ta basí wukhowala, zo su Serbjo, hač runje podtlóčeni a wo swoju staru swobodnosć a narodnu wustawu přinjeseni a k němskjemu móenarstwu přizanknjeni, tola hač do džensiňeho dnja swojich samsnych kralow ze swojeje stareje kralowskjeje swójby zakhowali. Haj tu a tam powjeda so, zo maya delnolužiscey Serbjo wokoło Lubnjowa w Blótach hišeje džensiňi džen svojeho krala z teje swój-

**) Dithmar lib. VI, 172.

***) Andr. Angelus : Chronica der Mark Brandenburg lib. II, fol. 62.

***) Paul Jac. Eckard : Wendische Kirchenhistorie I. ca. 15 pag. 132.

by, kiž něhdy nad cylymi delnolužiskimi Serbami knježeše. Dalje so powjeda, zo tamniši Serbjo drje w tym, štož jich zwonkomne statowe naležnosće nastupa, němanskemu krajnemu wjerchej posluchaja, swoje dawki swěru a bje wšeho komdženja dawaja a swoje přislušnosće dopelnjuja, zo pak so w tym, štož jich wosebite serbske naležnosće nastupa, cylje přikaznjam swojego wosebiteho serbskoho krala podčisneja. Tutón serbski kral ma pječa potomnik stareje kralowskjeje swójby być, kiž měješe něhdy swój kralowski hród w hrodzišeu pola Bórkowow a tudy nad wokolnymi Serbami knježeše. Woprawdžje namakaju so pječa hišče džensniši džen potomnicy tamneje kralowskjeje swójby w žónskjej čarje*) w malej nětko skoro cylje přeněmčenej wjescy Kamjenkach [Kaminchen], kiž njedaloko Błótow leži. — Stož pak dalje našeho serbskoho krala nastupa, dha je tón samy nětko drje tež w zwonkomnym napohladanju bur **), kaž kóždy druhi, dostawa pak, tak němcsey spisowarjo baja, wot swojish Serbow kralowsku česc a k swojej potriebje kóžde lěto něšto pjenjez wot swojich poddanow, kiž maja k tutemu wotpohladanju wyšje swojich krajnych dawkow hišče wosebity dawk [Rößfsteuer] za swojego krala lětnje wotedać. Króna a sceptař starych serbskich kralow namakataj so w jeho rucy a jeho přikaznjam posluchaja wšitey Serbjo w naležnosćach, kiž jich narod nastupaja. Tola pak so ta cyla wěc tak potajne a skradžu wjedze **), zo nichtón, kiž do teje sameje sobu zaplećeny njeje, z wěstoséu zhonić njemóže, kak zo z tej samej po prawym ma a njemóže tež spómnjeneho krala wuslědžić abo wohladać. Jakub

*) Přiručaj: Smolerjowe pěsnički II. strona 274.

**) Přiručaj: Preußischer Volksfreund. Jahrgang 1842.

***) Preusser: Blicke in die vaterländische Vorzeit, džel II, st. 187.

Tollius, něhduši professar w Duisburgu pola Rhejna ryči w swojich pućowanskich listach *) wjelje wo tutej wěcy a praji w swoim druhim lisće, zo je jemu něhdy bramborski khurféršta Bjedrich Wylem wulki w Pótsdamje sam powjedał, zo je sebi wón wjelje prócy dawał, tamneho serbskoho krala [*regem gentilem*] walēsdžić, zo je tež skradžu na posledku na prawu čer přišoł a, zo su jemu tež jeneho młodeho, khróbłego a derje zrosćenego Serba pokazali, zo je wón tuteho jara wobkjedźbował a so jeho tež hižom tuteje wěcy dla prašeć chcył, alje jedyn stary serbski bur, najsckerje podomneho dostoijnstwa, je tu wěc zaslapnył a so na tuteho młodzienca, jako by wón jeho próznokhodźacy wotročk był, z hněwnymi słowami dał, jeho z kijom prasnył a, zo njeby ta wěc na swětlo přišla, preč wuhnał. | Tak powjeda Tollius w swojich listach a po nim wěsty Bjedrich Gladovius **), kiž tu wěc sylnje wobkruća a tajkoho serbskoho krala za zbytk něhdušeho stareho serbskoho kralestwa dżerži. Tola powjeda wón tu wěc maly kusk hinajšo a praji jeno, zo je chcył khurféršta tuteho krala rady widzić, zo pak je jedyn Serb teho pokazanego člowjeka pliznył, zo je tutón na to čeknył a so skhował. Ta cyła wěc so jara džiwna być zda a dopomina jara na tamy podawk, kiž je so něhdy ze šwedowskim kralom Gustavom Wasu stat. Jako tón samy mjenujcy w lěće 1521 před danskim kralom Khrystijanom II. čekaše, přindże wón něhdy do jeneje wotležaneje wsy w swobodnych dolach Dalikarlskjeje. Tudy přistaji so

*) Jeho listy maja tuto laćanskie napismo: „Jacobi Tollii epistolae itinerariae,” a je te same w lěće 1700 w 4. wěsty Henr. Christ. Henninius w Amsterdamje z poznamkami wudat. Přiručaj w tutym wudawku stronu 42 a 52.

**) Fried. Gladovius Reichsgeschichte džel V, st. 367.

wón pola jenehu bura za wotročka. Na jeho drasćje a wosebnym wašnju spózna jeho tutón bórzy za wosebneho knujeza. Dołho tež njetraješe, dha přindzechu danscy wojacy dō wsy, kiž za nim slědžachu. Wasa runje při wóhnju wo jstwje ležeše a so wohrjewaše, jako woający nutř stupichu. Nětko běše jeho žiwjenje we wulkim straſje a dobra rada bě droha. Alje burowa žona wumó jeho z leséu z tuteho stracha. Wona zhrabny mjenujcy lopač, prasny z nim Wasu a swarješe jeho, čoho dla so jow nutřkach pječe a k druhim wotročкам won do džela njenidže. Danscy wojacy dachu so přez to zaslepić a Wasa čekny zbožomnje dalje. Přirunnajmy pak z Tolliusowej powjesú hišće, štož někotři spisowarjo wo burach w Kurlandžje powiedaja, zo maja woni tež hišće swojich burskich kralow, kotrychž předomnicy su něhdy, prjedy hač Němey do kraja přindzechu, kralowali, dha so nam njebudže džiwne zdać, zo su so tež pola Serbow hišće potomnicy starych narodnych kralow zakhowali, kiž snano bjez swojimi ludźimi, kiž jich ród znaja, wjetšu česc wužiwaja hač druzy. Tak so ta wěc najskejje ma a teho dla najskejje so w delnych Lužicach hišće džensniši džen wo serbskich kralach powjeda. Dokjelž pak je so ličba tych, kiž wjedža, že je tón abo tamny potomnik stareje serbskjeje kralowskjeje swójby, po času pomjenišla, haj dokjelž snano druhy někotryžkuliž sam njewě, zo je po prawym kralowskjeje rodu, abo dokjelž je tamna kralowska swójba po času hač do žónskjeje čary wotemrěla, dha so džiwać njetrjebamy, zo je so tuta powjesć wo serbskich kralach, kiž ma najskejje swój dobry historiski podłożk, po času do džiwnje klinčaceje basnički přewobrociła, kaž so nětko bjez delnjołužiskimi Serbami baje, a kaž ju w Tolliusowych listach nadeňdziemy. Jako zandżene lěto 1849 po delnych Lužicach a w Blótach pućowach, sym

so za tej wěcu pola rodženych Serbow tamneje krajiny swěru naprašował, alje džesaty cylje ničo wo njej njewjedžiše. **Druzy mi wšelakje basnički**) wot hroda starych serbskich kralow pola Bórkowow bajachu, abo wšelakje zhonjenja, kiž so na tamnu powjesé wo nětčišich serbskich kralach čehneja, sobudžélachu. Tak powjedaše mi hrabina K., zo je něhdy kjenej serbskjej žonje dř jstwy přišla, wo kotrejž je so tež powjedało, zo je potomka starych serbskich kralow. Runje je byla křinja wotčinjena, jako je hrabina nutř stupila, we njej pak je so něšto na podobnosć króny blyskotalo, prjedy pak, hač je sebi wona tu wěc prawje wobhladač móhla, je burowka nastróžena křinju khětřje zanknyła a hrabina ničo zhonila njeje. Na jenym druhim měséje běše něhdy stara serbska žona, wo kotrejž běše so tež powjedało, zo wot serbskich kralow wukhadža, na smjertnym ložu ležala a dokjelž nichtón wó wsy njeje pisać móhł, po wučerja pósłala, zo by k njej přišol, dokjelž ma jemu wažne wěcy wotewrić. Tutón pak běše sebi myslil: „ach, štoha změje mi tajka stara žona wotewrić!“ a běše so komdžíl. Bjez tym wumrje tamna a wozny swoje potajnstwo sobu do rowa.

Na rune wašnje powjeda so hišće džensniši džen w Blótach, a my móžemy sebi teho dla lóhcy myslit, kak je z tajkich powjesów a z druhich hromadu nazbéranych basničkow, kiž maja snano swój dobry historiski podložk, tajkje potajne, spodžiwne powjedanje nastalo, kaž je pola němskich novelljepisarjow^{*)} abo w Tolliusowych listach namakamy. Z cyła so mjenujcy w Tolliusowych listach pokazuje, zo je wón husto wěcy, kiž so při hlubším přeptyanju jako wopačne pokaža, za wérne

^{*)} Přirunaj: Bramborski serski Zassnik 1849 str. 182.

^{**) Přirunaj: Preußischer Volksfreund, Zábrjan 1842.}

dzeržał a my so teho dla cylje na jeho powjedanje spušćeć njemóžemy. Hdyž by ta wěc tak wěsta była, kaž ju Tollius powjeda, dha by so wěscje tak mócný muž, kaž khurféršta Bžedrich Wylem bě, wotdžeržeć njedał, z tej wěcu na čiste přiné. Tež so derje zapřimnyć njeda, na kajkje wašnje by to móžno bylo, bjez Serbami tajku, cylemu statej tak napřečiwnu wustawu załožić, tu samu přez tak wjelje lětstotetkow zakhować a tola potajnu zdžeržeć. Haj, štož hišče k temu přindže, kak by to móžno bylo, při smjerći tajkjeho krala w potajnosći a bjez widomneho hibanja serbskjeho luda powšitkomu wólbu noweho krala postajić, abo tu samu jeno wšitkim wozjewić, abo přez kajkje srđki dyrbjał so powšitkomny dawk, wo kotrymž Tollius powjeda*), za njeho zhromadžić abo so jemu přepodać. Ta cyła wěc je po tajkim khětro basničkojta a je po času najskerje tak nastala, kaž smy to horkach dopokazali. K temu přindžechu hišče nowiše podawki, kiž so po času, jako běchu hižom z džela do zabyea přišle, wopak wułożowachu a powjesći wo potajnych serbskich kralach nowy přibytk dawachu. Teho dla wukładuje jedyn stary lužiski časopis**) tu cylu wěc na tajkje wašnje: „My so njemolimy, wjelje wjacy ma to khětro wjelje za so, hdyž prajimy, zo je so při tej wěcy wopakje zrozemjenje stało a zo je móhlo tuto cyłe powjedanje [pola Telliusa] z jeneho nic runje won spodžiwneho podawka, mjenujcy z jeneho małego zběžka někotrych burow w krajuastać. Jako w lěje 1548 Franc z Minkwic swojich serbskich poddanow w Mokrej [Uckro] k wěstym jim njespodob-

*) Wón praji mjenujcy huic illos annum in capita tributum conferre singulos sestertios

**) Destinata literaria et fragmenta Iusatica 1740. džel. VII, str. 700 — „.

nym službam přihnučeše a jako so zapjeraču, jich ča-
zāc dawaše, přindže ta wěc naposledku k burskjemu
zběžkej, při kotrymž sebi poddanjo jeneho krala wuz-
wolichu a so wyšnosći z mocu napřečiwo stajichu. W
tym teho dla na krajneho hjetmana markhrabinstwa del-
nych Lužic sobotu po Mattheju lěta 1548 z Mokreje wot
Minkwica přepoślanym pismje praji so wo tej wěcy tak-
hlej^{*)}:

„„Ja sym jim wowcy čazać dał, myslo, jich přez
to k poslušnosći přinjesć, njeje pák ničo pomhać chcy-
ł, alje je so jedyn bjez nimi zběhnył, kiž je sebi
mjeno khězor a druhí kral dał a je radu dał, zo
dyrbja wšitey za jenho [muža] stać a tajku ryč
wjesć, zo chcedźa kóždeho njepěknego zemjana na
prawy puć přinjesć a t. d. wyšsje teho je so tón, kiž
je za krala wuzwoleny, slyšec dał, so chce mje hi-
žom na prawy puć přinjesć, zo budu jemu hołdować
dyrbjeć.

* Dokjelž je tutón burski zběžk dalje wokoło so při-
mał a wulki džél druhich serbskich wsów so do njeho
zašmatać chcył, je krajny hjetman naposledku swoju
rukú do teho položil a tutych serbskich kralow popanyé
dał a na čeli khostał a je tak tón cyły ropot w sakce-
nju podusył, wo čimž je so potom, kaž móže sebi kóž-
dy lóhey myslieć, w kraju a wukraju wjelje ryčalo a
snano je najprjedy žortna powjesć wo Serbow krala
nastała, kiž je so po času, wosebje, jako bě so tuta
mokrowska naležnosć zabyła, kaž so to husto pola po-
dawkow maleho započatka stawa, do khutneho powje-
danja přewobróciła, so ze starej basnju wo potajnych
potomnikach starych serbskich kralow změšala, kiž je
so potom jako potajnstwo zakhowała, so wot naroda k
narodej dalje njesla, so w zandžených lětstotetkach
wšelako přeměňała a naposledku kjedžbliwosć khurfér-
šty Bžedricha Wylema a wšelakich němskich spisowa-
rjow na so scáhnyłu.“

*) Ich habe inn die Schaffe abpfänden lassen, vermeint je sie
dadurch zu Gehorsam zu bringen, hat alles nichts helfen wollen, son-
dern hat sich einer unter ihnen aufgeworfen, welcher sich den Rab-
men Kevser und ein ander König gegeben und berathschlaget, sie soll-
ten alle für einen Man ian, und eine Rede führen, je wollten je
einen losen Edelman zurecht bringen etc. Darzu sich der, so zum
König erw hlet worden, hören Ian, er wolte mich schon zurecht bim-
gen, daß ich ihn holden müsse.“

W o p ř i j e é j e.

Štwóerty dzesatk basnjow. Wot H. Seilerja. Str. 3.

Powjesé wo serbskich kralach. Wot J. A. Jenča. - 16.

Časopis towařstwa maćicy serbskjeje, kaž tež druhje z jeje nakładom abo pomocu wukhadżacy knihi, dostawaja so pola k. Smolerja na sukjelnskjej hasy čo. 298 w Budyšinje.

Towařstwo maćicy serbskjeje chce so přez wudawanje dobrých narodnych a naukownych pismow, kaž tež časopisa za nawiedźitosć serbskjeho luda po mōžnosći starać. — K towařstwu móže kóždy w kóždym času přistupić, a jeho stawy so do dweju rjadomnjow džela, kotrejuž prénja tu khwilu lětnje 1 tl. 10 nsl., druha pak 25 nsl. předzaplataćejo składować dyrbi, a za to stawy 1. rjadomnje časopis a wot towařstwa wudowane knihi, stawy 2. rjadomnje pak jenož tute knihi darmo dostawaja. — Stož k towařstwu přistupi, dostanie přistupny list a z tym prawiznu, wot k. Smolerja towařstwowe pisma wotebjerać. — Lětne dokhody so porjaduje po dwemaj třecinomaj za wotpohlady towařstwa naloža, jena třecina so pak jako towařstwowy poklad na daū wupožči. — Towařstwo so přez předstejérstwo a wubjerk, kij ma w Budyšinje swoje sydlo, wodzi a zastupuje, a kóžde lěto ma so přenju srjedu po jutrah powšitkomna zhromadžizna w Budyšinje. — Dobrowólne dary do pokladnicy a do knihownje so rad přibjeraja. Wšitkje za knihownju postajene knihi budže maćičny knihownik, kandidat duchomnstwa a měščanski wučeř w Budyšinje, k. Imiš, z bydlom na sukjelijskjej hasy čisto 298, přibjerać, přepošlanje knihow z cuzby pak njech so přez Wellerjec knihařnu k dalšemu wobstaranju na njeho stawa. Stož pak te přinoški nastupa, kotrež so wot stawow towařstwa plaća, abo pjenježne dary, kotrež so hjewak dočakać dadža, te móže kóždy pak sam, pak přez jeneho maćičneho zastojnika k pokladnikjej towařstwa, k. Wjacę, diakonej při cyrkwi sw. Michala w Budyšinje, wobstarać.

Za časopis postajene rukopisy maja so k redaktej pôslać a wšitkje za maćicu spisane Wudžélki pola k. kanonikusa Haški abo pola k. duchomneho Jakuba w Budyšinje wotedać.

Č A S O P I S
TOWARSTWA
MAĆICY SERBSKJEJE.

D R U H I Z E Š I W K.

1849 — 1850.

Pjaty dzesatk basnjow
wot
Handrija Seilerja

1. Jěž a kóhliea.

Za myšinu jěž nuchota
A trjechi kóhlicu.
„Hdžež honiš ty,“ jěž zawała,
Tauň ja so pomipa;
Móhl w džérach jězdzić ja, kaž ty,
Dha chcyt so kormić krujezowsey.

„„„Što baješ““ — rjekny kóhlica,
Što tebi nuza jeť
Mje sowia, škraholec wottaka,
Tež kóčka hrabnje mje,
Daj mi twój kabat jehlaty,
Dha dosć mam swoje žiwe dny!

Bóh stworí wšelkje stworjenja,
Da dary wselakje,
Zo wšitey wšitko nimaja,
To jeho wola je,
Duž njemorkotaj njescérpnje —
Wšo dobré njej' wšak hromadžje!

2. Póselstwo wowcow.

Wót wowcow něhdy zebra so
Na kraju lawa póselstwo.
„Knjez kralo“ jena ryčeše,
Krwělačny wjelk nas zežerje,
Tyranstwo to ty rozlamaj
A druhjeho nam knjeza staj.

A koho? law so wopraša,
Snadž pardela, snadž njedźwiedźa?
Ach, milosćiwy kralo, ně!
Daj zwěrjo nam, kiž trawu jě,
Njech elefant, kón, wól to je,
Zo jeno nam so lěpje dže.

„Dži z wočow mi“ law hjerjeka,
Ty swójba htupje bječata,
Kaž bylo je, tak wostanje,
To prawo je historiske.
Z tym sudom wolmunošeřki
Su tyšne, zrudne domoj šli.

Duž podachu so na zajtra
Z tym póselstwom na člowjeka.
Tón lubi škit a dobrotu
To rěka pak: nie darmowsku,
Štož zechcu hdy wam wzać a dać —
To za lubo pak maće brać.

A jako lěto miny so,
Što praja wowcy dobreho?
„Přez cyly swět ta wěrnosté dže,
„Zo sňaby předco bitý je
„A pytali hdžje polěpška,
„Dha přindže z tužje do blóta.“

3. Krystal a dejmant.

Krystal a dejmant točenaj

We wóknje złotnika

So pornjo sebi blyščeštaj

Kaž hwěžda jutrna;

Stóž nimo džěše, wolaše:

Najswětliši pak dejmant je.

Krystal bu połny zawěscje

A muchi naryča,

Zo dejmant wopancaja złě

A hroznje zabrudža.

Štóż nimo dže, nětk měnješe:

Zo wón — krystal — tón rjeński je.

Duž přindže bur a praša so:

Što za tón bluki dam

Mój luby, sprawny złotniko?

Ja móšen stabu mam,

Duž hakhlzej na tón jasniši

Naš jedyn so tak njezwaži.

„Tón bluki?“ aj, to dejmant je,

Tón kupi jeno kral.

Tón jasny! — wujo bławni če,

To tuni je krystal.“

Z tym złotnik dejmant wurjedži

A burej woči wotěni.

* * *

Kaž tu krystal so pozběha

Přez muchi nješwarne,

Tak šelma husto do prědka

Přez přislönikow chce,

Ta česé pak dotho njetraje,

Lža nihdy wobstać njemóže!

4. Kanarik a zyba.

Ze křidleškomaj machotajo
Kanarik w klētey před wóknem
Najrjeuše hrónčka zaspěwajo
So daše stýšeč před swětom;
Duž zyba k njemu přileči
A z hłodnym horłom fisoli:

Kak dobrý džen maš bratřje tudy,
Maš dosé a blido njedželskje,
Naš jedyn spróchny, hłodny, khudy
So přepleše lědy zamóže,
Duž wotčni twoju khěžu mi,
Njech wobjeduju při tebi.

Kanarik hwizda: aj to njeudže,
Mje ryhlje, zanki dzerža tu,
Štóż prohi mojej' khěžje přendže
Je zhubit wolu swobodnu;
Chceš zo mnu jěsc a kublač so,
Dha njesmoš lětač wokoło.

Ně! žoltoško, mój bratřje jaty,
Duž zyba pódla fisoli —
Dha pokazam radě lulje pjaty
Wšej twojej' jastnej kjermuší,
Kat bosy, suchje skórčički
Chcu radšo jěsc při swobodzi!

5. Šwjerče a mrowje.

Mróz přeni zemju přikryl bě
A zymu připójedži; —
Na šwjerče přindže stróženje

Wo přichod wozymski,
Duž mrowjam čahnu do dwora
A jedyn piskać počina:

„O naše sotry najlubše,
„Wam powjesć nowu dam,
„Zo w swěćeje komunismus je
„Nětk knyzej a zakoń sam,
„Duž wurunajmy so też my
„A džělmy kubla bratrowscy.“

Pysk čorne mrowje zběhachu
A džachu, to by šlo.
Praj, w kotrym kraju, kučiku
Je waše kubleško?
A nimaćeli nuknicow —
Kak wjelje maće tysacow?

„Tak k rozymjenju njeje to“ —
Šwjerč barbi škrěcicy,
„W tym času wjelje swojego
„My hišéje nimamy,
„We hłowie pak a w rukomaj
„Naš kapital a kublo staj.“

O bjezkholowcy! wołachu
Wśe mrowje smějicy,
Wam ani jehlu hejkojtn
Do džělby njedamy;
Što budźe, hdyž smy dojēdli?
„Pon džělimy so z druhimi!“

6. Huso a liška.

Sněhběla liba ščebotajo
Je něhdy w hacje pluwała,

Duž wot boka so přisnowajo
K njej liška praji ludańska:
O lubša, njech ée wokošu,
Ja přemóžne ée lubuju.

„So boju mačefneho swara“
Duž wotmolwi ji husyčka,
„Tež je mje ze wšěm haňba jara,
„Ja hiščen njejsym košila,
„Sym njezhonjene džěčatko
„A pódla, — tebje boju so.“

Ty njechaš? nýchceš wo mnje rodžié,
O to ja dlěhje njeznjesu,
Z tym budžes mi a sebi škodžié,
Ja pytam štryk a šibjeńcu,
Na wjerbje, wólši najbližšej
Smjeré pytam, hjejzo žel éi njej’.

A dokjelž hiščeje njehotuje
So z wody běla husyčka,
Dha liška štony wobhladuje, +
Na kotry by so pojsuya;
A jako pól dnu nimo je,
Na prječku puć so dawaše.

„Aha! nětk widžu njepotajuje
„Tu lubosé“ — woła libuška.
Ach! — pláče liška — njewuprajuje
Sym zrudžena a mjerzaca,
Zo žadyň štom we bliskosći
Njej' syluy dosć, mje njedžerži!

* * *

Kak lesnje hněw a haňbu tajíć
Wě jebak a so wusprawdžíć —
To chce ta báseň tebi prajíć

A pódla na to dopomnić:
Kak dobra duša dowěrna
Suən wjetša předco zjebać da.

7. L h a ř.

„Ja dorych wulkje pjenjezy,
„O ludźjo, pojče k pomocy!“
Tak něhdy lóze hólčisko
Je wonkach w polu wołalo;
A jako ludźjo přiběhnu,
Ma z kamjenjom jich k lěpšemu.

„Mi kruwa w bahnach zapany,
„O ludźjo, pojče k pomocy!“
Tak z kjełkow won je wołalo
To samo lóze hólčisko;
A jako ludźjo přindźeja,
Dha widža, zo tež to je tža.

„Ach, ja so nurjam do wody,
„O ludźjo, pojče k pomocy!
„Džens dušu ujelžu, poběhniće!“
Tón samy pachoł křikaše.
„„, Tón lhař so kumpa““ — prajaehu.
Wón, tepi so! to mě za zdu.

Lhař přinjese so wo wěru,
Zo jemu na wšem posledku
Tež wěrnosté wjacy njewěrja,
Kaž jara so tež zaroča,
A štož je pódla najhórše:
Wón swojej škodźje njewuñdže.

8. Knjez Hawł.

Kaž Salomobě bohaty
Knjez Hawł a člowjek ponižny,
Pól kraja jeho znaje;
Wón stajuje blido kryte ma
A syly hosćow powita,
Też khudym swój khlěb kraje.

Tón bohaty a darny kujez
Biu pozběhaný do njebjes,
Kaž kózdy wěrić budže;
Wón jeno zynknyć trjebaše,
Dha k jeho službje spěchuje
So kózdy rad a wšudźje.

Wšo zbožje pak je njeswěrue,
Kaž knujeze služby kulojte —
To so też tudy zhoni,
Knjez Hawł tón prjedy bohaty,
Kaž cyrkwinska myš wokhudny
A hórkje sylzy roni.

Wón prosyđ dže a płakaše,
A što dže jemu najbližje?
Štó mi tón podawk zhuda? —
Ty myslis: zo je spuščita
Nětk jeho syła njedžakna
Toh' kormjeneho luda!

Ně! hórje jeho boleše,
Zo dał bě můzej najmjeuje,
Kiž najprjódey bě hódny,
A to bě šedžiwe khablawy
We nízkjej hécje domjacy
A husto khory, hlódny.

Tón Hawla prosy že sylzu:
Poj nětka kje mnji pod třechę,

Syń so za blido moje,
Štož moja ruka zamóža
Hač do mojego skónčenja,
To budže sobu twoje.

A jeli woči zaňdželu
Ja prjedy tebje ze smjeréu
A skónču sprócne lěta :
Dha wobsedžef sy wšitkjeho,
Štož je tu moje rěkalo,
Tež twoja je ta hěta!

Hdyž nuza z durjemi nutř dže,
Rój přečelow so pominje,
Won z wóknom zeskakaja; —
So druhdy pak tež namkaju,
Hdzež ze swěčku a z latarnju,
So žani njepytaja!

9. N a b o b.

Knjez Nabob z měščanskjeje hary
So séeže dó wsy čichomnej',
„Tu njesju zawidžerskje swary,
„Tu pokoj mam“ — won mysli sej,
Jow bohastwo a žiwjenjo
Mi slodzić budže najskjeršo.

Knjez Nabob dha nětk wužiwaše
Swój pjenjez w polnym wjeselu
A jako něhdy poslucháše,
Što praja burjo na kraju,
Dha slyšeše: zo zmija ma,
Je kormjeňk, hordáčk, lidora.

Knjez Nabob ručje rozmysleu
Wšeho stužomníkow rozpušči
A somot, židu wuslečený
Po bursku wšitko přetwori;
Wón z nizka žiwy, ponižuy
Jě kat, bróch, běrny, bobry.

Knjez Nabob wéipny poš'cha z nowa,
Što burja uětka pojda.
Ach, uětka haklej twjerde stowa
A zły sud na so wuslyša:
Tón skupy slépe, čert lichomny,
Tón zdernje hiščeje z gramnoty.

Knjez Nabob rjekny rozumjerzauy:
To so mi uihdy ujelubi,
A huydom leči rozdawany
Šac jeho — buram do ruki;
Haj, haj! wón rozda bohastwo,
Do khudej' budys syny so.

Česé Nabobowa přez wjes kliuci
Wot ranja hač do wječora,
To jemu rjenje w wušje zynči
A jeho hordosé loskota.
Aha! wón praji z dowěru,
To wjedžich ja, zo přewinu.

Hač Nabob nětk je wumóžeñý
Wot hubow złych a popluska?
Nětk tola wěscje spokojeny
Swój drohi pokoj wužiwa?
Ach, lědy lěto nimo dže,
Dha swoju khwalbu slyšeše:

Hi, hi! toh' něhdy bohateho,
Raws wbohi, kak so tamhlej drje!

Wón nima pokhilenja zleho,
Škorec puzorný pak wostanje,
Wón, jako pektad rozdari,
Bé tola blažn dundyrski!

* * *

„Wśem prawy być“ — štož za tym wudzi
A njewě sam, što prawe je:
Z tym je so stalo, tón so prudzi
A wětrik haći spytuje —
Kiž móht wśem prawje wutrjechię,
Ma wšak so hiščeje marodzię!

10. Khudy muž.

Muž khudy khodzi po lësu
A sylzy rozliwa,
Zo běše zhubit móšničku,
Hdzež tčeše jeho zda.

Duž k njemu w holi přida so
Knjez jara wosebny,
Tón praji, wbohi mužiko,
Što plakaš pytajey?

Wo moju móšen žacuju,
Kiž zkubich na holi,
W tej snějach wšo, štož zamóžu
We mojej khudobi.

Nó, nó! snadž rada budže ci —
Knjez cuzy měnješe,
Ja nam'kach tři te móšnički,
Snadž twoja bjezy je. +

Wón prěnju móšen wučahny,
Bé polna toleri —.

Je tahej, kotruž zhubit sy,
Dha jowhlej ju sej wzmi.

Ně! khudy mužik wurazy,
Ta knujez mi njerěka.
Duž wjetšu móšeň wučalny
Tóu knjez a pokaza.

Ta potna jasnych złotych bě,
Je tař — so prašeše,
Muž khudy džeše zrudny: ně!
Ta wulkich knuježich je.

Knjez wosebny pak přemasa
A třeću wučeže —
„Haž, to je moja móšnička“
Muž khudy swědčeše.

Knjez wusmja so a wotmolwi:
Ty sprawnia wutroba!
Wzmi luby, wzmi sej wšitkje tri,
To sprawnosćje je zda!

Štōž trada radšo po česći,
Hač iže a wujeba,
Tom' rosće khlěb we khamori
A toleř nawdawa!

Stawizny serbskjeje ryčeje a narodnoséje.

Wot K. A. Jenča.

II.

Wot započatka serbskich stawiznow hać do dwanateho stotetka.

Hdyž je z powšitkomnych stawiznow swěta znate, zo su slowjanskje ludy w započatku pjateho lětstotetka hižom krajiny bjez naranšim morjom, rěku Wódru a Lóbjom wobsadili a zo je so Slowjanstwo w tuthy polóbskich krajinach hižom w druhej polojej pjateho lětstotetka na zbytkach a spadankach zaúdženeho Němcowstwa pozběhnylo, a hdyž je tutón podawk přeni datum w stawiznach polóbskich Serbow, dha je wěste, zo so tež stawizny serbskjeje ryčeje a narodnoséje po prawym z tutym časom započenjeja. Alje kaž nam po wšitkomne stawizny skoro cylje ničo wot tuteho časa sem hać do započatka džewjatcho lětstotetka wo polóbskich serbskich ludach njepowjedaja, tak tež w nastupanju serbskjeje ryčeje a narodnoséje mjelča. Posleni němski splah tak mjenowanych Suevow, kiž hać do lěta 568 bjez Lóbjom a Wódru ze Slowjanami bydleše, sčahny so w spómnjenym lěcje přez Lóbjo do krajinow wo koło Anhaltskjeje a Halberstadta, hdžež jim Sachsojo abo Sasy, kiž tehdom za Longobardami do Italskjeje čehnichu, swoje stare bydla wotstupichu.^{*)} Wopušcene sydla Suevow na prawej stronje Lóbja připanychu polóbskim Slowjanam, kiž mějachu nětko wšitkje krajiny bjez Lóbjom a Wódru hać do Trawy w swojej mocy. A wot tuteho časa sem njespomina so wjacy wot žaneho

^{*)} Přiručaj: Widukind I. ap. Meibom. script. rer. Germ. I. 634. Aimoin Res gestae Sax. III. 7. Gaupp, das Gesetz der Thüringer, st. 34 — 35.

stawiznarja na němskje ludy w tutych krajinach, dokjelž tu žane wjacy njeběchu. Hdjež prjedy něhdy wšelakje něnijskje ludy bydlachu, namakamy wot druhjeje polojej šesteho lětstotetka sem jenož serbskje splahi polóbskich Slowjanow. Němsey spisowarjo slowjanskich stawiznow Thunmann *), Gebhardi **) a druzy chedža drje starych serbskich wobydlerjow krajinow bjez Lóbjem, Salu a Wédrū přez to k němskim poddanam sěnič, zo praja, zo či sami njejsu jako swobodny lud, alje wot Frankow krała Theodericha a wot Sasow zwołani do tutych krajinow přišli a so přez to sami Frankow kralestwu podčisnyli, štož so přez stawizny dopokazać njedawa. Slowjenjo, kiž běchu wot třečeho hač do pjateho lětstotetka přez Wódru do němskich krajinow přišli, namakachu te same z wjetša wot swojich starych němskich wobydlerjow wopušcene a založichu sebi teho dla nowe samostatne kralestwa, kaž so nam te same tudy hač do 12. lětstotetka před woči stajeja. Tu a tam jenož běchu někotři Němcy, rozprošeni w horach, pusčinach a zanjesených wsach sedžo wostali a nihdžje njenamakamy žadyn příklad, zo běchu Serbjo z tymi samymi zlje zakhadželi, alje wjelje bólje hodži so dopokazać, zo su jim jich stare prawa wostajili, jich bjez sobu čerpili a jim jich ryč a wěru a wašnje njezrancene zakhowali. Tuči zawostajeni Němcy sčahnychu so naposledku najskjerje do wosadow hromadu a přez to nastachu němskje města šredža bjez Serbami, kiž z druhimi Němcami zady Salje w zwjasku wostachu, swoju ryč a narodnosć zakhowachu a pozdžišo husto Serbam škodžachu. ***) Druzy tutych zawostajenych Němcow založichu sebi pozdžišo w horach, skalobach a lěsach khowanki, zakh-

*) Thunmann Unters. über nordische Völker I. st. 124.

**) Gebhardi Geschichte aller slav. wend. Staaten I. st. 291.

** Scheltz Gesamtgech. der Ober- und Niederlausig I. st. 7.

wachu so tudy hišće dołje lěta a přewobroćichu so naposledku w serbskich bajkach a basničkach do kuboł-čikow, ludkow, palčikow, hobrskich mužow, lěsnych žónkow a teho runja, dokjelž běchu serbsey wobydlerjo bližsich wsów a městow po času jich narod zabyli, jich wjacry k jedžbu njeměli a přiwěry dla so před nimi, jako před złymi duchami bojeć počeli.*¹⁾ Polóbscy Slowjenjo rozpřesérách su nětko w swojeh nowych sydlach předco dalje a Lóbjo jich njemóžeše w tym zadzeržeć, alje woni wobsadzicu bórzy tež lěwu stronu Lóbja a krajiny bjez rudnymi horami, derinskim lěsom a Harecom, hľuboko nutř do Hannoverskjeje a Holstejna. W tutych sydlach a w tutym lěhu namakamy jich při započatku dzewjateho lětstotetka w jich wselakich splahach, jako prěni raz při skladnosći swojich wójnow z Korlu wulkim a jeho synami na polo swětnych stawiznow wступicu. Što je so z nimi hač do tuteho časa podało a wosebje, kak su woni w spómnjenym času swoju ryč a narodnosć hajili, wo tym stawizny nimalje cylje mjeleča. Zo je w tym samym času přez wjetšu połojeniu nětčišeho němskjeho kraja serbska ryč so ryčala a serbska narodnosć knježstwo měla, to so hakhlej dopokazać njetrjeba, dokjelž wěmy, zo běchu wšitkje krajiny teje sameje jeničcy wot Serbow wobsadžene. Serbsku tu ryč a narodnosć polóbskich Slowjanow tuteho časa mjenujemy, nie jenož teho dla, dokjelž wšitkje jenotliwe ludy a splahi polóbskich Slowjanow pola wšitkich te-

*¹⁾ Preußfer, Blidze in die vaterländ. Vorzeit I, st. 54, a st. 156. W kōnigshaynskich horach bydleše někdy jena lěsna žónka pola jeneho bura přez zymu. Jako bě so nalečeje přiblížilo, přindže jena druga k njej a zawoła přez wókno: „Deutoseu.“ Wobej so na to wotsalištej a ujeběštej ženje wjacry k widženju. Zo tutón wuraz na němsku ryč pokazuje, njeje k wěrje njepodobne.

domnišich stawiznarjow zhromadnje „Venedi, Wenden, abo Serbetii, Sorabi, Serben“ rěkaja, alje wosebje tež teho dla, dokjelž běše ta sama po prawym jenož jena a do jeneje rjadomnje slušeše, a dokjelž běše ta sama, kaž budžemy to při našim dališim přeptyanju widzić, bje wšitkimi słowjanskimi ryčemi jeničcy zbytknej ryči tuteje rjadomnje, mjenujey serbskjej ryči w hornych a delnych Lužicach, najpodobniša. Tola nic jenož w tejhlej hromadžewisacej polojej nětěišeho němskoho kraja wužiwaše so tehdom serbska ryč jako krajna, tež srjedža bjez Němcami běše serbska ryč přez serbskje kolonije města namakała. Škoda, zo su nam stawizny jenož malo podawkow tutych serbskich kolonijow zakhowale, dokjelž te same pozdžišo malo wažneho poskićowaehu. Znate je ze stawiznow, zo èrjody Wjelutow [to rěka teho luda polóbskich Słowjanow, kiž při naranšim morjut bydleš] hižom w pjatym a šestym lètstotetku do Bataviskjeje a Britaniskjeje jézdžachu a zo mějachu tež tam swoje sydla. Tola njemóžachu so te same tudy prawje twerdíje posynyć a zhubichu bórzy swojn ryč a narodnosć. Štož Batavisku nastupa, dha webswědči stary stawiznař Beda zjawnje, zo su Wjeletejo w Frieslandzje, bjez prômenjem Rhejna, při rěcy Waali, wokoło města Utrechtta swoje bydla měli. Beda [† 735] praji mjenujey *), zo je Pippin swjatemu Willibrordej, kiž 691 — 739 křesťjanstwo bjez Friesami připowjedaše, městnosć k biskopskjemu sydlu w swojej twjerdžiznje připokazał, kiž so po starym słowje tamnaho luda „Wiltaburg“, to rěka město Wiltow (Wjelutow), w galliskjej ryči pak Trajectum (Utrecht)

*) Bedae hist. eccl. V. 12. Donavit autem ei Pippinus locum cathedralae episcopalis in castello suo illustri, quod antiquo gentium illarum vocabulo Wiltaburg, id est oppidum Wiltorum, lingua autem gallica Trajectum vocatur.

mjenuje. Z tuthy słowow pokaže so, zo su tam Wjeletojo (Slowjenjo) hižom dołho prjedy so posynli, štož tež pozdžiše*) króniki zjawnje wobkruća. Zo su so tući Slowjenjo, kiž běchu tudy wot swojich druhich bratrow dželeni a wot cuzoryčnych njepřečelskich ludow wobdaći, bórzy bjez tutymi zhubili a wo swoju swobodnosć, ryč a narodnosć přinjesli, njetřeba so dopokazać. Někotři wot nich wróćichu so zaso domoj, druzy změšachu so z Friesami a jenož někotre zbytki slowjanskije ryče dawaja so hišće w pomjenowanach někotrych městnosćow tamneho kraja [na příklad: Slota Kamen, Wideniz a t. d.] a w někotrych słowach staro-hollandskije ryče wunamakać **). Hišće čemniša je powjesé wo wobsadženju jendželskije krajiny Wilthunshire přez Wjeletow. Něsto pozdžišo namakamy mjenujcy tuty město Wilten [Wilton] w krajinje Wilstättenje (nětka Wilthunshire) wot Wiltunow abo Wiltunisow wobsadžene. Zo su to Wjeletojo, potajkim Slowjenjo byli, kiž su tam w 5. a 6. lětstotetku khwilu přebywali a so pozdžišo do Frieslanda wróćili, powjeda nam spómnjena krónika. ***) Z teho so tež wselakje slowjanskje słowa w nětčišej jendželskjej ryći a namakowanje starych rowow a pohrjebnišćow w jendželskim hrabinstwje Wiltunshire lóhcy zrozumić a wuložić hodži. — Slowjanskje a wosebje serbskje kolonije założowachu so

*) Wjelje wot tuthy zanjesenych Slowjanow namaka sow Matthaei veter. acvi analect. Hagae 1758 8 [V. Bd. cronic de Trajecto et Holland.]

**) v. Kampen, Geschichtte der Niederlande. Hamburg 1831. I., 58. 68. Šafařík: slow, starožit. II. 570, 571.

***) Chron. de Trajecto et Hollandi: p. 306 Saxones cum Slavis (vel Hollandinis et Wilcis) profecti sunt in Britanniam. — Šafařík II. 572.

pozdžišo husčišo bjez Němeami wot Němcow samych. Dokjelž běchu mjenujcy Serbjo hižom wot starych časow sem jako najlepši rólnicy a ratarjo znaći, dha hladachu němsey wjeŕchojo, kak bychu jich do swojich pustych a njewobdželanych krajow dostali. W tutym wotpohladanju załoži hižom swjaty Bonifacius, areybiskop w Maincu wokolo lěta 740 prěnju tajku serbsku koloniju do Buchauskjeho lěsa pola Fuldy. Wón bě mjenujcy w lěci 741 město Würzburg k sydlej cylje noweho biskópstwa wuzwolił a dokjelž ležomnosće tu-teho noweho biskópstwa nimalje cylje z lěsow a z pusćinow wobstejachu a wón k jich wukopanju dosé němskich wučahowarjow dostać njemóžeše, wobroci so na Karlmannu, kiž bě tehdom runjewon w awstrasyksim kralestwje Major domus a wučini sebi pola njeho to prawo, zo móžeše tež njepřeelow Frankow, to rěka Serbow jako rólnikow a cyrkwińskich poddanow (Bar-gildi) do swojego nowozałożonego biskópstwa přeprosyć. Wjelje Serbow džěše tehdom za jeho nahnućenjem a přez nich nastachu cylje serbske wsy a wosady nic jenož we würzburgskim biskópstwje, alje tež w někotrych wječornišich a połonišich krajinach němskjeho knježerstwa, wosebje te hišće pozdžišo tak mjenowane słowjanskje wokrjesy wokoło Fuldy, Bamberga a w wjerchowstwje Bayreuthu. Swjaty Bonifacius žadaše wot tuth Serbow najprjedy jenož pónznaće křesćianskeje wěry a haklej w lěcie 751 napołoži jim tež wěsty dawk po přikazni bamža Zachariasu *), wosebje tym, kiž so hišće njeběchu křeći dali a to teho dla, zo so něhdžje njebychu naposledku swobodnych ščinili. Tuči wučehnjeni Serbjo su doňho swoju ryę a naródnosć zakhowali, Korla wulki sam přikaza würzburgskjemu bis-

*) Eckhart comment. de rebus Franciae Orientalis tom I. p. 393. 507. 802. [Wilibaldi vita S. Bonifacii c. 24].

kopej Bernwolsej, zo by za tutu koloniju 15 cyrkwiow natwarił. Po času zhobi so stare mjeno tuteje provincy „Slavia“ a přewobroci so wokoło lěta 889 do mjena „Rednitzgau“. Z tym pak so tam hišće Serbjo zhobili njeběchu. Po smjerći Korlje wulkjeho běchu woni zaso wot křesćijanstwa wotpanyli a swoje stare přibójstwo, kotrež hišće zabyli njeběchu, zaso k zjawnosći prinjesli. Tak tež wosta hač do časa khězora Arnulfa. Tutón mydleše zaso na to, kak by cyrkwe a fary swojich serbskich poddanow z nowa do rjada stajił. List, kotryž wón teho dla na würzburgskjeho biskopa Arna pisaše *), je jara ważny za tutu serbsku koloniju, přetož w nim rěka: „zo je khězor Korla a t. d. přikazał, zo dyrbja so w kraju Slowjanow, kiž sedža bjez Mainom, Rednitzu a majnscy a rednitzscy Winiidi rěkaja z pomocu hrabjow, kiž su na tuthych Slowjanow postajeni, cyrkwe natwarić, zo by tutón nětko ku křesćijanstwu wobróćeny lud skladnosć měl, křećeniu dostawać a předowanja slyšeć. To je so tež wot pomjenowanych biskópow a hrabjow stało a je so tam 14 cyrkwiow natwariło. Zo by tute 14 cyrkwiow skublał, je khězor Ludwig kóždej cyrkwi dwaj zahonaj z tymi na nimi sedžacymi [serbskimi] najeňkami dał: „a to dyrbi połne a wěcne wob-sedzenstwo kóždeje tuthych cyrkwiow wostać, tak zo dyrbi daň tuthych najeňkow stajnje tutym cyrkwjam připanyć.“ Kaž so po tajkim zda, su Serbjo tudy 14 cyrkwiow měli, alje hač je so jim tam serbscy předowało, to bôh wě. Najskjerje nic, přetož woni wostachu hišće dolhje lěta pôhanjo a w mnohich druhich pismach tamneho časa so hišće na nich spomina. Haj, wokoło lěta

*) Tutón list namaka so w lačanskjej ryči w: Eccardi Comment. de reb. Francis oriental. tom. II. 894.

1110 hišće praji halberstadtski biskóp Arnold*), zo je kraj, z kotrehož bě w lécje **1007** bambergskje-biskópstwo nastalo, najbólje lěsojty a zo ženje do njego přišol njeje a zo je wot Slowjanow wobydleny. Hišće dolhe lěta sedzachu Serbja tudy, nic jenož w pohanstwje, alje tež w swobodźje a wobkhowachu swoju ryć, wěru a stare serbskje wašnja. Teho dla založi khězor Hjendrich **II.** w lécje **1007** bambergskje biskópstwo a w tym samym lécje bu tež na jenej synodźje w Frankfuréje wobzanknjene, slowjanskje přibójstwo wokoło Bamberga zahnaé **). Alje hišće w lécje **1136** namaka so w starych pismach ryć wo swobodnych Slowjanach, kiž tudy bydlachu. ***) Hakhlej w tutym stotetku radzi so najskjerje bambergskjemu biskópej, kiž Ota rěkaše a sebi tež wulkje zaslužby wo wobrócenje pomorskich Serbow zaslužil je, tuthich pôhanskich Serbow swojeho biskópstwa k najmjenšemu zjawnje zaso ku křesćijanswu do-wjesé. Wón bě w swojej młodosći serbscy nauknył a to tak, zo wopisowarjo jeho žiwjenja praja, zo sebi nichtón njeby myslíł, hdyž je wón serbscy ryčał, zo je to němski muž. ****) Tutu wědomnosć serbskjeje ryčeje možeše wón pozdžišo, jako **1124—1129** evangelij bjez pomorskimi Serbami připowjedaše, jara derje trje-

*) Ludwig, Script. rerum Bamberg. **1116**.

**) Wo tym je prajene: . . . ut paganismus Sclavorum ibi destrueretur . . .

***) . . . Quaedam mulier Gothelindis nomine, cum esset libera, sicuti Sclavi solent esse . . . delegavit ad altare etc.

****) Vita Ottonis ed. Endlicher. Stettin 1830. 8. st. **124**: Gentis illius linguam ita ad unguem edidicit, ut si hunc barbarice loquentem audires, virum esse Teutonicum non putares.

bać. Tola ležeše w jeho charakterje tak wjelje změr-neho a čichjeho, zo do jeho časa skoro njemóžemy zahubjenje serbskјeho sydła pola Muggendórsa přepoložiē, wot kotrehož so hišće džensiši džen zbytki namakaju. To so najskejreje hakhlej pozdžišo sta, přetož serbscy wobydljerjo tamneje krajiny čérjachu hišće dolhje časy swoje stare přibójstwo dalje, a dokjelž to wjacy zjawuje njesmědžachu, dha wuzwolichu sebi k temu skaloby a pusčiny, kaž to tak mjenowana Wilzenska a Gailen-reuthska skałoba dopokaže, hdžež su so w najnowišich časach popelnicy, wuhlowe hromady, woporskje blida a jene swjećo namakałe, kiž bu w lčeje 1780 do Bayreutha přinjesene. Z cyła pokazuja hišće džensiši džen wšelakje zawostatki wokoło Bayreutha, Bamberga, Würzburga, Nürnberga, Anspacha, Muggendorfa a wosobje w tym tak mjenowanym Rednitzgawje na stare serbskјe časy. Tam su mjenujey w najnowišich časach wšelakje rowy z popelnicami, z koścemi, ze wšelakjej pychu a domjacym naporjadkom napelnjene namakali*), tam so tež hišće džensiši džen serbskje mjena wsów (kaž Döllnitz [wot doliny] Kemnal a Kemlas [wot kamienja] Kulno, Kulmain [wot khołm]; aby wsy, kiž so z „wend“ abo z „wind“ započnjeja, na příklad Windach, Windesbach, Windischtletten, Windischgailenreuth a t. d.) namakaja a wobydljerjow słowa, wašnja a drasty, kiž na serbsku narodnosć pokazuja.

Druhje tajke serbskje kolonije běchu w wjerchow-

*) Přiručaj: Haas, Geschichte des Slavenlandes an der Aljsch. Bamberg 1819. — Lang, Baierns Gauen. Nürnberg 1830. — Šafařík II. st. 609. — Heller, über die Grabhügel in Franken [w: Bericht der deutschen Gesellschaft in Leipzig. 1828. st. 13].

stwie Hohenlohu *) a w Lobedongawje **) bjez Man-hejmom a Heidelbergom. Też zda so, zo su tak mjenowani lüneburgscy (limbórscy) Serbjo, wo kotrymiž budźemy pozdžišo ryčeć, wosebje či, kiž w hrabinstwomaj Dannenbergu a Lüchowje a we wojvodstwje Cellje bydlachu, po prawym kolonistojo byli, wot khěžora Korlje wulkjeho a późnišich saskich wójwodow k wobdzęlanju zapusćeneho kraja zavołani. Wosebje lubowaše khěžor Korla wulki tajkje změšenje ludow nie bjez politiskich přičinow. Teho dla wza wón wokoło lěta 796 wjacý hač 10,000 Serbow kóždeho stava a rodu z tuteho boka Lóbja a roztyka jich do wšelakich němskich krajinow, přez čož tu a tam bjez Němcami cylje serbskje wsy nastachu **); kotrychž wobydlerjo bjechu pak cylje swobodni wobsedžerjo swojich ležomnoséjow, pak Němcam runje krajnym knjezam poddani, pak čisje roboćenjo swojich nowych knježich.

My smy tudy na jich sydła spónnili, dokjelž so nam zdaše, zo to tež k stawiznam serbskjeje ryče a narodno — séje słusa, zo so praji, hdzje je so hdy serbska ryč nałożowała a serbska narodnosć hajiła. Teho dla dyrbimy tež hišje na Serbow spónnić, kiž w Schweicy bydlachu. Kak a hdy su woni do tuteho kraja přišli, so z wěstosćju prají njeda. W starych krónikach a pismach so husto na nich spomina jako na „*homines, qui vocantur Winidi.*“ Nowiši stawiznarjo, sam Jan Müller w swojich schweizskich stawiznach I, st. 417 — 418, přeja

*) Přirunaj: Hanschmanns Beweis, wie weit die Römer in Deutschland gekommen sind, st. 210.

**) Acta Acad. Theod. Palat. tom. I. p 215.

***) Meucken script. rer. Germ. II. 65. Carolus magnus assumit etiam populum Transalbinum ad 10000 utriusque sexus et per omnes terras distribuit, unde hodie per Teutonium slavicae villae inveniuntur.

drje jich słowjanski ród a druzy^{*)}) dzerža jich za powostatych Hunnow. Alje hdýž z kjedźbliwoścu na nětěišich potomnikow tamnego wot Schweizskich „Huanego“ mjenowanoho Iuda, kiž hišće džensniši dzeń w kantonje Wallisú w dolje Anniviersu bydla, pohladamy, dha su bórzy prezswědčimy, zo woni nie jenož serbscy pomjenowane wsy [Cripenza, Luc (Luka) Gradelz, Grona, Czernee a t. d.] wobydla, alje tež hišće někajku słowjansku naryć wužiwaja a zo su po tajkim woprawdzie potomnicy Serbow.

Zo su Serbjo hižom w tutym swojim złotym času swaju ryć prez pismo woznamjenić pytali, dawa so prez někotre data dopokazać a je w najnowišim času prez najwučenišich mužow wšelakje přepytowanja wubudziło. Najprěnišu powjesę wo tym namakamy pola stareho stawiznarja Dithmara. Wón powjeda mjenujey,^{**)} pod létom 1005, zo je tedom w kraju Rjedarow město „Riedegost“ stało, w kotrymž je so wulkí přibójski dom namakał. W nim su wšelakje znamjenja přibohow stale, z ruku wudželane a kóžde ze swojim wurězanym mjenom wudebjene. Po tajkim su Serbjo tamnego časa pismo znali. Kajkje je to samo było, po kaže nam jara ważny zbytk serbskјeho wumělstwa ze starodawnego časa, tak mjenowane prillwitzskje přibohi, wo kotrychž serbskim sempřindženju so pak hišće džensniši dzeń bjez wučenymi mužemi jedna. Te same buchu bjez létami 1787 — 97 wot fararja Fr. Sponholtza w wjescy Prillwitz w Meklenburgskjej na jeho zahrodźje namakane, jako wón při sadženju młodeho štomika zemju při jenej hórey přerywaše. Běchu pak te

^{*)} Malten, Bibliothek der Weltkunde I. st. 28 — 50. — Šafařík II, 609.

^{**) Dithmari Chron. ed. Wagner. I. VI. p. 151: . . . interias autem dii stant manufacti, singulis nominibus inculptis . . .}

same w jenym stejacym mjedzowym kótłje, kiž bě zaso z druhim kótłom přikryty. Na wobimaj kótłomaj stejachu napisma z runami napisane. Na dwaj centnarjej stareho železa ležeše při tu tymaj kótłomaj w zemi. Te wěcy wostachu tehdom njepřeptytane a jako Sponholtz w lěce 1697 wumrje, předa jeho wudowa tute starožitnosće jenemu złotnikjej Pälkjej w Nowym Brandenburgu. Tón samy přetrjeba tuto železo a při jenym zwónljenju tež wobaj kótłaj. Znamješka a swjećata wšelakich přibohom pak, kiž běchu w tamnymaj kótłomaj byłe, přindzechu po jeho smjerěi do rukow jeho přichódneho syna, złotnika Sponholtza w Nowym Brandenburgu, džédoweho bratroweho syna tamnego fararja Sponholtza, kiž bě je w Prillwitzu namakał. Po nim dosta je zaso jeho syn, złotnik Sponholtz w Nowym Brandenburgu a jako bě tón samy z někotrymi wot nich hižom podarmo wšelakje přeptyowanja činił, namaka je pola njeho něhdžje w lěce 1768 Dr. med. Hempel, kiž wot njeho po času 46 kruchow dosta. Hempel staraše so za wozjewjenje tutych starožitnosćow we wšelakich časopisach a hižom w tутym času dachu so wšelakje hlosy za nje a přeciwo nim slyšeć. Niualje w tym samym času widziše je pola Dr. Hempela konsistorialny radžiēl Masch w Nowym Strelitzu, kotremuž so te same tak spodobachu, zo wón tu zhromadžiznu tych samych z tym wuměnjenjom na so přinjesy, zo dyrbja so při skladnosći w někajkim zjawnym wustawje zakhować. To je zo so tež po času stało, přetož wone su w nowišim času do Nowego Strelitza do knihownje meklenburgskjeho wjewójwody přisłe a poskićuja tudy hišće dzensniši dzen wučenym mužam wšelakje k přeptyowanju. Wo nimi je so hižom wjelje pisalo,*) hudało a prašalo, a kaž

*) Hižom w lěce 1768 naprašowaše so jich dla meklenburgski krajuy syndicus Pistorius w wosebitym lisje duchomueho

wěmy, je tež zańdżene lěto sławny słowjanski profesar Jan Kollar z Wina swoje přeptytowanje z nimi dźeržał, kotrehož płody nam hišće znate njejsu. My tudy jenož teho dla na nje spóminamy, dokjelž je na nimi serbska ryč z runami woznamjenjena. Nimalje na kóždym kruchu namakaš mjenujcy napisma w runach, kiž nam nic jenož mjenia přibohow, kotrychž dyrbja te wšelakje swjećatka woznamjenić, mjenuja, alje tež městnoséje, na kotrychž su so česćile. Zo so tudy njebychmy dolho z přeptytowanjom jich wěstoséje aby nje-wěstoséje zadźerželi, štož sebi za jedyn pozdžiši nastawk khowamy, prajimy tudy naše skónčne rozsudze-nje, zo hišće wot jich historiskjeje njewěstoséje pře-

M. Körnera w Bockawje, kiž bě w tutym času sławny serbski filologa. Tón samy wukładowaše jemu z pomocu lipščauskјeho serbskјeho towarzstwa napisma tamnych přibohow. Přirunaj: *Acta soc. sorab.* Lips. vol. IV, pag. 7.

Z cyta je so w tutej naležnosći wjelje pisalo, najwosebniše pisma su:

Masch und Woge: *Die goottesdienstlichen Alterthümer der Obo-triten aus dem Tempel zu Rhetra.* Berlin 1771. 4.

Rhetra und dessen Gözen. Bützow u. Wismar 1773. 4.

Masch: *Beiträge zur Erläuterung der obotritischen Alterthümer.* Schwerin u. Güstrow 1774. 4.

Grimm: *Ueber deutsche Runen.* Göttingen 1821.

Legis: *Die Runen und ihre Denkmäler.* Leipzig 1829.

Grimm: *Abhandlung zur Litteratur der Runen (Wiener Jahrs-bücher der Litteratur.* Bd. 43. 1828. S. 33).

L. Giesebricht: *Wendische Runen (Baltische Studien VI, 1. Heft).*

Leyser: *Ueber die prußischen Gözenbilder (Bericht der deutschen Gesellschaft zu Leipzig 1844).*

Lewezow: *Ueber die Rechttheit der sogenannten obotritischen Runen-Denkmalen zu Neustrelitz.* Berlin 1835. 4.

swědčeni njejsmy, dokjelž hač dotal hišće žadun převažny zadžewk jich wěstosće we wšelakich napřečiwnych pismach namakali njejsmy. Štož nětko te serbske napisma na tých małych přibójskich swjećatach nastupa, kiž su po wšem přepytanju zbytki*) tamneho wulkjeho w dwanatym lětstotetku zahubjeneho serbskoho templu, w měsće Rhetrje, kiž na ležomnosćach nětišeje wjeski Prillwitz steješe, dha so te same z wjetša na kózdy tych wot Mascha wukhowanych a wotznamjenjenych 66 kruchach namakaju. Staroba tých starožitnosćow je hižom wot Maseha w tym postajena, zo dopokaže jich wudželanje do lěta 955. Zo su k najmjenšemu jara stare, to dopokaže zjawnje to, zo na nimi jenož 16 runow namakany a bjez nimi žamu pozdžišich z dypkami woznamjenjenych nôrskich runow. Najstarši alfabet runow ma pak jenož 16 znamješkow, runje tak wjelje, kaž je po basni Kadmos k Hrjekskim pismikow přinesl. Zeyla so tež tutón serbski alfabet we wšelakich druhich runach wot nôrskjeho rozdžela, wosebje w tých za B, E, G, P, V a W, wosebje je w nim runa B jara na pismik B w najstarším slowjanškim pismje, tak mjenowanej Glagolitycy, podobna, kaž tež runa E pismikzej E w Glagolitycy. Wšitkje tute runy su do tamnych přibójskich zbytkow wuryte abo wudypane abo sobu nalate, čitaja so wot lěweje k pravej ruce a su jara njerunje nastajane, tak zo so jara čežcy čitaja a zo maš druhdy jenu sylbu abo jedyn pismik teho sameho słowa na cylje druhjej stronje teho sameho swjećata pytać. Kóžde swjećatko ma swoje wosebite mjeno, bjez kotrymiž wosebje tute čitamy:

*) Přirunaj Script. rer. Bamb. c. XIII, p. 479, de aetata Ottonis, hdžež abt Andreas sam praji, zo su někotre swjećatka w tým templje tak male bylo, zo móhl je derje do zaka tyknyé.

Riedegast, Vodha, Podaga, Percun, Zislbog, Jpabog, Sieba, Zernebog Pya, Suantewith, Prove, Zibog, Zirn Jtra, a t. d. Wyšje teho namaka so tež mieno kóždeho boha na tym naporjadku, kíž so při jeho službje trjebaše, kaž tež někotre slova wo tym, kak a hdže je so česčil aby kajkje wosebnosće jemu slušeja, tak zo tute slova skoro město pisaneje theologije zastupuja. Z cyleho wašnja pisanja pak so pokaže, zo su runy serbskjej ryči cylje napřeciwne a cuzy alfabet a zo pisař tych samych žanu prawu spěšnosć při wuživanju tutych pismikow měl njeje, alje zo je te same jenož nuzowany trjebal, štož so z njewěstych a khablatych fórmow a ze wšelakosće trjebanych runow dopokaže. Najskjerje přindzechu tute pismiki k Serbam wot jich skandinaviskich susodow, bjez kotrymiž so te same hižom w tamnym pôhanskim času trjebachu a pola kotrychž běchu tajku slawnosć dobylé, zo so serbsey měšnicy hnutyh čujachu, svojim přibohom z tutymi swyatymi a hulanjom połnymi poznamkami wupyšic. Tola so tež při tym hrjekskje elementy přewidzieť nje-dadža, wosebje, dokjelž so na jenym tutym swječatku z hrjekskimi pismikami čita OHΩΡΑ (nazymski bôh). Hdžje je so tutón do Rhetry wzał, to bôh wè. Jenož trochu mőžemy na jeho sempřindženje hudać, hdyž wopomnjamy, zo pomórsey Serbja tehdom sylne z cuzymi ludami wikowachu, aby hdyž sebi na tamne слова hrjekskjeho spisaćela Diodora myslimy, kíž praji, zo je daloko wot Hrjekskjeje cuzoryčny lud bydlil, kíž je powjedał, zo su něhdy někotři Hrjekscy k njemu přišli a pola njeho drohje templowe dary z hrjekskimi pismi-

*) Δινδορ. Βιβλ. ιστορ. B. 37 καὶ τῶν Ἑλλήνων τίνας μυθο-
λογοῦ παραβάλειν εἰς Ὑπερβόρεος, καὶ ἀναθήματα πολυτελῆ καταλιπεῖν
γράμματος Ἑλληνικοῦ ἐνυγεγραμμένα. Tudy mőžež pod „Ὑπερβόρεος“
derje słowjanskje ludy zrozumić.

kami zawostajili. Tuta cyła naležnosć 'dyrbi so hišće kručišo přepytać, prjedy hač móžemy něšto cylje wěste postajié, tola pak tudy k našemu wotpohladanju tak dalo ko služi, zo móžemy wobswědćié, zo je so serbska ryč hižom do 10. stotetka přez pismo woznamjenjowac sptytała.

Hač do 12. lětstotetka nimalje traješe złoty čas za serbsku ryč a narodnosć, to nic jenož z jeje tehdomnišeho knježtwa po polojej nětčišeho němskijeho kraja widzimy, alje tež z jeje wažnosće, kotruž tehdom w Ewropje měješe, a česće, kotruž tehdom hišće tež bjez druhoryčními ludami wužiwaše. Wo tym su nam stawizny wšelakje příklady zakhowale, kotrež tudy swěru hromadu zestajamy. Horce bitwy bjez Serbam a Němeami běchu poslenišim spóznać dałe, zo so ze serbskimi ludami mjeńje přez brónjow móc, hač přez měrne wotstronjenje narodnych rozdžélkow započeć hodži, a teho dla wuknichu tehdom sami wosebni mn̄ojo swětnego a duchomnega stawa serbsku ryč, kiž hišće tehdom zadžewk k docpięu wyšsich zastojnstwów abo wyššeje wědomnosće njebě. Tak běše němski kral Ludwig I. wokoło lěta 849 wěsteho Thakulfa za wobkjedžbowarja saskjeje marki, kiž bě tehdom hakhlej přečiwo Serbam naprawjena, postajił. Tón samy knježeše w njej hač do lěta 873 a wužiwaše polne dowěrjenje Serbow, dokjelž serbske zakonje a wašnja jara derje znaješe a dokjelž bě najskjerje sam rodženy Slowjan.*). K najmjenšemu měješe wón w jenej serbskjej župje při českich mjezach a najskjerje tež w Čechach kubla a rěka teho dla w starých pismach „*Tacgolus de Bohemia comes*“ (Thaculf, hrabja z Českjeje). Jako něhdy Čechojo z Frankami wojowachu, bu wón w bitwje z klókom do lěwjeje nohi trěleny. Čechojo tehdom bitwu zhübichu a dyrbjachu so

*) Annal. Fuld., Monumenta Germanica ed. Pertz. I. 366.

zaso Frankam podčisnyé. Dokjelž pak mějachu k Thakulſej najwjacy dowěrjenja, pósłachu k njemu swojich pósłow, dokjelž tón samy najlepje jich wašnja znaješe. Wón da so tež na konja sadzić a posluchaše tak na tuthy pósłow a njedaše jim swoju slabosć widzić. — Teho runja wěmy ze stawiznow, zo khěžor **Ota I.**, kiž 936 — 973 knježeše, serbsku ryč ryčeć móžeše. To samo khwala stawiznarjo tež na Adolfje, hrabi z Wagriskjeje wokoło lěta 1140, zo je němsku, laćansku a a słowjansku ryč rozemil.* — Najwjacy příkladow znamnystwa serbskeje ryče namakamy pak při mužach duchomskjeho stawa, kiž so dla připowjedanja evangelijského serbskeje ryče starachu a nic swětneho wužitka dla, alje dla dušow póhanskjeho serbskjeho luda ryč tuteho luda nauknyé pytachu. Jako tajkich mužow naděndžemy najprjedy trjóch merseburgskich biskópow. Merseburgskje biskópstwo běše khěžor **Ota I.** w lěje 968 Serbow dla założil a jako prěnjeho biskópa w nim wěsteho Bosa postajił. Biskop Bosa, rodženy z Bawarskjeje, běše pozdžišo mnich w Regensburgu a naposledku kapłan pola khěžora **Ota I.** był a wot tuteho nowe biskópstwo Merseburg dostał. Wón bě jara wučeny muž a dokjelž k jeho biskopstwu wosebje Serbjo słušachu, kiž tehdom hišéje w pohanstwie přebywach, połoži so wón pilne na wuknjenje serbskeje ryče, zo by swojim Serbam powjesé wot Khrystusa připowjedać móhl. Wo nim powjeda**) jeho potomnik w biskópstwie, stawiznař **Dithmar**, zo je serbske słowa pisać nauknył, zo by sebi dowěrjenych Serbow čim lóžšo rozwněować móhl a je tych samych prosył Kyrieleison spěvać, wužitk tuteho spěva jim wukładowajo. Alje

*) **Hic Adolphus fuit teutonicae, latinae et slavicae linguae peritus.**

) **Dithmar I. II. p. 40.

Serbjo čérjachu z tutym spěwom swoje směchi a pře-wobročichu Bosowe słowa do „W kri volsa“ = w kri olša = w krju (kjerku) wólša, — a prajachu, zo je jich Boso tak wučil. Na rune wašnje powjeda*) wo nim Ernestus Brottuss, měščan w Merseburgu w swojej krónicy tuteho města. Wón praji mjenujcy: „hač runje Boso serbskjeje ryče (cylje) swědomny njebě, dha sebi wón tola swoje předowanja w serbskjej ryći napisowaše z laćanskimi pismikami a čitaše Serbam te same prjódki, měješe tež při sebi svojich tólmáčerjow. Alje Serbjo načinjachu jemu wšelakje mjerzanie. Teho dla wopušci wón tež bórzy zaso swoje biskópstwo a čehniše do swojeho wótcaeho kraja, do Bawarskjeje, hdžež je tež 970 wumrjeł. Tón samy stawiznař powjeda**) na rune wašnje tež wo třecim biskópje w Merseburgu, wo Wigbertu, zo je w jeho času hišće we wokolnosći Merseburga, při Halštrowje a Plisy wjelje pohanskich Serbow bylo, kotrymž je wón křesčijansku wěru w serbskjej ryći připowjedał, zo je jim swoje předowanja, z pomocu jeneho tólmáčera napisane, prjódki čítal a přez to wjelje Serbow ku křesčianstwu wobročil. Tutón Wigbertus bě rodženy z Derinskeje a wot lěta 1007 sem biskóp w Merseburgu. Po nim dosta w lěčje 1012 tuto dostojnſtvo Dithmar, rodženy hrabja ze Saskjeje. Wón bě jara wučeny muž a je nam jako žadny poklad za serbskje stawizny swoju króniku we 8 knihach zawostajil. Kaž wjelje husto dosé njezbožomnych wułożowanjow serbskich słowow w jeho krónicy dopokaže, njemóžeše wón serbskjeje ryče cylje njemóeny być. Jèdnaty biskóp w Merseburgu, hrabja

**) Chronica und antiquitates des alten Stifts Mäisburg. Auflös new gedruckt zu Leipzig in vorlegung Henningi Grossen anno 1606, přirunaj stronu 564.

***) Přirunaj w tej samej krónicy stronu 583.

Wornař (Wernerus) z Derinskjeje, kiž wokoło lěta 1073 do tuteho dostojnства přindže a w tym samym z krótkim přetorhnjenjom hač do lěta 1101 skutkowaše, džělaše wosebje na wobrócenju póhanskich Serbow a powjeda chron. episc. Merseb. wo nim, zo je sebi knihi w serbskjej ryči džělać dał, zo by potom sam z pomocu ťačanskich pismikow wurazy serbskjeje ryčeje wznamjenić a swojim Serbam prjódkěitać móhl.*). A kaž merseburgsey biskopojo so za Serbow z pomocu serbskjeje ryčeje starachu, tak tež mišnjanscy biskopojo serbsku ryč wužiwać pytachu při svojim skutkowanju za wobrócenje Serbow. Mišonskje biskópstwo bě tež w lěcce 968 wot khězora Oty I. założene, zo by na wobrócenju Serbow džěalo. Prěni biskóp Burchard džělaše tež wosebje na wobrócenju Serbow z tuteho boka Lóbja a powjeda so wo nim, zo je prěni byl, kiž je bjez lužiskimi Serbami evangelij připowjedal.**) Wo třecim biskopje, kiž Eico, Eido abo Jdo rěkaše a w lěcce 1015 wumrje, pisataj Dithmar ***) a Emser****), zo je bjez Serbami z tuteho boka Lóbja předował. Wosebne zaslužby wo Serbach je sebi tž džesaty biskóp Benno dobył, rodženy hrabja z Waldenberga, kiž w lěcce 1106 swojeje staroby 96 lět wumrje. Wón wopytowaše husto hornu Lužicu a měješe w Hodžiju svój hród, hdjež ze swojej mačerju Bezelu přebywaše. Stawiznarjo tež powiedaja, zo je w lěcce 1076 hodžijsku cyrkjej k česi swjateho Pětra a Pawoła natwarił a w njej husto

*) *Libros schlavonieae linguae sibi fieri jussit, ut latinae linguae charactere idiomata linguae Schlavorum exprimeret.*

**) *Erasmus Stella praji: primus, qui transalbinos Slavos ad christiana religionis sacra institutione traduxit.*

***) *Dithmar I. VII, 216*

****) *Emser vita Bennonis p 45: Wandalis transalbinis concionatus est.*

Serbam w serbskjej ryći předował. Serbsey wón derje rozemeše a teho dla je so někotrym stawiznarjam zdało*) zo je wón rodženy Serb był, štož pak je wopačna mysl. Sam bamž Hadrian, kiž je tuteho biskópa w lěće 1523 do rjedu swyatych wuzběhnył, praji w swojej bulli, zo je so za Serbow swěru starał, štož rozwučowanje w křesćijanstwie nastupa. Někotre lěta pozdžišo sedžeše na biskópskim stolje w Mišnju jedyn serbski knjez, Albertus mjenowany, jako 17. biskop. Wo nim powjeda Albinus w swojej mišnjanskjej krónicy**), zo je jara wučeny a ryēniwy muž był a w swoim času za najsławnišeho praelata płacił. Dokjelž bě wón rodženy Serb a k swojemu ludej wulku lubosé měješe, běchu jemu tež Serbjo jara dobri a wobročichu so pod jeho wobk jedžbowanjom a rozwučowanjom bólje a bólje ku křesćijanstwu. Swojeje wědomnosćje serbskjeje a slowjanskich ryčow dla bu wón tež wot němskjeho khězora Kónrada III., kiž 1137 — 1152 knježeše, jako pósol k hrjekskjemu khězorej Immanuelej do Konstantinopla pósłany, zo by tam naležnosćje němskjeho khězora hač najlěpje wobstarał.*** Za rozwučowanje rodžených Serbow a přihotowanje k měšnickim zastojnswam staraše so hač na najlěpje sc̄ehowacy biskop Bruno, rodženy hrabja z Barta. Wón bě tež nanskjerje serbskjeje ryče mōcny, dokjelž bě ta sama tehdom hišće jara wšedna tež bjez wysokimi ludźimi. Jemu džeše hubjenstwo Serbow wosebje k wutrobje, dokjelž dyr-

Bartuh. Serbienzyk. und Lit. (Holm)

*) Heidenreich, Benno redivivus p. 103: Recentiores non nulli Slavum fuisse dicunt, iique pagum Gaedam patriam adsignant, quo in loco concionatum et sacellum struxisse fama est, sed vulgi sermone, cui fabulam relinquimus.

**) Albini, Meišnijsche Land- und Bergdchronica. 1590. st. 335.

***) Otto Friesing. de rebus gestis Frid. Jmp. I. I. c. 62.

běše widzić, kak žanych swojeje ryčeje mócných pastyrjow njemějachu. Teho dla załoži *) wón w lěće 1213 ze swojim samsnym zamóženjom cyrkjej a tachantstwo swjateho Pětra w Budyšinje za duchomne zbožje sredźnych Serbow, to rěka za horne Lužicy. W tutym wustawje dyrbjachu so wosebje młodži Serbjo za duchomskje zastojnsta bjez Serbami přihotować, kiž móhli ze swojim ludom ryčeć a tón samy w křesćijanskjej wučbje rozpokazować. Teho dla su do tuteho wustawa tež wot započatka sem najbólje tajkich knježich brali, kiž su byli rodženi Serbjo, abo tola serbskjeje abo druhjeje slowjankjeje ryčeje mócní, cylje po słowach wustavenja. Tež je so stało, zo, hdyž je jedyn čěski kral jeneho Němca do tuteho wustawa scíšał, su jemu Serbja jara malo dobrí byli a jeho bórzy zaso wućišeli.

Smy tak widzili, kak je so ze strony merseburgskjeho a mišnjanskjeho biskópstwa za serbsku ryč a narodnosć staralo, dha pohladajmy nětko tež, kak je so to ze strony druhich, Serbam cuzyšieh mužow duchomskjeho stava stało. Bjez wječornymi pomórskimi Serbami připowjedaše bambergski biskóp Ota z wulkjej luboséu a horliwoséu křesćijanstwo wot 1124 — 1129. Kaž smy hižom spómnili, běše wón serbskjeje ryčeje tak mócný, zo wopisowarjo jeho žiwjenja praja, zo sebi nichtón njeby myslíl, hdyž je wón serbscy ryčał, zo je wón rodženy Němc. Wón běše rodženy w Schwabachskjej a běše pozdžišo na dworje pólskjeho wójwody Bolesława III. žiwy był jako kaplan jeho maćerje. Tudy bě wón slowjansku ryč a wašnja zezał, štož

*) Přiručaj: Knauth: Deter Oberlausitzer · Sorbenwenden Kirchengeschichte, strona 144 — 149.

jemu pozdžišo wjelje pomhaše, jako bě bambergskje biskópstwo dostał. Wokoło Bamberga bydlachu mjenujcy tehdom hišće Serbjo, kaž samy to hižom widzili, a wón měješe teho dla tudy prawu składnosć, serbscy nauuknyć. Dokjelž pak bě w słowjanskich ryčach tak wědomny, powoła jeho Bólesław, kiž bě bjez tym Pomórsku dobył, k swojim poddanam, zo by jich ku křesćianstwu dowjedł, štož so jemu tež po času radzi. Kaž wón, běše hišće jedyn serbski missionar, kiž bjez Bodrycami wokoło Stargarda křesćianstwo přescěraše, mjenujcy měšnik Bruno z Faldera. Tón samy měješe stajnje w serbskjej ryči spisane předowanja při sebi, kotrež wón tamnym Serbam swjate dny a při druhich składnosćach prjódkčitaše.* Jenož na tajkje wašnje móžeštaj wobaj připowjedarjej křesćianstwa bjez Serbami něšto skutkować. Teho dla tež tudy dalje na druhich missionarow bjez Serbami njespominamy, dokjelž pak z mječom, pak z pomocu němskjeje abo lačanskjeje ryče to dobyć pytachu, štož budžichu lóžšo docpili, hdyž budžichu serbsku ryč a narodnosć kjedžbu měli.

* Helmold I. 83: *Quibus sacerdos dei Bruno juxta creditam sibi legationem sufficienter administravit verbum dei, habens sermones conscriptos verbis slavicis, quos populo pronuntiaret apertum.*

[Pokračowanje přichodnje.]

Přispomnjenje.

W tutym nastawku su scěhowace zmółki stejo wostali, kotrež chcył sebi teho dla kóždy sam porjedzíć:

Na stronje 65. rynčk 16. čitaj: „tudy město Wiltun ... w krajinje Wiltsätenje.

- - - - 17. - město Wiltunisow = Wiltuniscow.
- - 65. - 27. čitaj na město 1758 = 1738.

- Na stronje 69. w rynku 25. přistaj předy „wobydlerjow“ słówčko „poła“
- - 70. w poznamey čitaj na město „Hanschmanns“ == Hanselmanns
- - 71. delkach na město 1787 čitaj 1687.
- - 74. w poznamey čitaj na město „aetate“ == vita.
- - 75. w rynku 18. čitaj na město „swojim přibohom“ == swojich přibehow.
- - - - 22 - za ΟΗΩΡΑ == ΟΠΩΡΑ.
- - - - w poznamey čitaj za Διαδορ == Διαδορ; před 37 přistaj II.; za μιθολογη čitaj μιθολογισμ a na město θυγειαμ-
πλικ staj θηγειαμικη. J.

Rezprawa
wo należnosćach towarzstwa.

A.

Do pokładnicy maćicy serbskjeje darjachu:

Knjez Seileř, sarař w Łazu 10 tl., lětne wustanjenje za najlepše serbskje prěnjotne spisy, kiž so wubjerkjej maćicy serbskjeje k wotěišenju přepodadža. — K. Cybla, radny knjez w Budyšinje 15 nsl. — K. hrabja z Hohenthal, stawski knjez nad Kinsbórkem 5 tl. — Knjeni hrabina z Kielmansegge, rodz. ze Schönberg w Pławenje, 1 tl. 20 nsl. — Knjeni Thomašowa, rodz. Halkowna w Mužakowje 5 nsl. — Do hromady: 17 tl. 10 nsl.

Jako stawy prěnjeje a druhjeje rjadomnje towarzstwa
MAĆICY SERBSKJEJE

złożichu

do jejneje pokładnicy wot 11. haperleje 1849 hač do
3. haperleje 1850.

a.

Na lěto 1848 — 1849:

Knjez Handrij Beyer, wučeř w Luzy 25 nsl.

b.

Na lěto 1849 — 50:

Po 1 tl. 10 nsl. K. Dr. B. Adolf Klin, měščanski radžišel a policajski direktar w Budyšinje. — K. Michał Haška, canonicus cap. cantor na budyskim tachantswje. — K. Michał Buk, direktar katholickjeje wučernje w Budyšinje. — K. Jakub Kućank, prěni kaplan

při serbskjej katholskjej cyrkwi a vikar na tachantstwje w Budyšinie. — K. Krystian Kulman, wučeř w delnym Wujezdźje. — K. Michał Domaška, farař w Nosaćicach. — K. Korla Theodor Wjacka, diakonus při michałskjej cyrkwi w Budyšinie. — K. Jakub Filip Pjech, farař při serbskjej katholskjej cyrkwi a canon. cap. na tachantstwje w Budyšinie. — K. Bohuwér Mućink, wučeř w Zemicach. — K. Handrij Seiler, farař w Łazu. — K. Jan Deuka, měščan w Budyšinie. — K. Mikławš Smoła, canon. cap. senior na tachantstwje w Budyšinie. — K. Franc Schneider, přeni kaplán w Kulowje. — K. Korla Bjedrich Kiršnař, přeni wučeř w Bukjecach. — K. Awgust Mosig Kłosopolski, sudniški direktor w Lubiju. — K. Mikławš Kokla, přeni kaplán w Khrósćicach. — K. Jakub Warnać, farař w Wotrowwje. — K. Hjerman Kröhna, farař w delnym Wujezdźje. — K. Jan Kumpań, burski syn w Njechanju. — K. Handrij Simon, kowarski mištyr w delnym Wujezdźje. — K. Awgust Krećmař, wučeř w delnej Hórcy. — K. Jan Krawc, wobsedzeř winicy pola Budyšina. — Njebohi k. Handrij Pencig, kand. duch. w Křisowje. — K. Handrij Bróska, farař w Budestecach. — K. Pětr Wowčer, wobydleř w Budyšinie. — K. Michał Haška, stud. kathol. duchomstwa w Prazy. — K. Awgust Więcاز z kralowskjeho mlyna pola Budyšina. — K. Ernst Bohuwér Jakub, farař při serbskjej cyrkwi w Budyšinie. — K. K. B. Hika, wobsedzeř knihičišćernje w Budyšinie. — K. Jan Korla Więcاز, mlynk w Dubom. — Njebohi k. Handrij Nowak, farař w Wóslinku. — K. Korla Hjendrich Pjetřka, pomocnik w hrodowskjej aptece w Budyšinie. — K. Jakub Bohuwér Nowak, farař w Klętnom. — K. Franc Přihonski, Dr. phil. a canon. cap. scholasticus na tachantstwje w Budyšinie. — K. Jan Kulman, wučeř w Wojerecach. — K. Jan Jakub Jězorka, herbski rychtař w Jaworje. — K. Jan Awgust Sołta z Njezdašec, stud. duch. w Lipsku. — K. Erdmann Tieca, farař w Rychwałdźje. — K. Alexander Pjech, archidiakonus w Wojerecach. — K. Jan Hrabietka, kralowski kaplán, direktor a professar w Draždzańach. — K. Jakub Wjenka, kralowski kaplán a vice-farař w Draždzańach. — K. Hjerman Ferdinand Wehla, notař w Budyšinie. — K. Korla Jenč z Čornjowa, stud. duch. w Lipsku. — K. Pětr Krećmar, kaplán w Freiberku. — K. Hjendrich Krügař, farař w Poršicach. — K. Jan Ernst Renč, diakonus w Kjetlicach. — K. Hjer-

man Julius Rychtař, farař w Njeswačidlje. — K. Jan Mlynk, tyšerski mištr w Zaryču. — K. Jakub Žur, vikar na tachantswje w Budyšinje. — K. Ernst Hatas, wučeř w Hrodžišću. — K. Michał Möhn, farař w Bukjedech. — K. Michał Wičaz, wičežny bur w Ralbicach. — K. Jan Wahoda, farař w Khołmje. — K. Mikławš Wałda, herbski rychtař w Ralbicach. — K. Jakub Błažik, wobsedzeř burskjeho kubla w Ralbicach. — K. Louis Wünscha, gymnasiasta w Budyšinje. — K. Jan Rabowski, półlenk w Pomorecach. — K. Pětr Cyž, herbski rychtař w Nowoslicach. — K. L. A. Cubaenus, kand. duch. w Barlinje. — K. Handrij Pjech, wučeř w Malešecach. — K. Moric Thiema, farař w Barčje. — K. Jan Garbař, wučeř w Minakalje. — K. Pětr, hrabja z Hohenthal, stawski knjez nad Kinsbórkem. — K. Dr. Gilbert, cyrkwiński radžiēl w Budyšinje. — K. Mikławš Hicka, wučeř w Ralbicach. — K. Jakub Wawrik, burski syn w Nuknicy. — K. Mikławš Wawrik-Jězorka, póstski zastojnik w Altenburgu. — K. Michał Kumer, mlynk w Lazku. — K. Korla Awgust Kral, lékař w Barčje. — K. Konstantin Šenk, ryčník w Budyšinje a knjez nad Žornosykami. — K. Bjedrich Hjendrich Imiš, farař w Wóslinku. — K. Ernst Imiš, šosar w Bukojnje. — Knjeni E. Gólcowa, rodž. Imišowna z Barta. — K. Klaus z Lubija, gymnasiasta w Budyšinje. — K. Julius Golč z Barta, gymnasiasta w Rudyšinje. — K. Hjerman Ulrich z Wichow, gymnasiasta w Budyšinje. — K. Bruno Friedrich z Bólbric, gymnasiasta w Budyšinje. — K. Jan Wičaz, rektař w Wosporku. — K. Ernst Bohuwér Sómor, stud. duch. w Lipsku. — K. Handrij Ponich, wobsedzeř burskjeho kubla w Mješicach. — Njebohi k. Jan Korla Smoleř, druhí wučeř w Lazu. — K. Jan Palman, češliski z Bjedruska. — K. Hjerman Lóca, stud. filologije w Lipsku. — K. Kurt Hjendrich Ernst, hrabja z Einsiedel na Minakalje a t. d., stawski knjez na Reibersdorſje, Seidenberku a t. d. — K. Bjedrich Samuel Ludewig, inspektor w Minakalje. — K. Jan Ernst Smoleř, redaktor w Budyšinje. — K. Jan Ernst Rychtař, sudniški direktor w Budyšinje. — K. Awgust Kočor, wučeř w hornej Stróži. — K. Jan Buša z Poršic, šulski vikar. — K. Jakub Buk, vikar a seminarSKI wučeř na tachantswje w Budyšinje. — K. Michał Horňich z Worklec, gymnasiasta w Prazy. — K. Pětr La-hoda, diakonus a serbski předař w Lubiju. — K. Jan Melda, wučeř w wulkim Dažinje. — Knjeni hrabina z

Kielmansegge, rodz. ze Šönberg w Pławnje pola Draždjan. — K. Jakub Wjels z Hruhjel'ic, stud. filozofije w Prazy. — K. Ernst Pjekař, kantor při michałskiej cyrkwi w Budyšinie. — K. Julius Eduard Wehlau, farař w Slepom. — K. Jan Bohuwér Wičaz, kubleř w Přísecach. — K. Jakub Simon, kantor w Klétnom.

Po 25 nsl. K. Jakub Buk, gmejnski prjódkstejer w Zejicach. — K. Jurij Pawlik, krawski mištr w Jitku. — Knježna Lidyja Jakubowna z Budyšina. — K. Michał Brühl, druhi wučeř w Hodžiju. — K. Jan Bohuwér Michałk, wučeř w Kotecach. — K. Domańska, gmejnski prjódkstejer w Komorowje. — K. Dr. Sadowski, hosćencař w klóstrje Marineje hwězdy. — Knježna Henrietta Imišowna z Bukojny. — Knjeni Thomasowa, rodž. Halkowna w Mužakowje. — Knježna Michałowna z Č. — Knjez Bohuwér Falten, khězér na Židowje. — K. Michał Rostok, wučeř w Drječinje. — K. Handrij Beyer, wučeř w Luzy. — K. Jan Hejna, kubleř w malej Boršći. — Knježna Awgusta Imišowna w Bělmanech. — K. Ota Imiš, seminarista w Budyšinie. — K. Ota Gólc, šošar w Barče. — K. Korla Awgust Rabowski, tkalc w Zornosykach. —

c.

Hižom do předka na léto 1850 — 51 su zaplačili.

Po 1 tl. 10 nsl. K. Hjerman Kröhna, farař w delnym Wujezdžje. — K. L. A. Cubaeus, kand. duch. w Barlinje. — K. Julius Eduard Wehlau, farař w Slepom. — K. Michał Hórnicki z Worklec, gymnasiasta w Prazy.

Po 23 nsl. Knježna Henrietta Imišowna z Bukojny.
Do hromady 154 tl.

Zapis

sobustawow wot jutrow 1847 hač do jutrow 1850.

Bartko Jan, wučeř w Kwačicach. 1847. 48. 49.

Bergan Bjedrich, kandidat duchomuſtwa w dolhjej Boršći. 1847. 48.

Bjeňš Jurij, kupjelanski hosćencař w Smečkjecach. 1847. 48. 49.

Beyer Handrij, wučeř w Luzy 1847. 48. 49.

Blažík Jakub, kubleř w Ralbicach. 1848. 49.

Börš Jan, wučeř w Rakjecach. 1847. 48. 49.

- Bräuer Handrij, wučer w Radworju. 1847.
Brézan Pětr, farař w Ralbicach. 1848. 49.
Bróska Handrij, farař w Budestecach. 1848. 49.
Brühl Michał, wučer w Hodžiju. 1847. 48. 49.
Buk Jakub, kubler w Zejicach. 1847. 48. 49.
Buk Jakub, vikar a seminarski wučer na tachantstwje w Budyšinje. 1847. 48. 49.
Buk Michał A. M., direktor tachantskjeje wučeńje w Budyšinje. 1847. 48. 49.
Buša Jan, z Poršic, šulski vikar. 1847. 48. 49.
Cubaenus L. A., kandidat duchownstwa w Barlinje. 1847. 48. 49.
Cyž Michał, notar w Budyšinje. 1847. 48.
Cyž Mikławš, vikar na tachantstwje w Budyšinje. 1847. 48. 49.
Cyž Pětr, kubler a herbski rychtař w Nowoslicach. 1847. 48. 49.
Čelakowski Franc Ladysław, professor słowiańskieje ryče a literatury w Prazy. 1847. 48. 49.
Dauček Josef, piwarec w Friedlandzje. 1848. 49.
Deleník Jan, zahrodník w Pěskjecach. 1848.
Denka Jan, měšan w Budyšinje. 1847. 48. 49.
Domaška Jan, kubler w delnym Komorowje. 1848. 49.
Domaška Michał, farař w Nosaćicach. 1847. 48. 49.
Domš Hjendrich Ernst, gymnasiasta w Budyšinje. 1847. 48.
Domš Jan Awgust, gymnasiasta w Budyšinje. 1847.
Dučman Mikławš, kralowski kapłan a professor w Draždžanach. 1847.
Einsiedel hrabja Kurt Hjendrich Ernst, stawski knjaz etc. w Minakalje. 1849.
Falten Bohuwěr, khěžer na Židowje. 1847. 48. 49.
Felsa Jan, zahrodník w Lusku. 1847. 48.
Friedrich Bruno, z Bólborc, gymnasiasta w Budyšinje. 1849.
Garbař Jan, wučer w Minakalje. 1847. 48. 49.
Gilbert Dr., cyrkwiński radzičel w Budyšinje. 1849.
Gólc Hjerman Julius, z Barta, gymnasiasta w Budyšinje. 1847. 48. 49.
Gólc Ota, šoaf w Barče. 1849.

- Gólcowa Ernestina, rodž. Imišowna, w Steinbergu. 1849.
- Grunert Oswald, z Minakala, gymnasiasta w Budyšinje. 1848.
- Guda Pětr, farař w Minakalje. 1847. 48. 49.
- Hanka Wjaesław, knihownik při českém museju w Prazy. 1847. 48. 49.
- Haška Michał, canonicus capitularis cantor na tachantstwje w Budyšinje. 1847. 48. 49.
- Haška Michał, z Kulowa, studenta duchomistwa w Prazy. 1847. 48. 49.
- Hatas Ernst, wučer w Hrodišču. 1847. 48. 49.
- Heduška Jan, hajnik w Łazku. 1848.
- Hejna Jan, kubler w malej Boršci. 1849.
- Herzog Khrystian Wylem, wučer w Njeswačidlje. 1848. 49.
- Hicka Miklawš, wučer w Ralbicach. 1847. 48. 49.
- Hika Korla Bohumil, wobsedzec knihičiščenje w Budyšinje. 1847. 48. 49.
- Hilbrig Korla Bjedrich Awgust, farař w Kotecach. 1847. 48.
- Hohenthal hrabja Pětr nad Kinsbórkem. 1849.
- Hórnič Michał, překupe w Khrościcach. 1848. 49.
- Hórnič Michał, z Worklec, gymnasiast w Prazy. 1848. 49.
- Hrabieta Jan, kralowski kaplan, direktor a professar w Draždánach. 1847. 48. 49.
- Imiš Bjedrich Hjendrich, farař w Wóslinku. 1847. 48. 49.
- Imiš Ernst, šosař w hornej Bukojnje. 1849.
- Imiš Ota, seminarista w Budyšinje. 1849.
- Imišowna Awgusta, z Bukojny. 1849.
- Imišowna Karolina, z Bukojny. 1849.
- Imišowna Henrietta, z Bukojny. 1848. 49.
- Jacławek Miklawš, z Nowoslic, studenta duchomistwa w Prazy.
- Jäkel Korla Awgust, kandidat duchomistwa a měščanski wučer w Budyšinje. 1847.
- Jacobi Hjendrich Awgust, gymnasiasta w Khočebuzu. 1847. 48.
- Jakubowna Lydija, w Budyšinje. 1848. 49.
- Jenč Korla, z Čornjowa, studenta duchomistwa w Lipsku. 1847. 48. 49.

- Jermis Handrij, hosćenac w Třelanach. 1847. 48.
Jězorka Jan Jakub, kubleř a herbski rychtař w Jaworje. 1848. 49.
Jörden Dr. Jan Pětr, w Prazy. 1847. 48. 49.
Kielmannsegge hrabina, rodž. ze Schönberg, w Plawnje pola
Draždžan. 1848. 49.
Kjerk Haudrij, zahrodník w Čornjowje. 1848. 49.
Kilian Jan, farar w Dubom. 1847. 48. 49.
Kiršnář Korla Bjedrich, wučer w Bukjecach. 1847. 48. 49.
Klaus, z Lubija, student duchomnſtwa w Lipsku. 1849.
Klin Dr. Bjedrich Adolf, měščanskí radžíčel w Budyšinje. 1847.
48. 49.
Klin Gustav, farar w Kjetlicach. 1847. 48. 49.
Kochta Jan Pětr, wučer w Worklecah. 1847.
Kokla Michał, kaplan a šulski direktor w Seitendorfje. 1848.
Kokla Miklawš, kaplan w Khróscieach. 1847. 48. 49.
Kocor Awgust, wučer w hornej Stróži. 1847. 48. 49.
Kowaf Jurij, kubleř w Drobach. 1848.
Kral Jakub, wučer w Kukowje. 1848.
Kral Korla, kubleř w hornych Koblicach. 1848.
Krawc Jan, archidiakonus w Lubiju. 1847.
Krawe Jan, hosćenac na winicy pola Budyšina. 1848. 49.
Krečmař Awgust, wučer w delnej Hórcy. 1848. 49.
Krečmař Pětr, kaplan w Freiberku. 1848. 49.
Kröhna Hjerman, farař w delnym Wujezdžje. 1847. 48. 49.
Krügař Iljendrich, farař w Poršicach. 1847. 48. 49.
Křižan Korla Awgust, překupc w Bukjecach. 1848.
Kubica Haudrij, superintendent w Wojerecah. 1847. 48. 49.
Kućank Jakub, vikar na tachantstwje w Budyšinje. 1847. 48. 49.
Kulman Jan, wučer w Wojerecah. 1847. 48. 49.
Kulman Khrystian, wučer w delnym Wujezdžje. 1847. 48. 49.
Kumer Michał, mlýnk w Lazku. 1847. 48. 49.
Kumpan, burski syn w Njechanju. 1847. 48. 49.
Lahoda Jan, farař w Khořimje. 1848. 49.
Lahoda Pětr, diakonus a serbski prědař w Lubiju. 1847. 48. 49.
Libša Jan Bohušér, wučer w Bošecach. 1847. 48. 49.

- Libša Handrij, póstski zastojnik w Draždzaach. 1847. 48. 49.
- Lindner Julius, kublet na Horje. 1848. 49.
- ✓ Linka Awgust, serbski kantor w Wojerecach. 1847.
- Lóca Hjerman, z Budyšina, student filologije w Lipsku. 1847.
48. 49.
- Lubomirski wjerch Jurij, w Preworsku w Galicyji. 1847. 48. 49.
- Ludewig Samuel, inspektor w Minakalje. 1849.
- Marek Anton, biskópski vikar a tachant w Libunje w Čechach.
1847. 48. 49.
- Melda Jan, wučer w Dažinje. 1847. 48. 49.
- Michałek Jan Bohuwér, wučer w Kotecach. 1849.
- Michałowna, z Čornjowa. 1849.
- Miehla Jan, hosćeicař a kubleř w Kolwazy. 1847. 48.
- Minkwitz Dr. Hjendrich Eduard, wobsedžeř maleho Wólmisdóřa.
1848. 49.
- Mišnař Jurij, kublet w Bađonju. 1849.
- Mlynk Jan, tyšerski mištr w Zaryču. 1847. 48. 49.
- Möhn Michał, farař w Bukjecach. 1847. 48. 49.
- Mosig z Aehrenfelda Awgust, ryčník w Lubiju. 1847. 48. 49.
- Mosig z Aehrenfelda Jan Bohukhwal, herbski rychtař w Njez-
narowach. 1847. 48.
- Mróz Jakub, farař w Grunawje. 1848.
- Mróz Jan Ernst, kublet w Hodžiju. 1847. 48. 49.
- Mróz Korla Ernst, kandidat duchomnſtwa a wučer na měščan-
skjej wučeřni w Budyšinje. 1847. 48. 49.
- Mućink Bohuwér, wučer w Zemicach. 1847. 48. 49.
- Nahłowski Franc, praeses serbského seminara w Prazy.
1847. 48. 49.
- Nowak Jakub, vikar na tachantstwje w Budyšinje. 1847. 48. 49.
- Nowak Jakub Bohuwér, farař w Klětnom. 1849.
- Nowak Handrij, farař w Wóslinku. 1849.
- Palman Jan, čeſliski z Bjedruska. 1847. 48. 49.
- Pawlik Jurij, khěžník a krawski mištr w Jitku. 1848. 49.
- Pawlikowski Mječislaw, w Lwowje w Galicyji. 1847. 48. 49.
- Pentzig Handrij, kandidat duchomnſtwa z Bělčec. 1848. 49.

- Pjech Aleksander, archidiakonus w Wojerecach. 1849.
- ✓ Pjech Handrij, wučer w Malešecach. 1848. 49.
- Pjech Jakub Filip, farař a canonius na tachantstwje w Budyši-
nje. 1847. 48. 49.
- Pjech Jan, hosćenac w Budyšinje. 1847.
- ✓ Pjekar Ernst, kantor a wučer při michalskjej wosadžje w Bu-
dyšinje. 1847. 48. 49.
- Pjetřka Korla Hjendrich, pomocnik w hrodowskjej aptycy w Bu-
dyšinje. 1848. 49.
- Pfennigwerth Ota Maks, hosćenac w Zhorjelu. 1848.
- Pſul Dr. Khrystian Bohuwěr, wučer na křižnym gymnasiju w
Draždžanach. 1847. 48. 49.
- Pſolowna Emilija, z Bělčec 1847. 48. 49.
- Ponich Jan, kubleř w Mješicach. 1847. 48. 49.
- Přihonski Franc, canonicus capitularis scholasticus na tachant-
stwje w Budyšinje. 1847 48. 49.
- Rabowski Jan, pôleuk w Pomorcach 1847. 48. 49.
- Rabowski Korla Awgust, tkalc w Žornosykach. 1848. 49.
- Räda Robert, farař w Huéinje. 1847. 48.
- Renč Jan Ernst, diakonus w Kjetlicach. 1847. 48. 49.
- Rjelka Michal, žiwnosćeř w Koslowje. 1848. 49.
- Rostok Michal, wučer w Drječinje. 1847. 48. 49.
- Rychtař Ernst, ryčník w Budyšinje. 1847. 48. 49.
- Rychtař Hjermann Julius, farař w Njeswačidlje. 1847. 48. 49.
- Sadowski Dr., hosćenac w klóštrje Marineje Hwězdy. 1849.
- Sandmüller Jurij, wobsedzeř mlyna pola Njebjelčic. 1848. 49.
- Seiler Handrij, farař w Łazu. 1847. 48. 49.
- Serbski seminar w Prazy. 1847. 48. 49.
- Seyfert Franc Hugo, aktuar na tachantskim sudžje w Budyšiuje
1848. 49.
- Simon Handrij, kowařski mištr w delném Wujezdžje 1848. 49.
- ✓ Simon Jakub, wučer w Klětnom. 1847. 48. 49.
- Smoła Miklawš, canonicus capitularis senior na tachantstwje w
Budyšinje. 1847. 48. 49.
- Smoła Miklawš, kaptaň w Ralbicach. 1847. 48. 49.

- Smoleř Jan Ernst**, redaktor w Budyšinie. 1847. 48. 49.
- ✓ **Smoleř Jan Korla**, wučet w Łazu. 1847. 48. 49.
- Sómer Dr. Ernst Bohuwér**, ze Židowa. 1847. 48. 49.
- Sowa Jan**, s Blócan, studenta lěkarstwa w Draždżanach. 1847. 48.
- Symank Jan**, kandidat duchomnsta z Cytowa. 1847.
- Šenk Konstantin**, ryčnik w Budyšinie. 1849.
- Šneider Franc**, kapłan w Kulowje. 1847. 48. 49.
- Šolta Jan Awgust**, z Njezdašec, studenta duchomnsta w Lipsku. 1848. 49.
- Šolta Pětr**, kapłan w Radworju. 1847. 48.
- Šöna Korla**, hajnik w Lichanju. 1849.
- Tietza Erdmann**, farař w Rychwałdzje. 1848. 49.
- Thiema Moric**, farař w Barcje. 1847. 48. 49.
- Thomašowa rodź. Halkowna w Mužakowje**. 1848. 49.
- Thun hrabja Leo**, k. k. minister zjawneho wučeństwa, w Winje 1847. 48. 49.
- Ullrich Oskar Bruno Hjermann**, z Klukša, gymnasiast w Budyšinie. 1847. 48. 49.
- Wałda Mikławš**, kubleř w Ralbicach. 1847. 48. 49.
- Wanak Jurij Ernst**, vicedirektor na stawskim seminaru w Budyšinie. 1847. 48. 49.
- Warnač Jakub**, farař w Wotrowje. 1847. 48. 49.
- Wawrik Jakub**, burski syn w Nuknicy. 1848. 49.
- Wawrik-Jězorka Jurij Mikławš**, pôstski zastojnik w Altenburku. 1848. 49.
- Wehla Hjerman Ferdinand**, notař w Budyšinie. 1847. 48. 49.
- Wehla Jan**, wulkí zahrodník w Pomorcach. 1847.
- Wjelan Julius Eduard**, farař w Slepom. 1847. 48. 49.
- Wjels Jakub**, z Hrubjelčic, studenta duchomnsta w Prazy. 1847. 48. 49.
- Wjenka Jakub**, kralowski kapłan a vicefarař w Draždżanach. 1847. 48. 49.
- Więzaw Awgust**, z kralowskjeho mtyna pola Budyšina. 1848. 49.
- Więzaw Jan**, kubleř w Přešcach. 1848. 49.
- Więzaw Jan**, pôlleňk w Pomorcach. 1847. 48.

- Wičaz Jan, řektař w Wóspórku. 1847. 48. 49.
Wičaz Michał, wičežny kubleř w Ralbicach. 1848. 49.
Wičaz Pětr, wičežny kubleř w Třešlanach. 1848.
Wičaz Jan, młynk w Dubom. 1849.
Wičežek Jan Bohuwěr, wičežny kubleř w Přísecach. 1848. 49.
Wjacka Theodor, diakonus při michaelskéj wosadzje w Budyšinje. 1847. 48. 49.
Wojnat Miklawš, šewski mištr w Budyšinje. 1848.
Wornař Jakub, z Dubrjeňka, gymnasiast w Praze. 1847. 48. 49.
Wowčeřik Miklawš, kaplan w Khróšćicach. 1848. 49.
Wowčeřik Pětr, wobydleř w Budyšinje. 1848. 49.
Wünša, gymnasiast w Budyšinje. 1849.
Žur Jakub, vikar na tachantstwje w Budyšinje. 1847. 48. 49.
Wot jutrow 1847 hač do jutrow 1850 je po tajkim towarzystwo maćicy serbskjeje 196 sobustawow mělo.

Jan Ernst Smoler,
redaktor maćičneho časopisa.

■■■

Přehlad dokhodow a wudawkow maćicy serbskjeje wot jutrow 1847 hač do jutrow 1850.

a. Dokhody.

I. Lětne přinoški sobustawow.

a) 1847 hač 1848	tl. nsl.
Wot 111 sobustawow I. rjadomnje	148 —
- 8 - II. -	6 20
b) 1848—49.	
Wot 122 sobustawow I. rjadomnje	162 —
- 14 - II. -	11 25
c) 1849—50.	
Wot 95 sobustawow I. rjadomnje	126 20
- 19 - II. -	15 25
	Wšo do hromady 471 —

II. Před zaplacenje sobustawow.

a) 1847—1848.	tl. nsl.
Dr. Pful	5 10
Emilija Pfulowna	5 10
Mućink w Zemicach	1 10
Studenta Mróż z Hodzija	— 20
Professar Čelakowski w Wrótsławju	8 20
Wjéch Lubomirski w Preworsku	5 10
Knihownik Hanka w Prazy	5 10
Biskopski vikar a tachant Marek w Libunje	5 10
Gymnasiast Hórnich w Prazy	1 10
Leo hrabja Thun w Winje	5 10
Pawlíkowksi w Lwowie	5 10
Dr. Jórdan w Prazy	1 20
Henrietta Imišowna	— 25

b) 1848—1849.	
Josef Daněk w Friedlandzje	28 20
Kand. Wjelan w Slepom	1 10
Jan Bohuwér Więźk w Přísečach	1 10
Michał Hórnich w Prazy	1 10
Wawrik-Jézorka w Lipsku	1 10
Hrabina Kielmannsegge w Pławnje	3 —

c) 1849—1850.	
Duchomny Kröhna w delnym Wujeczdzie	1 10
Kand. Cubaeus w Barlinje	1 10
Past. substit. Wjelan w Slepom	1 10
Michał Hórnich w Prazy	1 10
Henrietta Imišowna	— 25

Wśo do hromady: 96 10

III. Zaplacenje přinoškow, kij běchu sobustawy winojetie wostałe.

a) 1848—1849.	tl. nsl.
Wot 1 sobustawa I. rjadomnie	1 10
b) 1849—1850.	

Wot 8 sobustawow I. rjadomnie	10 20
- 1 - II. -	— 25

Wśo do hromady: 12 25

IV. Dobrowólne dary.

a) 1847—1848.	tl. nsl.
Duchomny Seiler w Lazu	3 —
Biskop Dittrich, tachant w Budyšinje	10 —
Wučer Wehla w Borku	1 —

	tl. nsl.
Z tachantstwa w Budyšinje	2 10
Wot Imiša, Dr. Psula, Smolerja a Wjaeki w Budyšinje a wot Smolerja w Lazu	2 25
b) 1848—49.	
Dr. Psul a Emilija Psulowna	7 —
c) 1849—50.	
Duchomny Seileř w Lazu	20 —
Hrabja z Hohenthal nad Kinsbórkem	5 —
Hrabina z Kielmannsegge	1 20
Cybla, radny knjez w Budyšinje	— 15
Thomašowa rodž. Halkowna w Mužakowje . . . —	5
Wśo do hromady:	53 15

V. Dań wot wapožčenych kapitalow.

	tl. nsl. np.
a) Hać do 31. januara 1848	2 2 2
b) - - - - 1849	5 23 9
c) - - - - 1850	6 12 5
Wśo do hromady:	148 — 6

VI. Domwzate kapitalje.

	tl. nsl. np.
1849. Z budyskjeje nalutowarňje	21 — —

VII. Dokhody z předawanja maćičnych knih.

	tl. nsl. np.
1. Lubjenskowe předowanja (1847—50)	32 20 —
2. I. zešiwk časopisa (1847—1850)	2 13 5
3. Jutrowne jejka (1847—50)	5 13 5
4. Michał (1848—50)	10 23 —
5. Serbskje horne Łužicy (1848—50)	16 2 —
6. II. zešiwk časopisa (1848—50)	1 8 —
7. Serbaj (1848—50)	5 — —
8. Ribowěenjo (1849—50)	— 25 —
9. Dobroty, džiwy a sudy	1 — —
10. Jan	1 15 —
11. III. zešiwk časopisa. Vacat.	
12. Knjez Mudry	15 15 —
13. Bohusław	2 — —
14. IV. zešiwk časopisa. Vacat.	
Wyšje teho z Wellerjec knihařnje	1 7 5

Wśo do hromady: 92 23 5

VIII. Wurjadne dokhody.

		tl. nsl. np.
Pokladnik požci pokladnicy	1848 — 49.	3 — 6
Teho runja	— — — 1949 — 50.	10 23 9
		Wšo do hromady: 13 24 5

Rekapitulacija.

Staw	I.	471 tl. — nsl. — np.
-	II.	96 - 10 - - -
-	III.	12 - 25 - - -
-	IV.	53 - 15 - - -
-	V.	14 - 8 - 6 -
-	VI.	21 - - - - -
-	VII.	92 - 23 - 5 -
-	VIII.	13 - 24 - 5 -

Wšo do hromady: 775 tl. 16 nsl. 6 np.

b. Wudawki.

I. Do nalutowarňje wupožčene pjenjezy.

		tl. nsl. np.
1847 — 48	wšo do hromady	168 2 2
1848 — 49	- - -	45 10 9
1849 — 50	- - -	11 12 5
		Wšo do hromady: 224 26 6

II. Zaplaćeny dôlh:

		tl. nsl. np.
1848 — 49	pokladnikjej wułożene pjenjezy	3 — 6
1849 — 50	temu samemu wułożene pjenjezy	10 23 9
		Wšo do hromady: 13 24 5

III. Za papjedu a čiščenje knihu:

		tl. nsl. np.
1847 — 48	wšitko hromadzje	73 2 —
1848 — 49	- - -	224 23 5
1849 — 50	- - -	124 25 2
		Wšo do hromady: 422 20 7

IV. Za zwjazanje maćičnych knihu:

		tl. nsl. np.
1847 — 58	wšitko hromadzje	5 21 5
1848 — 49	- - -	21 24 6
1849 — 50	- - -	9 24 —
		Wšo do hromady: 37 10 1

V. Za kupjene knihi:

1847—48 21 Wothlös 3 15

VI. Wudawanje za wšelakje potrjebnoséje towaŕstwa.

1847—48 wšitko hromadžje 12 8 6

1848—49 - - - - - 3 2

1849—50 - - - - - 4 5 —

Wšo do hromady: 16 16 8

Rekapitulacija:

Staw I. 224 tl. 25 nsl. 6 np.

- II. 13 - 24 - 5 -

- III. 422 - 20 - 7 -

- IV. 27 - 16 - 1 -

- V. 2 - 15 - - -

- VI. 16 - 16 - 8 -

Wšo do hromady: 718 tl. 22 nsl. 7 np.

Wyšje teho bu spisarjam česneho myta tl. nsl. np.
plaćene 19 — —
737 22 7

Přirunanje dokhodow z wudawkami:

Wšitkje dokhody 775 tl. 16 nsl. 6 np.

Wšitkje wudawki 737 - 22 - 7 -

Po tajkim je zbytk 37 tl. 23 nsl. 9 np.

Přehlad zamóženja maćicy serbskjeje wot jutrow 1847 hać do jutrow 1850.

Dokjelž buchu wot pjenjez do budyskjeje nalutowarnje wupožęcnych, mjenujcy 224 tl. 25 nsl. 6 np.
zaso domwzate (A. St. VI.) 21 - - - - -

dha ma maćica w nalutowańi hišćeje 203 tl. 25 nsl. 6 np.
polu pokladnika wosta zbytka 37 - 23 - 9 -

Zamóženja wšo do hromady: 241 tl. 19 nsl. 5 np.

T. Wjacka,
pokladnik maćicy serbskjeje.

Rozprawa

w o p o w   i t k o m n y c h z h r o m a d   i z n y c h t o -
w a r s t w a m a c i c y s e r b s k j e j e a w o p o s e -
d   e n j a c h m a   i   c n e h o w u b j e r k a w l   e t o -
m a j 1849 a 1850.

a. W l cje 1849.

Towarstwo ma icy serbskjeje m e e e 11. haperlejc 1849 swoju l tnu pow itkomu zhromadziznu na winicy pola Budy ina. Wjelje sobustawow b  so tam zej o a p ez 60 wosobow b e e z daloka a z blizka p tomnych. Ma ieny p edsyda k. Dr. Klin wotewri zhromadziznu, a jako b e ju postrowi , rozestaja w n d elawos  towarstwo weho wubjerka, kotru  je w posedzenjach a we w slakich wobstaranjach ma ienych nale nos ow wopokaza . Na to da w n k. Dr. Pfulej slovo, zo by t n m sto nam stnika k. duchomneho Jakuba, ki  bu p ez swoje zastojnsto  tu khwilu wotd er owany, rozprawu wo tym da , kak wjelje knihi je ma ica w swojim za denym l cje wudala. Potom wozjewi pismawjed  k. kap an Ku ank, kak wjelje sobustawow ma ica n tka ma. Jich b e w o do hromady 171. K. knihownik J mi  rozestaja na to, kak wjelje knihi a pismow je ma icna knihownja ha  dotal dajenych dosta a a spomni te  z dzakom na tych kniezow, ki  su za tym hladali, zo bychu so ma icne zpisy bje  ludom roz redawali. Jako b e so to sta o, wza k. p edsyda zaso slovo z tym namjetom, zo by zhromadzizna wubjerkowe wobzanknenje za dobre zp znala, po kotrym  su wot  esnego myta, wot k. duchomneho Seilerja wustajeneho a 10 tl. woprijaceho, 6 tl. k. wu erzej Kulmanej z delneho Wujezda a 4 tl. k. wu erzej Mu inkjej ze Zemic za jeju, m aciy darjene pisma p isud ene. Zhromadzizna to p ip zna. — Po tajkim wozjewje  k. wu er Kir n r z Bukjec, jako p edsyda wubjerka, za wuda e serbskjeje  ulskeje  itanki postajeneho, kak z tej w cu steji a pro se  sk on nje, zo bychu so jemu w itkje p ino ki k tajkej  itancy ha  do swjatkow p ip s ale. — Na to wotpo zi k. pok adnik Wjacka zli bowanje. Wone b e prjedy wot k. Hilbrig a p ehladane a bu wot towarstwa za dobre zp znate.

Jako b e to wot injene, p estupi zhromadzizna k temu, zo by wurad ila, kajkje knihi dyrbja e so p ichodnje p ede w itkim wot ma icy wuda . K. nam st-

nik Jakub, kiž bě bjez tym tež přišoł, poda bórzy rozprawu wo někotrych zasłanych rukopisow, teho runja tež k. duchomny Seiler, a přitomni rozryčowachu so dlější čas wo tym, kajkje knihy bychu Serbjo najbólje trjebali a tón a tamón wozjewi, što chce za maćicu pisać. Po wujednanju teho všeho bu zhromadzizna wobzanknjena a wona bě popołnju wot 3 hač do 7 trała.

Wječor wostachu či, kiž běchu na zhromadziznu přišli, z wjetša wšitcy hišće na winicy, zo bychu při zhromadnej hosćinje swjedžen džesací ētneho wobstača serbskjeho towarstwa na budyskim gymnasiju sobu swječili.

Wubjerk macicy serbskjeje měješe 2. oktobra 1849 posedzenje. Předsyda towarstwa k. Dr. Klin předpoži najprjódey pomjatnik, wot 7 lipskich studentow darjeny, mjenujcy wotkk. Jenča, Mróza, Rybaka, Sómera, Sołyty, Marčki a Tafllje, a bu wobzanknjene, zo maja so tute knihy k temu nałožić, zo by so kóždy sobustaw macicy do nich zapisać směl a snadž tež k swojemu jmennu někajki spěw, někajku štučku abo tež swój žiwjenjopis připisał. Dalje bu postajene, zo by tuton pomjatnik tež chronologiski zapis wšitkich sobustawow macicy wopříjał a teho dla pola macičneho knihownika hotowy lezał, hdžež by so kóždy po swojej woli zapisać móhl. — Potom wobzankny wubjerk hišće, zo by so knižka: Bohusław z Dubowina atd. bórzy čišćala a so tež wo to staralo, zo by čitanka skjerje lěpje k wotčišenju hotowa byla.

b. Lěto 1850.

W posedzenju džen 24. februara 1850 postaji wubjerk, 1) Zo ma so Mučinkowy spis: Hród na zhorrjelskjej horje Landskrónje a t. d. do čišća dać, teho runja tež 2) Jenčowy rukopis knižki: Zeleńska. Hjewak bu wobzanknjene, zo ma so redaktorej Smolerowej Seilerjowe lětne wustajenie (10 tl.) jako česne myto za te wudželki, kiž je w časopisu wozjewił, kaž tež za swérne wobstaranje časopisa sameho wuplaćić. Tež bu česne myto, wot k. Dr. Psula wustajene, k. Jenčej připrajene a redaktorej Smolerowej dowolność k wudacu pjateho zešivka macičneho časopisa data.

Towarstwo macicy serbskjeje džeržeše srjedu po jutraci na budyskjej winicy swoju lětušu hlownu zhromadziznu a bě so k temu wjelje sobustawow ze wšich stronow serbskjeho kraja zejšlo. K. Dr. Klin,

předsyda towarzstwa, wotewri zhromadžiznu z přečelnym postrowjenjom přítomnych a spomni při tym na zaidzenec, we wšelakim nastupanju zrudne léto, kotrež pak Serbow dotalnu khwalbu a zakoňskje zmyslenje na žane wašnje njeje pomjeňšić mohlo, alje wjelje skerje jich swěrnostě jasnišo pозnać dało. Dalje wupowjeda wón wubjerkowe skutkowanje w zaidženym lečeje a wozjewi, zo je tón samón redaktorej Smolerzej za dotalne wudawanje mačičnego časopisa Seilerove česne myto (10 tl.), a štud. Jenčej, za jeho spis „Zelenška“ Pſulowe česne myto (5 tl.) přisudil, tež spomni wón na to, zo su lipscy serbscy studentojo mačicy rjany pomjatnik darili, kotryž bu potom k wobhladowanju wekoło daty. Potom da k. městopředsyda duchomny Jakub rozprawu wo tym, što je mačica zaidžene léto wudala. To je jenož mało bylo, dokjelž pjenjezy pobrachowachu, mjenujacy knižka „Bohuslav z Dubowina a IV. zešiwk časopisa. Tola dostanu maččine sobustawy na léto 1849 hišće dwě powjedanecy a jedyn zešiwk časopisa, kotrež spisy so hižom čišća. Na to wuloži mačičny pokladník k. diakonus Wjaeka, kak z pokladničeu steji a pokaza so, zo je so zaidžene maččene léto 217 tl. do pokladnicy nadalo a 180 tl. wudalo, tak zo 37 tl. wyšje wostawa. Hjewak ma mačica hižom 203 tl. zamóženja w budyskjej nalutowarnicy. Z cyla je pak mačica za te 3 léta swojeho wobstača za 700 tl. serbskich knihi wudala. — Mač. knihowník, k. Imiš, wozjewi potom, zo ma knihownja njetko 372 knihi a mač. sekretár, k. Kučank, spomni, zo je wšitkých sobustawow 193. Wot tych su pak tijo wumrjeli a tijo wustupili. — Na to bu dlějsi čas wo wudawanju knihow ryčane, a skónčenje stachu so nowe wólby zastojnsta a wubjerká. Dr. Klin bu za předsydu, duchomny Jakub za městopředsydu, kaplán Kučank za 1. a vice-direktař Wanak za 2. pismawjedžerja, kand. Imiš za knihowníka a diakonus Wjaeka za pokladníka na bližše 3 léta wuzwoleny. Na tón samón čas buchu do wubjerká wuzwoleni: notar Cyž, duchomny Seiler, kantor Pjekar, direktár Buk, wučeř Kulman I., ryčník Rychtař, kanonikus Haška, Dr. Pſul a aktuar Seyfert. Hjewak bu notar Wehla za knihařnika a redak. Smoler za redaktora mačičnego časopisa postajeny.

W posedženju, kotrež wubjerk 16. oktobra měješe, bu za dobre zpoznate, zo je so Jakubowe předowanje:

Věrny křesćijan pod božim prutom a t. d. jako číslo 13. macičnych spisow wotčišalo, a Dr. Pſulowe polubjenje, zo chee knižku „Wumjenkař“ w bližším času maćicy k wotčišenju přepadać, bu z džakom přijate. Hjewak bu na namjet k. naměstnika Jakuba wobzanknjene, zo by so zapis wšitkich sobustawow maćicy serbskjeje wot lěta 1847—1850, kaž tež přehlad dokhodow a wudawkow towarstwa w tutym času na přisprawne wašnje wozjewił.

C.

Do knihownje maćicy serbskjeje darjachu:

K. notar Webla w Budyšinje: ПЪВАННЯ ЦЕРНОГОРСКА И ХЕРЦЕГОВРАЧКА, СОБРАНА ЧОЙКОВИЋЕМЪ. — Die Zustände der oberlausitzer Industrie sc. Von C. G. A. Freude. Bauzen 1847. — K. stud. duchomnſtwa Jenč: Duo perantiqua monumenta annis MDCCXXIX et MDCCXXXII ex agro Jutrobocensi eruta atque reperta cum idolis Slavorum Jutrobocensium etc. Ed. M. Eckhardus. Witeubergae et Lipsiae MDCCXXXIV. — Fasciculus rerum Curlandicarum. Cum præfatione de jure Sueogothorum in Curlandiam pervestuto a Nettelbladt. Rostockii MDCCXXIX. — Slawische Volkslieder. Ueberſetzt von J. Wenzig. 1850. — Prjene Složwucjowanje wot Boha ja te lube Molčiske. W Barlini 1849. — Die Götter Deutschlands, vorzüglich Sachsen und der Lauſiž. Von Dr. Böniſch. Kamenz, 1830. — Lubosne napominenja jeneho džecijevječelu sa džeciji. K wobſtaranju jich života. W Lubiju. — Žene Prjedowanje na Nevjelu Judika. 1798. — Ueber Sprache in Rückſicht auf die Geschichte der Menschheit. Von K. G. Anton, 1799. — Antiquitatum Misnico - Saxoniarum Singularia duobus libris exposita, quorum alter antiquissimorum Misniae incolarum, Hermundurorum, Thuringorum ac Venedorum, alter Saxonum veterum rem et gentem illustrat. Weissius, Gymn Altenb. direktor. Chemnitii 1727. — Gesetze der Lauſižer Predigergesellschaft zu Leipzig 1841. — Kurze Nachrichten über die Lauſižer Predigergesellschaft. VI. Mittheilung. Von 1844—47. — K. měšćan Doeka w Budyšinje: Nosrycjowanje bes njesotrymi wužokimi Werhami wot teho njetjscheho Čížha Podawkow w Schtucjach. 1808. — Nebo Dr. Jurja Fr. Seilerja krotka Powieſz wot fſcheſzjanſkeje Byrlwje a Wucjijenje teje ſameje psches Dr. Martena Luthera sc. W Budyschini, 1818. — K. R. Zmórski: Cztery powieści. Poznań, 1848. — Lestaw. Szkic fantazyczny. Od Romana Z. W Flesziewie i Ostrowie. 1847. — Joachim Lelewela przypiski do

dziejów polskich potocznie opowiadanych. Paryż 1841. — K. Dr. Jordau: Śpiewnik szkolny i domowy dla wiesołej a niewinniej młodzieży naszej. Utożyl x. Gustaw Gizewiusz. W Lipsku 1846. — K. B. H. Jmiš: Łužiska wuſtawa a ſjenocjene ſamōženje lužiskeho wežneho wokreša. Spižak B. H. Jmiš. W Budyschini 1849. — Próſta ſaffonſkih Šerbow na wužoſte kra- lowſke ſaffonſke ſbromadne ministerſtro. 1848. — K. duchomny Jakub w Budysinje: Powež wot wuſtajenia evangeliſkih ſerb- ſkih Vojich Šerbow w kſižnej Zvirkvi w Dreždjanach a t. d. wot G. B. Jakuba. 1848. — K. stud. Jan Sowa: Spěwy při dze- satym ſwiedzenju założenja ſerbskjeho towarſtwa na budyskim gymnasiju, ſpěwane 11. dñeň haperleje. 1849. — K. Falten na Židowje: Lutherowy mały katechismus do čeſkjeje ryče přeloženy wot H. Milde. 1735. — K. duchomny Nowak w Wóſlinku: Khérluſej Lubjenskowaj: Boh' Krala Johnuji Boh' ic. a: Mjer Botze frajomny ic. — Zur Feier des hundertjährigen Eſtiftungstages der Laufſcher Predigergeſellschaft in Leipzig. Leipzig 1816. — K. stud. duchomnſta E. B. Sómer: Slovy Schaz- Raſchcijik Tych Vojich Díjecji, Kotrychž Schaz W nebeſach je. 1737. — Krotke Roſwucjenje k prawej Šbojnoſzi ſa kojzdeho člověka, ſiž ju ſebi ſyklej wutrobu žada, tym lubym Šerbam k wužitku wohn- date. 1785. — Evangelske wuſtajenie teje nadv. W Lubiju. 1743. Modlitwa we Wojni we Kur- Fjersch: Sachſonſkim Kraju k ſpiwa- nju. W Budyschini 1778. — Poſnacije Šboja. We ſerſtej a njemſkej Ryci ſot J. Ch. Krygarga, duchomneho w Barci. W Budyschini 1714. — Krotke Wuftajenie teje Šbojnoſzie. W Bu- dyschini 1737. — Poſutne Modlitwy ſa Mjer we Čajnu wulkeho Straſha a čeſkjeje Wojny wot Jurja Moehnja, duch. w Neſhw- ejidli. 1761. — Šowjate Čerpenje naſcheho lubeho Knesa a Šboj- nička Jeſom Kryſta w kroſtich Kyrloſchach wot K. B. Fabera w Klufchu. 1745. — Krotke Wopomnenje teje Šbojnoſzie jeneho Wjerjazeho, we koſtrehož Wutrobi Jeſuſ bydl. W Budyschini 1777. — Dwé preduvantycje za kh. newužených weſnich ludzi. djerjanej w Roženice w hornich Bujicach djerwatinatu niedjelu po Šwatsach 20. nazemneho Vięzactza. 1818. — Pomozna Taſla ſa Lepenych, Smersnenych a Woubeſchenych wot Dr. Struwy w Echo- lerzu. — Duchomny Wopor wjernych Rycheljjanow wot J. Bje- marja. 1733. — M. Abrahami Frencelii de originibus linguae Sorabicae. Tom. I. 1694. — Poſtrizſcher Lauf- Stein. Deutsch- Wendische Predigt von der h. Taufe; ſamt historiſchem Bericht von der wendischen Nation, von Michael Frenzel, Pfarrer in Poſtriz. 1688. — K. duchomny Jan Wjelan w Slepom: Agenda ſa tu evangeliſku Zvirkvi we Kralowſkih Pruſkih krajac̄. Do ſerſteje Rycie vſcheložena ſa te evangeliſke ſerſte Zvirkvi hornych Lužizow Pruſkeho Kraſtwa. W Budyschini 1835. — K. duchomny J. E.

Wjelan w Slepom: Derer Oberlausitzer Sorbenwenden umständliche Kirchengeschichte von C. Knauth. Görlitz 1767. — Kn. J. E. Smoleř: Beiträge zur Beurtheilung der Ereignisse im Großherzogthum Posen im Jahre 1848. Von Adalbert Kipfli. Berlin 1848. — Kurze Nachricht über die Begründung des Budissiner Gymnasiums v. Dr. Klien. — K. Josef Daněk w Friedlandžje: Přiruční knižka pro narodni gardu o wojenské službě. — Diwadelni ochootnik. Wydał Jan Kaška w Praze — Mluvnice a prawopisem pro českou mládež. Od J. R. J. Polehradského. — Protichudci. Básen od Vacl. Bol. Nebeskeho. W Praze 1844. — K. duch. Pencig: Wendische Grammatika von Matthaei. 1711. — Palaty Scijepolz, na lotnymj hanž Wenk s Lubjenza ton 3. April 1772 vola Wahowa spaljeny by, k Mapominanju wohnbaty wot J. Möhnja. — Tón Modlitwy doſtojnny Boh. Žnijowe Przedowanje wot J. Möhnja 1773. — Zur Feier des hundertjährigen Stiftungstages der Lausitzer Predigergesellschaft zu Leipzig. 1816. — Dje ma tón Ascheszian we jenym Šwjecji, sij jemu wele Gleho pokaze, hwoje Wulhowanie vytacj. Priedowanje wot Hattařa we Nehwaciidli 1836. — Dwje nowej serbskej Pjesničcy. — Kyrlisch jeneje Duschje, katraj we Jesužu wschitlo ma. — Kwaslobne Spjewanje schulerskich dýjecji pschi Šwecjenju Wobtiverdjenja a Mužstajenia Knesa Wetzki 1841. — Kyrlischyschi Wotsaleženenu Knesa Krügarja 1840. — Jene je nusne! Luk. 10. 42. — Dwaj nowaj duchomnaj Kyrlischaj, wohndataj a sawojenaj wot J. Gotislieba Herbertha w Budeschinku 1836. — Sacjucja wutrobnje Lubojsje a Djakominozje pschecjiwo temu woſolo doſtojnemu Knesej Knesej Handrije Lubenskemu pschi jeho dýjelenju wot michalskeje Woſhady 1831. — Jene Ischessijanske djakowanje je cjinicj sa Jana Jurja a jeho lubeho Mana Knesa Ernst Traugott Jakuba, katraj wobaj ljetca ton 15. djen maleho Moſchka djakowanano Bohu wele stro- wiſchaj wobendjetaj hacj ſonsche Ejeto 1841. — Jene Ischessijanske djakowanje je cjinicj sa jenu Ischessijansku Knenju Mandželsku we jjerowej Haſy, kotrej je Boh Schtworik Tydjen wejor woſmich Segerach mkodeho Šdynka wobradzik. 1839 — Kwasne Roſtrycjanje pschi Wjerowanju Knesa Heinrich August Krügarja herſteho Brjedarja we Budeschini s Knejnu W. M. C. Siebelis na 15tym dnju Juniusa 1840 djerzane bes cijomi herſkimi Holejkami na tej Pfarrri teje michalskeje Woſhady w Budeschini. — Worte bei der feierlichen Einführung Herrn Heinrich August Krügers in das Pfarramt zu Burschwig in wendischer Sprache gesprochen v. Dr. Klien. 1840. — Wopomnenje tych florow: Ach ſapswin je w'wjeri, ſchak twoje ſu, a wujii je w mjeri tej k dobremu a t. d. — Joseph, jedyn Powejer. Jena wjerna Powiesz ſnjemiskeje do herſkaje Rycieje pschelozena. 1821. — Jene Brjedowanje na Klejelu Várate s njemiskeho do ſverskej rycieje pschelozene 1798. —

Zadno Praklowanie na Nedjelu Invocavit, sa tim do herbskego psche-
stawione a schiszejane. — Zadno Praklowanie na Nedjelu Oculi
sa tim do herbskego pschestawione a schiszejane. — Der Russisch-
Deutsche und Deutsch-Russische Nothhelfer. 1813. Kyrlaschi a
Spjewanečka fromadžene wot Handrija Vencika s Bieljez. Schu-
denty w Lipsku (Manuscript).

B. H. Jmiš.
knihownik macicy serbskjeje

W s e l c i z n y.

Budyskie serbskie kandidatskie towarzstwo
měješe w lěće 1850 sydem zhromadziznow. W tych
samych dzeršeše

I. předsyda duchomny Jakub 1) přednošk wo po-
žohnowanym zastaranju farskoho dostojnsta w jebo
jenotliwych naležnosćach, 2) ryč na podložk „duchomny
jako katecheta“, při čimž bu wosebnje dziowane na wše-
lakje skhodzeńki katechetskoho rozwučowanja kaž a)
na biblijske stawizny z elementarskimi šulerjemi, b)
na wułożomne biblijske hrónčka ze srđnimi rjadownjemi,
c) na katechismus z wyšszimi rjadownjemi, z konfirmandami a z konfirmowanej młodosću při cyrkwin-
skich rozwučowanjach.

II. Před nim předowachu w michalskjej cyrkwi: 1) k. Hilbrig po japošt. skutk. 3, 22—25; 2) k. Więaz
po 1 Pětra 2, 21—25.; 3) k. Imiš po Filip. 3, 17—21;
4) k. Domaška po Jana 18, 37.

III. K. Jäkel dzeršeše přednošk 1) wo nałożenju bi-
blijskich stawiznow w srđnich a delnych narodnych
wučernjach; a měješe 2) katechesu po Luk. 5, 1—11.

IV. Spěwachu sobustawy woltarne spěwy.

V. Zastojnsta dostachu: 1) k. Hilbrig jako farař
w Kotecach, 9. njedželu po swj. tr. 1850; 2) k. Więaz
jako rektár w Wóspórku, jutry 1850.

VI. Jako nowaj sobustawaj zastupištaj: 1) k. Jan
Reinhold Theodor Domaška, rodž. w Husce 26. julija
1821; 2) k. Jan Korla Mróz, rodž. 20. jan. 1825 w
Hodžiju.

VII. K rozsudzeniu pôsla k. Dr. Pfül w Draždza-
nach: Ryč při rowje serbskoho studenty. ■.

Č A S O P I S
TOWARSTWA
MAĆICY SERBSKJEJE.

TŘEČI ZEŠIWK.

1849 — 1850.

Hans Wučba.

Prjedyspomnjenje.

Bjez te węcy, kiž su so mi zhromadženja, zdžerženja a wobdzělanja hódne zdale, sluša khětra ličba wučbnych směškow a njewinowatych žortow, kiž bjez Serbami jako płód serbskjeho ducha w ludowym eréje so namakaja. Serbjo su je husto z njewědomnoséu němskjemu „Till Eulenspieglej“ připisowali, kotrehož po swojim wašnju „Hans Špihjel“ mjenuja. To snadž je so teho dla stało, dokjelž Němcy tajku zběrku nědušich burskich dowčipnych žortow a wučbnych směškow čiščanu maja, kotruž nimalje kóždy znaje. Alje kaž pola Němcow tak tež pola Serbow je tón samy duch ludoweho žorta a dowčipnoséje po swojim džělawy był, runje kaž Serbjo pornjo druhim ludam swoje narodne pěsnje maja.

Kaž Němcy swój „Schildburg“, tak maja tež Serbjo swoje Kukjey a pornjo Till-Eulenspieglej swojego „Hansa Wučbu“ kaž jeho mjenovalé chcu a směm. Hans Wučba je serbski čłowjek, nic wučeny za wučených, alje bur bjez ludžimi swojego runjeća. Wón nijeje (a njedyrbí być) žorta hluchi a prózny slinawy pryzlak a woprawdžity błazn, alje ludži přečel, kiž z

křudom šibaloséje čłowski njerozom a njepěknoséje šwi-ka, aby měch morska, alje wósla měni, kiž jón njese; wón je ludowy přečel, kiž po zdaču blazn tola wěr-noséje a zhonjenja w puzornych příkladach před woči staja a z nimi dowjeduje, wuči a wotwuča. Wón běše zastarsku něhdžje wokoło tych lět žiwy, kiž němski Eulenspiegel. Jeho směšne kuski su hišče, kaž prajn, bjez ludom we réje žive; njejsuli tež pšeňčne zornjatka, dha su tola hróchowé a teho dla tež hiščeze zebérana hódne. Tutón satyriski naměrk Wučbowy sym do hrónč-kow zestajał. Něchtóžkuliž budže w tych směškach starych znatyeh zetkać, wón daj sebi to lubić a nje-hněwaj so tež, hdyž tón a tamny předzélany kusk hi-najšu sukničku nosy. —

W Wonecach, w žnjeńcu 1851.

Z b ě r a ř.

1. Hans Wučba pod brónu.

Dešč tolsty čehnje, zemju krjepi,
Štóż w polu je, dom čěkaše —
Hans Wučba nic, tón měrnje čepi
Pod brónu, z kotrejž wlóčil je,
Tak myсли wón dešč wobčakać
A swětej wužitk pokazać.

O Hanso, Hanso, mudra hlowa,
Što činiš? susod wolaše,
Štóż za tajkej so murju khowa,
Što polěpška tón dobudže?
Ja měnju: tajka kryčizna
Wšak cylje ničo njepomha.

„Ja wěm, ta třečha njeje kmana,
Hans praji — „a je džerawa,

„Njej' lěpsa pak, hač čisće žana“

„A teho dla džak winoja?“

„Ach božo, kak éti zmokujeja,“

„Kiž hišćeje bróny nimaja!“

2. Hans Wučba wora.

Hans Wučba kozu zapřeže

A polo worač poča,

Wón džiwnu brózdu waleše

Kaž něhdžje knoty toča.

Lud směje so a wolač:

Što so či Hanso wuzda?

Hans praji: kajkaž připrawa,

Nó, tajka je tež brózda!

3. Hans Wučba a jeho kokoš.

Hans Wučba brěmjo pšeńcy nasypa

A kokošku do njeje přiwjaza

A pié ji pódla stají.

„Ja mam lóšt, putka, na rejžu so dač

A měnju, zo či budže dosahaé“,

Wón smějkujtajo praji;

„Njech rejžje druhdy něsto khoštuja,

„Za to pak člowjek sy wot zhonjenja.“

Kij w horšći, z wačokom na khribjeći

Hans dže njetk z domu na dwě njedželi,

Ta putka wosta domach

A rózno hrjeba seř a njemdrje funkáš

Hač na čisćinje srjedža stata je

A pšeńca bu na kromach.

Zwjaz kuši bu a zorna daloko —

Na smjertny htód je kurko wołzał šlo.

Hans přindže dom. „O swjaty Michalje“
Wón woła — „přiwjedź sem, ja prošu ēe,
Wše džěci jowhlej kuknyć,
Kiž sadži złutnay nan do połueho,
Kaž ja do pšeńcy moje kurjatko,
Tu móža tunjo wuknyć:
Kak browjerjow a htupych njeskubla
Najwjetsa zamióženja kopica!“

X 4. Hans Wučba dari lidorskjemu burej naj-nuznišu wèe.

Hans Wučba něhdy přindže z měchom
Do dwora k burej Lidori,
A džeše ze šibaljskim směchom:
Tu bohastwo ja njesu ēi,
Chec̄ kupić, štož w tym měšje mam?
Za jejko tučnu kokoš dam!

Bur wobmasuje měch a praji:
„Holunka tón džě prózny je!“
Hans dušu swoju na to staji,
Zo něšto ma, štož spomóže,
A hdžež ta wěc njej' wo domi,
Tam njedonosy žadyn zmij.

Hm! rjekny bur, z tym twojim zbožom
Snadž tola po dobrym wšo je?
Hans wuręza pak ruče z nožom
Dno z měcha a tak praješe:
„Na, maš tón šac a dopomi so:
Najprjódša wěc je wšudžom duo!“

6. Hans Wučba w Kukječach.

Kukičenjo piwo warjachu,
Štyri kórcy słodu,
Dobre słowo Hansej dali su:
Wotměř nam tu wodu.

Pola piwarnje čélc steješe,
Na pastwu won džěše;
„Štož tón kaže, teho pos'chajće“
Hansa słowo běše.

Lij, lij, lij! byk stejo ruješe;
Lijče! Hans je prajíl,
Dójž tón khadla zasy njepřindže
A je měru stajíl.

Z pastwy nimo piwarnje dom dže
Stadlo pô wsy delje,
Piwarz čélc pak stejo ruješe;
Wjelje, wjelje, wjelje!

Kukičenjo hněwni wolaja:
Syli ty to wjedžit,
Hdžeha, bratře, sy do připoinja
Tajkje časy sedžit?

„Z wodu smy sej piwo tepili“
Kukičenjo praja;
„„Čenkje piwko““ Hans juu wotmolwi,
„„Něhdžěžkuliž maya!““

6. Hans Wučba jako hólčec z twarohom do města pósłany.

Mać Wučbic hornyk twaroha
Na blido něhdy staji —
„Na! hólče, njes jón do města
A předaj“ k Hansej praji.

Kák droho woženil jón by,
Sam trochu dyrbiš hładaé,
Duż poschaj prjedy kjedźbliwy,
Što móhl sej zdóbnje žadać.

Hans njese twaroh do města
A nimo luže dżèše,
Kwork, kwork! tam rjechta žabina,
Jich wjelje stów tam běše.

Hdyž wěscé, rjekny Hans, što mam,
Wy mudre hłowy w hači,
Dha prajće, što sej pominam
A što mój twaroh płaci?

Nórt, nort! te žaby rjechtaja —
Nórt Hans sej derje pómni
A zradomny kaž pocpula
Na nort sej husto spómni.

Na torhošco Hans příčeže, —
Hač wón swój twaroh předa?
Ně! kózdy so jom' směješe,
Nórt nichtó za ujón njeda.

Hans njemdry dom so snowaše,
Swój twaroh njese w racy,
A jako kluži dočeže
Jón šwikny nutř tam ducy.

Ta maće, hjelskje škjewraki,
Wam štó njeh něsto wěri!
A jako domoj dokroči
Mać hižom móšen měri.

Hans nětko mamje wułoża,
Što je so ducy stało,
Kak pos'chat je a čeho dla
Je nawikował malo.

Ty kopolje! mać swarješe,
Ty sy mi rjany posoł —
Štóż tajkjeho hdźje pósiele:
Dha přindže zasy wosoł.

Hans praji: lubša maćeřka,
Mój „rozymiš“ njej' slabý,
Štóż k njezbožu pak zbožje ma,
Toh' zjebaja też žaby.

(Přichodnje wjacý.)

W e n c

H O R S K I C H S P E W O W,
poswjećeny spěwarjam na budyskich horach

wot

H. SEILERJA.

I. Napominanje k pućowanju.

Na hory, na hory hié lubi so mi,
Njech lěni k nim ščežku by swarił,
Tym njebjesam bliże w tej wysokosći,
Te tórmý porst boži je twarił,
Nam hory ból stají a wupyšił je,
Duž pojče a rjanosé jich wobhladajé.

Na hory, na hory rad pokhwatajé,
Te wožiwja wutrobu z nowa,
Loft čisty tam wobduwa, posylnuje,
Zo čelo a duša je strowa;
Na hory kral hodleť tež požada sej
A hnězdži tam z lubosću njewuhasnej.

Na horach, na horach so rozwjesela
Mi wóčko, hdyž plóniu widzi,
Wsy, města a hona so wšelakosćea,
Kaž rozsyte hrajki na blidzi;
Na horje mam mysl tež polóżenu:
Ja horkach — a delkach te starosće su.

Mój Tabor su hory, to zawěste je,
Hdzež widzu do božeho swěta,
Dych swobody njebjeskjej' wobduwa mje
A k lubosći duša je zhręta;
K wam čehnje mje radosć, mje noha chce njesć,
Wy serbowskie hory, wy Lužicow česć!

III. Dóndzenje a postrowjenje.

Was postrowjam wy wysokosće,
Wy naše hory želene,
Wam poswjećam spěw česciwośće,
Wy kamjenišća mochojte:
Kraj budyski a nižiny
So na was hordža zhladujcy,

Waš założk hibnyć štō so zwěri
Wy hoberojo serbowscy?
Štō ličbu wašich lětow měri
Wy wotmłodżeni šedžiwy?

Wot naroda do naroda
Wy zhladujeće do kraja.

Hdžje su te stotytki a časy,
Hdzež prěnje slónco swěčeše
Wam na khribjet a přindze zasy
A šmrěkowy lěs naděndže?
Wy skały prajće, što je što
Tych mróčelow wam přez čolo!?

Was postrowjam wy wysokosćje,
Wy bożej stopy pódnožki,
Wam poswjećam spěw česćiwoścje,
Wy Łužičenjo najstarši,
Wam słuša sława najrjenša,
Wam Łužičanskie hrodzišča!

III. Na horach. Psalm.

Česé božu hory powjedaja,
Lěs khwali ju we šumjenju,
Z tych mróčelow, hdyž zahrimaja,
Bóh z nimi ryči na njebju,
Duž wone klinča, poskoča,
To je jich hłos — halleluja.

Tón knjez we dešću stupa delje
A zawutlene wožiwja,
Wón lačnym horam włóhu scele,
Jich žórla zaso napjelnja,
Duž kurja so a wopruja
Swój dżak a česé — halleluja.

Wy drjewa, kjerčki, zela, trawy
Wjeršk horow a we žlobinach,
Štož wobydla te hörde skały,
Štož zlétuje po halozach:
Te wyskaj z nami khwalenja,
Daj bohu česé — halleluja.

IV. Lesny wothłos.

Jua! ty émiwa drjewina,
Štó tebje wubudži?
Je snadž to lěsna ptačina,
Te šere holbiki?
Hali, hala, halu!
To spěwy naše su. —

Jua! ty cieha drjewina,
Što tebje znejeměrni?
Su duchi staroh' serbowstwa
Ze zemje stupili!
Hali, hala, halu!
To spěwy naše su. —

Jua! ty měrna drjewina,
Što tebje wožiwi?
Je to snadž twoja wolmina
A bože wětřiki?
Hali, hala, halu,
To spěwy naše su. —

Jua! ty tolsta drjewina,
Što pola tebje rži?
Je pušcerjow to sekjera
We twojej cišini?
Hali, hala, halu!
To spěwy naše su. —

V. Psalm.

Chor. Kak mocny, wulki, sławny
Naš knježje božo sy,
Ze swojich skutkow zjawny
A wšitkim šcedriwy!

Jednore hlosy: Kaž stadtó nimo džeja
Před tobú stotytki,
So hory powróćęja
A dól so powyši.
Přez tebje ludy stanu,
Kaž slónčko horje dže —
A přibohojo panu,
Kaž měsac woblědnje.

Recitat. Wón je wopomnjenje sčinił swojich džiwow,
tón hradny a smilny kujez!

Chor. Kak mócný, wulki, sławny etc.

Jedu. hłosy: Će khwala hory, doły,
Ći haje wyskaja
Hdyż ze słóncom jím nowy
Dzeń złoty zeskhadża.
Će kóžda hałžka khwali
Na štomje zelená,
A kóždy moch na skali
Moc twoju powjeda,

Chor. Kak mócný, wulki, sławny etc.

Jedu. hłosy. Tu jasna rěčka w doli
Česć twoju pluskoce,
Tam kóžde stweleco w poli
Wot tebje pręduje.

Před tobú pokorjeja
So hórki wobsyte,
Pod twojim škitom steja
Te domy nazdalne,

Wot tebje kóžda wačka
Ma radosć žiwjenja,
Spěw najmeňšeho ptačka
Česć twoju powyša.

Recitat. Wulkje su te skutki teho kujeza a štóż na nje
kjedźbuje, ma iute spodobanje na nich!

Chor. Kak mócný, wulki, sławny
Naš kujeże božo sy,
Ze swojich skutkow zjawuy
A wšitkim šcedriwy.

VII. Božemje horam.

Dzěń haša, k domu slónčko dže

A dróhu dopjelni:

Duž spjewamy wasi božemje

Wy skalne towařski;

Wy hory serbowskje

Wam rjane božemje!

Swój pućik běži žolmička

A wostać njemóže:

Wzmi khłódkojta ty drjewina

Tež naše božemje;

Wy hory serbowskje

Wam rjane božemje!

Wat šmrěka spadnje wołmina,

Wat buka lisćičko:

Swój čas najrjenše přestawa

A radosć minje so,

Duž hory serbowskje

Wam rjane božemje!

A dójž nam slónčko wróća so,

Dójž zemja nosy nas:

Dha k lětu spěw a bratrowstwo

Tu ponowimy zas',

Wy hory serbowskje

Tu khwili božemje!

Stawizny serbskjeje ryčeje a narodnoséje.

Wot K. A. Jenča.

(Pokračowanje.)

III.

Wot dwanateho stotetka hač do reformacije.

Druha perioda za stawizny serbskjeje ryčeje a narodnoséje započina so z kóncom dwanateho létstotetka a traje hač do reformacije. My móžemy tu samu zdobnje periodu podtlóčenja wobeju serbskjeju kabłow mjenować a budžemy to při našim dališím přeptytowanju dopokazać. Krwawne bitwy z Němcami běchu Serbow wo jich do-talnu swobodu přinjesle a Němcy běchu knježstwo nad serbskimi ludami dobyli. Štož běše němski khěžor Hjendrich I. w lécje 927 z dobycōm serbskjeho města Grona z połonišimi Serbami započal, to dokonja khěžor Kónrad III. w lécje 1157 nad sredźnymi Serbami přez svojeho markhrabju Albrechta mjedwjedža. Tón samy doby poslenje serbskje město Branibor a dyri přez to Slowjanstwu bjez Lóbjom a Wódru smertnu ranu. A jako bě w lécje 1168 dānski kral Waldemar z biskópm Absalomom kupu Ranu, poslenju khowanku pohanskich Serbow dobył a templ w měsće Arkonje wutupił, nje-steješe přeněmčenju Serbow bjez Lóbjom, Wódru a naranišim morjom ničo wjacý napřečiwo. Stara mačeř Sława bě so do smertneho ruba zawaliła a wobžarowaše swojich džéči smerć a zahubjenje, jene po druhim. Němey tež swěru swoju přewahu wužiwachu a dokjelž dospolne přeněmčenje cyleho wječorneho serbskjeho luda z malej khwilu dočakać njemóžachu, započachu nětko ze serbskjej ryče a narodnoséu wójnu, kotruž běchu létstotetki ze serbskimi ludami samymi wjedli. Z těho budžecja so nau-

wšitkje sčehowace zrudne zjewjenja lóhcy wudožować.
Při započatku dwanateho létstotetka knježeše mjenujcy
serbska ryč a narodnosć hišće wšudzom, hdjež ju při
započatku serbskich stawiznow namakachmy, hdjež pak
ju hižom we 13. a 14. stotetku podarmo pytamy. Tak
widzimy zjawnje w Dithmarowej krónicy, zo je w jeho
času (před lětom 1018) hišće wokolo Merseburga wšo
połno Serbow bylo, wo kotrymiž wón husto powjeda.
To tež hinak byc' njemóžeše, přetož z kraja Serbjo nje-
čehnichu, alje bydlachu na wsach pod wobkjedzbowa-
njom němskich knjezow, kiž ze wšej mocu a z nalože-
njom wšitkich srédkow na jich přeněmčenju džčlachu.
Najprjedy radzi so jim to při serbskim zemjanstwje, kiž
swětneho dobytka dla rady swoju ryč a narodnosć zaby.
Wselakje serbske zemjanskje swójby přeměnicu swoje
serbske mjena aby přeněmčihu so na druhje wašnje
a dostachu přez to rune prawa z němskim zemjanstwom
a wobtwerdzenje wobsedzenja swojich kubłów. Zo je
so to jara zahje stało, dopokazuja stawizny a jenož tu
a tam namakaš hišće w třinatym stotetku serbskoho
zemjana. Wjelje njetčišich němskich zemjanskich swój-
bow su serbjeho roda. Wokolo lěta 1218 kupi *) miš-
njanski biskop Bruno II. wot jeneho serbskoho zemjana,
kiž Moko rěkaše, hród a wobsedzensta města Stolpnja
a hišće w lěje 1415 sedžiše **) w brandenburgskoj
marcy jedyn serbski zemjan, kiž so nikomu z přisahu
přizanknył njebě, kotryž pak dyrbješe so w tutym lěje
burkhrabi Bjedrichjej, knjezej brandenburgskoje marki,
poddać a jemu w přitomnosći wjelje druhich zemjanow
poslušnosć přisahać. To jenož su jenotliwe příklady

*) Fabricius annal. Misen. ad annum 1217.

**) Eekhard, Wendische Kirchenhistorie st. 106.

serbskich zemjanow, kotrychž móhl tudy wjelje nastajeć. Dokjelž Němey w tutym času Serbow žałosnje zaničo-wać a přeséčać započachu a serbsku ryč, pocćinki, wašnja a zakonje z mocu pödtlöčowachu, hanibowaše so welje bohatych a mócných Serbow, kiž běchu w tamnych krewawnych bitwach zbytkni zawostali, swojeje narod-nosće, wotpołožichu swoje serbskje mjená a přiwzachu němskje, zo bychu swój serbski ród do zabyća přinjesli. Někotři wobkhowachu swoje stare wobsedzeňstwa a ku-bla, stowarſihu a změſachu so z němskim zemjanstwom, kiž běše so tehdom bjez njepřestaća do serbskjeho kra-ja dželić počalo a přenjotnym serbskim wobydlerjam wotročkowstwo a leibeigenstwo nakładowaše. Druzy serbscy nadobni a zemjenjo stupichu do wójskowych abo poddanskich službow němskich biskópow a markhrabjow, dostachu po času ryčeńskje mjeno a dostojnство a z tym tež rune prawo z němskim zemjanstwom, kotremuž so bórzy nie jenož w ryći, alje tež w wašnjach a w pod-tlöčowanju swojego luda runachu. Někotry swobodny a nadobny serbski muž, kiž bě tehdom přeciwo Němcam swoju ryč a narodnosć zakitować pytał, padže do jastwa abo zhubi na wěcne swoju swobodu a dyrbješe wotroč-kowski spřah nosyć. Wěste je, zo je leibeigenstwo k Serbam přez Němcow přišlo, přetož nihdźje njenamakaš w starych stawiznach serbskjeho luda tutu hroznosć, za kotruž serbska ryč žane mjeno nima. Jenož někotři zemjenjo wostachu w tutym času swojemu serbskjemu ludej swěrni, njepřeněmčichu so, alje wobkhowachu tež swoje stare nadobne serbskje mjená, bjez tym zo druzy swoje serbskje mjená z němskimi přimjenami přeměnjowachu, jako so te same trjebać počachu. Z teho móžemy sebi wukładować, hdyž serbskje mjená bjez mjenami němskich zemjanow w starych pismach

hać hluboko do 13. stotetka namakamy. Jako příklad k tutemu njech tudy wučah ze stareho pisma steji, kiž to samo wobkruća. — Tuto powjeda mjenujey přeměnjenja kublow jeneho stareho serbskjeho zemjana z lěta 1071 z časa biskópa Benna a ma so z krótka tak:*) „Biskóp Benno čini wšitkim wérjacym znate, zo je wěsty swobodny muž, z mjenom Bor, wot naroda Slowjan, pjeć kublow swojeho wobsedženstwa w proviney Nisanje, w burgwardzje „Woz“ ležacee w přitomnosći a z dowólnoséu swojeju dweju synow Wicharda a Luthera wotstnpił z tym wuměnjenjom, zo so jemu a jeho synomaj runje tak wjelje kublow mišnianskjeje cyrkwe k wužiwanju da. To su mjena tutyeh pjeć kublow, kiž su wot mišnianskjeho biskópa Benna jako wuměnjenje Borej a jeho synomaj date . . . Tešecy, Lutywice, Wyrnočiny, Drogobudžewicy a Ročina

*) Přiručaj: Schöttgen, diplomatičhe und curieuse Nachleſe der Hiftorie von Oberſachsen, džel VII, st. 387:

„Benno . . . notum facit omnibus fidelibus, quod quidam liber homo, Bor vocatus, natione Slavus, quinque villas praedii sui in provincia Nisanen in burgwardo Woz sitas, praesentibus ac collaudantibus duobus filiis suis Wichardo et Luthero, in proprium tradidit . . . ea videlicet ratione, quod sibi filisque suis, totidem villaे ejusque ecclesiae . . . in beneficium darentur. Haec sunt nomina V. villarum, quae a Misnensi episcopo Bennone in concambiaum datae sunt Boroni et filius ejus: . . . Tesice, Luciwice, Wirnotine, Drogobudewice et Rocina Haec facta sunt in ecclesia Misnensi, praesente rege Heinrico . . . Echeberto marchione . . . cum multis militibus marchionis Echeberti, Hugaldo, Fride- rico . . . Spittiso, Zuezlavo, Boliboro, Rataso, Zide- zlauo, Michone, Priblizlavo . . . Mizboro et filio ejus Naziwog, Coso, Borislauo etc.

To je so stało w mišnjanskjej cyrkwi w přítomnosti krala Hjendricha markhrabje Echeberta . . . a wjelje wójnakow markhrabje Echeberta, mjenujey Hungolda, Bjedricha . . . Spittisa, Sweslawa, Bolibora Ratasa, Zdesława, Michona, Přibisława . . . Mizbora a jeho synow Naziwoja, Kosy, Borisława . . . a t. d.

W tutym starym pismje njenamykamy jenož mjeno stareho serbskjeho zemjana Bora, kiž měješe wokoło Draždžan swoje wobsedzeństwa a te same z pjećimi wsami (Lóschwitzty a t. d.) přeměni, alje wyšje njeho nadeňdžemy tu tež jara wjelje serbskich wójnakow, kiž w službje mišnjanskjeho markhrabje Echberta stejachu Kajey běchu to mužojo, dyrbimy so zdobnje prašeé. Zo z nizkjeho rjadu njeběchu, to mòžemy z teho sèchować, zo su jako swědkojo pódla khěžora Hjendricha, [pólskjeho wójwody Bolesława], markhrabje Echberta a druhich wysokich mužow swětnego a duchomskjeho stawa mjenowani. Přetož kak budžiše móhlo biskopjej Bennej připanyć, nizkich wojakow, kotrychž budžiše tež wjaey k mjenowanju bylo, jako swědkow do jeneho pisma pódla tak wosebnych mužow postajić. Zo to tež Polacy abo Češja njeběchu, kotrychž wójwody Bolesław a Worčeślaw běstaj tež připódla, za to rukuje, zo w službje mišnjanskjeho markhrabje (milites marchionis) stejachu. Po tajkim dyrbjachu to Serbjo byé, alje kajey? K wotmolwjenju na tuto prašenje je nam stawiznař Dithmar pomócny. Wón powjeda mjenujey w swojej krónice na dwémaj městomaj *), zo su w času pólskjeho

*) Dithmar I. V. p. 114: Misnenses in una dierum, cum praesidii maximam multitudinem ob acquirendam equorum annum exiisse comperirent, portam, quae Oriutem respicit, in ea-

wójwody Bolesława w jenym dźelje města Mišnja wojaçy stali, kiž su po serbskjej ryči „Wethenicy“ rěkali. Tute Dithmarowe słowa su stajnje wuložowarjam sta-rosé činiłe a tola tak ćežkje njejsu. Dithmar praji mje-nujey, zo su w lěće 1002 mišnjanscy měšćenjo na jenym dnju, hdyž je byl najwjetši dźel wobsadki z města wuj-šoł swojim konjom po cyrobu, raniše wrota w tym dźelje města, hdžež su „satellites dieti sclavonice Wethe-nici, Cukesburgiens“ stali, nadpanyli, jeneho „satel-litem“ hrabje Hjermana, prjódkstejerja mišnjanskjeje wobsadki skóncowali a město pólksjemu wjerchjej Bolesławej přepodali. Najprjedy so nětko praša, što su tući „Wethenici“ byli. Dithmar mjenuje jich „satellites.“ Wěste po tajkim je, zo woni k wobsadcy (*praesidium*) Mišnja njeslušachu, přetož wulki dźel teje sameje běše z města wujšoł. Dalje je wěste, zo woni po měscje wokoło njeležachu, alje zo mějachu swoje state bydlo při jenych wrotach. Z teho hižom pónznamy, zo nje-běchu wojaçy nižšeho rjadu, alje tajcy, kotrymž bě wo-sebje wobk jedźbowanje jenych wrotow poručene. Teho dla mjenuje jich Dithmar tež „satellites [Herimanni]“, to rěka po wužiwaniu tuteho słowa w Dithmarowym času: wojakow wyššeje służby, ryčerjow [*Knappen, Waffengefährten*]. Nětko so praša, što su woni byli. Z Dithmarowych słowow widźimy, zo su woni serbskje mjeno měli a po tajkim tež Serbjo byli. Kaž so zda, chec pak tež Dithmar jich němskje mjeno přistajić. Zo to žane hole přepisanje wotpisowarjow njeje [něhdzje]

parte, qua *satellites* habitant, dieti sclavonice *Vethenici*, *Cukesburgiens*, irruunt Breccionemque, *Herimanni* comitis *satellitem* occidunt. — Přirunaj tež knihi VI. st. 171.

za „duces burgensium“, kaž Schöttgen VI, st. 198 měníj hodží so z najstarších rukopisow Dithmara a z druhich přičinow dopokazače. To je němskje slovo z řeckanskim přikrótčenym skónčenjom = Cukesburgienses = Ruseburger, speculatores. Jich služba po tajkim w tym wobsteješe, zo jene wrota a jenu wčělu, kiž při nimi steješe, wobkjedžbowachu. Na to pokazuje tež jich serbskje mjeno „Wethenici“. K najmjenšemu ja to same wot „widžić“ abo lěpje hišćeje wot „wjedžić“ wotwjeduju *), tak zo Wethenici dalje ničo njerěka, hač widženi abo wjedženi mužojo. Tuči Wethenici běchu po tajkim serbscy wojacy vyššeho stava, kotrymž bě wobkjedžbowanje wažneho džela w měséje Mišnju poručene a kiž pod samsnym na-wjedowanjom markhrabje stejachu. Alje što smy z tym dopokazali? To, štož cheychmy, mjenujey, zo wjednatym a dwanatym stotetku hišćeje wjelje Serbow vyššeho, snano zemjanskjeho rodu prěnje prawa němskich swo-bodnych mužow dosta, a zo běchu tuči prěni měšćenjo abo wobkjedžbowarjo nowozałożenych městow w serbskim kraju. A tutym dosta so hišćeje najlepši wosud. Hač runje mjenujey sami swoje wobsedzenstwa njeměja-chu, njezhubichu tola swoju prěnjotnu swobotu, alje do-stachu rune prawo z němskimi ryčerjemi, kiž tehdom w službach němskich khěžorow, markhrabjow abo biskó-pow stejachu, tych samych w wójnach přewodžowachu abo z nimi města wobkjedžbowachu. Tola tež woni njewostachu doľho wjacy Serbjo, alje přiwočichu so Němcowstwu a běchu bórzy za Serbstwo zhubjeni.

*) Šafárik II. 591 wotwjeduje jo wot „witati = bydlić, abo wětati = hajić“, a džerži tych samych za jených z tak mjenowa-nymi „Wětnikami“, jenym wosebitym serbskim splahow.

Jako bě na tajkje wašnje serbskje stare zemjanstwo a měščanstwo, kiž budžiše so hišće nanskjerje přeněmčenu swojeho serbskjeho luda napřečiwić móhlo, přez mérne srédky přewobroćene, započa so to samo w dwanatym a třinatym lětstotetku tež při serbskim ludu samym, alje nic na tak mérne a potajne wašnje, kaž při serbskim zemjanstwje, alje z mocu a z lesću. Skoro mi pjero pisać njecha, hdyž nětko k wotkrywanju wšitkich tych žadławych, hróznych a nječlowjeskich srédkow přistupam, kotrež su Němcovo při přeněmčowanju serbskjeho luda nałożowali, a husto so mi samemu wěrić njeby chyeło, zo je to wěrno, štož při swěrnym přepytowanju stawiznow serbskjeje ryče a narodnosće zamjelčeć njemóžu, njebych při tym ze samsnych němskich žorłów čerpał, kiž tola hišće wěsje wšitkje žadlawe skutki swojeho samsnego luda přez pismo zakhowali njejsu. Přeněmčowanje serbskjeho luda započa so wot wječora, pozdžišo wot pólocy sem, a su sebi při tym němscy hrabje, biskópo, duchomni a mnichojo swěru pomhali. Serbjo běchu drje křesćianstwo přijeli, alje kajkje je to samo bylo a w čim wobsteješe, móže sebi kóždy myslíć, hdyž wopomni, kajka hļuposć tehdom bjez najwjetešim džělom němskich duchomnyh pastyrjow, bjez mnichami a duchomnymi samymi knježeše. Boža služba w ničim dalje njewobsteješe, hač zo měšnik mšu w lačanskjej ryći čitaše. Za džiw hdy rozemeše jedyn tajki měšnik někak serbsey, Serbjo pak w tamnym času hišće žane słowo němscy njerozemjachu, kak hakhlej potom lačansey. Na rozwučowanje w křesćianskich wučbach žane myslje njeběchn a hdyž so to samo hdy přez předowanje někajkjeho zasedzeneho mnicha sta, dha w němskjej, njezrozemliwjej ryći. A z teho dyrbjachu Serbjo někajki dobytk měć? Džiwać so jenož

dyrbimy, hdyž čitamy *), kak němcy duchomni a stawiznarjo na zasakłosé a zatwjerdzenosé a na pokhiljenje Serbow k staremu pohanstwu skorža, hdyž tola wěmy, čoho dla je to tak bylo a zo woprawdžje při tajkjej starosći za rozprěšceranje křesćijanstwa hinak byé nje-móžeše. Hdyž pak nětka Němcy widžachu, zo na tajkje wašnje ze Serbami ničo prawo njewuskutkuja, padžechu na druhı srědk, kiž dyrbješe ručišo pomhać, woni zawałachu czuomnikow do kraja, kiž dyrbjachu so tu a tam do serbskјeho kraja synyć a na přeněmčenju a podtlóčenju Serbow džělać. Tajcy czuomnicy dostachu wšu móžnu swobodu a njetrjebachu tež žane dawki dawać, jenož zo za to puste kraje wobdzělachu a serbsku narodnosć zahubjowachu. Tajkje prawa bě hižom w lěje 1150 havelbergski biskóp Anshelm swojim do kraja zawałanym kolonistam pola khěžora Kónrada III. wuprosył**) a jemu sc̄ehowaše w tym tež žalosny nje-přečel Serbowstwa, markhrabja Albrecht mjedwedź. Z črjódami přikhadžowachu nětka cuze ludy z Flaming-skeje, z Hollanda a ze stareje Saskjeje do serbskјeho kraja a prócowachu so na přemo, nowe města a nowe wsy, wosebje sredža serbskјeho kraja w starej marey, ko-truž nětka nowu marku mjenowachu, założować a wšitkje serbskje wustawy a serbskje prawa a serbsku ryč a narodnosć ze serbskim ludom samym wukorjenić. Tući czuomnicy hidžachu Serbow tak jara ***) , zo jich hnydom

*) Přirunaj jenož Script. rerum Lusat. ed. Hoffmann tom. I. p. 183 adnot: „Es ist zu verwundern, wie das wendische Volk so abgöttert, verstoßt und so untreueß Volk gewest.“

**) Gebhardi Geschichte aller wendisch-slavischen Staaten II, st. 374.

***) Gebhardi sam, hjewak wulki nje-přečel Serbow, praji

při započatku wot měščanskjeho prawa w nowozaložených městach a wot wšitkjeho wobkhóda přez měščanskje zakonje wuzanknychu a serbskich burow nuzowachu, swoje stare natwarjene wsy wopušćić a w pusčinach sami za so nowe wsy sebi natwarjować. Hišće w lěće 1275 namykamy *), zo su Serbjo sebi nowe wsy w pusčinach założowali, dokjelž w swojich starych bydlach wjacy podtlöčowanja dla wutrać njemóžachu. Na tajke wašnja njenasta jenož wjelje nowych wsów w serbskim kraju, kiž žane serbskje mjeno nimaju, a tola přez hromaduzestajenje ze sylbu „Wendisch“ so jako wot Serbow wobydlene a wot Němcow pomjenowane wsy dopokazaja, na příklad: „Wendisch-Norddorf, Wendendorf, Schlawestorf, Windischletten“, alje samo tež cylje nowe serbskje župy, hač dotal puste a njewobdželane, buchu tehdom wot Serbow założene, kiž cheychu so swojim podtlöčowarjam z wočow sčahnyć a teho dla nowe bydła hromadžje założowachu. Tak nasta hišće do lěta 1004 w Lüneburgskjej nowa serbska župa Drjewanow, wot Serbow w tutej drjewa połnej krajinje założena. Dokjelž woni přez jene hromadžje bydlachu, dobychu po času wjacy mocý a teho dla postaji saski wójwoda Hjendrich law na nich dwjeju bohotow, mjenujcy hrabjow w Lojchowicu (Lüchow) a we Wójkamje (Dannenberg). Wot wšitkich połnócných Serbow su woni hač

na pomjenowanym měsíci: „Diese Ansämlinge hassen und verachteten die Wenden so sehr, daß sie sie vom Bürgerrecht und aller Gemeinschaft durch Stadtverordnungen ausschlossen und die wendischen Ackerleute zwangen, in abgesonderten Dörfern, nicht aber unter ihnen zu wohnen.

*) Untersuchung der von der königl. Academie der WW. zu Berlin auf das Jahr 1752 ausgegebenen historischen Fragen, st. 26.

najdlěje svoju serbsku ryč a narodnosć wobkhowali a teho dla pozdžišo zaso na nich spómnimy. Kak su něm-scy do serbskјeho kraja zavołani kolonistojo dalje ze Serbamи wobkhadželi, to njech nam njepřečel Serbow Gebhardi powjeda. Wón praji *) mjenujey: „Woni připoložichu tym Serbam, kiž běchu swojej wótnejej přiwérje swěrni wostali, hanibne přimjena psów, z kotrymiž křescijenjo w starych časach wšitkich pohanow mjenowachu. Jako tež tuta surowosć Serbow wot wšelakjeho njepřečelstwa njewotrašeše, dha wzachu woni kóždemu, kotrehož běchu při někajkim tajkim njepřečelstwie popanyli, ze zatrašnymi matrami žiwjenje abo zakhadžowachu z nim, hdýž jeho při žiwjenju wostajichu, hörje, hač ze žanym druhim jatym abo wotročkom, nakładowachu jemu najéčše džěla a dzeržachu jeho stajnje na rečazach, čohož dla tež tajkјeho njezbožomněho wotročka k rozdželenju wot druhich wotročkow, po jeho narodnym mjenom sklavu mjenowachu a tuto mjeno jeho slawneho luda (*Slavi*) z poznamku jeneho do najnižšeho rjada zastorčeneho člowjeka zjenočichu. Tež tuta twjerdosć njepomhaše hišće [k požadanemu přeněměnju], teho dla postorčichu křescijanscy dobycerje přewinjenym Serbam cylu narodnu wustawu, roztykachu jich do cuzych krajow, zahubichu jich ryč, wobsadžichu wulkje džělje jich kraja z Němeami a z cuznikami, tlóčachu zawostajenych Serbow z twjerdymi službami, na položichu jim leibeigenstwo a wucycachu jich cylje přez čežkje dawki na wšelakje wašnje **). Dalje wuzanknychu woni Serbow wot wšitkich rjemjesnickich zwjazkow

*) Gebhardi: *Geschichte aller wendisch - slavischen Staaten*. Halle 1789. knihi I, strona 231 — 233.

**) Helmoldus I. c. 83.

abo stykachu jich dojenotliwych rjemjesniskich rjadownjow, ku kotrymž so žadyn Němc njedžeržeše *). W swojich narodnych wopismach, samo w tak mjenowanych Hansem̄stach, kiž tola hjewak serbskje mjeno za nječesne njedžeržachu, dachu woni swěru poznamjeniē, zo bjez jich předstaršimi žadyn Serb byl njeje **). Teho runja mjenowachu woni wselakje njeswarne skutki „serbskje zadžerženje“ [wendisches Verfahren] a sčiniehu na někotrych městach z mjena „Wende“ hanibne mjeno.“ — Tak powjeda němski spisowař Gebhardi, kiž tola hjewak tež Serbow přečel njebě, a wón powjeda wěrnosté, za kotruž dyrbja so Němey bohužel hanibować. Znate je, zo Serbow w někotrych městach, kiž běchu wot nich założene, po času do wohidnych zaležanych předměstow začiščachu, kaž hišće před lětami při měsje Glinje (Lüneburg) jene tajkje předměsto Wendisch Dörp rěkaše. Zo su Serbow z rjemjesniskich zwjazkow wuzankali, powjeda tež lužiski stawiznař Grosser ***) a praji, zo je kóždy wučomny hólč, kiž je cheył někakkje rjemjesnistwo wuknyć, w swoim wopismje dyrbjał stejo

*) Přirunaj tak mjenowanych „Wendeschlächterow“ w Barje w Pommerskjej a tak mjenowanych „Grobbeckerow“ w Glinje.

**) Schurzfleisch de rebus Slavicis p. 470. — De Westphalen: Monum. inedit. rer. Cimbr. tom I. praef. p. 120.

***) Grosser: Lausitzische Merkwürdigkeiten II, st. 9: Die Heydnischen Wenden wurden von allen Dignitäten und Prárogativen ausgeschlossen, so gar, daß ihre Kinder auch nicht fähig geachtet wurden Handwerker, geschweige denn Künste, zu lernen. Daher wurde in den Geburts- und Lehr-Briefen lange Zeit die Formul eingerückt, daß ein solcher Lehrling guten deutschen Geblüts und nicht Wendischer Nation sei. Wie denn diese Formul allererst nach der Wenden völliger Bekehrung zu dem Christenthume nach und nach unkräftig worden ist.“

měć, zo je dobreje němskjeje krvje a zo serbskjeho naroda njeje. Na rune wašnje powjeda tu samu surowosć Dr. Gretschel a praji: *) „Wjetšemu džělej Serbow napolozí so tehdom hišće wótriše wótročkowstwo, hač leibeigenstwo němskich burow w němskich provincach bě. Němcy pytachu tehdom wšo towařstwo ze Serbami wobjeć a wuzanknychu jich wot wuživanja wšitkich měšćanskich prawiznow, wšitkich zunftow a rjemjesniskich zwjazkow, tak zo woni jako samsny, alje podtlóčeny lud pódla Němcow bydlachu. Jene wobtwjerdzenje tkalskjeho rjemjesniskjeho zwjazka w Draždananach, pod churférštu Ernstom a wójwodu Albrechtem w lěće 1472 wudate, zakazuje hišće přijeće mištrow, kiž němskjeho naroda njejsu. W narodnych listach, kiž běchu přijeću do měšćanow jeneho města nuzne, dyrbješe woprawdžje připisane być, zo wobsedzeř teho sameho njeje wot serbskich, alje wot němskich staršich rodženy a tuto připismo so w Lipsku hač do sredzizny šesnateho lětstotetka trjebaše.“ — Kak w tutym nastupanju ze Serbami wobkhadžachu, wo tym je nam wěsty Heckel, kiž je biskópsku króniku pisal, příklad zakhował. Wón praji mjenujey w tej samej **), zo je 15. julija 1568 Blažij Wujk ze Smilneje w Biskopicach měšćanske prawo dostał, dokjelž pak je byl Serb, je dyrbjał 100 tolerjow za to samo zaplaćić; rjanu ličbu za tamny čas! Takkje zakhadzenje wjedziše Serbow z wulkjej spěšnosću k požadanemu přeněmčenju naprěciwo,

*) Bericht der deutschen Gesellschaft zu Leipzig 1829, st. 52.

**) Heckel, historische Beschreibung der Stadt Bischofswerda 1713, st. 281: Anno 1568, den 15. Juli ist Blaž Wetter aus Schmieden allhier Bürger worden, weil er aber ein Wende gewesen, hat er 100 Thaler fürs Bürger-Recht erlegt.

dokjelž nihdžje žana pomoc k widženju njebě. Serbo
nihdžje žane prawo njenamakaču a Gebhardi powjeda*)
zaso sam z tuteho časa, zo je wosebje markħrabja Al-
brecht njeprestajne na zahubjenju Serbowstwa dželat
a wjelje tysac swobodnych Serbow do wotročkow pře-
wobročil a jich polnowoli němskich burow a knjezow
podčisnyl, kiž běchu so do serbskjeho kraja dželili, a
zo jim njeje dowolił, přečiwo swojim tyranam, kiž jim
husto živjenje, žony, džówki, česé a kublo na njeprawe
wašnje wzachu, pola njeho skóržić. Štóż tehdom jenož
kusk do so džeržeše, hanibowaše so serbskjeho mjena,
serbskjeje ryče a narodnosće a přewobroči so do
Němcia a z teho wšitkjeho jenož dawa so spóznać, čoho
dla serbska ryč w dwanatym, třinatym a štyrnatym sto-
tetku tak z mocu w wječornych a pólnočnych krajinach
serbskjeho kraja wotebjeraše. Přez tuto zakhadženje
Němcow přečiwo Serbam běše naposledku bjez wobi-
maj ludomaj tajke hidženje nastalo, zo dyrbješe tak
mjenowany Sachsenpiegel (zhromadzizna wselakich
němskich zakonjow) přikazać, zo njedyrbi před sudom
žadyn Sasa přečiwo Serbej a žadyn Serb přečiwo Sasej
swědčić, dokjelž je wěste, zo wobej stronje kóždu nje-
wěrnostě, kiž by móhla druhjej škodžić, jako wěrnu z
přisahu wobtwjerdźitej **). Na tajke wašnje džeše
serbska ryč a serbska narodnosć khwatajey k rowej a
tola hišće bě to Němcam přez měru pomalu. Woni
myslachu na nowe srédky, kak bychu Serbowstwo tu a
tam na jene dobo z korjenjom zahubili a zo njebychu
dolho smjertnym storkam serbskjeho luda přihladować

*) Gebhardi *Geschichte* a t. d. II. 374.

**) Dreyer, *Sammlung vermischter Abhandlungen*, džel III.
st. 1163.

trjebali. A hłaj, tež tajki srđk namakachu w trinatym stotetku w wukazach a zakonjach němskich wyšnosow, kiž wužiwanje serbskeje ryče z jenym wotmachom zakazachu a smjertne khostanje na jeje dališe trjebanje postajichu. Hač do trinateho stotetka ryčachu Serbjo mjenujcy tež před sudom serbscy a njerozemeše sudnik tutu ryč, dha dyrbješe tolmačerja při sebi měc, abo dyrbješe tola k najmjenšemu někak serbsku ryč lamać nauknyé. To so tutym mužam wjacy njechaše a teho dla naryčachu swoju krajnu wyšnosć, zo ta sama serbsku ryč při smjerći zakaza. To sta so najprjódey w Anhaltskjej. Tudy knježeše w trinatym lětstotetku tež hišće serbska ryč na wsach hač do lěta 1293. W tutym lěje zryčachu so pak anhaltski wjerch Bernard II. a klósterski abt w krajnej abtaji Nienburgu, zo w swojich sudach žanu serbsku ryč, njech přindže z kotrejež strony chee, wjacy přidae njechataj, a tak so tež sta.*¹) Kak dolho je tu potom hišće serbska ryč knježila, so wjacy wuslědžić njeda. W Altenburgskjej zhobi so serbska ryč wot teho časa sem, hač bě krajny hrabja Bjedrich tu samu w lěje 1327 při smjerći zakazał a kóždeho Serba za njekmaneho k zastejenju někajkjeho zjawneho zastojnства wuprajił.*²) Dolho njetraješe, dha bě tudy serbska ryč so minyla a jenož w mjenach wsów a swójbow, w někotrych wurazach wščdneho žiwjenja, w wašnjach a wosebje w narodnjej drascje je so tudy serbskosc hač do džensnišeho dnja wukhowała. Altenburgsey burjo su a rěkaja hišće džensa Serbjo, hač runje serbsku ryč wjacy nje-

*¹) Beckmann, Historie des Fürstenthums Anhalt. džel IV., st. 551.

*²) Politz, Statistik von Sachsen, džel II., st. 87.

ryča.*) W tym samym lěcje bu serbska ryč při čežkim khostanju tež při Sali a wokoło Lipska wot wyšnoséje zakazana, kaž lipščanskje króniki **) powjedaja, a dyrbjachu Serbjo wot tuteho časa sem ze swojimi ryčnikami před sudom němcy ryčeć. Tola ryčeše so wokoło Lipska hišćeje w sc̄ehowacym stotetku tu a tam serbscy a hakhlej po lěcje 1474 bu serbskje mjeno Lipsk do přeněmčeneho „Leipzig“ přewobročene. Runa wukaznja wuńdze tehdom tež na sudnistwa w Zwickawje, zo nikomu wjacy njesmědža před sudom serbscy ryčeć dać. Sto lět pozdžišo w lěcje 1424 bu serbska ryč tež ze sudnistwa w Mišnju wućisnjena ***) a zhubjowaše so po tajkim předco bólje wot wječora sem. W Meklenburgskjej a Pomorskjej běše w tutym času tež hižom nimalje cylje wusnyła a čitamy, zo je w lěcje 1404 poslenja žona na kupje Ranje (Rügen) wumrjela, kiž je hišćeje tamnu serbsku ryč ryčeć móhla.****) Při započatku 16. lětstotetka běše so hižom wšudžom

*) Zbytkue mjenia serbskich wsów w Altenburgskjej je naš serbski krajan Brancel zhromadžil. Jeho rukopis namaka so w radzinej knihowni města Altenburga.

**) Vogel Leipzigger Annalen, st. 43. — Heydenreich: Chronica Lipsiensis, st. 50.

***) Weisse: antiq. Misn. Saxon. 1727 p. 98. — : „anno 1427 e foro ejcta est lingua Vendica, in cuius locum Germaniae successit usus.“ — Schmidius: Zwicaujsche Chronif. dž. II. st. 160.

****) Hvitfeld, Danmarkis Riges Kröniko, džel I. st. 625. — Wo wobydljerjemi Meklenburgskjeje powjeda hišćeje wěsty Miklawš Marschalk († 1526) we swojej rythmiskjej krónicy I, 12 (přirunaj: de Westphalen monumenta ined. tom. I. pag. 572) zo su w jeho času hišćeje tu a tam Serbjo byli, kiž su swoju ryč

zhubiła, hač w Lüneburgskjej a w wobimaj Lužicomaj
nic, hjewak bě wšudżom wšitko přeněměne. Lužicy
steještej mjenujey najprjedy pod pólskim a pozdžišo pod
čěskim kralom, kiž běštaj wobaj Slowjanaj a kiž teho
dla žane tajkje hrěsne a surowe přikaznje wudalaj
njejstaj, alje wjelje bólje Serbow zakitowaštaj. Do-
kjež pak so tudy ničo přeciwo serbskjej ryči a narod-
nosći njesta, wjelje bólje so za nju, kaž smy to hižom
horkach widžili, přez mišnjanskje biskópstwo a přez
nowozaložene tachantstwo w Budyšinje staraše, a do-
kjež tudy tež hišće serbskje knježstwa a duchomskje
stawy běchu, kiž so přeciwo přeněmčowanju swojeho
luda zapjerachu, dha so serbski lud sam tež swojeje

ryčeli a wšelakje přiwérne wašnja při pohrjebach měli. Wón
praji mjenujey:

„Die sind allein, der Sprache nach, Wenden,
Die verstreuet zu manchen Enden;
Dieselbigen haben Gewohnheit alt,
Wenn jemand ward vom Tode salt,
Sie folgen ihn mit Gesange zu graben;
Zulebt muß er einen Ehrentrunk haben,
Den gießen sie ihm wohl in die Gruben,
Im Sommer laufen sie um ihre Huben,
Wohl über ihr Feld mit grohem Sange,
Ihr Bucken (Paucken) sie schlan mit einer Stange,
Die Bucke von einer Hundshaut zwar,
Sie machen sie zu mit Haut und Haar,
Und meinen, so weit die laut erklingt,
Ihn Siegen und Donner nicht Schaden bringt.
Ihr Priester ist der erste in Reihen,
Der tritt ihn vor den Tanz in Mayen,
Wendischer Sitt ist ihm bekannt,
Iczo ist ei Selavaſco genannt.

ryčeje a narodnoséje éim twerdšo džeržeše, ryčeše wšn-džom, tež před sudom serbsey a džeržeše tak runu wahu z Němcami.

Hdyž smy tak nětko surove zakhadženje Němcow ze serbskjej ryču a narodnoséu wot dwanateho lét-stotetka sem hač do reformacieje ze zrudnej wutrobu přehladali, dha so na kóneu tuteje strašneje periody zdobnje prašamy, hač dha so w tutym času cylje ničo wot Němcow za serbsku ryč a narodnosé stało njeje. Hač runje je so smjeré malo stało, dha tola tež to zamjelčeé njechamy, štož je so stało. Najprjedy spómímy na tak mjenowanu złotu bullu khěžora Korlje IV., kotruž tón samy w lěčeje 1356 wnda. Ta sama wopřima mjennujcy zakladne zakonje za němski kraj a rozkla-duje tež prawa a přišlušnoséje churférštow. W njej namykamy tež pod lit. XXVI sčehowacu wukaznu, kiž na serbsku ryč džiwa:^{*)})

„Teho dla přikazujemy, zo bychu so sławnych wjeŕchow, mjenujcy českjeho krala, pfalchrabje, saskjeho wójwody a brandenburgskjeho markhra-bje, churférštow, synojo, herbojo a potomnicy pódla

^{*)} Qua propter statuimus, ut illustrium principum, puta, regis Bohemiae, Comitis Palatini, ducis Saxoniae et Marchionis Brandenburgensis, Electorum filii et haeredes et successores, cum verisimiliter teutonicum idioma, sibi naturaliter inditum, scire praesumantur et ab infantia didicisse, incipiendo a septimo aeta-tis suae anno in germanica, italica et slavica lingua instruantur cum illud non sole utile, imo ex causis praemissis summe necessarium habeatur, eo quod illae linguae ut plurimum ad usum et utilitatem S. R. J. frequentari sint solitae, et in his plus ardua ipsius imperii negotia ventilentur. Hunc modum in praemissis posuimus observandum ut (hi principes) suos filios ad

swojeje maćerneje němskeje ryče, kotruž wot džěćastwa sem nawuknyli su, wot 7. lěta swojeje staroby sem we němskjej, italskjej a słowjanskjej ryći rozwučowali dokjelž tuto nie jenož za wužitne, alje přičinow dla za jara nuzne spóznamy, dokjelž tute ryče w rómskim mócnarſtwje so trjebaja a w nimi so ważne węcy mócnarſtwa jednaja. To smy přikazali zo bychu tući wjerchojo swojich synow na města dali, hdżež móhli tajkje ryče nawuknyć a zo bychu jim w swojich domach wodžerjow, wučerjow a towaršnych pachołów džerželi, kiž su tutych ryčow wědomni, přez kotrychž towarzstwo a wučbu móhli so w nich rozwučeć.“

Tak praji khěžor Korla IV. w swojej złotej bulli a dokjelž ta sama tuto rozwučowanje pryneow wosebje saskjemu a brandenburgskjemu churféršéje poruča, pod wobimaj pak jenož Serbjo stejachu, dha wěmy, zo je wón tudy wosebje na našu tehdom zacpitu serbsku ryć džiwał. Wěsty J. P. Ludwig, kiž je złotu bullu z poznamkami wudał, chece tuto wustajenje khěžora Korlje směśne scinić a praji, zo by so kóždy churpryne abo churféršta hanibował, hdyž by jemu něchtón prajić dyrbjał, zo je čas a pilnosć na tutu wotročkowsku ryć nałožił, wosebje dokjelž su Serbjo hižom w času khěžora Korlje IV. w tajkim zaničenju stali, zo je jich kóždy runja wotročkow a psów džeržał. Tak ryći tutón mužik wo našej serbskjej ryći, wot kotrejež

loci dirigant, in quibus de hujusmodi possint linguis edoceri et in propriis domibus paedagogos instructores et pueros consocios, in his peritos, eis adjungant, quorum conversatione pariter et doctrina, in linguis ipsis valerent crudiri.

wón sam ani słówčko njerozemeše. Hač pak staj so saski a brandenburgski churféršta hdy po tutej wukazni zadžeržaloj, to njewém, to jenož móžu dopokazać, zo so sascy churférštojo serbskjeje ryče hanibowali njejsu, kaž tamny Ludwig sebi mysli. K najmjenšemu je sakski churféršta Jan Jurij II., kiž wot lěta 1656 — 80 knježeše, tu samu férščinsku ryč mjenował w wotpo-hladanju na tamny wukaz khěžora Korlje. Jako so mjenujcy w lěče 1653 wěsty Wolfgang z Werthena, knjez nad Pólčnicu a t. d. a tajny radžičel churféršty Jana Jurja II. z jenej wudowu Hanu z Maxena, rodzenej w Hućinje z Nosaćic swójby ženeše a tuta prěni raz k churférščinskemu blidej přindže, žadaše sebi churféršta Jan Jurij II. wot njeje, zo dyrbi serbski wótčeje naš spěwać, dokjelž bě znate, zo wona tutu ryč móžeše. A jako bě wona tuto požadanie dopjelnila, praješe churféršta k wšitkim přitomnym, zo je serbska ryč férščinska ryč. To je wona sama w lěče 1683 Michalej Branclej w Lichanju powjedała: *) A tola mjenuje ju tutón Ludwig wotročkowsku ryč, hač runje su ju wosebni ludžjo ryčeli a khwalili. Z cyla drje so wot němskich spisowarjow nibdy wjacy tak wjelje na Serbow a Słowjanow wuswariło njeje, hač runje w tym času do reformacije, Luther **) sam hišće mjenuje słowjanski narod najhrozniši wšitkich. Tola my cheychmy tudy jenož to powjedać, što je so w tutej periodžje za serbsku ryč stało, nie, što je so dalje přeciwo njej činilo. My bychmy rady powjedali,

*) Přirunaj: Das neue Testament in die Wendische Sprache übersetzen v. Michael Frenzeln. Bittau 1706. Vorrede st. 11.

**) Script. rer. Iusat. ed. Hoffmann tom. I. p. 183. adnot.: pessimam enim omnium esse nationem Slavorum etc.

hdyż bychmy jenož hišće něšto k powjedanju měli. Tola jedyn wukaz hišće njechamy zabyć, kiž do tu-
teho časa panje, wudaty wot 42. mišnjanskjeho biskopa
Jana Salužskjeho, kiž wot lěta 1490 sem na biskop-
skim stolje sedžeše. Wón bě zaso po dolhim času přeni
biskop, kotremuž duchomna žalosć Serbow k wutrobje
džěše, hdyž widžeše, kak wjelje měšnikow bjez Ser-
bam serbsku ryč njerozemješe a teho dla wbohim Ser-
bam ani prědować, ani spowiedź slyšeć, tež nic wótče
naš a wěru prjódkspěwać njemóžeše. Duž dyrbješe
wón jim twjerdzje přikazać, so dyrbja sebi kapłanow
abo zastupnikow dzeržeć, kiž serbsku ryč rozemja a
Serbam w spómnjenych wěcach služić móža. W tej teho
dla w īaćanskjej ryći wudatej wukazni praji wón *):

„Štož fararjow nastupa, kiž maja serbskje cyrk-wine džéči, dha při wuzanknjenju twjerdzje při-kažemy a přiručamy, zo kóždy a wšitcy fararjo našeje dioecesy, kiž maja w swojich wosadach serbski lud a kiž serbsku ryč njemóža a njerozemja, po tajkim swojim poddanym ludžom předowanja a spowiedź džeržeć, wótče naš, křesćijansku wěru a druhje, štož ma so nawuknyć, jich nawućić a sami wobstarać njemóža, sebi džerža kapłanow a zastupnikow, kiž su tuteje ryče derje wědomni,

*) Knauth: Kirchengeschichte der Sorbenwenden strona 182;
De Plebanis Selavos plebisanos habentibus. Item sub poena
excommunicationis districte praecipimus et mandamus, quod
singuli et omnes plebani nostrae dioecesis, in suis plebanatibus
et ecclesiarum terminis plebem selavicam habentes, qui in idio-
mate Selavonico ignari sunt secum teneant et habeant
Capellanos seu Vicarios in hujusmodi idiomate peritos et expertos,
qui sciunt Selavis praedicare et praesesse

kiž zamóža Serbam předować a prjódkstać a jich w spómnjenych wěcach zhožomnje rozwučeć a za-starać: hjewak swoje služby přez nas wotbudu a budźa druhim, kiž płody njesu, date.“

Tak ma so tuta wukaznja a my widzimy z njeje, zo je so tola k najmjenšemu něchtón w tutym času za Serbow starał. To nas ēim bólje zwjeseli, dokjelž hjewak ničo runja njenamakamy. A tak stejmy na kónen tuteje zrudneje periody, w kotrejž serbsku ryč a narodnosć z jeje prawow, z jeje krajinow, z jeje hrodow za-hnachu, zwustorkachu a zaepitej burowcy zrunachu. A hač runje buchu přez to tysacy Serbow přez tri abo štyri narody duchomnje zahubeni, što to wadžeše? Do-pelni so tola horce požadanje Němcow, přeněmčenje Serbow, a zejhrawaše tola Němčina ze swojej khorhoju nad rowami zahinjeneho Serbowstwa.

(Pokračowanje přichödnje.)

Dróbnostki.

A. Serbskje towarzstwo **Sorabija** w Lipsku.— Hižom w lěcce 1716 założichu sebi šesćjo serbscy stu-dentojo evangeliskjeho duchomnства serbskje předarskje towarzstwo, w kotrymž woni bjez sobu serbscy ryčachu, předowachu a wšelakje serbskje nastawki rozsudżowa-chu. Tuto towarzstwo dosta pozdžišo laćanskie mjeno „Sorabia“, a běše hač do lěta 1806 cylje serbski wu-staw. Dokjelž pak němsey studenći tehdom hišće tajkje předarskje towarzstwo njemějachu, žadachu sebi woni husto, zo by tež jim dowolene było, do tuteho zjeno-ćeństwa přistupować. To so tež lužiskim Němcam wot lěta 1806 sem dowoli, w kotrymž so towarzstwo Sorabija do dweju wotdželenjow rozpołoži, do němskjeho a do

serbskјeho. Wot tuteho časa sem přindže tež stare mjenо tuteho towarzstwa bólje a bólje do zabyća a přewobroći so do nětčišeho: „lužiskje předarskje towarzstwo“. Serbjo wobkhowachu jenož, wosebje jako běše so cyle towarzstwo w lěje 1814 po času ēežkјeho spaňja wot našeho njeboh' Lubjenskјeho a jeho rojenkow z nowa zrjadowałe, jene nawukomne wotdželenje w tym samym pod starym mjenom Sorabija, w kotrymž woni hišće předeo bjez sobu Serbowstwo hajachu, so w serbskјej ryći rozwučowachu a serbscy předowachu. Nimalje wšitey naši serbscy knježja duchomni běchu něhdy sobustawy tuteho towarzstwa. Běchu pak tež časy, w kotrychž cyle towarzstwo, abo tola serbska sekcijspaše, hdyž bě runje won mało Serbow w Lipsku. W najnowišim času bě serbska sekcijsorabija w lěje 1840 zajšla, dokjelž wot tuteho lěta sem jenož jenotliwi Serbjo do lužiskјeho předarskјeho towarzstwa stupachu, kiž bjez sobu žanu serbsku sekcijs załožić njemožachu. Přez to bě towarzstwo po času cylje do rukow němskich Lužičanow přišlo, ze wšem swojim zamóženjom, ze swojej serbskјej knihownju a z druhimi za Serbowstwo wažnymi dokumentami. To so hakhlej zaso w lěje 1849 přewobróći přez přistup a prócowanie někotrych horliwych Serbow, kiž tehdom runje w Lipsku studowachu. Dokjelž běchu éi sami pjedy hižom w Budyšinje w serbskim gymnasialnym towarzstwie zjenočeni byli, cheychu tež w Lipsku rune serbskje towarzstwo bjez sobu měć, w kotrymž bychu móhli ze zjednočenymi mocami za Serbowstwo a za serbsku ryč džělać. Zo pak bychu k temu stare prawa, zamóženje, raptury a knihownju něhdušeje Sorabije zaso dostali, bě nuzne, zo bychu k najmjenšemu někotři do lužiskјeho předarskјeho towarzstwa stupili a w tym samym zaso

wosebne serbskie wotdželenje pod starym mjenom „**Sorabija**“ wotewrili. To so tež nazymu lěta 1849 sta. **Štyrjo Serbjo** stupichu najprjedy do ťužiskjeho předarskjeho towarzstwa, założichu w tym samym zaso założeniu **Sorabiju**, porjedzichu a wobnowichu sebi stare wustawki teje sameje a dachu te same wot němskich sobustawow ťužiskjeho předarskjeho towarzstwa za dobre spóznać. Zo bychu pak tež **Serbjo**, kiž runje na duchomstwo njestuduja, sobu do serbskjeho towarzstwa stupać móhli, dyrbješe ťužiske předarskje towarzstwo tym samym přistup w wosebnym paragrafje swoich wustawkow dovolić. Nětko serbskich studentow w Lipsku dalje ničo wjacy njewotdžeržowaše, zo njebychu zhromadźje w jenym towarzstwie dželać móhli. Jako běchu teho dla wšitey swój přistup k **Sorabiji** wozjewili, džeržeše so **24. novembra 1849** prěnja zhromadźizna, w kotrejž so wosebne wustawki za **Sorabiju** wuradžowachu a zastojnicy wuzwołowachu. Wotpohladanje **Sorabije** je, swoje sobustawy za **Serbstwo** zahorjeć, w wědomnosći serbskich naležnosjow wudospolnjeć a wosebje k nałożenju serbskjeje ryče k homiletiskjemu, katechetiskjemu a literarskjemu potrjebej přiwnućeć. To stawa so přez wobšérne jednanje a wzajomne powučowanje we wšelakich serbskich a slowjanskich naležnosćach a přez wudželenje wšelakich nastawkow a předowanjow w serbskjej ryći. Teho dla so towarzijo kózdy tydženj junkróć zhromadžuja a w swoich zhromadźiznach nastawki, wot sobustawow po rjadu dželane, přehladuja a rozsudžuja. Prědowanja so w jenej cyrkwi džerža. Hač dotal je towarzstwo **39** zhromadźiznow mělo, w ktrychž su so wyšje dweju předowanjow a někotrych theologiskich wěcow, wosebje historiskje a poetiskje nastawki jenotliwych sobustawow rozsudžowałe. Pódla

swojich naukowych zhromadžiznow měješe towarzstwo tež wurjadne, wzajomnemu zabawjenju poswiećene, skhadzowanja, při kotrychž so tak mjenowana „serbska Nowina“ prjódkčitaše, wot sobustawow po rjadu spisana. Ta sama je wot sobustawow Sorabije hižom w lěće 1826 započana a nětko hižom w třetím zwiazku dalje wjedžena. Tež běchu druzy slowjanscy studenći k tутym wurjadnym zhromadžiznam přeprošeni. Wot swojeho wobnowjenja sem je Sorabija dźeweć sobustawow měla, wot kotrychž su hač do jutrow 1851 pječjo wustupili. Tu khwiliu liči towarzstwo jenož štyri sobustawy, kotriž su: Korla Jeně, stud. duch., rodž. 1828 w Čornjowje, w tym času starši; Jan Awgust Šolta, stud. duch., rodž. 1826 w Njezdašecach; Ernst Hjendrich Mróz, stud. duch., rodž. 1829 w Hučinje; Jan Korla Awgust Mróz, stud. lěkarstwa, rodž. 1831 w Hučinje. Nimo wjelje zběrkow a rukopisow ze starych časow ma towarzstwo tež malu knihownju, kiž po najnowišim zrjadowanju 101 knihow wopríma a w kotrejž so najnowiše wot Maćicy serbskjeje wudate, kaž tež někotre stare wažne serbskje knihi namakaju. Najstarše a najwažniše pisma pak je Sorabija z knihownju Maćicy serbskjeje w Budyšinje wuměnila, dokjelž su tudy ljepje před zahubjenjom wukhowane. Swoje stare prawa je Sorabija w Lipsku zaso dobyla přez to, zo Serbjo zaso do lužiskjeho předarskjeho towarzstwa stupachu a w nim při porjedzenju wustawkow swěru za svoju narodnosć wojskowehu, tak zo dyrbi nětko zaso stajnje w prjódkstejerstwje lužiskjeho předarskjeho towarzstwa w Lipsku sobu jedyn Serb abo starši abo podstarši być. Bóh cheył dalje prócowanja tuteho zjenočeństwa žehnować, zo by plody njesto za přichódne časy našeho Serbowstwa.

B. Serbskje towarzstwo **Serbówka** w Prazy.

Znate je, zo naši katholcocy Serbo na duchomuſtwo w Prazy studuja a zo maja tam wot lěta 1704 sem swój wosebny serbski seminar. Tón samy je wosebje přez prócu a pjenježne dary katholskich Serbow założeny, wobdarjeny a hač dotal zdžeržany. Hakhlej wot najnowišeho časa sem su tež Němcy saskjeho kralestwa tutón serbski wustaw z pjenježnymi darami podpjerać započeli a jón teho dla po času tež za katholskich studentow cyłeje Saskjeje rozsérili a w nim města za 32 studentow katholskjeho duchomuſtwo założili. Tak dostawa serbski seminar w Prazy po wobzanknenju krajowych stawow wot 7 januara 1851 sem kóžde lěto 400 tl. pomocy. Tola su hač do teho časa Serbo wjetše prawa w serbskim seminaru wobkhowali. Hižom někotry Serb je w tutym wustawje swoje młode lěta přebył a dobre wědomnosće nahromadžil a při svojim studowanju tež serbskjej ryći čas a prócu poswjećił. Hač do lěta 1846 pak njemějachu serbscy młodzency, kiž w Prazy studowachu, žane wosebne towarzstwo bjez sobu, w kotrymž bychu serbsku ryć a narodnosć hajili a swoje wosebne serbskje naležnosće rozpomnjowali. Hakhlej w tutym lěće zapříimy whole Serbo w pražskim serbskim seminaru tu mysličku, kručiše zjenočenstwo bjez sobu załožić a w tym samym wosebje serbskjej a druhim slowjanskim ryčam a naležnosćam wjetšu prócu a horliosć poswjećić. To so tež sta. W lěće 1846 so w Prazy pod mjenom „Serbowka“ serbskje towarzstwo założi, pod nawjedowanjom a předsydstwom knjeza musejného knihownika Wjaesława Hanki, kiž je sebi přez to wulki džak cyleho Serbowstwa zasluził. Wot lěta 1846 zhromadžuju so pražscey Serbo kóždy tydžen po wěstych wustawkach junkróć, wuknjeja serbsku ryčnicu, čitaja

a rozsudžuju swoje nastawki, deklamuja serbskje pěsnje a basnje a pytaja so wosebje w slowjanskich naryčach rozwučować. Pěsnje, spěwy, wobrazy ze serbskjeho žiwjenja, wšelakje powjedančka a wopisanja, často tež přełożenia z českjeje ryčeja slušeja k wudžělkam tuteho serbskjeho zjenočenstwa. Bohatu składnosć k temu poskičuje jim žiwjenje bjez samsnym českim ludom a slowjanska wučba na gymnasiju a na uniwersiēje. Tu khwilu ma towarzstwo 10 sobustawow. K njemu přislušea studenči: Mikławš Jacešlawk z Nowoslic, w tym času starši, Jakub Wjels z Hrubjelčić a Jakub Wornař z Dubrjenka; dalje gymnasiastojo: Michał Hórnig z Worklee, Branc Riedl z Kukowa, J. Wawrich z Miločic, Jakub Hjerman z Khróscieć, J. Nowak z Prawočic, Krečmař z Kulowa a Dučman z Bozankjec. K polόženju jich prócowania słysza tež knihownja serbskjeho seminara. Knej słysza tež serbska knihownja, kiž na 150 zwjazkow wopřima a w kotrejž so nimo českich, ruskich, pólskich a staroslowjanskich tež na 80 zwjazkow serbskich knihow namaka. Swoje nastawki spisaju sobustawy do wosebnych knihi, kiž so Serbowka mjenuja a kiž nětko hižom w někotrych zwjazkach rjany poklad za serbske pismowstwo wobsahaju. My so na horliwości pražskich Serbow wutrobnje zradujemy a tutemu našemu towarzstwu dališi kćew a dališe žohnowanje přejemy.

z. D.

C. Serbjo na khomotawskim gymnasiju. Młodźencojo, kiž chcedža něhdy do rjadu cistercienskich mnichow stúpić a klóštrskje duchomnstwo na so wzać, dyrbjia so k temu najprjedy na Cisterciensow w Khomotawje přihotować. Tu khwiliu staj tu dwaj Serbaj, kiž staj sebi tutón wosud žiwjenja wuzwoliłaj, mjenujcy Natuš z klóštra Marineje hwězdy a Jawrich z Miločic. z. D.

D. Serbjo na draždžanskjej klinicy. Na lěkarstwo, kiž je pola Serbow dolhi čas njepłodne ležale, studuja na klinicy w Draždžanach pjećjo Serbjo mjenujey, Jan Sowa z Błocan, G. O. Räda z Hodžija, J. Beyer z Noweje Wsy, J. H. Michałk ze Séjec a J. T. Nowak ze Sokoley. z. D.

—
**Rozprawa
wo należnosćach towarzystwa Macicy serbskiej.**

A.

Do pokladnicy darjachu na lěto 1850 — 1851:

Knjez Sejler, farař w Lazu 10 tl., lětne wustajenje za najlepsze serbskje prěnjotne spisy, kiž so wnbjerkowej macicy serbskjeje k votčišenju přepodadza. — Sadowa džélba klukšanskjeho ratařskjeho towarzystwa k votčišenju sadowych knižkow 10 tl. — Knjeni hrabina z Kielmansegge, rodž. ze Schönberg w Pławenje, 1 tl. 20 nsl. — Knjeni Thomašowa, rodž. Halkowna w Mužakowje 5 nsl. — Do hromady: 21 tl. 25 nsl.

**Jako stavy prěnjeje a druhjeje rjadomnje towarzystwa
MACICY SERBSKJEJE**

zložichu

do jejneje pokladnicy wot 3. haperleje 1850 hač do
22. haperleje 1851.

a.

Na lěto 1848 — 49.

Knjez Jan Ernst Mróz, kubler w Hodžiju: 1 tl. 10 nsl. — K. Franc Nahłowski, duchomny w Čechach 1 tl. 10 nsl.

b.

Na lěto 1849 — 50.

Po 1 tl. 10 nsl.: K. Jan Bórš, wučeř w Psowjoch. — K. Petr Guda, farař w Minakalje. — K. Korla Mróz, stud. duch. w Lipsku. — K. Jurij Mišnar, kubler w Baćonje. — K. Korla Schöna, hajnik w Lichanju. — K. Julius Lindnař, kubler na Horje. — K. Petr Brězan, farař w Ralbicach. — K. Miklawš Smoła, kaplan w Ralbicach. — K. Franc

Hugo Seyfert, aktuar na tachantstwje w Budyšinje. — **K. Michał Hórnich**, překupe w Khróscicach. — **K. Jurij Wanak**, farar w Kotecach. — **K. Handrij Libša**, pôstki zastojnik w Budyšinje. — **Serbski seminar w Prazy** — **K. Jurij Bjenš**, kupjelanski hoséencař w Smječkjecach. — **K. Jakub Wornař z Dubrjeňka**, gymnasiast w Prazy. — **K. Gustav Klin**, farar w Kjetlicach. — **K. Jakub Nowak**, vikar na tachantstwje w Budyšinje. — **K. Mikławš Jaesławek z Nowoslic**, stud. duch. w Prazy. — **K. Mikławš Cyž**, vikar na tachantstwje w Budyšinje. — **K. Franc Nahlowski**, duchomny w Čechach. — **K. Jurij Sandmüller**, wobsedzeř mlyna pola Njebjelčíę. — **K. Dr. Minkwitz**, wobsedzeř maleho Wólmsdórfa. — **K. Handrij Kubica**, superintendent w Wojerecach. — **K. Jan Bartko**, wučeř w Kwačicach. — **K. Jan Ernst Mróz**, kubleř w Hodžiju.

Po 1 tl.: **K. Dr. Jan Pětr Jórdan** w Prazy.

Po 25 nsl.: **K. Handrij Kjerk**, zahrodnik w Čornjowje. — **K. Khrystian Wylem Hercog**, prěni wučeř w Njeswačidlje.

c.

Na lěto 1850 — 51.

Po 1 tl. 10 nsl.: **K. Dr. Adolf Klin**, měščanski radžičel a policajski direktar w Budyšinje. — **K. Ernst Bohuwér Jakub**, farar při michalskjej cyrkwi w Budyšinje. — **K. Michał Haška**, canonicus cap. cantor na budyskim tachantstwje. — **K. Michał Buk**, direktar katholskjeje wučernje w Budyšinje. — **K. Jakub Kućank**, prěni kaplan při serbskjej kathol. cyrkwi a vikar na budyskim tachantstwje. — **K. Jan Garbar**, wučeř w Minakalje. — **K. Khrystian Kulman**, wučeř w delnym Wujezdžje. — **K. Michał Domaška**, farar w Nosaćicach. — **K. Jakub Žur**, vikar na tachantstwje w Budyšinje. — **K. Theodor Wjacka**, diakonus při michalskjej cyrkwi w Budyšinje. — **K. Dr. Franc Přihonski**, canonicus cap. scholasticus na budyskim tachantstwje. — **K. Jan Bohuwér Mućink**, wučeř w Zemicach. — **K. Handrij Seiler**, farar w Lazu. — **K. Jan Deuka**, měščan w Budyšinje. — **K. Mikławš Smoła**, canonicus cap. senior na budyskim tachantstwje. — **K. Franc Schneider**, prěni kaplan w Kułowje. — **K. Moric Thiema**, farar w Barcje. — **K. Korla Bjedrich H. Kjeršnar**, prěni wučeř w Bukjecach. — **K. Jan Palman**, čeſliski z Bjedruska. —

K. Mikławš Smoła, kapłan w Ralbicach. — K. Mikławš Hicka, wučeř w Ralbicach. — K. Mikławš Kokla, kapłan w Khrósciečach. — K. Jan Bórš, druhi wučeř w Rakjecach. — K. Jakub Waranač, farař w Wotrowje. — K. Handrij Simon, kowařski mištr w delnym Wujezdžje. — K. Awgust Krečmař, wučeř w delnej Hórcy. — K. Jan Krawe, wobsedžeř winicy pola Budyšina. — K. Pětr Brézan, farař w Ralbicach. — K. Handrij Bróska, farař w Budestecach. — K. Korla Hjendrich Pjetřka, pomocník w hrodowskej apteyce w Budyšinje. — K. Kurt Hjendrich Ernst hrabja z Einsiedel nad Minakalom etc. — K. Bžedrich Samuel Ludewig, inspektor w Minakalje. — K. Handrij Mućink, khěžnik w Walowach. — K. Jan Schuster, wučeř w Klukšu. — Knježna Berta, hrabinka z Lippe-Weissenfels-Biesterfeld w Baręje. — K. F. W. Dannenberg, oekonom w delnym Wujezdžje. — Serbski seminar w Prazy. — K. Michał Cornak, rychtař w Konjecach. — K. Jan Awgust Wařko z Běleje Wody, kand. duch. w Jabloncu. — K. Gustav Klin, farař w Kjetlicach. — K. Dr. Jan Pětr Jórdan w Prazy. — K. Jakub Nowak, vikar na budyskim tachantstwje. — K. Jan Hrabieta, kralowski kapłan, direktor a professar w Draždžanach. — K. Pětr Böhmař, farař w Warnacicečach. — K. Jakub Buk, vikar a seminariski wučeř na tachautstwje w Budyšinje. — K. Jakub Wjenka, kralowski kapłan a viceťař w Draždžanach. — K. Jakub Nowak, farař w Klětnom. — K. Pětr Krečmař, kapłan w Freiberku. — K. Mikławš Wawrik-Jězorka, póstki zastojnik w Altenburgu. — K. Pětr Sołta, druhi kapłan w Kulowje. — K. Pětr Wawrik-Jězorka z Jawory, studenta hajnistwa w Tharandžje. — K. Hjendrich Krügař, farař w Poršicach. — K. Anton Slawiček, praeses serbskijeho seminara w Prazy. — K. Mikławš Cyž, vikar na budyskim tachantstwje. — K. Korla Bohumiř Hika, wobsedžeř knihičišćeńje w Budyšinje. — Knjem Ida Frikowa spisovařka w Draždžanach. — K. Sebastij Nowak, wučeř w Njebjelicečach. — K. Handrij Pjech, wučeř w Malešecach. — K. Michał Kumer, mylnik w Lazku. — K. Pětr Cyž, herbski rychtař w Nowoslicach. — K. Jan Kokula, kubler w Njebjelicečach. — K. Michał Hórnich, překupe w Khrósciečach. — K. Jan Rabowski, pólénk w Pomerecach. — K. Jurij Mišnař,

kubler w Baćonju. — K. Handrij Kubica, superintendent w Wojerecach. — K. Alexander Pjech, archidiakonus w Wojerecach. — K. Korla Mróz, kand. duch. a měšcanski wučer w Budyšinje. — K. Jan Bartko, wučer w Kwaćiech. — K. Ernst Rychtar, advokat a sudniski direktar w Budyšinje. — K. Jan Mlynk, tyšerski mištr w Zarycu. — K. Franc Hugo Seyfert, aktuar na budyskim tachantstwie. — K. Ernst Pjekar, kantor a wučer při michalskjej wosaďje w Budyšinje. — Knjeni hrabina z Kielmansegge, rodž. ze Schönberg w Pławenje. — K. Jaromér Hjendrich Imiš, duchomny w Wóslinku. — K. Jan Ernst Imiš, šosař w Bukojnje. — Knjeni Ernstina Gölćowa, rodž. Imišowna w Steinbergu. — K. Ota Imiš, seminarista w Budyšinje. — K. Ernst Jurij Wanak, vicedirektař na seminaru w Budyšinje. — K. Robert Raeda, farař w Hučinje. — K. Jan Ernst Smoler, redaktor w Budyšinje. — K. Jan Kulman, wučer w Wojerecach. — K. Maćij, měšcanski wučer w Wojerecach. — K. z Pannewitz, wyssi hajnik w čornym Khólmecu. — K. Dr. Timpf, wokresny fysikus w Wojerecach. — K. Awgust Kocor, wučer w hornej Strži. — K. Pětr Guda, farař w Minakalje. —

Po 25 nsl. K. Jakub Buk, kubler a gmejnski prjódkstejičeř w Zyjicach. — K. Handrij Beyer, wučer w Luzy. — K. Jan Domaška, kubler a gmejnski prjódkstejičeř w delnym Komorowje. — Knježna Lydija Jakubowna w Budyšinje. — Knjeni Thomasowa, rodž. Halkowna w Mužakowje. — K. Jurij Pawlik, krawski mištr w Jitku. — K. Miklawš Mith, krawski mištr w Budyšinje. — K. Jakub Fofka, kowarski mištr w Dobrošecach. — K. Bohuwěr Falten, khěžeř na Židowje. — K. Michał Brühl, druhí wučer w Hodžijn. — Knježna Awgusta Imitšowna z Bukojny. — Knježna Karolina Imitšowna w Bělmanecach. —

d.

Hižom do předka na lěto 1851 — 52 zaplaćichu:
K. Julius Eduard Wjelan, farař subst. w Slepom 1 tl. 10 nsl. — K. Michał Hörning, z Workleč, gymnasiast w Prazy 1 tl. 10 nsl. — Knježna Henrietta Imitšowna z Bukojny 25 nsl.

Do hromady: 166 tl. 25 nsl.

B.

Do knihownje Maćicy serbskjeje su dalje
darili:

Towařstwo Sorabija w Lipsku přez kn. Jenča a Somera:
1) Das neue vermehrte Deutsche und Wendische Gesangbuch. Die
andere Edition, verbessert und vermehret. Budishin, 1719. (240
khěrl. 940 str.) 2) Schiware pojmaceje Kscheszianiskeje Wjery, s
menom: I. Zaposcholske, II. Nizenske, III. Althanassiske a IV. Augs-
vurskse we Njemskej a hornej Lužiskej Serskej recji wudate. Budes-
chini 1730 (195 str.) 3) Knesa D. Bernh. Walthera Marvergera
Spowedne Knischki, pschelosi do herstej recje Jan Peck. Prjedat w
Budeschini. Lubiju čiszejane, 1738. (540 str.) Přiwjazana je
molička knižka z napisom: Ta wulka Sbojnosz we Krystu Jeſuſu,
kotraj nam w swjatej Čechenzy schenkowana je, do herſkej Necji psche-
lozena. Lubiju, 1737. (24 str.) 4) Dr. M. Luthera mały Kate-
chismus s praschenjom a s wotmolwenjom po tem Wustajenju teje
Sbojnoszle wuskładowany. Kamenzu 1737. (240 str. Najstarsi
serbski wudawk Porstoweho Katechismusa.) 5) Der kurzgefasste
kleinere Himmels-Weg, Deutsch und Wendisch, bestehend in den
leichtesten Fragen des wahren Christenthums. In der Ober-Lausitz-
schen wendischen Sprache herausgegeben von Christoph Schlenkern,
Pfarrern in Burschwitz. Budishin 1722. (123 str.) Přiwjazana
je kniha: Der kurzgefasste gröſſere Himmels-Weg, Deutsch und
Wendisch, bestehend in sehr leichten, jedoch gründlichen Fragen des
wahren Christenthums. In Ober-Lausitzer Wendischer Sprache
herausgegeben von Chr. Schlenkern, Pf. in Burschwitz. Budishin
1722. (343 str.) 6) Wjernego Kschesziana krotke iſjedne Manishe
a Węzorne Modlitwy, kotrym je pschidate krotke Roswuczenje, fak
bobabejsni Kscheszienjo Nedželu prawje ſwecziej dyrbja. Budyschini
1732. (47 str.) Přiwjazana je knižka: Njemske a Serske
Dijecjaze Modlitwy, pschelozene a pschibottowane tej Woſtarji Voſej
we Durzu, wot Chr. Gabriela Fabričiuſa, Duchomnega we Durzu.
Budyschini. 1756. 7) C. Herzbergera lieyſbi Pscheſzel we Muſu,
aby Modlerske Knischki jeneje wjerjazeje Dusche, s jenej malej Bibliju
a njekotryml Kirlischami, wudate wot Matthäa Schowty, Kaplona
Kittilzy. Budyschini 1756. (272 str. Přidate 24 khěrl. maja
napis: Jana Kortzchanskeho s wujesda Proba njekotrych pschelozenyh
Kyrilichow tym lubym Sserbam k wuſiwanju.) 8) Lubnowſli Szär-
ſki Sambuch, wō kotaremž he namakaju 240 Kárlischow lenž s teje
bauerskeſe Nezi ſu pschitawone wordowali wot Mag. Jana Gottlieba
Hauptmanna, Huſcatego Farrara Lubnowe a schiszejane Lubine řeſe
1769. (544 str.) Přidate su: Šajtſchne a wázorne Bátowaná.
(53 str.) 9) Bei der Hochadeligen von Mehradicben und von
Voržigſchen Vermählung 1766 überreicht seinen Glückwunsch, nebst

einer kleinen Abhandlung von den Heyraths-Gebräuchen der Oberlausitzischen Wenden, ein dem Hochadelichen von Mehradiczen Hause unterthänig verbundenster Diener (scil. Hórcauski). Görlitz. (16 str.) 10) Knessa Kn. Schmutza, duchomneho, predy we Wujesdzi pola Budyschina, nietko pak we Mairowi pola Wittenberga Ssersko-njemski Słownik. (rukopis.) — Kn. duchomny Krügař: Grammatica sorabica. Neue Probe einer Oberlausitzischen-Wendischen Grammatic; hauptsächlich nach dem Budissinischen dialect eingearichtet, verfertigt von Johann Gottfried Schmutz, diener des Wortis an der Wendisch und Deutschen Pfarr-Kirche in Ubyst an der Spree. 1743. (rukopis.) — K. J. H. Imiš, duchomny we Wóslinku: 1) Kirchen-Reformation- und Jubel-Geschichte des vormahls Bischoflich-Meissnischen, vorzo aber Churfürstl. Sächsischen Amts Stolpen, zusammen getragen von M. Carl Samuel Senffen, Archi-Diacono zu Stolpen. Budishin, 1719. (482 str.) 2) Dithmars, Bischofss zu Merseburg, Chronik in Acht Büchern, nebst dessen Lebensbeschreibung, aus der lateinischen in die deutsche Sprache übersetzt und erläutert von M. Johann Friedrich Ullnus, Pfarrer im Vorh Dresden 1790 (585 str.) 3) Abriss der Oberlausitzischen Geschichte von Christian Gottlieb Käuffer, Diaconus in Neichenbach und Mitglied der Oberlausitzischen Gesellschaft der Wissenschaften. Görlitz. 1802. (Tři dželje a štvorťeho džela prěni zešiwk.) 4) Verzeichniſ aller in den Königl. Sächs. Landen angestellten Geistlichen. Schullehrer, Cantoren u. s. w. abgefaßt von Wilhelm Haan, Rektor zu Grauenstein, und Gottlob Schulze, Kirchenrathe zu Budishin; herausgegeben von Carl Rammimg, 1828. (2 dželej.) — K. Michal Cyž jur. cand. w Budyšinje: 1) Serbske Katholiske Khérlusche, tijž ho na te SS. Rózne Čjaſe, habo hewak wschedne, ha pjez cjeve Léto spěwaju. Nietko s Authoritysjou Kneza Merečjina Bernarda Dufa z Nowobie (třeci króć) bwon dahle. 1720. (224 str.) 2) Kjescianske Katholiske Rozvijenja. Kotrej cji Wutjero w Schuli ha cji Starsvi w domach tém menschim djećom tak kaj pojedajcje předsprajcje habo pomôcju jim překlazuwać maja. w Budušnje 1809. (277 str.) 3) Zadro teje k. s. b. Wutjebé po Nömerach. Kern der d. f. Lehre nach Zahlen. Medulla catholicae doctrinae juxta numeros. (64 str. Poslednje 24 str su khérlusje) 4) Epitome Historie Rosenthalensis. (Rosenthal, Rózant, pagus Lusatiae superioris.) Authore Jacobo Ticino, soc. Jesu sacerdote. Pragae Anno 1692. (386 str.) 5) S. Bejena, Lekcivóné, ha Epistle toho cěwoho Léta, kaj woni po starom Mischanſtom waschnu, na te Nědjeli ha Šivate dně so lajvnu, na Serbstu rějz pjevožene wot Yurya, Hauschena Swólfka, teho Kneza: Lazarént, schécič sčíw, wosémđesat ha sedémou. (rukopis.)

K. K. A. Jenč, stud. duchomustwa w Lipsku: 1) Historischer Schau-Platz oder Chronike und Beschreibung der Königlichen und Churfürstlichen Sächsischen Stadt und Herrschaft Hoyerswerda

im Marggräflhume Ober-Laußig. Von Salomon Gottlob Frerckeln, Pfarrern zu Severswalde. Leipzig und Budissin 1744. (312 str.) 2) Historische Beschreibung der Stadt Bischoffswerda, vormahls durch Michael Buschen, Archi-Diaconum, zusammengetragen, nunmehr aber continuiret, vermehret und verbessert, nebst einem Anhang von der Bischoffswerdischen Dioeces und nöthigem Register, durch Christian Heckeln, Bischoffswerd. Patriae Cantorem Dresden MDCCXIII. (392 str.) 3) Davidis Pfeiferi Lipsia, seu Originum Lipsiensium Libri IV. Cum quibusdam additamentis curante Dr. Adamo Rechenberg. Francofurti 1700. (516 str.) 4) Chronica Slavorum Helmoldi, Presbyteri Bosoniensis, et Arnoldi, Abbatis Lubecensis. Henricus Bangertus recensuit. Lubece MBCLIX. (568 str.) 4) Versuch einer Darstellung der im Marggräflhume Oberlaußig zwischen Erbherrschäften und Erbunterthanen stützenden Rechte und Verbindlichkeiten. Dresden 1824. (58 str.) 5) Appendi Vocabularii pure Sorabici conquisita, ac conscripta a R. Patre Procopio Hantschke Radiborensi ex Superiori Lusatia ex ord. Cisterc. nunc Capellano in monasterio Mariaestellensi, 1768 (rukopis.) 6) Krystian Fürchtegott Gellertowe Wossebne Wudżby, kiz jedyn Nan swojemu Ssynej, dyż na Universitet dże, sbohu dawa, do Sserskej Rycze pchelożene wot M. Jana Wenzela, s Dzježnikez, w Mischoriskim, Ssobu-Towarscha teho serskeho Prjedarskeho Towarstwa w Lipsku. w Budyschin. 1768 (rukopis.) 7) Lipske Nowisny a Schitkisny wot ljeta 1766 (rukopis.)

Knjeg J. E. Smoler, red. časopisa: 1) **BJBLJA, TO JE, VSE SVETV PJSMV**, Stariga i nu Noviga testamenta, Slovenski, tolmažhenia, skusi JVRJA DALMATJNA. Bibel, das ist, die ganze heilige Schrift, Windisch. Gedruckt in der Ghurfürstlichen Sachsenischen Stadt Wittemberg, durch Hans Krafftis Erben. Anno MDLXXXIII. — 2) Jana Arndta Paradiš-Sarodsa, volna kseszijanskih Pocjinkow, kak težame všeck Duchba polne Modlitwy do Duszhov i ylodženju ſu. Do ſerbitej Rycze yveložena wot Jana Gottfrida Kühna, Prjedarja w Klufchu. Čečijski rukopisny a yredjeny Budark w Budyschin. 1841. — 3) Njemcko-Serbski **Stownik**. Z wutoženjom powiškomneho Serskeho prawjepisanja. Wot J. E. Smolerja. W Budešinje 1843. — 4) Mała serbska ryēnica spisana wot Smolerja. 1850. — 5) Serbske Pejnički zezberane a Serbskim bōcam a bōcam i zweseleñiu wudate wot Češčjanstich Vičazec Peira. Budyschin. 1841. — 6) Horne Lužiske Schul-Knižti, to je: Kreteč Rosirue, enje sa Djeciji, kak wone te najnušniſte Wuc, by nascheho Rjebes ijanſtwa etc. nowuſ myj moja. W Budyschin. 1803. — 7) **Principia linguae Wendicae**, quam aliqui Wandalicam vocant. Pragae. Anno 1679. (Wot knj. duch. Ticina.) — 8) Staniza. Historische Erzählungen aus den Kriegen der Serben 1813. Von Heinrich Miegyl. Wien.

1847. (Deutsch und serbisch) — 9) Die polnische Sprachfrage in Preußen. Leipzig 1845. (Drei Hefte.) — 10) Die Slawen der Türkei von Cyprian Robert, übersetzt von Marko Fedorowitsch. Leipzig 1844. — 11) Historische Altenstücke über das Ständewesen im Oestreich. Leipzig 1848. (Fünf Bände.) — 12) Bemerkungen über die Mundart der polnischen Niederschlesier von Robert Fiedler. Breslau 1844. — 13) Die Ansprüche der Slawen in den österreichischen und preußischen Staaten. Weimar 1848. — 14) Gerechtigkeit für Polen. Von E. König. Leipzig 1848. — 15) Vorschläge zur Verbesserung des Volksunterrichtes mit besonderer Rücksicht auf Krain. Laibach 1845. — 16) Der Spinnabend (Přaza). Cyclus von Bildern aus dem wendischen Bauernleben, von J. Otto und C. Thieme. — 17) Aktenmäigter Bericht über den ersten Slavenkongreß in Prag. Von Dr. Jordan. Prag 1848. — 18) Niederlausitz = wendisch = deutsches Handwörterbuch von J. G. Zwahr, weil. Baštor in Stradov. Spremberg 1846. — 19) Próznički Serbskego ludu we górejonych a dotojonych Lužycach, ludoj z ust napisane a z jich narodnymi glosami etc. budane wot Leopolda Haupta a J. Ernsta Smolerji. Drugi zjel. Próznički določnoserskego ludu. Gryme, 1843. — 20) Dodawk (k serbskim pěśničkam), kotryž wopřija: Serbske basnički a bamžički, písłowa a písłowne rónčka, Serbow žiwenje, stare přivuknenja a wašnja, njekotre Serbske přivjerki, powostauki starodawnego Stowjanskiego nabożeństwa bez džensnišimi Serbami, dyalektyske wselakosęje Serbskeje reče, a krótke geografisko - statystyske wopisanje Serbskich Lužicow. — 20) Kroatische Abänderungs- und Abwandlungs-Normen von Elias Rufuswina. Štjet, 1843. — 21) Słownik Francusko-Polski przez W. Janusza. Lwów, 1848. — 22) Kurs trzecioletni literatury slawińskiéj przez Mickiewicza. Paryż, 1844. — 23) Grundzüge der neuen Orthographie der čechischen Sprache. Wien, 1846. — 24) Epigenes Slovenicus. Liber primus. Tentamen orthographiae Slovenicae, studio Michaelis Młosłavi Hodža. Leutschoviae, 1847. — 25) Počátky wědecké mlouvnictví českého. Sepsal M. F. Klácel. W Brně, 1843. — 26) Tomáše Kempenckého čtvero kněh o následování Krista. Z latinského přeložil František Daucha. W Lipsku, 1843. — 27) Powaha Slowanstwa od Launera. W Lipsku, 1847. — 28) Lilie a Ruže od Fr. Jar. Kamenického. W Praze, 1842. — 29) Básně. Složil W. Jaromír Picek. W Praze, 1843. — 30) Práva naší řeči a narodnosti. Sebral a wudal Dr. Frant. Cyril Kampelik. W Praze, 1845.

Knjez Wjaclaw Hanka, bibliothekar nar. muze w Prazy:
1) Sazavo - Emmautinum Evangelium nunc Remense, vulgo
„texte du sacre.“ Sazavo - Emmauzskoje svjatoje blagověstova-

nije, nyněže Remeskoje. Wydal Wacław Hank. W Praze, 1846. — 2) Počátky posvátného jazyka slovanského od Václava Hanky. V Praze, 1846. — 3) Načalja russkago jazyka. Počátky Ruského jazyka od Václava Hanky. V Praze, 1850. Částka theoretická i částka praktická — 4) Mluvnice polského jazyka podlé Dobrowského od Wacława Hanky. W Praze, 1839. — 5) Jaroslava Puchmíra Prawopis rusko-český. Vydání opravené i doplněné. V Praze, 1851. — 6) Krakoviaky, původně polsky i v českém překladu. V. H. V Praze, 1851. — 7) Dalmilova Chronika Česká, v nejdávnějším čtení navrácena. Od Václava Hanky. V Praze. — 8) Gesuerowy idilly od Wacława Hanky. 1819. — 9) Rukopis kralodworsky. Wacław Hank. W Praze 1843. — 10) Prawopis český Václava Hanky. Deváté vydání. V Praze 1849. — 11) O wažnějších osobennostech lužických narěcij. Razsuždenie, pisannoje na stupen magistra kandidatom E. Nowikowym. Moskwa, 1849. (W russkim pismje.) —

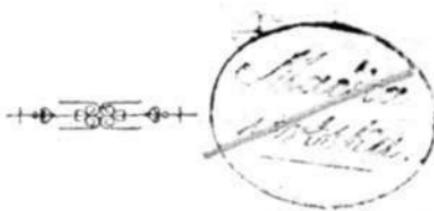
Knjez K. G. Moráwek w Žitawje přez knj. Jurja Brósku, gymn. w Žitawje: 1) Pořad spěvu duchovních, w kteremžto je nachazejí staré i nowe písně nabožné, spolu sebrané od Johanna Müllera, cyrkwé české Žitawské Kantora, wytištěni w Žitawě. 1710. — 2) Geschichte der böhmischen-evangelischen Exulantengemeinde in Zittau, sowie ihrer Prediger und Jugendlehrer von 1621 — 1847 treu nach böhmischen und deutschen Quellen bearbeitet von Karl Gottlob Moráwek, potomek českých vyhnanců. Zittau, 1847.

Knjez Daněk, piwarz w Friedlandzie w Čechach: 1) Lexicon linguae sloveniae veteris dialecti edidit F. Miklosich. Vindobonae. 1850. — 2) Libuša. Jahrbuch für 1848 und 1849. Herausgegeben von Klar. Prag. — 3) Kleine frädische Sprachlehre für Kinder. Agram, 1848.

Jakub Buk,
knihownik Maćicy Serbskjeje.

Č A S O P I S
TOWARSTWA
MAĆICY SERBSKJEJE

1849 — 1850.

Redaktor: **J. E. Smoler.**

II. a III. LĘTNIK. — ZEŠIWK IV.

8

W Budysinje.

Z Nakładom Maćicy Serbskjeje.

W kommissji w J. E. Smolerjowej knihařni.

ČASOPIS
TOWARSTWA
MAĆICY SERBSKJEJE.

ŠTIWORTY ZE ŠIWK.

1849 — 1850.

Zynki našeje ryčje.

Wot

J. Jakuba Buka,

seminarskjeho wučerja,

Časopis našeho towarzstwa chce, kaž je ze wšeho započatka slubit, přede wšem narodne basnistwo a serbskje stawizny, nieménje pak tež serbski ryčjespyt wubudzēć, podpjerać, wobdzłować. Prěni zešiwk prěnjeho lětnika (1848) je nam malý započatk serbskjeho abejecea wot J. E. Smolerja sobudzelić, a druhí zešiwk teho sameho lětnika wobséruiše džeto wot Dr. Pfula: „Hornołužiski serbski prawopis z krótkim ryčničnym přehladom.“ To pak je wšo, štož je nam časopis dotal z ryčespyta přinjest. To ujech nas po tajkim zamówju, hdyž tu po dlešim času zasy junu z ryčespytnym džetom wustupimy.

Wažna, jara wažna wèc za teho, kiž chce našu ryč lepje seznać, je dospołniša znajomnosć jeje zynkow po jich přirodzenym zrjadowanju a rozdželenju, po jich twjerdosći a mjekosći, po jich překhodzowanju a so-zastupowanju. Bjez tuteje znajomnosće je eéžko, naš prawopis, našu ryčnicu dospołuje dozrozeniće. To je mi znate z předadwšeho zhonjenja, to widżu tež hišeje wšednje, hdyž we wustawje, w kotrymž sym za wučerja postajeny, serbsku ryč wuču, prawopis a ryčnicu při tym wukladuo. Duž dha so mi zdaše, zo snadž mohlo to wosheje našej študowacej młodzinje lube a wužitne być, hdy by so ji wobsérniše rozpytowanje zynkow našeje ryčeje podalo a přez to wěsty klučik k prawopisej a k ryčnicy poskićit. To chcu w sěchowacym pospytać. Na spominjene wotpohladanju džiwajo, budže tež cyle rozpominanje a rozkladowanje něšto zwjeršniše, šérše a na słowach bohaćise, hać traž by być dyrbjalo, hdy by jenož za filologiskich čitarjow spisane były.

§. 1.

Rozdželenje zynkow

po jich přirodženym nastáču
přez wšelakje organy.

Kóždy zynk člowječeje ryčeje nastawa přez to, zo pluca z wěstej mocu dych wutlóča, kotryž so potom w krku a horéje přez jazyk, džasna, zuby a hubje wše-lako přestworja.

I. Samy dych, z plucow wutlóčeny, je bjeze wšeho dalšeho přestworjenja hižon zynk, mjenujcy *h*, kotrež teho dla někotři tež pra-zynk (*ur-laut*) mjenuja. Přir. grich. *spiritus lenis* a *asper*. — Jeli tutón dych móčniši a přez wužsi krk trochu přestworjeny, dha nastawa z *h* druhí zynk *ch*. Při wobémaj zynkomaj je dych trajacy a, mohl rjec, rozčehnjomny; hdyž pak so tón samy na wčte wašnjo zatorhnje, tak zo njeje wjacay rozčehnjomny, alje kaž z dobom wustorčeny: dha dóstawamy z *h* a *ch* dwaj nowaj zynkaj, słabe *g* a móčniše *k*. Tak mamy hižon štyri zynki, kotrež mőžemy, dokjelž so wosebje w krku stworja, krkniki (*gutturales*) mje-nować. Tež *h* chcemy, hačrunjež mohlo so z wěstym prawom hako prazynk wot *ch*, *g*, *k* dželić, z dobrych přičinow sobu do krnikow wzać.

Džemy kročel dalje. Hdyž so wólny dych, z plucow wutlóčeny, w zadním horéje, kaž so zda, přez wuzběh-njenje zadnjeho jazyka trochu sčišći a zhusći, tak zo syčeē počina: dha mamy z *h* nowy zynk, mjenujcy *š*; jeli zhusčeny dych móčniši, mamy *š*. Z dobom wustorčene *š* je *dž*, za kotryž zynk žaneho wosebiteho pismika nimamy; z dobom wustorčene *š* je *tš*, kotrež so přez pismik č woznamjenja. Tu mamy zasy štyri zynki

ž, š, dž, č, kotrež móžemy najwožitnišo mjehkje syčawki pomjenować. — Tajke zhusćenje dycha móže so tež bólje w předu w horéje stać, hdyž so předkowny džél jazyka, a to hišće něšto wyšje, hač prjedy zadni, wuzběhnje, tak zo dych wótrišo syći, dyžli při mjehkých syčawkach. Tu nastawa z eunjeho *ž* wótriše *z*, a jeli dych móčniši, maš *s*; z dobom wustorčene *z* je *dz*, za kotryž zynk wosebity pismik pobrachuje, a z dobom wustorčene *s* je *ts*, za kotryž zynk mamy wosebity pismik *c*. Tak dóstachmy zasy štyri zynki *z, s, dz, c*, kotrež chcemy **twjerde syčawki** mjenować. — Tudy móhlo so přispomnić, zo so při spomnjenym wuzběhnjenju jazyka tež zuby, wosebje pola twjerdych syčawkow, zamkaja, zo by dych přez to hišće bólje zhusćeny a wótry był. Dalje ma so tež přispomnić, zo dyrbjale so tute zynki: *ž, š, dž, č - z, s, dz, c* po prawym tež po organje runja krnikam pomjenować, a snadž jazyčniki (*linguales*) aby hjewak někak rěkać; tola ze wselakich přičinow njech su radšo „mjehkje“ a „twjerde“ syčawki (*sibilantes*).

Pohladajmy dalje. Tež přez zuby móže so wólny dych, z plucow wutlōčeny, přestworić, runjež kaž prjedy přez krk a jazyk. Toła tu našim slowjanskim ryčam dwaj zynkaj pobrachujetaj, kotrajž so w někotrych połnocnych gjermanskich ryčach namakataj. Mjenujey Slowjan nima žaneho zynka, kotryž by so wosebje přez zuby stworil a při tym tež trajacy a rozčechniomny był; tu ma wón jenož taj dwaj zynkaj, kotrajž so z dobom wustorčita j, a to staj slabe *d* a móčniše *t*. Tutaj zynkaj móžeta j zubnikaj (*dentales*) rěkać, dokjelž so wosebje přez zuby stworita j, hačrujež tu tež jazykowy kónčk, kaž so zda, bjeze wšcho sobuskutkowanja njewostawa.

Wot zubow pokročamy dalje k hubomaj. Hdyž so wólny dych, z płucow wutlóčeny, přez hubje zhusci: dha mamy z prazynka *h* nowy zynk *w*, a jeli zhusceny dych móčniši, mamy *f*. Z dobom wustorčene *w* je *b*, a z dobom wustorčene *f* je *p*. Tute štyri zynki *w, f, b, p* stworja so po tajkim přez hubje, a duž njech je jich mjenio **hubniki (labiales)**. Jenož *f* so druhdy tak prawje přez samej hubje njestworja, kaž by so to po prawym stać móhlo a dyrbało, aleje bólje z pomocu zubow, přez to, zo delnja huba na hornje zuby přiléha: hornje zuby zastupuja tu, móhl rjec, hornju hubu. Wsè hač dotal spomnjene zynki hromadu zestajawši dosta-njemy tutón wobraz:

Wobraz I.	Dych				
	trajacy		storčeny		
	stabys	mócheny	stabys	mócheny	
Krukiki (gutturales)	<i>h</i>	<i>ch</i>	<i>g</i>	<i>k</i>	
Mjehkje syčawki	<i>ž</i>	<i>š</i>	(dž)	č	
Twjerde syčawki	<i>z</i>	<i>s</i>	(dz)	c	
Zubniki (dentales)	—	—	d	t	
Hubniki (labiales)	<i>w</i>	<i>f</i>	<i>b</i>	<i>p</i>	

Přisp. 1. Tutón wobraz derje zrozemiwši widziš, kak so z prazynka *h* wselakje druhje zynki stworja, najprjedy w krku, potom w zadnim, dalje w przednim horcie, a na posledku bjez zubami a tež bjez hubomaj. Dych, z płucow wukhadzacy, naúdze tu na swojim puén na pječich mestach (šeste njeje skoro mózne!) wěste zadžewki, kotrež jón přestworjeja. Organy, kotrež tute zynki stworja, su wsé pôdu: dwě hubje, dwoje (hornje a delnje) zuby, předni jazyk z přednimi, zadni jazyk

ze zadnimi dźasnami, jazykowy korzeń z krkom. Kóždy tajki por organow móže na dwoje wašnjo skutkujo zynki stworić, přez bliženje a přez zamkanje. Hdyž so hubje jena k druhjej jenož bližitej, dha so dych zhusći, wostanie pak trajacy a roz-čehnijomny; alje hdyž so hubje na khwilu zamknjetej a potom nahlje wotčinitej, dha so dych z dobom wustorči. Přez bliženje hubow nastawa po tajkim *w* a *f*, přez jej zamkanje pak *b* a *p*. Runjež tak nastawataj přez bliženje zubow dwaj zynkaj, kotrajž pak słowjanskim ryčam pobrachujetaj, a přez jich zamkanje tež dwaj, mjenujcy *d* a *t*. Dalje přez bliženje prędnjego jazyka k prędnim dźasnam dwaj zynkaj *z* a *s*, a přez zamkanje *dž* a *c*; přez bliženje zadnjego jazyka k zadnim dźasnam *ž* a *š*, a přez zamkanje *dž* a *č*. Přez zwuzkošćenje krka z pomocą jazyko-woho korjenja nastawa *ch*, přez zamkanje krka z pomocą jazyko-woho korjenja nastawataj *g* a *k*. Węc wostanie tu tasama, je jenož z někotrymi druhimi słowami wukładzena. Cheył pak něchtón po tutym poslednim rozkładzenju wobraz zynkow ze-stajic: dha by jenož hłownu przedawšego wobraza trochu přeměnić trjebat, wšo druhje móht wostajić. Tajka nowa hłowa by něhdżen tablej była:

Organy stworja			
přez bliženje		přez zamkanje	
hdyž je dych		hdyž je dych	
slaby	mocny	slaby	mocny

Přisp. 2. Dwaj ze spomnjenych zynkow nimataj żaneho w osebiteho pismika; to staj *dž* a *dz*. Nam Serbam to wjelje ujewadzi; přetož tutaj zynkaj staj drje w druhich słowjanskich ryčach, którež maja *g* město našeho *h*, wosebje w pólskjej ryči jara znataj, tola w našej serbskjej ryči staj jara rědkjej, haj tu so skoro ženje njenamakataj. Jeničke слово, którež so najbólje za jeju příklad bjerje, je *figa*, *na fidzy*, *fidžić* (kaž něhdžen *ruka*, *na rucy*, *ručić*), hačrunjež tež tu w staršich knihach čisicje po duchu našeje ryče *fiha*, *na fizy* namakamy. Duž móžetej so *dž* a *dz* prawje rady z našeho abejecea wuostajić, čehož dla stej tež we wobrazu do wołtukow stajenej. — Nichtón snadž njebudže *dž* wopaćne z *dž* přeměnić, wo kotrymž budże pozdžišo ryč.

II. Zynki, kotrež smy hać dotal zeznali, stworja so wšě na jara jednore wašnjo, jenož přez jedyn por spomnjenych organow. W slowjanskich ryčach dalje so rozhladujo namakamy hišće pjeć zynkow, kotrež pak so na žane wašnjo tak jednorje njestworja. Tute chcemy nětkoj hlubšo přeptać. Ze zamysłom, mjenujcy těpšeho zrozemjenja dla, chcemy tudy naspitny puć wot hubow kje krkjej, a nie wot krka k hubomaj hić. — Přez zamkanje a nahle wotčinjenje hubow nastąstaj zynkaj *b* a *p*. Hdyž pak so hubje zamknjetej a zasy nje-wotčinitej, alje dych přez nös wukhadčeć datej: dha nastanje nowy zynk, mjenujcy *m*. To samo móža tež zuby činić, z čehož *n* dostanjemy. Tutaj dwaj zynkaj njetrjebataj nic jenož hubje a zuby, alje tež třeci nowy organ, mjenujcy *nós*, hdyž mataj so wuprajić. Džemy dalje do zady k jazykjej. Jazyk so pozbehuje a bliži so k předním džasnam; přez to nastawa, kaž je hižon znate, *z a s*. Hdyž pak jazyk při tym třepota, dha mamy nowy zynk, mjenujcy *r*; to samo dalje do zady suhnjene, hdžež hjewak *z a š* so stvoritej, je zasy nowy zynk *r* (wupraj něhdžen tak, kaž *rž*). Tajhlej zynkaj nježadatay nic jenož bliženje jazyka k džasnam, alje tež wěste třepotanje teho sameho. Nětkoj přistupimy k poslednjemu zynkjej, kotryž budže nam čežso k zrozemjenju, dokjelž so w našej ryči čisty a njeskaženy njenamaka. Tutón zynk je *t*, kotrež so tež přez dwoji organ stwori, mjenujcy přez krk a potom přez jazyk, kiž ze swojim kónčkom k hornim džasnam přiléha a w krku přestworjeny dych z wobeju stronow nimo sebje pušća. Tola tuto wopisanje placi jenož tam, hdžež so slowjanskje t njeskaženje wupraja, kaž so to w deinołužiskjej, pólskjej a ruskjej ryči hišće stawa.

Tak mamy zasy pjeć zynkow. Kak dha budžemy

je pomjenovać, hdźje budžemy je k prjedawšemu wobrazej přistajeć? Rěkać mohle ē e ē a c e zynki (lquidae), kaž su je hižon starši ryčespytwarjo mjenowali, dokjelž kóždy z nich jara lohey z tymi zynkami, kotrež smy hižon prjedy spóznali, hromadu stupa, hromadu ēče aby běži. Dr. Pſul je te same hižon džasníki (palatinæ) pomjenował, při čimž mōžemy tež zwostać, dokjelž so *t*, *r*, *r*, *n* wosebje tež přez to sobu stworja, zo so jazyk k džasnam bliži aby k nim přiléha: *m* budžemy pak ze wšelakich přičinow radšo k hubnikam wzać dyrbjeć.

Hdźje je k prjedawšemu wobrazej přistajié? To njeje ēežko k wusudženju: *m* k hubnikam, *n* k Zubníkam, *r* k twjerdym, *ř* k mjehkim syčawkam, a *t* kje krknikam. Naš prjedawši wobraz budže nětkoj rozmnioženy tajkihlej:

Wobraz II.	Přez bliženje organow		Přez zamkanje organow		Džas- níki
	slaby d	mócný d.	slaby d.	mócný d.	
Krkniki (gutturales)	h	ch	g	k	(l)
Mjehkje syčawki	ž	š, ř	(dž)	č	(ř)
Twjerde syčawki	z	s	(dz)	e	r
Zubníki (dentales)	—	—	d	t	n
Hubníki (labiales)	w, l	f	b	p	m

Přisp. 1. Zynk, kotryž nam wěstu wobeežnosć čini, je *t*. Kak ma so słowjanskje hrube a blukje *t* po prawym wuprajeć, zo by swoje prawe město pódla krkníkow zaslužilo:

to dawa se jenož w delnjołužiskiej, pôlskjej a ruskjej ryči hišće styšeć. W drugich słowjanskich ryčach je so tutón zynk na dživne wašnja přeměnit. Čech je jón cylje zhubit a romanskje aby gjermanskje *ł* na jeho město přijat, prajicy: *dal* (*dał*); južny Słowjan wupraja *ł* w tutym podzélniku skoro kaž *o*, prajicy: *dao*, tatraski Słowak skoro kaž *u*, prajicy: *dau*; tež južny Słowjan wupraja *ł* druhdy kaž *u*, mjenujcy tehdom, hdyž to samo srđez dweju sobuzynkow bjez polnega samozynka steji, n. p. českje *wlk*, *plný* a t. r. (starosłowj: вѣлькъ, пълънъ, naše: *wjelk*, *polny*) wupraja *wuk*, *puni* a. t. r. My hornjolužisci Serbija wuprajamy nětk (před nie dothim časom běše to hišće *hipak!*) tutón zynk *ł* čisje kaž hubne *w*: teho dla dyrbjachmy tež *ł* do hubnikow wzać a horjeka, pôdla krknikow, do woblukow stajić.

Přisp. 2. Tež „ř“ je nam wobeežny zynk, kiž nam naš předadší symetriski wobraz I. zašmjatać pomha, kaž hižon *ł*. Čiste ř, kaž ma so po připokazanym měscje we wobrazu wuprajieć, slyšimy jenož w horče Čecha a Polaka; tutón pak je hižon bôlje mjehcy wupraja, hač tamou. Českje a pôlskje ř je něhdžen tón samy zynk, kotryž so pola nas w słowach: ržeć, zaržeć, ržany, skoržić, skóržba, patoržica a. t. r. slyši; tola je wone w tuthych słowach pola nas do dweju zynkow *r-ž* rozéchnjene. Wsitecy druzy Slowjenjo maja město ř jenož mjehkje ř. My Lužičenjo wuprajamy tute ř stajuje cylje a čisje tak, kaž š. Teho dla běchmy nuzowani, tosamo, bjez džasnikami, do woblukow stajić a je k zynkjej š přenjesć, z kotrymž so čisje jenak wupraja. Z cyla je so tutón pismik ř (wosebity zynk to žadyn njeje!) jenož etymologiskich a grammaticalnych přičinow dla do našeho prawopisa přijat, a hdy bychmy hjewak cheyli, móhli jón tež čisje z našeho abejecka wuwostajíć. Tola njech so radšo zdžerži; přetož jeho wuživanje njeje čežkje, a wšelakje etymologiske wotwodžowanja a grammaticalne formy bychu bjez njeho khětrje njezrozenliwe a njejasne byle, n. p. kak móhli něchtón słowje *tsi* a *troji* wot teho sameho korjeňa, mnogotu *bratsja* wot wěcownika *bratr*, słowje *wótsic* wot přidawnika *wótry* wotwodžować, hdyž tola *r* na žane wašnjo do čisteho *s* njepřekhadža? A kak by po *s* samozynk i stać móhli? To by přeciwo duchnej našeje ryče bylo, kaž budžemy pozdžišo widzeć. To je wěste, „ř“ wostanje, hač runjež je jenož wosebity pismik, wěsta dospolnosć w našim prawopisu; dokjelž pak je jenož wosebity pismik za zynk š (po *k*, *p*, *t*): dha chcemy to samo w přichodnych wobrazach a w abejeceu jenož we woblukach pôdla š stajeć.

Přisp. 3. Hdyž je *ch* přeni zynk htowneho zlôžka (htowneje sylby) w słowje: dha wupraja so wot nas hornych

Lužičanow čisje kaž *kh* t. j. *k* z přídychom, n. př. słowjanskje *chudy*, *chowati* slyši so pola nas *khudy*, *khować*, a słowjeso wot přidawnika *suchi* slyšiš pola nas wuprajeć *skhnyć* (= *suchnyć*). Na tajkje wašnjo dostawamy z *ch* nowy zynk *kh* (*k* cum aspiratione). Dokjelž je *kh* storčeny zynk, duž dyrbjato pódla *k* stać; dokjelž pak je po prawym jenož *ch* (wot Lužičana kus wótrišo wuprajene), dyrbjato zasy pódla *ch* stać. Najlěpje budže, tute *kh* z přichodneho wobraza hišće wuwostajić, zo by so jeho čistosé a jednoducha jasnosé přez měru njekazyta; pozdžišo budžemy *kh* wšudžom k zynkjej *k* přistajeć, a hako wosebity zynk našeje ryčje poważować dyrbjeć.

Přisp. 4. Zynki su so, kaž je znate, wot wšelakich rycějspytowarjow tež na wšelakje druhje wašnja, hač tudy, rozdželovate. W staršich grammatikach namakamy najbólje tute starodawne rozdželenje: mutae et semivocales (němiki a polosamozynti); semivocales su dalje: semiliquidae et liquidae (poločečace a čečace, aby poločečawki a čečawki). Němiki, kotrež same za so, bjeze wšeho samozynka, derje k slyšenju njejsu, su: b, p, d, t, c, č, g, k. Semivocales liquidae zynča hižon, kaž, móhli rjec, pot samozynka, a móhle so teho dla prawje derje zynčawki (něsto druhje hač zynki!) pomjenować. Wone su: m, n, r. Semivocales semiliquidae zynča tež trochu, su pak ménje slyšeć, hač prjedawše liquidae; wone steja srjedža bjez zynčawkami a němikami, a dokjelž je to, štož je slyšomne čini, jenož zhusčeny trajacy dych, móhle snadž so dyčawki *zatřížený* pomjenować. Wone su: w, l, f, z, s, ž, š (ř), ch. Cheyt něchtón zynki serbskjeje ryče tak rozdželić, tón móhli naš posledni wobraz čisje njeprémjenjeny wostajić a jemu jenož tute nowe pomjenowanja na čelo stajić, něhdžen takhlej:

Dyčawki		Němiki		Zynčawki
slabe,	mócne,	slabe,	mócne,	
cunje	wótre	cunje	wótre	

Na wšelakje druhje ménje wažne a dospotne wašnja, sobuzynki rozdželeć, njechamy hakhlej spomnić. Tuto jene dyrbješe so teho dla wobšérnišo rozesklasé, dokjelž móžemy je trjebać, jelizo cheemy. Wone njezepjera so na organy, alje na slyšomnosé zynkow, duž móže so jara lohcy z našim prjedawšim rozdželenjom zjenosćić (combinare), kaž to wobraz III. pokaže.

III. Sobuzynki, kotrež smy dotal rozpominali, nastawaja, kaž smy widżeli, prez wšelakje organy, hako krk, jazyk, džasna, zuby a hubje. Samozynki, kotrež chcemy jenož hako přidawk k sobuzynkom hišćeje přistajić, stworja so bolje prez samo zwuzkosćenje a rozšěrokosćenje cyłego horta, wšelakje prjedy spomnjene organy ménje trjebajo; jenož hubje tu bjez sobuskuowanja njejstaj. — Najjasniši, najdospołniši a k wuprajenju najlóžsi samozynk je *a*. Hort je při jeho wuprajenju jenož napol wotčinjeny, hubje pak cylje. Tutón prěni samozynk ma swoje město, kaž so zda, čisće zady w horęje, tak zo móžemy jón pódla krknikow stajić. — Pohladajmy dalje. Hort je něšto šerši, hač prjedy, prez to stej tež hubje bližšeji a šeršo rozčechnjenej: tu přeměni so *a* do *e*, a hdyž je hort hišćeje šerši, přeńdže tež tute *e* dalje do *i*. Samozynk *e* ma swoje město w horęje něhdžen tam, hdzež mjehkje, *i* tam, hdzež twjerde syčawki. Najsnadno so tež při wuprajenju samozynkow *e* a *i* zadni a předni jazyk tróšku pozběhuje, kaž prjedy při wuprajenju mjehkých a twjerdych syčawkow. — Tak mamy hižon tri samozynki; wostanjetaj nam hišćeje dwaj. Najpolniši samozynk je *o*. Pri jeho wuprajenju je hort bolje wotčinjeny, hač při *a*, hubje pak stej kulowatej a ménje wotčinjenej, hač při wšich dotalnych samozynkach. Hdyž pak so hort hišćeje dalje wotčini a hubje hišćeje wužšo bližitej, dha nastanje z *o* blukje, hlubokje *u*. Samozynk *u* stweri so wosebje z pomocu hubow, a je po tajkim hubnikam najbliżej: *o* stupa kus dalje do zady, a móže so najlèpje pódla zubnikow stajić. — Samozynki, kotrež su so dotal rozpominale, su čiste samozynki (*vocales purae*). Mamy pak hišćeje dwaj nječistaj aby mèšanaj samozynkaj (*vocales impurae s.*

mixtae). To stej ē a ó. Samozynk ē je, mohl rjec, změšane i a e, a samozynk ó změšane o a u. Nětk chcemy wšě zynki, tež samozynki, do jeneho wobrza hromadu stajić; tola prjedy dyrbimy hišće na dwaj něšto džiwnišej zynkaj spomnić.

Slowjanskje ryčeja maja pódla mjehkjeho i tež twjerde y, kaž to hižon w staroslowjanskjej aby cyrilskjej azbucy*) namakamy, hdžež so mjehkje i přez u (u), a twjerde y přez źi woznamjenja. Južny Slowjan a Čech nječinitaj we wuprajenju žaneho znamjenného rozdžěla bjez i a y. Hinak je to hižon pola Rusa a Polaka, kotrajž i mjehko a čeňko, y pak twjerdžje a hrubje wuprajataj. Pola nas Lužičanow (horních a delních) je y, runjež kaž horjeka spomnjene t, do tajkjeje hrubosćje přešlo, zo na žane i wjacy motane njeje. Wosebje po hubnikach wupraja so y w někotrych krajinach, kaž wokolo Budyšina a w katholskich Serbach, čisće kaž ó, a dalje delje wokolo Woberjec dospolnje kaž u, n. př. *slaby*, *luby* = *slabó*, *lubó* = *slabu*, *lubu*. Při tajkim hrubym, blukim wuprajenju tuteho zynka je čežko, jemu wěste město w našim wobrazu připokazać; duž njech tón raz hač do dalšího lěpšeho přepytanja wosebje, sam za so, stejo wostanje. Při tak hlubokim wuprajenju hrubeho y, kaž so to samo bjez nami Lužičanami slyši, zda so skoro, hako by wone srjedž u a w, srjedž samozynkow a sobuzynkow stalo; přetož hdyž y wuprajicy hubje dosé zblížiš, maš skoro iu. Samozynk y je po tajkim na wěste wašnjo překhod wot samozynkow k sobuzynkam,

*) Azbuka mjenuje so staroslowjanski alfabet; přetož jeho prěni zynk a pismik je a, wupraj *az*, druhí b, wupraj *buki*.

je wjażawa aby wo j i ma dło (wójnidło, ligamen) bjez samozynkami a sobuzynkami. — Posledni zynk, na kotryž mamy hišće spomnić, je *j*. To samo njeje ničo druhje, hač zunjehčeny dych, mjehki přidych, kaž jón n. př. w słowje: jandžel (angelus, andjel) w předku slyšimy. Tutón sobuzynk *j* je samozynkjej i jara blizki, tak zo woprawdžje srjedža bjez sobuzynkami a samozynkami steji. Sobuzynk *j* je po tajkim na tutej stronje wo j i ma dło bjez sobuzynkami a samozynkami, kaž na druhjej stronje *y* bjez samozynkami a sobuzynkami. Nětk móžemy wobraz wšěch dotal spomnjenych sobuzynkow a samozynkow takhlej zestajeć:

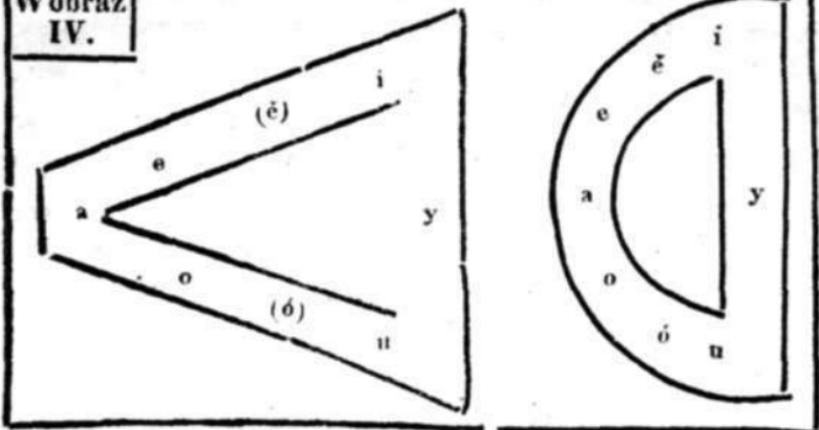
Wobraz III.	Sobuzynki, consonantes				Samozyndki, vocales			Wojnidlo a sobuz.
	Dychawki, semiliquidae	Něnnki, mutae	Zyn- čawki, liquidae		čiste, měšane, pure mixtae			
	cunje wótre	cunje	wótre					
Krkniki, gutturales	h	ch	g	k	Džasniki, palatinae	a		j
Mjehkje syčawki	ž	š (ř)	—	č	—	e		
Twjerde syčawki	z	s	—	č	r	i	ě	
Zubniki, dentales	—	—	d	t	n	o		y
Hubniki, labiales	w, l	f	b	p	m	u	ó	

Přisp. *ch* wupraja so pola nas w předku słowa (korjenja) kaž *kh*.

IV. Samozynki su hišće dalšeho rozpominanja hōdne. Tři samozynki *a*, *i*, *u* su hłowne samozynki we wšěch indo-europejskich ryčach, kaž to ryčejspytowarjo wobkrućeja. Srjedž *a* a i leži *e*, srjedž *a* a *u* pak *o*. Tak stej *e* a *o* jenož pôdlanskjej samo-

zynkaj, pozdžišo nastataj, dyžli prastare hłowne samozynki *a*, *i*, *u*. Hač prjedy samozynki rozpominachmy, dżechmy wot krka k hubomaj, widžiwi, zo stej hubje při wuprajenju samozynka *a* najdalje a cylje wotčinjenej, při *e* ménje a při *i* hišće ménje, při *o* kula-waéje zbliženej a na posledku při *u* tak blizko, hač so při žanym samozynku hodži, hromadu sčehnjenej. Takasta tamón, móhl rjec, přečny rjad samozynkow wot krka k hubomaj, kotryž je: *a*, *e*, *i*, *o*, *u*. Tola štož hort nastupa, bu hižon horjeka spomnjene, zo je tón samy při wuprajenju samozynka *a* jenož srědnje a na pol wotčinjeny, ménje a ménje při *e* a *i*, bólje a bólje pak při *o* a *u*. To wjedże nas na druhje a hinajše zrjadowanje samozynkow. Samozynk *a* steji wosrjedža, dalje horje a wyšje ležitej *e* a *i*, dalje delje a hłubšo ležitej *o* a *u*. Samozynk *i* je najčeši a najwyšsi, při jeho wuprajenju je hort najménje wotčinjeny; samozynk *u* pak najhłubši a najnižši, při jeho wuprajenju je hort najdalje a cylje wotčinjeny. Tak mamy druhi, móhl rjec, vertikalny rjad samozynkow wot najwyššego k najnižšemu, a tón je: *i*, *e*, *a*, *o*, *u*. Hdźje mataj při wobémaj zrjadowanjomaj měšanaj zynkaj ē a ó stać, njemože njewěste byé. Ćežso je k rozsudzenju, hdźje ma *y* stać. Zady *i* nie, přetož kajkjež so *y* w našim horęje wupraja, tajkje na *i* skoro wjacę podobne njeje; najskejšo móhlo *y* snadź zady *u* stać. Po prawym pak je samozynk *y*, kaž bu hižon spomnjene, *twerde i*, kotrež w horęje Lužičana z najwyššeje čenkoséje do najhłubšeje hruboséje spa-duje. — Tuto z krótka wo samozynkach spomniwši, chcemy hišće tute jich druhje lěpše zrjadowanje (wot najwyššego k najhłubšemu) lózšeho zrozemjenja dla do wosebiteho wobraza stajić.

Wobraz IV.

Nětkoj chcemy to, štož smy w tutym paragrafje wobšérnišo rozpytowali, z krótka hromadu wzaé, prjedy pak hišéje we wobrazu pokazać, kak samozynki a sobuzynki bjez sobu hromadu wisaja.

Wobraz V.

y		j
Wobraz V.		
w, t	f	h
b	p	g
d	t	ž
m		(dž)
n		z
r		(dz)
(l)		c

W unoški (resultaty) dotalncho přepytowanja.

Sobuzynki našeje ryče su po jich přirodženym rozdželenju:

1. hubniki, $\left\{ \begin{array}{l} w, \dot{t}, f; b, p; m. \\ labiales \quad \left\{ \begin{array}{l} b, p, f, w, \dot{t}, m. \end{array} \right. \end{array} \right.$
2. krkniki, $\left\{ \begin{array}{l} h, ch, kh; g, k; j. \\ gutturales \quad \left\{ \begin{array}{l} g, h, ch, k, kh; j. \end{array} \right. \end{array} \right.$
3. mjehkje $\left\{ \begin{array}{l} \dot{z}, \dot{s} (\dot{r}); \dot{c}. \\ syčawki \quad \left\{ \begin{array}{l} \dot{c}, \dot{s} (\dot{r}), \dot{z}. \end{array} \right. \end{array} \right.$
4. twjerde $\left\{ \begin{array}{l} z, s; c. \\ syčawki \quad \left\{ \begin{array}{l} c, s, z. \end{array} \right. \end{array} \right.$
5. zubniki, $\left\{ \begin{array}{l} d, t. \\ dentales \quad \left\{ \begin{array}{l} d, t. \end{array} \right. \end{array} \right.$
6. džasniki, $\left\{ \begin{array}{l} r, n. \\ palatinæ \quad \left\{ \begin{array}{l} n, r. \end{array} \right. \end{array} \right.$

Samozynki našeje ryče su po jich dwojim zrijadowanju:

prěčnje: a, e, ě, i, o, ó, u, y.
vertikalnje: i, ě, e, a, o, ó, u, y.

Přisp. 1. Hornje zrijadowanja zynkow su, kaž kóždy lohey spóznaje, na dotalne rozpytowanja założene, delnje bólje na alfabetiski rjad pismikow; jenož wótre *p* je k cunjemu *b*, a cunje *w* k wótremu *f* lóžšeho w pomjatku zdžerženja dla séchnjene. Wšo do hromady many dotal 30 zynkow.

Přisp. 2. Naša ryč nima žanego dwojozynka, přetož *aj*, *ej*, *ěj*, *oj*, *ój*, *uj*, *yz* njejsu dwojozyuki (diphthongi), ale jenož samozynki *a*, *e*, *ě*, *o*, *ó*, *u*, *y* ze sobuzynkom *j* zestupiwiši, a město němskjeho *au* piše a wupraja Serb kóždy čas *au*, u. př. prawda, Miklawš.

Přisp. 3. Naša ryč nima žanych nosowych samozynkow, kaž starosłowjanska (À, Ж) a pólska (ę, ą). Hač je w naší ryči hdy žadyn tajki rhinesmus był aby nic, njeda drje so tak lohey wuslědžié. Někotre słowa pak so hišće nětk na dwoje wašnjo wuprajeja, kaž u. př. *bruk* a *brunk*, *kupać* a *kumpać* (starost. کومپاٹ, pólski kapać, wupraj: kompać).

Přisp. 4 W naší ryči njesmě so žadyn pismik podwojeć (dupicare). Pisaj *pytać*, a nic *pyttać*, pisaj *pak*, a nic *pack*. W tutym nastupanju su nam Němey naše serbskje swójbne a wjesne mjenia khětro skazyli.

Př. 5. Dotal smy jenož prěnjotne sobuzynki rozpominali.

§. 2.

Sobuzynki,

jich twjerdosé a mjehkosé.

Slowjan wupraja skoro wšě sobuzynki na dwoje wašnjo, pak čisće twjerdzje, pak z wěstym mjehkim přidychom. Jenož někotre sobuzynki su jemu stajnje twjerde, jenož někotre stajnje mjehkje; najwjaey pak je jich tajkich, zo su druhdy twjerde, druhdy z mjehkim přidychom wuprajene. Hdyž so sobuzynk, kiž je hjewak twjerdy, z wěstym mjehkim přidychom (*j*) wupraja, dha rjeknje so: tutón sobuzynk je zmjehčeny. Tak zmjehčujemy a prajimy n. př. my Serbja: *p-ata*, *pj-at:ı*; *m-az*, *mj-asq*, *dn-a*, *dnj-a*, *r-any*, *rj-any* a t. r. W staroslowjanskim aby cyriliškim pismje mamy tež dwaj wosebitaj pismikaj, kotrāž twjerde a mjehkje aby zmjehčene wuprajenje sobuzynkow woznamjenjataj. To staj ź a ь; tamón rěka twjerde jer, tutón pak mjehkje jeř. Tak so n. př. piše: *слонъ*, *slón*, *elephas*, a *коњъ*, *kón*; *волъ*, *woł*, a *кralъ*, *kral* a t. r. — Slowjenjo, kotriž su, slowjanskje pismo njepřijawši aby wopuščiwiši, k laćonskjemu aby šwabachskjemu so přiwiali, su twjerde jer čisće puščili, mjehkje jeř pak, wosebje při zmjehčených sobuzynkach, přez wselakje znamješka, hako dypki, smužki, kwački, pak tež přez *i* a *j* woznamjenié zpytowali, a su n. př. staroslowjanskje my pisali: *m*, *ṁ*, *ṁ*, *mi*, *mj*. Někotři su tež při zmjehčených sobuzynkach mjehkje jeř, k najmjeňšemu z džela, zanjekjedžbowali. Naš nowy prawopis njech zmjehčenosé sobuzynkow přez přistajene *j* a přez smužku woznamjenja: přez přistajene *j*, hdyž po zmjehčenym sobuzynku samozynk steji, n. př. *konja*,

przez samu smužku pak, hdyž po zmjehčenym sobuzynku žadyn samozynk njestoji, n. př. *kón*, *dóńca*, *wuńć*, štoż je w pôlskim nimalje tež tak. — Nakhilnosć k zmjehčowanju sobuzynkow njeje pola wšich Slowjanow jenajka: dalje k połnocey delje, wjaczy zmjehčuja. Južnosłowjanska t. j. ilirska a bôlharska ryč zmjehčujetej jara malo a z rôdka, huscišo hižon česká a małoruska, bôlje hišće lužiskoserbска, najwjacy pak ruska a pôlska ryč. Starosłowjanski jazyk steji w tym nastupanju skoro wosrzedza, n. př. starosłowjanské *Roditi*, po prawym z dwojim mjehkim jeŕ k pisanju *Roditi*, wupraja so w južnosłowjanskzej ryči čisće twjerdzje „roditi“, w českjej a ruskjej hižon mjehko „roditi=rodítji“, najmjehčišo pak w našej a pôlskej ryči „rodzić“.

Po tutejch powšitkomnych spomnjenjach cheemy nětk rozptytować, kotre sobuzynki našeje ryče su stajnje twjerde, kotre stajnje mjehkje, a kotre pak twjerde, pak mjehkje aby zmjehčene. Naša ryč ma, kaž bu hižon spomnjene, mjehkje i a hrube, twjerde y, kotrejž so we wuprajenu jara derje rozeznawatej. Tuto i a y budžetej nam při našim rozptytowanju k pruzy. Môželi wěsty sobuzynk jenož y po sebi měć, dha je stajnje twjerdy, môželi jenož z i zestupiē, dha je stajnje mjehki sobuzynk; te sobuzynki pak, kotrež maya druhdy y, druhdy i po sebi, su před y twjerde, před i mjehkje. Před samozynkami e, a, o, ó, u su tute poslednje sobuzynki pak twjerde, pak zmjehčene t. j. z wěstym mjehkim přidychom wuprajene.

I. Pohladajmy nětkoj najprjedy k hubnikam, t. pak, kotrež po prawym k džasnikam sluša (hl. wobr. II.), tudy na bok wostajiwši. Hubniki *b*, *p*, *f*, *w*, *m* móža runjež tak derje mjehkje i, kaž twjerde y po sebi měć, n. př. *hruby*, *hrubi*; *hlupy*, *hlupi*; *grofy*,

grośiny; prawy, prawi; němy, němi a t. d. Te same su po tajkim w našej ryći pak twjerde (w złożkach: by, py, sy, wy, my), pak mjehkje (w złożkach: bi, pi, si, wi, mi) aby zmjehčene *b*, *p*, *f*, *w*, *m* = *bj*, *pj*, *sj*, *wj*, *mj*, n. př. njebo, njebj-o; barbach, barbj-ach; tupu, tupj-u; khrome, khromj-e; po was, powj-az a t. r. — Hubniki wjedu nas přez *t*, kotrež běchmy tu khwilu na bok storčili, k džasnikam *t*, *r*, *n*. Te same checemyjenotliwie rozpominać. Při *n* placi wšo to, štož je so při hubnikach prajilo. Wone móže z woběmaj samozynkomaj, z *y* a *i*, zestupić, je po tajkim, runja hubnikam, pak twjerde (w złożku: *ny*), pak mjehkje (w złożku: *ni*) aby zmjehčene *n* = *nj*, n. př. runy, runi; runa, runj-a; rune, runj-e; rano, ranj-o; tunu, tunj-u a t. d. — Runjež kaž z *n*, tak ma so tež z našim nětčišim *r*. Wone móže *y* a *i* po sebi měć, je teho dla tež pak twjerde (w złożku: *ry*), pak mjehkje (w złożku: *ri*) aby zmjehčene *r* = *rj*, n. př. kury, kuri; rany, rj-any; měru, měrj-u; khore, khorj-e a t. d. Tak ma so z našim nětčišim *r*, hdzež žane wjacy „ř“ hakož wosebity zynk nimamy (ř je pola nas nět jenož wosebity písmik za zynk *s*). Bychmyli „ř“ hišće hakož wosebity zynk (řz) měli, kaž Češja a Polacy: dha njeby twjerde *r*, runja hubnikam, k mjehkjemu *r* = *rj* so zmjehčowało, alje twjerde *r* by tež pola nas do mjehkjeho ř překhodzowało, kaž to pola tamnych Slowjanew so stawa. W tym padzje njebychmy po tajkim žane zmjehčene ř měli; přetož ř (hakož zynk řz) njeje na žane wašnjo zmjehčene *r*, alje je mjehki, a to stajnje mjehki sobuzynk, do kotrehož twjerde *r* jenož překhodzā. Powostanka a pokazka tuteho překhodzowanja je nam hišće *tr*, kotrež so (džiwnje dosć!) w našej ryći njezmjehčuje,

alje najradšo do tř překhodža, n. př. kmótra — kmótrié; wětr — wětrik a t. d. Hdy by so tudy *tr zmjehčowało*, dha by dyrbjalo rěkać: kmótrié, wětrik a t. d., kaž wěra — wěrié (č. wira — wiřiti, p. wiara — wierzyé). Ze wšeho, štož je so tu prajiło, scěhuje tak wjelje, zo je w našíj nětčišej ryči, kotaž je mjehkje ř hakož wosebity zynk (rž.) zhobiła, tež *r*, runja hubnikam, pak twjerde, pak mjehkje aby zmjehčene, kaž bu hižon spomnjene. — Nětk mamy wot džasnikow hiščeje ſ rozpolnić. To je zynk a pismik, kotryž nam, kaž hižon horjeka spomnichmy (hl. §. 1. II. př. 1.), něsto wjacy hary a pröcy čini. Hrube ſ, kajkjež smy je do hubnikow wzali, je pola nas stajnje twjerde, dokjelž ženje žane i po sebi nima. Hdyž něchtón praji „zli“ (město „zli“), dha je to, kaž móže so kóždy lohey sam přepokazać, skažene a njeprawe wuprajenje. Tola pódla tuteho zynka ſ mamy w našíj ryči a w našim pismje tež zynk a pismik *l*. Tón je zasy stajnje mjehki, dokjelž ženje žane y při sebi nima. Při najzwjeřnišim dopytowanju pak namakamy, zo *l* niěo druhje njeje, hač *zmjehčene ſ*; rozpolni слова: běly — bělić, pisał — pisali, zły — zlě a t. d. Tak je tež tutón sobuzynk, runja hubnikam a dwémaj hižon spomjenymaj džasnikomaj, pak twjerdy (*l*), pak zmjehčeny (*l*), hačranjež twjerde a hrube ſ swojeho džiwneho wuprajenja dla k hubnikam, zmjehčene ſ pak k džasnikam sluša. Tutón posledni džasnik rozděluje so w nastupanju twjerdosće a mjehkosće wot hubnikow a předadšeu džasnikow. To snadž je kóždy hižon trochu pytnýl, to tež budže w dalším hiščeje jasiňo k spóznaću. — Po džasnikach pokročmy dalje k zubníkam. Zubníkaj *d* a *t* staj stajnje twjerdaj, dokjelž mataj w čisće serbskich slowach jenož *y* (a

ženje žane i) při sebi, n. př. hdy, ty, twjerdy, syty a t. d. Tola spomnjenej slowje *twjerdy* a *syty* slyšimy w mnohoće prajić „twjerdzi“ a „syći“. Tu mamy dwaj nowaj sobuzynkaj, mjenujey dž a č, kotrajž staj stajnje mjehkjej, dokjelž ženje žane y po sebi nimataj. Mjehkcej sobuzynkaj dž a č njejstaj pak ničo druhje, hač *zmjehčene d a t*, kaž to kóždy rady přida. Po tajkim staj tež zubnikaj, runja hubnikam, pak twjerdaj (d, t), pak zmjehčenaj (dž, č), n. př. daka, džaka; twjerdu, twjerdžu; do, džo; derje, džernje; lěto, lěčo; lěta, leča; krutu, kruču; te, ée a t. d. Kóždy pak tu lohey spóznaje, zo so zubnikaj d a t w zmjehčenju wot hubnikow trochu rozdželujetaj. *Zmjehčene d a t* dyrbjalo so po prawym po analogiji z hubnikami pisać a wuprajeć: *d'*, *t = dj*, *tj*, kaž to w českim woprawdzie so stawa, hdžež *d'*, *t'* pisaja a *dj*, *tj* wuprajeja. Tola tu je zmjehčowanje pola nas, kaž tež pola Polakow, kročel dalje šlo a dwaj trochu nowaj zynkaj, mjenujey dž a č, stworiło, kotrajž pak so za ničo druhje brać nimataj, hač jenož za *zmjehčene d a t*. Jenož w dwěmaj slowomaj, kotrejž staj *djas* a *djaboł*, je *d* po analogiji hubnikow zmjehčene, *t* pak nihdžje hakož *tj* njenamakamy. Zo ma so tute dž derje wot dž, kotrež našej ryći cylje pobrachtaje (hl. §. 1. I. př. 2.), rozdželeć, to njeje traž trjeba přispomnić. — Hišće junu na wobraz V. pohladajo, widzimy, zo jenož liwa strona teho sameho, kotraž je z džesać sobuzynkow ze-stajena, zmjehčowanje připušća.

Přez dotalne rozptytowanje dóstachmy džesać nowych zynkow a pisnych znamjenjow našeje ryče, mjenujey: b, p, f, w, m, n, ř, l, dž, č. Hdyž je k předawšim (prěnjočnym) zynkam přistajimy, dóstanie-my tutón nowy wobraz:

ě	i	j	h	ch	g	k, kh	(l), l
e			ž	š (ř)	—	č	—
a			z	s	—	c	r, ř
o			—	—	d, dz	t, č	n, ř
ó	u	y	w, l, w	f, ſ	b, š	p, ſ	m, ř

Wobraz VI.

Přisp. 1. Staroslovjanska ryč ma лъ a ль, runjež tak tež my ſ a l. Hjewak smy my wšudžom twjerde jer (ъ) puščili, a jenož mjehkje jer (ь) při zmjehčených sobuzynkach přez smužku a j woznamjenjeć zwuknyli; tuhle pak smy z Polakami (dziwnje dosé) nawopak twjerde jer (ъ) zdžerželi, woznamjenicy je přez přečnu smužku přez hrube ſ, a mjehkje jer (ь) smy puščili, hdžež staroslovjanskje лъ přez samo l woznamjenamy. Po prawym dyrbjato so po analogiji z hubniami twjerde staroslovjanskje лъ přez samo l, a zmjehčene лъ přez ſ aby ſ = лъ pisać, kaž to tež w starym kathólskim prawopisu z džela namakamy, hdžež so mjehkje l před e ze smužku pisa, n. p. daſt. Tola na žane wašnjo njechamy k temu radžić, zo by so wot pisanja, kotrež smy hižon po analogiji pólskjeje ryče přijeli, snadž wotstupilo. Štó wě, hač traž so při dalším a hhubšim rozptytowanju tež njepokaže, zo je runje tute dotal trjebane woznamjenjenje twjerdeho ſ a mjehkjeho l w našej ryči prawje přisprawne.

Přisp. 2. Delni Lužičan wupraja zmjehčene „d“, mjenujcy naše dž, skoro kaž Polak swoje ž (nimalež naše ž), a zmjehčene „t“, mjenujcy naše č, skoro kaž Polak swoje š (nimalež naše š), prajicy: „žen̄ (žen̄), ſma (ſma), žera (žera), ſelo (ſelo), wolaš (wolaš)“ město: „džen̄, éma, džera, čelo, wolač“ a t. r.

II. Dotal smy te sobuzynki rozpominali, kotrež móža pak twjerde, pak mjehkje aby zmjehčene byé. To su hubníci, džasníci a zubníci. — Nětkoj přindžemy dalje k syčawkam a krkníkam. Syčawki c, s, z su pola nas stajnje twjerde, dokjelž ženje z měhkim i hromadu njestupja; stajnje so praji: hóley, husy, cuzy,

cyn, cyrkjej, syry, syć, zyma, zywać at d. Syčawki č, š (ř), ž su pak pola nas stajnje mjehkje, dokjelž ženje twjerde, hrube y po sebi nimaja; stajnje so praji: hólci, sušié, wótřic, wužić, čitać, šija, třihać, žito at d. Teho dla, dokjelž su c, s, z stajnje twjerde, a č, š (ř), ž stajnje mjehkje, smy tež ze wšcho započatka tame „twjerde“, tute pak „mjehkje“ syčawki mjenowali (hlad. §. 1. I. wobr. I.). Tola nichtón njech sebi njemysli, zo je č zmjehčene „c“, aby š zmjehčene „s“, a ž zmjehčene „z“. Tu njeje žane zmjehčenje; přetož dha by, zo jenož na jedyn příklad spomnimy, slowjeso wot wěcownika *wóz* rěkać dyrbjalo *wožić*, kaž slowjeso wot *płód* - *płodźic*, wot *pót* - *poćić*. — c, s, z a č, š (ř), ž stej dwě čisće rozdžélnej rjadomnje zynkow; tame su pola nas stajnje twjerde, tute pak stajnje mjehkje, a jenož to je wérno, zo móžajene do druhich překhodžeć.

Přisp. Tak ma so ze syčawkami pola nas; w drugich slowjanskich ryčach je to wšelak hinak. W staroslowjanskim jazyku stej syčawcy s a z pak twjerdej (съ, зъ), pak zmjehčenej (Съ, Зъ), runjež kaž pola nas hubniki, n. př. **НОСЪ**, нós, a **ВЪСЪ**, wjes, wsy; **МРАЗЪ**, mróz, a мазь, maz; a dawak wot **кога** (noha) a **моуха** (mucha) je w staroslowjanskim **НОЗЬ** (nozje) a **МОУХ** (musje). Zynki c, č, š, ž pak su w staroslowjanskiej ryči stajnje mjehkje a pisaja so jenož z mjehkím jeř (цъ, чъ, шъ, жъ). Tež Polak ma s a z pak twjerde (s, z), pak zmjehčene (š, ž, ujewupraj tak, kaž naše š a ž, alje bólje kaž zj, zj). Zynk c ma Polak stajnje za twjerdy, je tu po tajkim staroslowjanskemu jazykijevi runje napřečiwy. Po syčawkach č, š, ř, ž, kotrež tola we wšich slowjanskich ryčach za stajnje mjehkje płaća, kładże Polak (po š a ž tež delni **Lužičan**) hrube y, štož je lohko dosé wěsta njedospołnosć. Čech, kiž we wuprajenju mjehkjeho i a twjerdeho y žaneho znamjeniteho rozdžela nječini, džerži so w pisanju staroslowjanskeho jazyka, a piše po s a z pak y, pak i po c, č, š, ř, ž pak jenož mjehkje i. Tak ma so tuta wěc ze syčawkami we wšelakich slowjanskich naryčach wšelako, štož tudy dalje rozptytować njechamy, zo bychamy so wot hlowneje wěcy snadž předaloko njezdalili.

Poslednja rjadomnja, kotruž mamy hišćeje rozpomnić, su krkniki, kotrež slowjanskemu ryčjespytej wulkje wobeežnosćeje činja. Hdyž při nich tu samu pruhu nałożimy, kotruž smy dotal nałożowali, dha dyrbimy rjec, zo su krkniki w našej ryči stajnje mjehkje; přetož te same maja stajnje a wšudzom jenož mjehkje i při sebi, ženje pak hrube *y*. Stajnje so praji a pisa: wbohi, suchi, figi, buki, hibaé, khilié, khiba, kipry a t. d. — Na tajke wašnjo smy nětkoj wše sobuzynki našeje ryče přejšli, přepytaj, kotre su stajnje twjerde, kotre stajnje mjehkje, kotre pak twjerde, pak mjehkje aby zmjehčené. Wunošk tuteho rozptytowanja cheemy lépšeho přehlada dla do wobraza stajić.

Rjad.	Twjerde	Mjehkje
I.	b, p, f, w, m, n, r	ƀ, þ, ſ, w, m̥, n̥, r̥
II.	t, d, t̄	ł, dż, ē
III.	c, s, z	č, š (ř), ž
IV.	Wobraz VII.	g, h, ch, k, kh; j

Přisp. Druhdy je so tež prajito, zo su krkniki *g, h, ch, k, kh* před *i* a *e* drje mjehkje, před samozynkami *a, o, ī, u* pak stajnje jenož twjerde. To suadz so někomužkuliž džiwno zezdanie, a wón zehce dobru přičinu zhonić, čeho dla so te same sobuzynki tu za twjerde, tam za mjehkje wudawaja. Krkniki móža jenož *i* (a ženje žane *y*) po sebi měć, duž smy je za stajnje mjehkje spóznali: čeho dla dyrbjałe nětkoj tute sobuzynki před někotrymi druhimi samozynkami, kotrež jich twjerdosć a mjehkosć měňe rozeznawać dawawaja, za twjerde placić? — Tu traž móhla so troja přičina namakać, kotaž

sebi spomnjene prawidlo žada. Najprijeđy móhlo so rjec, zo nichtón slova: kal, kur, kót, mucha, wuchjo a t. d. njewupraja: kjał, kjur, kjót, muchja, wuchjo a t. d., a zo su po tajkim krkniki před tutymi samozynkami twjerde. Alje na to móže so lohcy wotmolwić, zo so tež slova: law, lud, rola, wuhlo a t. d. wot nikoho kaž: ljaw, ljud, rolja, wuhlo njewuprajeja, a zo so *l* tola za stajnje mjehki sobuzynk (*zmjehčene l*) džerži, runjež tak před *a, o, ó, u*, kaž před *i* a *e*. Kaž pak so slova: len, lesć, woblec a t. r. stajnje hakož: ljen, ljesć, wobljec a t. r. wot rodženeho Serba wuprajeja, byrnje tu *j* so njepisalo: runjež tak su so pola nas tež slova: hewak, ke mnje, kemšje, suchje a t. r. dotal stajnje hakož: hjewak, kje mnje, kjemšje, suchje a t. r. wuprjalje, hačrunjež so tudy *j* njepisaše. Bjez mjehkим *l* a krknikami je po tajkim we wuprajenju najwjetša analogija; duž by wopaki bylo, *l* za stajnje mjehki sobuzynk, krkniki pak před *a, o, ó, u* za twjerde wudawać jenož teho dla, dokjelž so w zlöžkach *ha, chu, kó, ho* a t. d. žane *j* njestyši. Tuto tu khwili; pozdžišo hišće nekotre slova, čeho dla snadž to tak je, zo so při wuprajenju krknikow ze samozynkami *a, o, ó, u* žane *j* njestyši. — Dalje móhlo so rjec, zo su krkniki w staroslowjan-skjej a runje tak tež w českjej ryći, kotraž je tola našemu jazykjej najbližša, stajnje twjerde, zo many teho dla, móhlo rjec, wjacy prawa te same, hdžež je jenož móžno, prjedy za twjerde, hač za mjehkje brać. To je wérnuo, zo su krkniki w starostowjanskim stajnje twjerde (гъ, къ, хъ), a tež w českim pisa so jenož *hy, chy, ky* a ženje *hi, chi, ki*. Tola bjeze wšeho dalšeho rozpominanja móže so tu hižon to wotmolwić, zo je tež *c* w staroslowjanskim a českim drje stajnje mjehkje (ци, ci), pola nas pak tola přede wšemi samozynkami za stajnje twjerde spóznate; tež *s* a *z* stej w staroslowjanskim a českim pak twjerdej, pak zmjehčenej (съ, зъ; չ, չ; sy sy; si, zi), tola pola nas přede wšemi samozynkami stajnje jenož twjerdej. Tak móža tež krkniki, hačrunjež su w staroslowjanskim a českim stajnje twjerde, pola nas tola stajnje mjehkje być, nic jenož před *i* a *e*, alje tež před *a, o, ó, u*. Tež Polák je tudy (a jemu runja delni Lužičan) wot staroslowjanskjeho jazyka wotstupit, k najunješemu z džela, přetož wón piše po *g* a *k* jenož mjehkje *i, h* a *ch* pak je twjerde zdžeržat, wupraja a piše po uimaj jenož twjerde *y*. Rus pak piše runja nam po wšeho krknikach stajnje jenož mjekje *i* (и), a dawak slowow нога, муха, рука (noga, mucha, ruka) je pola njeho ногъ, мухъ, рука, hdžež su jemu krkniki zjawnje mjehkje. Z teho, kajkje su krkniki w staroslowjanskjej ryći, njeda so po tajkim žane čiseje krute prawidlo za našu ryč postajić; tu dyrbimy dospołnišu přičinu měć, jeli chcemy prajić, zo su pola nas krkniki před *i*

a e drje mjehkje, před a, o, ó, u pak stajnje jenož twjerde. — Na posledku traž móhl něchtón hišće na to spomnić, zo krkniki pola nas před mjehkimi abo zmjehčowacymi wukhodami jara rady do mjehkich syčawkow překhodžuju, n. př. suchi - sušiē, zynk - zynčeć, waħa - wažiē, wucho - wuši, sróka - sróči, Hórka - Hórčan a t. d. Njeje snadž tež to dopokaz, zo su krkniki w našej ryći skjeřšo twjerde, hač mjehkje? Bjeze wšeho dalšeho rozptytowanja budž tu jenož to přispomnjene, zo so tute překhodžowanja na žane wašnjo teho dla njestawaja, kako bychu krkniki *mjehkje i aby e po sebi čerpjeć njemóhle*. Kak husto njesteji po tutych sobuzynkach *mjehkje i a e!!* Pola twjerdych syčawkow je to něšto druhje; te same njemóža mjehkje i po sebi měć, te dyrhja překhodžować samotno sčehowacych mjehkich samozynkow dla Tola při krknikach stawaja so tajkje překhodžowanja druhich hłubšo ležacych přičinow a zakonow dla, kotrež pak tón raz hłubje rozptytować njemóžemy. Duž dha mamy za to, zo so tež hustych překhodžowanjow dla, kotrymž krkniki wosebje před mjehkimi formami a wukhodami podlēhaja, z wěstotu sudžić njeda, zo su g, h, ch, k, kh před a, o, ó, u twjerde. Wěste je, zo krkniki slowjanskemu ryčjespytej khětre wobčežnosće činja; móžno, zo su tež pola nas něhdy twjerde były, a zo snadž su z tameho časa někotre powostanki zawostate, kotrež nam nětk w sklonjowanju, časowanju a wotwodžowanju někakjekuliž wobčežne anomalije činja: tola to zda so bjez dospołneje přičiny być, když so praji, zo su pola nas krkniki g, h, ch, k, kh před a, o, ó, u stajnje jenož twjerde, hač runjež maja wšudžom jenož mjehkje i, a ženje žane y, při sebi. Teho dla checmy krkniki tež před a, o, ó, u za stajnje mjehkje sobuzynki wzać.

III. W poslednim wobrazu widźimy zynki do štyrjoch rjadomnjow rozpołożene. Tuto rozdželenje zda so nam khětrje ważne być; duž checmy je hłubšo rozpomnić. — Rjadomnja III. je najlöžša k rozsudzenju. To su stajnje (*absolutnje*) twjerde a stajnje (*absolutnje*) mjehkje sobuzynki; přetož po c, s, z njemóže w čisceje serbskich słowach ženje žane i, po č, š (ř), ž pak ženje žane y stać. Tola ma so přispomnić, zo č, š (ř), ž na žane wašnjo *zmjehčene c, s, z* njejsu. — Hinajše su zynki w rjadomni I. Te same njejsu *absolutnje twjerde, njejsu absolutnje mjehkje*, alje su

druhdy twjerde (před *y*), druhdy mjehkje (před *i*). po tajkim relatiwnje twjerde a mjehkje; a zynki: *b*, *p*, *f*, *w*, *m*, *n*, *r* = *bj*, *pj*, *fj*, *wj*, *mj*, *nj*, *rz* su ze zynkow: *b*, *p*, *f*, *w*, *m*, *n*, *r* jenož přez mjehki přidych, přez zmjehčenje nastale. — Bjez rjadowmju III. a I. wosrjedža steji rjadowmja II., a sluša po kharakterje (po twjerdosći a mjehkosći) zynkow k rjadowni III., po jich nastawanju pak k rjadowni I. Přetož *t*, *d*, *t* nimaja w čisje serbskich słowach ženje žane *i* po sebi, su teho dla stajnje twjerde; *t*, *dž*, *c* pak ženje žane *y* po sebi nimaja, su teho dla stajnje mjehkje: w tutym nastupanju sluša rjadowmja II. k rjadowni III. Z druhje strony pak je tež wěste, zo su tute stajnje mjehkje zynki *t*, *dž*, *c* jenož přez zmjehčenje z twjerdych *t*, *d*, *t* nastale, a zo po prawym ničo druhje njejsu, hač zmjehčene *t*, *d*, *t*, t. j. *ȝj*, *dj*, *tj*: w tym nastupanju khila so rjadowmja II. k rjadowni I. Zmjehčenij zynkaj *dj*, *tj* staj pola Serba a Polaka, kaž bu hižon spomnjene, do trochu noweju, stajnje mjehkjeju zynkow *dž*, *c* přejslaj. A podobnje ma so tež z našim mjehkim *t*. Naše twjerde *t* je do tajkjeje hrubosće přejšlo a zapadnyło, zo so čisje kaž *w* wupraja, čehož dla tež k hubnikam sluša. Tute hrube *t* (wupraj *w*) dyrbjalo zmjehčene po prawym jenož *ȝj* (wupraj *wj*) być, n. p. woł (wupraj: wow), woljacy (wupraj: wojacy). Tola tudy njepraji Serb *woł*, *woljacy*, alje *wol*, *wolacy*. Serb je po tajkim tež tudy město zmjehčeneho zynka *ȝj* (wupraj *wj*) nowy, stajnje mjehki zynk *t* (wupraj, kaž něhdžén romanskje a gjermanskje *t*) wzał. Na to wašnjo ma so z našim *t* a *t* skoro cylje tak, kaž z *d* a *dž*, kaž z *t* a *c*. Město zmjehčeneho *dj* mamy trochu nowy, stajnje mjehki zynk *dž*; město zmjehčeneho *tj* mamy trochu nowy, stajnje mjehki zynk *c*:

runjež tak mamy tež město *lj* nowy, stajne mjehki zynk *l*. Duž dha dyrbimy *dž*, ē a *l* do teje sameje rjadowej wzać, a je wše tři za tajke zynki spóznać, kotrež drje su jenož *zmjehčene d*, *t* a *ł*, kotrež pak su tola tak přeměnjene, zo dyrbja so za nowe, a to za stajne mjehkje zynki brać, runjež kaž *d*, *t* a *ł* za stajne twjerde. Po tutym rozpominanju smy nuzowani rjadowju II. k rjadowni III. sčahnyć. — Na rjadowju IV., na krkniki, trjebamy jenož z krótka spomnić. To su zynki, kotrež dyrbimy w našej ryči za stajne (absolutnje) mjehkje brać, dokjelž móža w čisće serbskich słowach jenož *i*, a ženje žane *y*, po sebi měć. Po tutym nuznym rozpomnjenju wšich štyrjoch rjadowjow móžemy nětkoj scéhowacy wobraz zestajić.

Relatiwnje		stajne (absolutnje)	
twjerde a mjehkje		twjerde	mjehkje
b, p, f, w, m, n, r		ł, d, t,	ł, dž, ē
b, p, f, w, m, n, r	ł, p, f, w, m, n, ł	e, s, z	č, š(ř), ž
twjerde	zmjehčene	Wobraz VIII.	g, h, ch, k, kh; j

Přisp. Štož naše „l“ a „ł“ nastupa, to je wěc, hódná hľubšeho rozmyslenja a tajka, kotaž nas hornich Lužičanow wot někotrych druhich Stowjanow dželi. Druzy, kotriž hišće *twjerde a mjehkje l* (.lъ, ль) rozezuawaja, kaž delni Lužičan, Polak a Rus, njewuprajeja *twjerde l* (.lъ) runja nam, kaž *w*, alje jenož kaž *hrube, břukje l*, a *mjehkje l* kaž *lj*. Či sami dyrhja teho dla tež *l* do našeje rjadowejne I stajie, hdžež te druhje džasniki *r, n, (m)* steja, dyrbja *l* (.lъ) jenož za zmjehčeny zynk měć, a stajne kaž *lj* wuprajeć. Hdyž Polak a delni Lužičan *hrube, twjerde l* (.lъ) přez znamjo *ł*, *mjekje l* (.lъ) pak přez samo *l* woznamjenjataj: dha je to přeciwo podobje (analogiji) z hubníkami a druhimi džasnikami. Wonaj dyrbjalaj po prawym po podobje z hubníkami a džasnikami *twjerde лъ* přez same *l*, *mjehkje ль* pak přez *ł* aby *ł = lj* woznamjenjeć.

Pola nas hornich Lužičanow je, kaž so z rozkładżeneje wěcy lohko spóznaje, skjeršo k zamotwjenju, hdyž twjerde lъ přež „l“, mjehkje lъ pak přež same l woznamjenjamy; přetož pola nas pokazuje tuto džiwne woznamjenjenje, móht rjec, na to, zo „l“ a „l“ njejstej, runja hubnikam, jenož jedyn a tón samón (twjerdy a zmjehčeny) sobuzynk, alje zo stej dwaj rozdželnaj zynkaj, něhdžen kaž d a dž, kaž t a č.

IV. Z poslednjeho wobraza chcemy nětkoj hišće troju wěc wuwzać.

1. Najprjedy so prašamy: što dha je po prawym twjerdy, što je mjehki sobuzynk? Druhdy je so prajilo: mjehki mjenuje so tón sobuzynk, z kotrymž so při wuprjenju j zjenoća, njech je tute j w pismje widzeć aby nic. Z tejehlej definiciju njemóžemy přež jene byé; přetož po tej samej njemóžemy n. p. l za mjehki zynk brać, do kielž w słowach: law, lud, lód a t. d. so pola nas čisće žane j njesłyši. Samo po mjehkich syčawkach a zubnikach so po prawym žane j njesłyši, přetož słowa: čas, krud, žurk, éah, džówka a t. d. njewuprajeja so: čjas, křjud, žjurk, éjah, džjówka a t. d. Z tutymi zynkami njeje žane j změšane, přetož hdyž n. p. s a j měšeš, dóstanieš pôlskje s = sj, a nic s. Zo pak maja tute zynki něšto mjehkje a syčawe we sebi, to leži w jich stworjenju, kaž smy to §. 1. I. widželi. — Po našim dotalnym rozptytowanju mjenuje so tón sobuzynk mjehki, kotryž ma we wuprjenju a pismje mjehkje i (u, u), twjerdy pak tón, kotryž ma twjerde y (ы) po sebi. Stajnje (absolutne) twjerde su potom te sobuzynki, kotrež w čisće serbskich słowach ženje žane i, stajnje (absolutne) mjehkje pak su te, kotrež ženje žane y po sebi měc njemóža. Relatiwnje twjerde a mjehkje su dalje te sobuzynki, kotrež móža runjež tak derje y, kaž i po sebi měc. Tute relatiwnje twjerde a mjehkje sobuzynki, kotrež su před y jenož twjerde, před i (a kaž

budžem y pozdžišo widzeć, tež před *e*) jenož mjehkje, su před druhimi samozynkami (*e, a, o, ó, u*) a před sobuzynkami abo tež na kóncu słowow pak twjerde, pak zmjehčene: twjerde, hdyž so twjerdżje wuprajeja, zmjehčene, hdyž so z wěstym mjehkim přidychom słyša, kotryž so w našim nowym prawopisu druhdy (hdyž samozynki *e, a, o, ó, u* scěhuja) přez *j*, druhdy (hdyž žadyn samozynk njesčeňuje) přez samu smužku woznamjenja. Tak maja so po našim zdaeu stajnje (absolutnje) twjerde, stajnje (absolutnje) mjehkje, relatiwnje twjerde a mjehkje, kaž tež zmjehčene sobuzynki definirować. Chce štò dalje hić, dha móže tež stajnje twjerde (*ł, d, t*) wot absolutnje twjerdych (*c, s, z*), stajnje mjehkje (*l, dz, č*) wot absolutnje mjehkich (*č, š [ř], ž; g, h, ch, k, kh, j*) rozdželeć. Absolutnje twjerde su te sobuzynki, kotrež cylje žanu mjehkosć (žane *i*, žane zmjehčenje) nječeńja; stajnje twjerde su te, kotrež drje sebi mjehkosć (mjehkje *i* a zmjehčenje) lubié dadža, při tym pak do trochu nowych, stajnje mjehkich zynkow překhodžeja. Absolutnje mjehkje su te mjehkje sobuzynki, kotrež přez žane zmjehčenje nastale njejsu; stajnje mjehkje su te, kotrež su přez zmjehčenje nastale, bjez teho, zo bychu čiste zmjehčene zynki (z mjehkim přidychom *j*) wostale. — Krótkje prawidło pak je te: „Twjerdy je tón sobuzynk, kotryž ma *y*, mjehki pak tón, kotryž ma *i* po sebi, a zmjehčeny je tón, kotryž so z wěstym mjehkim přidychom (*j*) wupraja.“ Dalje na drobniše: „Stajnje (abs.) twjerdy je tón sobuzynk, kotryž ma stajnje *y*, stajnje (abs.) mjehki tón, kotryž ma stajnje *i*, relatiwny t. j. druhdy twjerdy, druhdy mjehki pak tón, kotryž ma druhdy *y*, druhdy *i* po sebi.“

2. Derje rozeznawaé dyrbimy stajnj e (absolutne) mjehkje a zmjehcene sobuzynki před samozynkami *a*, *o*, *ó*, *u*. Při zmjehčených sobuzynkach slyši so tu we wuprajenju mjehki přidych *j*, při stajnje mjehkých pak nic. To je wče, kotaž jo hódna, zo ju hlubšo rozpomnomy. Naše *l* je drje přez zmjehčenje nastalo, sluša pak tola, kaž smy widželi, k stajnje mjehkim sobuzynkam. Duž dha so słowa: law, lud, wuhlo, polo a t. d. wot nas na žane wašnjo nje-wuprajeja: ljaw, ljud, wuhljo, poljo a t. d., a to teho dla nic, dokjelž so při stajnje mjehkých sobuzynkach žadyn wosebity mjehki přidych (*j*) njeslyši. Skoro wšitey druzy Slowjenjo, z wuwzaćom Čecha (hl. § 1. II. př. 1.), wuprajeja słowa: law, lud, polo a t. r. z mjehkim přidychom kaž: ljaw, ljud, poljo a t. r. Přetož woni maja jenož *twjerde* a *zmjehcene* „*l*“ (лъ, лѣ); jich *л* je jenož relatiwnje twjerde a mjehkje (ты, ты = ли), nic pak stajnje twjerde a stajnje mjehkje, kaž naše „*л*“ a „*л*“. Štož je so tu wo našim stajnje mjehkim *l* prajiło, to płaći tež wo wšech druhich stajnje mjehkých sobuzynkach našeje ryče. Słowa: džak, éah, čolm, šow, křud, žurk, kur, mucha a t. r. njewuprajamy: džjak, éah, čolm, šow, křud, žurk, kjur, muchja a t. r. Ze stajnje mjehkimi sobuzynkami nje-zjenoča so při wuprajenju žane *j*. Tutón mjehki přidych je jenož při zmjehčených sobuzynk slyšeć, n. př. bjakać, pjanka, mjaso, morjo, ranjo, strowju a t. d. — Tuto rozpomniwši njemóžemy za dobre spóznać, hdyž so praji: „krkniki *g*, *h*, *ch*, *k*, *kh* su před *i* a *e* (ě) drje mjehkje, před samozynkami *a*, *o*, *ó*, *u* pak stajnje jenož twjerde, dokjelž so tudy při jich wuprajenju žadyn mjehki přidych (*j*) njeslyši.“ Mjehki přidych (*j*) so tu z krknikami runje teho dla njezjenoča,

dokjelž su stajnje (*absolutnje*) mjehkje sobuzynki. Hdyby so hodžalo rjec: kjur, muchja a t. r., dha bychu krkniki w tutych słowach jenož zmjehčene t. j. z mjehkim přidychom wuprajane sobuzynki býle, wone bychu potom k relativnje twjerdym a mjehkim sobuzynkom slušale, a po nich móhlo woboje, *i* a *y*, stać. *Quod est absurdum.* Duž mamy krkniki za stajnje (*absolutnje*) mjehkje sobuzynki, tež před samozynkami *a*, *o*, *ó*, *u*.

3. Jenož před samozynkom *e* wuprajeja so tež stajnje (*absolutnje*) mjehkje sobuzynki wot nas tak, zo je bjez nimi a bjez *e* wěsty mjehki přidych slyšeć, n. př. len, lesé, plesé a t. r. wupraja so kaž: l-j-en, l-j-esć, pl-j-esć a t. r. Tež słowa: éta, éern, šewe, žerdź, džens a t. r. wuprajeja so nimalje kaž: é-j-eta, é-j-ern, š-j-ewc, ž-j-erdź, dž-j-ens a t. r.: runjež tak slyšiš tež słowa: hewak, suche, ke mnje a t. r. wuprajeć: h-j-ewak, such-j-e, k-j-e mnje a t. r. Tute *j* pak njeje tudy žadyn tajki zmjehčowacy přidych, kajkiž smy jón při zmjehčených sobuzynkach spóznali; přičina tajkjeho wuprajenja leži w samozynku *e*, štož mőžemy po tajkim hakhlej w scéhowacym paragrafje rozpominać. Tudy budź jenož hišće to přispomnjenje, zo so po našich stajnje mjehkich sobuzynkach ženje žane *j* hakož znamjo jich mjehkoséje pisać nima. **Mjehki přidych *j* slyši a pisa so jenož při zmjehčených sobuzynkach (bj, pj, fj, wj, mj, nj, rj), při stajnje a abs. mjehkich pak nic.** Stajnje a abs. mjehkje sobuzynki su hižon same na sebi (bjeze wšeho mjehkjeho přidycha) mjehkje.

Wunoški (resultaty) dotalneho přepytowanja.

Sobuzynki našeje ryče su A. po jich twjerdosći a mjehkosći:

I. Twjerde. Te same su:

- 1) absolutnje twjerde (c, s, z),
- 2) stajnje twjerde (l, d, t),
- 3) relatiwnje twjerde (b, p, f, w, m, n, r).

II. Mjehkje. Te same su:

- 1) absolutnje mj. (č, š [ř], ž; g, h, ch, k, kh, j),
- 2) stajnje mjehkje (l, dž, č),
- 3) relatiwnje mjehkje (b, p, f, w, m, n, r),
- 4) zmjehčene (b, p, f, w, m, n, ř).

Sobuzynki našeje ryče su B. po jich přirodzenym rozdželenju a po jich twjerdosći a mjehkosći:

1. krkniki, absolutnje mjehkje:

gutturales { g, h, ch, k, kh; j.

2. syčawki, absolutnje twjerde: c, s, z.

sibilantes { absolutnje mjehkje: č, š [ř], ž.

3. zubniki, stajnje twjerde: d, t.

dentales { stajnje mjehkje: dž, č.

4. džasniki, (stajnje twj.: l); relatiwne: n, r.

palatinae { stajnje mj.: l; zmjehčene: n, ř.

5. hubniki, rel.: b, p, f, w, m; stajnje twj.: l.

labiales { zmjehčene: b, p, f, w, m.

Přisp. Staroslowjanska ryč ma wjelje měnje absolutnje, wjelje wjacy relatiwnje twjerdych a mjehkich sobuzynkow. Absolutnje twjerde ma jenož tři: гъ, къ, хъ (g, k, ch), absolutnje mjehkje jenož štyri: чъ, шъ, жъ, цъ (č, š, ž, č), relatiwnje twjerdych a mjehkich pak jědnače: бъ, бъ; пъ, пъ; въ, въ; мъ, мъ; нъ, нъ; ръ, ръ; лъ, лъ; дъ, дъ; тъ, тъ; зъ, зъ; съ, съ (b, p, w, m, n, r, l, d, t, z, s). Tři relatiwnje twjerde a mjehkje sobuzynki staroslowjanskjeje ryče (лъ, лъ; дъ, дъ; тъ, тъ) su so w našej ryči do stajnje twjerdych a mjehkich přeměnile (l, l; d, dž; t, č); dwaj relatiwnje twjerdaj a mjehkjej sobuzynkaj (зъ, зъ; съ, съ) staj pola nas absolutnje twjerdaj (z, s; zy, sy); jedyn absolutnje mjehkji sobuzynk (цъ) je so pola nas do absolutnje twjerdeho (c, cy) přewobročil; a krkniki, kotrež su w staroslowjanskim absolutnje twjerde (гъ, къ, хъ), su w našej ryči absol. mjehkje (g, k, ch, k, kh; gi, hi, chi, ki, khi).

§. 3.

Samozynki,

jich twjerdosé a mjehkosé,
a serbski *abejcej*.

I. Samozynki našeje ryče su, kaž je so hižon spomniło, tute: i, è, e, a, o, ó, u, y. Samozynkaj *i* a *y* staj jenož jedyn a tón samy zynk, kotryž pak so druhdy mjehko (*i*, *u=n*), druhdy twjerdžje a hrubje (*y*, *u*) wupraja. Tuta mjehkosé a twjerdosé, ko traž je w někotrych druhich słowjanskich ryčach, kaž n. p. r. w ilirskjej a českjej, we wuprajenju ménje k rozeznawaniu, je w ruskjej, pólskjej, delnjołužiskjej a wosebje tež w našej ryči jara sylnje k spóznaću, tak zo nichtón njewěsty być njetrjeba, hač je we wěstym słowje mjehkje *i* abo twjerde, hrube *y* slyšał. Dokjelž so mjehkje *i* a twjerde *y* w našim horéje tak sylnje rozeznawatej: duž trjebachmy při přeptytowanju „kotre sobuzynki našeje ryče su stajnje twjerde, kotre stajnje mjehkje, kotre druhdy twjerde, druhdy mjehkje“ jenož na to hladać, hač móže so po nich *y* abo *i* abo woboje slyšeć. To běše wěscje lohka pruha, a ta sama je nam ze wšej wěstoséu prajila, kotre sobuzynki su stajnje twjerde, kotre stajnje mjehkje, kotre relatiwnje twjerde a mjehkje. Nět pak budža nam tute (z wěstotu za to zpóznate) twjerde a mjehkje sobuzynki zasy k temu služić, zo bychmy wupyiali, kotre samozynki našeje ryče su stajnje mjehkje, kotre stajnje twjerde, kotre wobojetne. Stajnje (absolutnje) mjehkí mjenujemy tón samozynk, kotryž móže jenož po mjehkich sobuzynkach, stajnje (absolutnje) twjerdy pak tón, kotryž móže jenož po twjerdych sobuzynkach, a wobojetny (anceps) tón, kotryž

móže runjež tak derje po mjehkich, kaž po twjerdyh sobuzynkach stać.

Pohladajmy nětkoj k jenotliwym samozynkam. Zo je i stajnje a absolutnje mjehkje, y stajnje a absolutnje twjerde, to je hižon při wšém započatku našeje theoriye wo twjerdosći a mjehkosći zynkow postajene. Tudy mamy jenož te druhje šesé samozynkow přepytować a rozsudzeć. Samozynk ē móže po wšěch stajnje a absolutnje mjehkich sobuzynkach stać, ženje pak po stajnje a abs. twjerdyh, n. př. lěto, džěd, čěsto, šěry, khětry, jětro a t. d., ženje pak njesłyšiš zlóżki: tě, dě, tě, cě, sě, zě. Z teho sčěhuje, zo je ē stajnje a absolutnje mjehki samozynk, a zo su relatiwnje twjerde a mjehkje sobuzynki w tym padzje, hdyž maja absolutnje mjehkje ē po sebi stejo, tež kóždy čas jenož mjehkje, kaž před i, n. př. běl, wětr, spěw, měd, hněw, hrěch a t. d.

Wšě druhje samozynki (e, a, o, ó, u) móže runjež tak derje po twjerdyh, kaž po mjehkich sobuzynkach stać, n. př. zelo, žel; sep, šewe; zady, žadyn; lawa, lawa; hlód, lód; són, wsón; blud, lud; sud, krud; bruch, brj-uch; dobre, derj-e; rano, ramj-o; pata, pj-ata; skoro, morj-o a t. d. Po tajkim su samozynki e, a, o, ó, u wobojotne (ancipites) t. j. tajke, kotrež móže runjež tak derje po twjerdyh, kaž po mjehkich sobuzynkach stać, a kotrež po twjerdyh sobuzynkach za twjerde, po mjehkich sobuzynkach za mjehkje samozynki płaća. Z tuteho krótkjeho rozpytowanja dóstanjemy tutón wobraz:

Samozyneki:	abs. mjehkje,	wobojotne (ancipites),	abs. twjerde
Wobraz IX.	i, ě	e; a, o, ó, u	y.

Přisp. W tutym wobrazu widzimy samozynki w tym samym rjedźje, do kotrehož smy je hiżon prjedy stajili, wot najwyššeho k najtubšemu kročicy. Najwyżsi a najčeński samozynk *i* je absolutnje mjehki, najtubši *y* absolutnje twjerdy; wše druhje samozynki khileja so w tej mērje wot mjehkosće k twjerdosći, kaž tu po rjedźje bjez mjehkim *i* a twjerdym *y* steja. Samozynk *ě* je najbližsi při *i*, a je runja temu samemu stajuje a absolutnje mjehki. Dalje scéhuje samozynk *e*. Tón samy je drje hiżon wobojotny, móže po twjerdych a mjehkich sobuzynkach stać, lubuje pak tola mjehkosć wjelje bólje, dyžli twjerdosé, a ma najradšo mjehkje sobuzynki před sobu. Teho dla su tež relatiwnje twjerde a mjehkje sobuzynki před *e* skoro stajuje zmjehcene, n.př. bjez, pjeć, wjedro, mjeza, njesu, rjec a t.d.; jenož w srjedźnym wukónčenju a w sklonowanju přidawnikow a podželnikow, na twjerde -*y* wukhadzacych, su relatiwnie sobuzynki před *e* twjerde, n.př. pisany, pisane, pisaneho, pisanemu, pisanej a t.d. Samozynk *a* steji, móht rjec, srjedź absolutnje mjehkich a absolutnje twjerdych samozynkow, steji runje tak rady po twjerdych, kaž po mjehkich sobuzynkach, n.př. zady, žadyu; lawa, lawa; maz, mj-aso; dna, dnj-a; rany, rj-any a t.d. Samozynki *o*, *ó*, *u* bliža so wjelje bólje k absolutnje twjerdemu *y*; relatiwnie sobuzynki su před nimi najbólje twjerde, z rědka hdy zmjehcene, n.př. nós, mucha, rohi, wóz, bót, puć a t.d. Jenož hakož sklonowace a wotwodzowace wukónčenja maja tute delnje samozynki (*o*, *ó*, *u*) tež zmjehcene sobuzynki před sobu, n.př. tuni, tunj-u, tunj-o a t.r. Tak je rjad, kotryž smy samozynkam hiżon prjedy po jich nastáeu připokazali, tež tudy při jich mjehkosći a twjerdosći cylje přisprawny.

II. Dotal mamy najwjetšu podobu (analogiju) samozynkow ze sobuzynkami. Wèste sobuzynki su stajnje (**absolutnje**) twjerde: tak tež samozynk *y*; wèste sobuzynki su stajnje (**absolutnje**) mjehkje: tak tež samozynkaj *i* a *ě*; a někotre sobuzynki su relatiwnje twjerde a mjehkje: tak tež samozynki *e*, *a*, *o*, *ó*, *u*. Stajnje a absolutnje twjerde sobuzynki móža jenož twjerde *y* (ženje mjehkje *i*) po sebi měć: tak móže tež stajnje (**absolutnje**) twjerde *y* zasy jenož po twjerdych (ženje po mjehkich) sobuzynkach stać; stajnje a absolutnje mjehkje sobuzynki móža jenož mjehkje *i* (ženje twjerde *y*) po sebi měć: runjež tak móžetej tež *i* a *ě* zasy

jenož po mjehkých (ženje po twjerdych) sobuzynkach stać; relatiwnje twjerde a mjehkje sobuzynki móža runjež tak derje mjehkje *i*, kaž twjerde *y* po sebi měć, před *i* za mjehkje, před *y* za twjerde plačo: tak móža tež wobojotne samozynki runjež tak derje po mjehkých, kaž po twjerdych sobuzynkach stać, po mjehkých za mjehkje, po twjerdych za twjerde plačo. Tak daloko tuta podoba, kotruž chcemy sebi před woči stajić.

Wobraz X.	S t a j u n j e (absolutnje)		R e l a t i w n j e	
	twjerde	mjehkje	twjerde a mjehkje	
S a m o - z y n k i :	<i>y</i>	<i>i, ě</i>	<i>e; a, o, ó, u</i>	
S o b u z y n k i :	<i>ł, d, t</i>	<i>l, dż, é</i>	<i>b, p, f, w, m, n, r</i>	
	<i>c, s, z</i>	<i>č, š (ř), ž</i>	<i>b, p, f, w,</i> <i>m, n, r</i>	<i>ń, ź, ſ, ŷ,</i> <i>ń, Ÿ, ŵ, Ż</i>
	—	<i>g, h, ch,</i> <i>k, kh; j.</i>	twjerde	zmjehčene

Přisp. Tu traž móhl něchtón rjec, zo tuta podoba, wosebje relatiwnje twjerde a mjehkje sobuzynki a wobojotne samozynki nastupajo, tola daloko dosć njedosaha. Mjenujcy relatiwnje twjerde a mjehkje sobuzynki, kotrež su před twjerdym *y* stajuje twjerde, před mjehkim *i* (a *ě*) stajuje mjehkje, su před druhimi samozynkami (*e, a, o, ó, u*) pak twjerde, pak zmjehčene t. j. z mjehkim přidychom wuprajane, kaž to wobraz pokazuje. Tu so nět praša, hač dha podobnje tež wobojotne samozynki tajke dalše rozstupjenje do twjerdych a zmjehčenych činiće njemóhće, a hač přez to cyta podoba samozynkow ze sobuzynkami hišće dospołniša byla njebi? — Na to mamy wotmolwić, najprjedy, zo so to njehodži, a dalje, zo to k dospołnej podobje samozynkow ze sobuzynkami tež na žane wašnjo trèbne a stušace njeje. Woboje chcemy trochu rozestajić. Zmjehčowanje njeje ničo druhje, hač mjehki přidych, kotryž móže k wěstym, hjewak twjerdym sobuzynkam přistupić, k samozynkam pak nic. W słowach: *kraj, kaj, staj, stej, rój, hnój, wuj, kij, zmij, wěj, drěj, kryj*,

wójna, wojnař, jejko a t. r. njeje *j* žadyn zmjehčowacy přidých, k samozynkam slušacy, alje je samo za so dospołny sobuzynk. Wjelje ménje móžemy w słowach: ja, jandžel, jeleń, ječmeň, jemu, jeho, jucha, jutro, jow, jěd, ji a t. d. tuto *j* za zmjehčowacy přidých samozynkow spóznuawać: tež tudy je *j* samo za so sobuzynk. Chcył něchtón na wše wašnjo tež samozynkam zmjehčowacy přidých přidželić, dha móhl to hišće najlóžšo w słowach: traž, tež, kaž, štóż, štož, hdžež, jenož a t. d. činić, kotrež so tu a tam hakož: trajž, tejž, kajž, štójž, štojž, hdjež, jenojž a t. d. wuprajeja. Tola tež tudy nimamy tuto *j*, a byrnje so to samo wśudżom wuprajato a pisało, za zmjehčowacy přidých, k samozynkam slušacy, alje jenož za sobuzynk, kotryž so při přeđezenju wot samozynka (*e, a, o, ó, u*) k mjehkjej syčawcy ſi w horęe stwori a někak nutřsuha. Samozynki *e, a, o, ó, u* so po tajkim njeħodža zmjehčić, a woznamjenjenja: je, ja, jo, jó, ju mamy runjež tak derje, hakož: ej, aj, oj, ój, uj za dospołne złóžki abo sylby. Abo z kajkim rozdžělem dha so wupraja *a* w słowach: dat, džał; hral, přah; hnáł, kał; tał, éah; lawa, lawa; abo *o, ó* w słowach: wntora, wječora; sóñ, wšón; abo *u* w słowach: prut, křud; hlubje, lubje; nuchać, čuchać a t. d.? Ze žanym drje, kaž so zda. Samozynki *e, a, o, ó, u* su po tajkim po našim zdaću wobojotne (*ancipites*), móža runjež tak po twjerdych, kaž po mjehkých sobuzynkach stać, bjez teho, zo by žadyn rozdžél w jich wuprajenju slyšeć był. Te same móža tež po twjerdych sobuzynkach za twjerde, po mjehkých za mjehkje samozynki płaćić, tola bjez teho, zo by so rjeklo: naša ryč ma pjeć twjerdych (*e, a, o, ó, u*) a pjeć zmjehčenych samozynkow (je, ja, jo, jó, ju). Alje njeby dha tajkje zmjehčowanje samozynkow k dospołnej podobje samozynkow ze sobuzynkami slušało? Na žane wašnjo. Relatiwnje twjerde a mjehkje sobuzynki (*b, p, f, w, m, n, r*) su jenož před *y* a *i* relatiwne, t. r. wone su před *y* stajnuje twjerde, před *i* (a tež *é*) pak stajnje mjehkje; před druhimi samozynkami (*e, a, o, ó, u*) su tute relatiwne sobuzynki pak twjerde, pak zmjehčene. Wobojotne samozynki pak su po wšeč sobuzynkach relatiwne, t. r. wone móža po wšeč (twj. a mj.) sobuzynkach stać, po twjerdych za twjerde, po mjehkých za mjehkje płaćo. Hdyž su wobojotne samozynki po wšeč sobuzynkach relatiwne, po kotrych móhle dha potom pak twjerde, pak zmjehčene być? To štož su relatiwnje twjerde a mjehkje sobuzynki *b, p, f, w, m, n, r* jenož před samozynkami *y* a *i*: to su wobojotne samozynki *e, a, o, ó, u* po wšeč sobuzynkach. Duž dha k dospołnej podobje bjez sobuzynkami a samozynkami na žane wašnjo trébne a stušace njeje, zo bychu tež wobojotne samozynki do twjerdych a zmjehčenych rozkhaďale, kaž relatiwne sobuzynki před samozynkami *e, a, o, ó, u*.

III. Samozynki, kotrež sebi dalše rozwaženje a hlubše rozsudženje žadaja, su i, ē a e.

1. Naše *i* je starosłowjanskje mjehkje *u* (и), *y* pak starosłowjanskje twjerde *ы*. Z teho je widžeć, zo naše *i* z dweju dželow wobsteji, mjenujcy z wèsteje mjehkoty, kotraž w mjehkim jer (ъ) leži, a ze sameho *i*. To njeje njeważne. Přetož tuto w samozynku *i* (и) ležace mjehkje jer (ъ) sluša po prawym k prjedy-stejacemu sobuzynkjej; a teho dla móže před *i* stajnje jenož mjehki sobuzynk stać, runjež kaž před *y* (ы) z teje sameje přičiny stajnje jenož twjerdy sobuzynk. Absolutnje a stajnje twjerde sobuzynki, z kotrymiž dyrbiš sebi předey twjerde jer (ъ) zjenoćene myslíć, njemóža ženje žane *i* (и) po sebi měć, wone dyrbjia před tutym *i*, kaž pozdžišo zhonimy, do absolutnje a stajnje mjehkich sobuzynkow překhodžeć. Relatiwne sobuzynki su před *i* (и) jenož mjehkje (hl. §. 2. I.). Zo su mjehkje, to so w našim nowym pismje ani přez přistajene *j*, ani přez smužku njewoznamjenja, a to teho dla nic, dokjelž znamjo tuteje mjehkoséje (mjehkje jer) hižon w samozynku *i* leži, kotrež za *u* steji. Tola we wuprajenju je mjehkosé relatiwnych sobuzynkow před *i* jara derje slyšeć. Přetož rodženy Serb wupraja zlóžki: *mi*, *ni*, *ri*, *wi* a t. d. kóždy raz z wèstej mjehkotu sobuzynkow, štož mohlo so nimalje tak woznamjenić: *ми*, *ни*, *ри*, *ви* a t. d. Tudy njeslyši se žadyn mjehki přidých (żane: *mji*, *nji*, *rji*, *wji* a t. d.) alje jenož wèsta mjehkosé w sobuzynku, kotraž tež při wšich relatiwnych sobuzynkach čiséje jenajka njeje přetož při *n* (w zlóžku: *ni*) je wjelje sylniša a slyšomniša, hač n. p. při *r* (w zlóžku: *ri*). — Ze wšeće scéhuje, zo maya so relatiwne sobuzynki před „*i*“ z wèstej mjehkotu wuprajeć, runjež so to w pismje njewoznamjenja.

2. Samozynk ē je starosłowjanskje jat^č (ѣ). Tuto ī wobsteji, kaž so zda, z dweju dźelow, mjenujcy z mjehkjeho jeř (ѣ) a prěki ležaceho e (е). W našim pismiku ē je mjehkje jeř, móhl rjec, přez kwačku, ko- traž wyše e steji, woznamjenjene. Z tuteho rozkla- dženja je widčeć, zo je ē prjedawšemu samozynkjej (и, ѿ) jara podobne. Tež w samozynku ē leži mjehkje jeř (ѣ), kotrež po prawym k prjedystejacemu sobu- zynkjej sluša. Teho dla móže tež před ē stajnje jenož mjehki sobuzynk stać, a ženje žadyn twjerdy. Relatiwne sobuzynki dawaja tež před ē wěstu mjehkosé we sebi slyšeć; rodženy Serb wupraja zlóžki: mě, ně, rě, wě a t. d. z wěstej mjehkotu sobuzynkow, štož móhlo so nimalje tak woznamjenić: mě, ně, rě, wě atd. W našim nowym pismje so tuta mjehkosé njewoznamje- nja, dokjelž to hižon w samozynku ē, kiž ma mjehkje jeř (ѣ) we sebi, leži. Přispomnić pak so dyrbi, zo maja so relatiwne sobuzynki tež před „ě“ z wěstej mjehkotu wu- prajeć, runjež so to w pismje wosebiće njewoznamjenja.

Přisp. 1. Tuto starosłowjanskje ѣ je so we wšelakich slowjanskich narycach husto dosé do wšelakich druhich zynkow přeměnilo. Tak wupraja so n. př. starosłowjanskje słowo BEPA w českim „wira“, w pólskim „wiara“ a t. d. Čech wupraja starosłowjanskje ѣ husto kaž „i“, južny Slowjan druhdy kaž „e“, druhdy kaž „i“, druhdy kaž „je“, a druzy wšelak hinak. Tola w našej ryci je so tutón starosłowjanski samo- zynk skoro wšudžom njepřeměnjeny a njeskaženy zdžeržat.

Přisp. 2. Z posledujeho rozpominanja je widčeć, čeho dla smy samozynk y (ъи) ze wšeho započatka našeje theorie wo twjerdosći a mjehkosći zynkow za absolutnje twjerdy, i (и) pak za absolutnje mjehki samozynk postajili. Tež to je nětkoj jasniše, čeho dla je samozynk ē absolutnje mjehki.

Přisp. 3 W prjedawšim paragrafje smy relatiwne sobu- zynki před i a ē jenož mjehkje mjenowali, a ntc zmjeh- čene (z mjehkim přidychom wuprajane). Z kajkjeje přičinu? Dokjelž so zlóžki: mi, ni, ri, bi, pi, si, wi, mě, ně, rě,

bě, pě, sě, wě njewuprajeja: mji, nji, rji, bji, pji, fji, wji, mjě, njě, rjě, bjě, pjě, fjě, wjě, alje wjelje bólje kaž: mī, nī, rī, wī, mē, nē, rē, wē a t. d. W tutych zlózkach njeje žadyn mjehki přidych (j) slyšeć, kaž při zmjehčenych sobuzynkach; tu mamy jenož wěstu mjehkotu, kotruž rodženy Serb do sobuzynka kladže. Ta sama pak je hižon přez samo i a ē, w kotrymajž mjehkje jeř (b) leži, woznamjenjena. Woznamjenjeje přez dypk wyšje sobuzynkow je tudy jenož lóžšeho zrozemjenja dla trjebane, bjez teho, zo by so k jeho přijeću do noweho prawopisa radžilo; w starych prawopisach je tu a tam k namakanju. Starostowjanska ryč, kotraž hjewak zmjehčene sobuzynki bjez mjehkjeho jeř njepisa, je tola tež před H a B mjehkje jeř wuwestajta, dokjelž to samo hižon w tutymaj samozynkomaj leži.

3. Samozynk e je w staroslowjanskjej ryči stajnje a absolutnje mjehki, njemože ženje po absolutnje twjerdych sobuzynkach stać, a wupraja so stajnje *je*, bjez teho, zo by so tuto mjehkje wuprajenje někak woznamjenjalo, n. př. **мести**, **месé**; **мести**, **нjesé**; **ребро**, **rjebło**; **седло**, **sjedło**, **sydło**; **зелень**, **zjeljen**, **zeleny**; **десать**, **djesać**, **džesać**; **тесати**, **tjesać**, **ćesać**, **drjewo** **ćesać** a t. d. Tak je e w staroslowjanskjej ryči absolutnje mjehki samozynk, kotryž so stajnje *je* wupraja. **Z** teho móžemy najlóžje nětčiši kharakter našeho e dospołnišo spóznać. Naše e je nětkoj wobojotne, móže po twjerdych a mjehkich sobuzynkach stać: w tym so wot staroslowjanskjeho, absolutnje mjehkjeho E rozděluje. Po mjehkich sobuzynkach wupraja pak so tež naše e skoro kaž *je*, štož je wosebje po mjehkim *l* a po krknikach jara derje slyšeć, n. př. *će*, *dže*, *čert*, *šewe*, *žerdž*, *len*, *lesć*, *kemšje*, *suche*, *zahe* a t. d. wupraja so čisćje kaž: *ćje*, *džje*, *čjert*, *šjewe*, *žjerdž*, *ljen*, *ljesć*, *kjemšje*, *suchje*, *zahje*: tu so naše e staroslowjanskjemu E (wupraj *je*) čisćje runa. **Z** cyła so tež naše e jara k mjehkosći khila, je jenož, kaž bu hižom spomnjene, w srjedźnym wukónčenju a w sklonjowanju přidawni-

kow (też někotrych naměstnikow a ličbnikow) a počíelnikow, na twjerde -y wukhadžacych, stajnje twjerde.*^{*)} Hjewak je samozynk e w našej ryći skoro wšudzom (wosebje we wukónčenjach při sklonjowanju wěcownikow a slowjesow) stajnje jenož mjehki; relativne sobuzynki su před nim zmjehčene, stajnje a absolutnje twjerde sobuzynki překhodžeja před nim do stajnje a absolutnje mjehkich. Jenož z rědka hdy steji e (w korjenju slowa) tež po stajnje a absolutnje twjerdych sobuzynkach, kaž n. př. w słowach: zelo, sebje tebje, derje atd. — Z cyleho rozpominanja sčahuje to, zo je samozynk e w našej ryći, hač runjež najradšo mjehki, tola wobojotny, dokjelž móže po twjerdych a po mjehkich sobuzynkach stać. Při tym pak je tež k přispomnjenju, zo ma so tuto e po wšech mjehkich, wosebje po wšech stajnje a absolutnje mjehkich sobuzynkach, runja staroslowjanskemu e, kóždy raz je wuprajeć. Zlózki: če, še, že, ée, dže, le, ge, he, che, ke, khe wuprajej stajnje kaž: ēje, šje, žje, éje, džje, lje, gje, hje, chje, kje, khje, byrnje so tu žane j njepisało. W nastupanju tuteho wuprajenja po mjehkich sobuzynkach so e wot našich druhich wobojotnych samozynkow (a, o, ó, u) trochu rozdželuje, na čož ma we wobrazu přistajene semikolon (;) pokazować.

Přisp. 1. Jenož z rědka steji samozynk e (w korjenju slowa) tež po stajnje a absolutnje twjerdych sobuzynkach. Tola hdyž tuto e po twjerdym sobuzynku korjenja kus hřubšo pře-

^{)} W tutym spomnjenym padžje, hdžež ma naša ryč *twjerde*, „e“, ma staroslowjanski jazyk cylje druhje samozynki, hač e. Naše přidawne slovo „dobry, dobra, dobre, dobreho, dobreje, dobremu, dobrej, dobreju“ wukónča so w staroslowjanskim taklej: **добръин** (dobryj), **добраꙗ** (dobraja), **доброе** (dobreje), **добраго** (dobrago), **добръиꙗ** (dobryja), **доброму** (dobromu), **добръиꙗ** (doprěj), **доброму** (dobrnju).

pytamy, widzimy bórzy, zo je to samo po prawym něšto druhje, hač *twjerde „e“*: pak steji za starostowjanskje abs. mjehkje e, pak za samozynk o, pak za samo twjerde jer (ъ), kotrež so w starosłowjanskim hakož pol samozynka (pol o) wupraješe. Tak su u. př. słowa: zelo, zemja, sedlo, sebje, tebje atd. w starostowjanskim z absolutnje mjehkim e pisane: ЗЕЛНIE, ЗЕМНIA, СЕДЛО, СЕВЕ, ТЕБЕ atd. Starostowjanskje relativne z a c (зъ, зь; съ, сь) je w našej ryći do absolutuje twjerdeho z a s (zy, sy) přeješto; při tym je tež abs. mjehkje e pola nas najbólje do abs. twjerdeho y so přeměnito, kaž budžemy pozdžišo widzeć; jenož w někotrych słowach je so tudy samozynk e zdzeržat, pôdla pak mjehkosé starosłowjanskjego e (wupraj je) pušćié dyrbjat. W drugich słowach steji e za o, u. př. słowa: tež, delje, tejko (teiko, telko) atd. rěkaja w starosłowjanskim: ТОЖE, ДОЛЬ, ТОИНКъ atd., w drugich zasy za twjerde jer, u. př. słowa: deska, dešć, serp atd. pisaja so w starosłowjanskim: ДЪСКА, ДЪЖДЬ, СРЫНЬ, (СЪРЫНЬ) atd. Po tutym rozpominanju zda so skoro, hako by tež naša ryć jenož jene, a to absolutuje mjehkje e (wupraj je) měta, kaž starosłowjanska jenož e. Hdžež mamy *twjerde „e“* po twjerdych sobuzynkach, tam dyrbjat po prawym druh i samozynk (najhusišo o) stać.

Přisp. 2. W dotalnym rozpominanju smy naše e za wobojtny samozynk wzali, t. j. za tajki samozynk, kotryž može runjež tak derje po twjerdych, kaž po mjehkich sobuzynkach stać, a před kotrymž su relativne sobuzynki pak twjerde, pak zmjehčeue (t. j. z mjehkim přidychom wuprajaue a z / pisane). Alje při trochu htubšim rozmyslenju zda so, zo tuta theoriya njeje cylje wudokonjana a njepowrótna. Naše e wupraja so, kaž bu hižon spomnjene, po mjehkich sobuzynkach čisceje kaž je. W tutym nastupanju so wone wot drugich wobojtnych samozynkow, kotrež so po twjerdych a mjehkich sobuzynkach jenak wuprajeja, trochu rozdželuje. To wjedze na tu myslíčku, zo traž naše e z cyta žadyn wobojtny samozynk njeje. Kaž so zda, ma naša ryć skjeršo dwoje e: čiste, starosłowjanskje abs. mjehkje e, kotrež so stajuje kaž je wupraja, a anomalne twjerde e. Z tym přeměnja so tež naše předadwe rozkladowanje (§. 3 III 3.) Samozynk e njeje wjacy wobojtny, alje dwoji. Čiste, starosłowjanskje e (wupraj je) je absolutnje mjehkje, teho dla može před nim stajnje jenož mjehki sobuzynk stać. Absolutnje a stajuje twjerde sobuzynki dyrbjia před mjehkim e (je) do absolutnje a stajnje mjehkich sobuzynkow překhodźeć. Relativne sobuzynki su před mjehkim e (je) jenož mjehkje, a złózki: me, ne, re, be, pe, fe, we (m-je, n-je, r-je, b-je p-je, f-je, w-je) wuprajeja so, hdyež je to absolutnje mjehkje e (je), kóždy raz z wěstej mjehkotu (nic z mjehkim přidychom) sobu-

zynkow, štoż móhlo so nimajte tak woznamjenie: *me*, *ne*, *re*, *wé* atd. (*m-je*, *u-je*, *r-je*, *w-je* atd.). Ze słowom, při absolutuje mjehkim *e* (*je*) ptać wšo to, štoż je so hižon při abs. mjehkimaj samozynkomaj *i* a *ě* spomnito (hl. §. 3. III. 1. 2.). Anomalne, starostowjanske ź abo *o* abo *e* a *ɛ* zastupowace twjerde *e* pak móže jenož po twjerdych sobuzynkach stać, kaž *y*. Po tutym rozkładowaniu mamy jenož štyri wobojotue samozynki (*a*, *o*, *ó*, *u*), alje tři absolutnije mjehkje (*i*, *ě*, *mj. e* [*je*]) a dwaj absolutnije twjerdaj (*y*, *twj. e*).

Přisp. 3. Hdyž chce my abs. mjehkje a stajne twjerde *e* rozeznawać, kaž smy to w poslednim přispomnjenju rozkładli: dha nastawa nam nowe a nic snadne prašenje, kak bychmy woboj w pismje z rozdzělom woznamjenjeli. Tu su štyri rozdzělne prawidla mózne, kotrež chce my jenotliwje rozpomnić.

a) „Pisaj po theoriji — kóžde mjehkje *e* (starost. *e*) z *je*, kóžde twjerde *e* pak ze samym *e*.“ Štóż pak chce so tchohlej prawidla krućje dzeržeć, dyrbi potom tež kóžde mjehkje *e* bjeze wšeho rozdzěla, w korjenju a wukónčenjach, při wěcownikach a přidawnikach, slowesach a přistowjesnikach atd., kóždy raz z *je* pisać, n. př. *ćjeta*, *ćjeće*; *knježje*, *božje*; *kladžje*, *hdžje*; *hišeje*, *ćeje*; *bólje*, *ljepy*; *hjeja*, *hjejje* atd.

b) „Pisaj za woko — mjehkje *e* jenož tam z *je*, hdžež *je* *j* we wuprajenju wosebje sylne slyšeć.“ To je po *l, g, h, ch, k* a *kh*, a po wšich relatiwnych sobuzynkach (*b*, *p*, *f*, *w*, *m*, *n*, *r*), n. př. *ljen*, *gjerman*, *hjewak*, *suchje*, *wulkje*, *khjeluch*, *bjez*, *pjec*, *harſje*, *wjesć*, *mjesć*, *ujesć*, *rjec* atd. Wérno je, zo mjehkje *e* po tutych sobuzynkach swoju mjehkosć (*j*) něsto bólje slyšeć dawa, hač po syćawych sobuzynkach *č*, *š* (*r*), *ž*, *dž*, *ć* a po *j*. Štóż pak chce na tajke wašujo jenož za woko pisać, tón dyrbi tež po wšich spomnjenych zynkach, po *l* runjež tak derje, kaž po krknikach, wšudžom jenož *je* stajeć.

c) „Pisaj hospodařscy z n u z u y m rozeznawaniem (oeconomice cum necessaria distinctione) — mjehkje *e* jenož po relatiwnych sobuzynkach (*b*, *p*, *f*, *w*, *m*, *n*, *r*) z *je*, *hjewak* wšudžom ze samym *e*.“ Štóż chce so tuteho prawidla dzeržeć, dyrbi so pódla dopomnić, zo so mjehkje *e* tež po wšich stajne a abs. mjehkich sobuzynkach, wosebje po *l* a po krknikach kaž *je* wupraja, byrnje so tam žane *j* njepisalo.

d) „Pisaj po podobje (analogiji) z druhimi samozynkami — za woboj, za mjehkje a twjerde *e*, wšudžom jenož jedyn a tón samón pismik *e*.“ Tak pisa so, k najmjeňšemu z džela, w starym ewangelskim prawopisu, n. př. *metam* (= *métam*, *mjetam*). Tak pisaštaj w předawšich lětach knj. Smoleř a Dr. Pföl, jenož zo wonaj mjehkotu relatiwnych sobuzynkow před abs. mjehkim *e* přez smužku wyšje sobuzynka woznamjenještaj, n. př. *metam*

(= mjetam). — Starostowjanska ryč pisa swoje relativne sobuzuki před e bjez mjekjeho jer (b), čisće kaž před u a b. To jo tež cylje přisprawne a doslēdne, dokjelž je e (runja samozynkomaj u a b) absolutnje mjehkje, kotrež so stajne je wupraja.

Kotre prawidlo dha je nětkoj najlepše! Stwóre nic; přetož hdyž mamy w našej ryči dwoje e, dyrbimy je k ujmjeniemu tam, hdež je to nuzne, tež w pismje rozeznawać. Prénje prawidlo by nam smjeré wjelje j njetrjebawši do našeho pisma zanjeslo, njetrjebawši, dokjelž mōže kóždy letecy wjedzeć, zo je e po stajne a absolutnje mjehkikh sobuzukach stajne jenož mjehkje. Chcyt něchtón po druhim prawidlu pisać, teho prawopis by hižon dospotniši byl, hač runjež by tež njetrjebawši wjelje jótowať. Najdospotniše je třeće prawidlo. Po relativnych sobuzunkach je nuzne, mjehkje a twerde e rozezuawać, dokjelž mōže tu woboje stać; po stajne a absolutnje mjehkikh abo twerdych sobuzunkach je tajke rozeznawanje cylje njetrjebawši; přetož po stajne a abs. mjehkikh mōže wšudžom stajne jenož mjehkje, po stajne a abs. twerdych sobuzunkach pak wšudžom stajne jenož twerde e stać. Hdyž so při pisanju třećeho prawidla džeržimy, dha mamy tež tón dobytk, zo mōžemy samozynk e lóžšeho a krótšeho rozkladowanja dla do wobojotnych samozynkow sáhnyć, kaž smy to horjeka činili. Přetož wunoški abo resultaty za prawopis wostawaja při přjeću třećeho prawidla te same, ujeh so e za wobojotne abo za dwoje wudawa.

IV. Wunoški našeho rozpytowanja stupaja, bjez teho, zo bychmy to ze wšeho započatka chelyli a někak wočakowali, dwémaj resultatomaj nowišeho serbskjeho ryčespytowanja napřećiwo, mjenujcy theoriji wo zmjehčených samozynkach (ja, jo, jó, ju), a přezměrnemu jótowanju nowišeho prawopisa.

1. Naš nowiš ryčespyt rozeznawa twerde a.o. ó, u a mjehkje (zmjehčene) ja, jo, jó, ju nie jenož we wuprajenju, alje tež w pismje. Jeli so njemolimy, dha je so tuta theorija najskejšo z druhich slowjanskich naryčow do našich ryčených dželov zanjesla. Prjedy hač tutu wěc dalje rozpominamy, budže snadž wužitne, mały přehlad slowjanskich naryčow po jich ryčenjej blízkosći a hromaduwisnosti zestajić.

Słowjanska ryć

ilirska	bólh.	ruska	česká	lužiska	polska	W urostk z njeje je kašuba rycē
			maloruska			dehnloužiska
		běloruška		hornjolužiska		
		wulkoruska		slovakška		
		nowobólharska		českomorawska		
starosłowjanska						
južnoserbska						
khorwatska						
slowinska						
7 mil.	4m.	52 mil.	7 mil.	150,000	10 mil.	

Tu mamy słowjanskje naryče tak zrjadowane, zo mōžemy widzieć, kota je nam (a tež druhim) w ryčničnym nastupanju bližša abo dalša. Starosłowjanska abo starobólharska je, móhl rjec, wšech mačer. Wažnej znamješcy jeje starodawneho, cyrilskjeho pisma stej twjerde jer (ъ) a mjehkje jer (ѣ). Wjac króć bu hižon spomnjene, zo starosłowjanska ryć zmjeħčene sobuzynki ženje bjez mjehkjeho jer (ѣ) njepisa, hač jenož před absolutnje mjehkimi samozynkami u, ū a ē. Tež na to bu pokazane, zo so w spomnjenym padzje mjehkje jer (ѣ) teho dla wuwostaja, dokjelž z džela hižon w tých samozynkach leži. Tak bu prajene, zo u ničo druhje njeje, hač u. Kaž pak je so při samozynku u mjehkje jer (ѣ) ze samym i hromadusčahnylo: runjež tak je so to tež w druhich padach stalo. Město ū, ū, ū, ū je so jenož pisalo ia, io, ia, ū. Rusowje su cyrilskje pismo přijeli, alje w něčimžkuliž trochu přeměnili, a tež za ta cylje nowy pismik a wunamakali. Tak je so počalo twjerde „a“ a mjehkje „u“, twjerde o (ox, y) a mjehkje ū atd. rozeznawać. Z teho je tež pola nas theorija nastala, zo su samozynki a, o, ū, u pak twjerde ..a, o, ū, u“, pak mjehkje „ja, jo, jō, ju.“ Štò pak nje-spóznaje, zo tuto j (mjehkje jer) po prawym k prjedy-

stejacemu sobuzynkjej, hakož znamjo jeho zmjeħčenosće, sluša? Naše dotalne rozpytowanja su přeciwo tajkej theoriji, a praja, zo su samozynki (*e*), *a*, *o*, *ó*, *u* wobojotne, kotrež móža po twjerdych a po mjehkikh sobuzynkach stać, po twjerdych za twjerde, po mjehkikh za mjehkje samozynki plače, bjez teho, zo by tu w jich wuprajaranju žana wšelakosć slyšeć byla. Čeho dla dyrbjeli tež tuhlej, kaž mamy za to, wopaēnu theoriju wo zmjeħčenych samozynkach (*ja, jo, jó, ju*) do našeho ryčjespyta ēahnyé? Wona je tak daloko jow wzata, mijenjacy z ruskjeje ryčeje — wšě druhje, nam bližše naryčeje ju nimaja —, je tež ēežka a njedospolna, dokjelž sebi wšelakie wuwzaća žada. Słowa: čas, law, wola, mjaso, konja atd. dyrbjałe so po njej po prawym tak pisać: ējas, ljaw, wolja, mjaso, konja atd., hač runjež so w złózkach: ēa, ša, ža, ēa, dža, la atd. ženje žane j nje-slyši. Za naš prawopis je tuta węc ménje wažna; wobej teorji pisatej jenak, n. p. *konja*, jenož zo my to *j*, hakož znamjo zmjeħčenosće, k sobuzynkjej *n* (*kon-a*) počahujemy, druzy pak k samozynkjej *a* (*kon-ja*).

2. Naš nowiši prawopis ma přez měru wulku mnohosć jótow (*j*), kotrež so po našich rozpytowanjach pisać njetrjebale. To su najprjedy wšě te *j*, kotrež so we wukónčenjach węcownikow, přisłowjesnikow a wjazawow na „mjehkje *e*“ po stajnje a absolutnje mjehkikh sobuzynkach pisaja. To su dalje tež wšě te *j*, kotrež so po krknikach před *e* stajeja. — Prawidło, zo maja so „wukónčenja węcownikow, přisłowjesnikow a wjazawow na „mjehkje *e*“ stajnje jenož z *je* pisać, je jara samowólne. Přetož w słowie „ēe“ je čisće to samo mjehkje *e*, kotrež w słowie „hdzje“, a tola so jene z *e* pisa (*ēe*), druhje pak z *je* (*hdzje*). Štóż chee jene „mjehkje *e*“ (po stajnje a absolutnje mjehkikh sobuzyn-

kach) z je pisać, tón dyrbi to wśudom činić (hl. §. 3. III. 3. př. 3. a.); pak wśudżom, pak nihdžje. Štó pak by za to był, zo by so wśudżom je pisalo? To, zo so někotre wukónčenja na „mjehkje e“ w někotrych krajinach kaž ē, w druhich kaž i, zasy w druhich kaž o atd. wuprajeja (n. př. zbožje = zbožě, zboží, zbožo), to snadž tola přičiny dosé njeje, zo bychu so wše wukónčenja wšech wěcownikow, přisłowjesnikow, a wjazawow na „mjehkje e“ wśudżom jenož z je pisale. Tajka zda so tuta wěc byé, k najmjeňšemu ze stejnišća, na kotrymž tudy stejmy, hdyž zynki našeje ryčeje (a jich pisanje) po jich přirodženym kharakterje rozsudžamy. — Naš nowiši prawopis pisa po krknikach (z wuwzaćom krknika j) wśudżom je. Tež tuto j je tajkje, kotrež so po našim zdaću pisać njetrjebalo. Po l pisa nowiši prawopis jenož e (nie je), a praji: l, kotrež je stajnje mjehkje, dawa sčehowacemu samozynkjej (e) nuznje mjehkotu, a teho dla so tu při e žane znamjo mjehkoty (j) nje-piše, n. př. slepy, zeleny, nie: sljepy, zeljeny (kaž so to tola we wuprajenju slyši!). Njemohlo dha tuto prawidło runjež tak derje tež při krknikach płaćić? Tež krkniki su (wosebje před e) stajnje jenož mjehkje, kaž l. Po našim rozptytowanju a napohladźje (hl. §. 3. III. 3. př. 3.) mohlo so mjehkje e tež po krknikach (runjež kaž po wšech druhich stajnje a absolutnje mjehkich sobuzynkach) jenož ze samym e pisać. — Z cyła smy za to, zo bychmy w nastupanju jótowanja při tym wostali a zasy k temu prawopisanju so wróciли, kotrež staj w predadwych lětach knj. Smoleř a (wosebje) knj. Dr. Pfälz (w přěnim zwjazku serbskon. słownika) postajilaj a trjebałaj, jenož z tym přeměnjenjom, zo by so mjehkje e po relatiwnych sobuzynkach z je (bje, pje, fje, wje, mje, nje, rje) a nic ze samym —e (be, pe, fe, we, nie, ne, re) pisalo.

Přisp. Přeciwo j po krknikach budze snadž něchtónžkuliž wosebje teho dla, dokjelž so njedoslédne (inkonsekwentne) byc zda, po krknikach je pisać, po druhich stajuje a absolutnje mjehkých sobuzynkach, wosebje po l pak nic. K přijedystejacym stajuje a abs. mjehkim sobuzynkam tuto j (hakož znamjo jich mjehkosće) stuščé njemóže (hl. §. 2. IV. 3.), duž stuša k scěhowacemu samozynkjej (e), kotryž so tudy po krknikach z je pisa. Samozynk e je po wšech stajnje a absolutnje mjehkých sobuzynkach absolutnje mjehki, a wupraja so po wšech kaž je. Njezda so to po tajkim njewobstajue a njedoslédne, hdyž so to samo abs. mjehkje e po někotrych stajuje a abs. mjehkých sobuzynkach z je, po někotrych pak ze samym e pisa! Tuta njedoslédnosć wступuje najzjawnišo, hdyž krkniki a stajnje mjehkje l bjez sobu přirunawamy. Sobuzynk l nima we sebi ničo syčawe, kaž dž, č, ē, š(r), ž; duž namaka so bjez nim a bjez krknikami we wuprajenju wšudžom najwjeteša podobnosć a, móht rjec, jenajkosć. Styš jenož słowa: law a kal, lud a kut, lód a khód, len a kje mui, ledžba a kjedžba, wuhleř a puchjeř, lewy a hjewy atd. Tola při wšej jenajkosći we wuprajenju, při wšej podobnosći (theoretiskjej analogiji) tutych zynkow mamy tudy wšelakosć w pisanju; přetož nětčiši prawopis pisa: len, ledžba, wuhleř, lewy, pódla pak: kje mui, kjedžba, puchjeř, hjewy, hjewak a t. r. — Z kajkich druhich přičinow móhto dha so po krknikach je stajeć! Dokjelž ma to polski prawopis? Polak je kaž je znate, w gramaticy a ryčničnej doslēdnosci mjeňšeje ptačizny. Abo dokjelž móht druhí Słowjan, n. př. Čech. naše: ge, he, che, ke, khe po swojim wašnju za twjerde džerjeć a twjerdzje wuprajeć? Tež to njezda so dosé dospotna přičina byc, zo bychmy tu je pisali; přetož tajkje powšitkomne prawidla wuprajenja budža temu bórzy znate, kiž so prouje, wěstu na ryč trochu zeznać. A z tejehlej přičiny dyrbjato so tuto je tež po l stajeć, dokjelž tež słowo „len“ budže Čech po swojim wašnju čišće twjerdzje (lán) wuprajeć; z tejehlej přičiny dyrbjato so tež r z našego prawopisa wuwostajie, dokjelž druhí Słowjan njebudže sam wot so wjedzeć, zo my r kaž š a š(sj) wuprajamy. Z cyta pak njemóžemy tak wjelje na druhich, kaž na sebje samych a na doslēdnou a dopokazanou dospołnosć prawopisa hladac. Naš lud, naše šulskje džecí budža zawěscje zlóžki: ge, he, che, ke, khe z mjehkim je wuprajeć, byrujež so jim to tež ujerjeklo. Lohcy móže so tu prawidlo postajić, kotrež je tak hižon při wuprajenju a pisanju sobuzynka l před e (po našim nětčišim prawopisu) nuzne a trébne. Jeli pak chcemy po krknikach tež dalje je pisać, dha je skoro lépje, zo to samo tež po l stajamy; přetož tak smy k najmjeňšemu we tym doslēdni, zo wšudžom za woko pisamy po prawidlje, kotrež smy horjeka hakož druhje postajili (hl. §. 3. III. 3 vř. 3. b.).

Wunoški (resultaty) dotalneho přepytowanja.

I. Samozynki našeje ryče su po jich twjerdosći a mjehkosći:

- 1) absolutnje twjerde: y (a twj. e),
- 2) absolutnje mjehkje: i, ē (a mj. e),
- 3) wobojotne (ancipites): e; a, o, ó, u.

II. Samozynk „e“ wupraja so po mjehkich sobuzynkach (wosebje po / a po krknikach) stajnje „je“, byrnje so tu žane „j“ njepisalo. — Při hlubšim rozpytowanju můžemy tež dwoje „e“ rozeznawać, mjenujcy „abs. mjehkje e (je)“ a „stajnje twjerde e“. Woboje pisa so ze samym „e“; jenož po relatiwnych sobuzynkach woznamjenja so „mjehkje e“ přez „je“.

III. Relatiwne sobuzynki (b, p, f, w, m, n, r) wuprajeja so před absolutnje mjehkimi samozynkami: i, ē (a mj. e [je]) z wěstěj mjehk otu, runjež so to w pismje wosebičje njewoznamjenja.

IV. Po twjerdym sobuzynku steji twjerdy samozynk, po mjehkim pak mjehki; a tak tež na-wopak (vice versa). — To je powšitkomny zakon, kotryž ma tute šesć jenotliwych prawidłow we sebi:

- 1) Stajnje a absolutnje twjerde sobuzynki móža jenož abs. twjerde a wobojotne samozynki posebi měć.
- 2) Stajnje a absolutnje mjehkje sobuzynki móža jenož abs. mjehkje a wobojotne samozynki po sebi měć.
- 3) Relatiwne sobuzynki móža wšě samozynki po sebi měć, su před twjerdymi samozynkami twjerde, před mjehkimi mjehkje, před wobojotnymi pak twjerde, pak zmjehčene.
- 4) Absolutnje twjerde samozynki móža jenož stajnje a abs. twjerde a relatiwne sobuzynki před sobu měć.

5) Absolutnje mjehkje samozynki móža jenož stajne a abs. mjehkje a relatiwne sobuzynki před sobu měć.

6) Wobojotne samozynki móža wšě sobuzynki před sobu měć, płaća po twjerdych sobuzynkach za twjerde, po mjehkich za mjehkje samozynki.

V. Wunošk cyleho dotalneho přeptytowanja je **serbski abejcej.** Zynki teho sameho su po wěstym rjedzje tute:

a, b, ī, ē, d, dz, e (je), ě, f, ē, g, h, ch, i, j, k, kh, l, l,
m, n, ū, o, ó, p, p̄, r, ř, s, š [ř], t, č, u, w, w̄, y,
z, ž. —

Přisp. 1. Naš abejcej ma 40 zynkow, 32 sobuzynkow a 8 samozynkow. ſ je jenož wosebity pismik za zynk š (hl. §. 1. II. př. 2.). Zynki ī, ē, ū, ŗ, w̄ pisaja so, kaž bu hižon prajene, před wobojotnymi samozynkami z přistajenym „j“, takhlej: bj, fj, mj, nj, pj, rj, wj.

Přisp. 2. Spomnjene zynki a pismiki našeho abejcea njebudža snadž wšudžom jenak rěkaé. Najlóžše a najpřihódníše zdadža so tute pomjenowanja być: a, bej, zmjehčene bej, cej, čej, dej, dzej, e, jět, ef, zmj. ef, gej, ha, cha, i, jót, ka, kha, et, el, em, zmj. em, en, zmj. en, o, ót, pej, zmj. pej, er, zmj. er, es, eš [erž=erš], tej, čej, u, wej, zmj. wej, y, zet, žet. Jeli bychu někotre z tutyh pomjenowanjow njezwučene wucho trochu molite, dlia móhlo so město: čej, čej a kha tež prajić: c z kwačku, c ze smužku a wótre k; potom su wšě mjena jasne a dospołnje zrozenliwe.

Přisp. 3. Horjeka spomnjene prawidla (hl. wun. IV. 1—6.) płaća jenož w čisęje serbskich słowach; w cuzych słowach ma so to husto cylje hinak. — Naš lud naložuje tu a tam tež absolutnje twjerdaj sobuzynkaj c a s hakož rel. mjehkjej abo zmjehčenaj, prajicy n.př. swěđcić, swěđcju; tsi, tsjom atd. To pak je jenož dialektiske wuprajenje město „swěđcić, swěđcju; tři, třom atd.“ Duž budže wo tym pozdžišo ryč.

(Přichodnje dalje)

Dróbnostki.

Budyskje serbskje kandidatskje towařstwo měješe w lěće 1851 wówom zhromadziznow a tři privatne rozryčowanja.

I. Předsyda duchomny Jakub džeržeše dwě přednošcy jako 1) wo dotalnym štyrilétnym skutkowanju towařstwa a wo jeho hiščeje dališej žiwjeńskjej kmanosći; 2) wo rozdželenosći wšelakich duchomnych ryčow při pohrjebach, mjenujey a) parentacijow, b) ryčow při rowje a c) éelných předowanjow.

II. Před nim předowachu w michalskjej cyrkvi 1) k. kand. Mróz po Efes. 2, 19—22; 2) k. Dr. Somer po Jan. 14, 23—27. a po japoštolskich skutkach 9, 1—8; 3) k. rektař Wičaz po Jan. 8, 34—36; 4) k. kand. Marčka po Luk. 5, 16.

III. Před nim džeržachu tež němskje katechetiskje rozryčowanja wo biblijskich stawiznach, kóždy w swojej rjadowni měšćanskjeje wučeńje: k. Mróz z Hodžija, k. Domaška z Huski a Dr. Somer.

IV. Knjez Jäkel přepoda k rozsudzenju: 1) skizza němskoho éelnego předowanja a 2) načisk k serbskjej parentaciji. K. Imiš recensowaše serbsku a němsku ryč, při pohrjebje jeneho serbskoho studenta wotdžeržomnu a wot Dr. Pfula z Draždžan připóslanu.

V. Zastojnsta dostachu: 1) k. kand. Imiš jako farař w Wóslinku *dom. Invocavit* 1851. 2) k. kandidat Jäkel jako farař w Hornym Wujezdzie *dom. 15. p. Trin.*

VI. Jako nowe sobustawy zastupichu: 1) k. Hjerman Julius Trautmann, rodž. w Baréje 27. novembra 1825. 2) k. Dr. Ernst Bohuwér Somer, rodž. pod hrodom 20. januara 1826. 3) k. Korla Awgust Marčka,

rodz. w Wjelećinje 18. awgusta 1824. 4) k. Korla Aw-gust Jenč, rodz. w Čornjowje 8. oktobra 1828.

Rozprawy

wo naležnosćach towarzstwa maćicy serbskjeje.

A.

Wućah z protokolla hłowneje zhromadżizny 23. haperleje 1851.

Towarstwo maćicy serbskjeje měješe srjedu po ju-trach 23. haperleje 1851 popołnju hłownu zhroma-dżiznu w budyskim hosceniu k złotej krónje. Jako bě k. předsyda Dr. Klin tu samu wotewrili a zhroma-dżenych wutrobnje postrowili, wustupi k. naměstnik du-chomny Jakub a poda rozprawu wo skutkowanju to-warstwa w zańdżenym lècje. Po tej samej je maćicny wubjerk tri posedzenja měl a je so wot towarzstwa w spomjenym lècje 7 knihi wudalo, mjenujcy: 1) hród na Landskroni, wot Mućinka; 2) Zelenska (I.) wot Jenča; 3) przedowanje: křesćian pod božim prutom, wot Jakuba; 4) wumeňkar, wot Dr. Psula; 5) sadowa knižka, wot Kocora; 6) wotroha krala Jana, wot M*** a 7) VI. zešiwk časopisa. Na to jednaše so wo přistajenie kolportera, kiž by maćicne spisy po kraju khodźo předawał a bu za to jedyn Budyšan do służby wzaty. Po wučinjenju tuteje naležnosće spomni k. Jakub na to, zo je po wotkhodźje k. Imiša k. seminar-ski wučeř Buk knihownju a k. kand. Mróz knihařni-stwo maćicy na so wzał; tež bu za dobre spóznate, zo změje k. Smoleř kóždemu sobustawej kóždu maćicnu knihu hnydom po jeje wukhodźje připósłać a k. Jakub spomni hišće, zo je wubjerk k. stud. Jenčej za jeho njewustawace prócowanie wo lèpsze maćicy dzakny list připósłał. — Po tym wšem wuložowaše pokladnik k. diakonus Wjacka, kak ma so z macičnymi pjenjež-nymi naležnosćemi. Z teho so nazhoni, zo měješe to-warstwo tehdy 199 sobustawow a zo je zańdżene lèto 327 tl. 11 nsl. 3 np. dokhodow a za tón čas 319 tl. 10 nsl. wudawkow mělo, tak zo ma 8 tl. 1 nsl. 3 np. zbytka. Zličbowanje bě wot k. kantora Pjekarja přehladane a bu na to wot towarzstwa za dobre spóznate. Rozry-

ćowanje, pjenježnych naležnosćow dla wjedżene, skónči so z tym, zo bu k. Wjacecy za jeho spročniwe wobstaranje maćiēneje pokladnicy s lawa! wot zhromadženych wunjesena. Pokladnik přispomni hišće, zo je towarzstwo za 4 lēta swojego wobstaća prez 1100 tl. dokhodow mělo.

Jako bě z tutym rozprawa wo zaidženym maćiēnym lēcje dokonjana, jednaše so wo přichodnosć a wosebje wo to, što by so wot maćicy wudać mělo a móhlo. W tajkim nastupanju wułożowaše k. duchomny Imiš, zo je rukopis čitanki z wuměnjenjom małego krucha tak daloko hotowy, zo móže so do čišćenja dać. Při tutej skladnosći předpoži k. wučeř Bartko něsto biblijskich stawiznow w serbskjej a němskjej ryči, zo by zhromadžizna widžila, kak je wubjerk, k spisanju čitanki wot maćicy wuzwoleny, jemu poručene dzělo dokonjeć pytał. Zhromadžizna wobzankny na to, zo ma spomnjeny wubjerk swoje dzělo tak ručje hać móžno maćiēnemu wubjerkjej prepodać, zo by je tutón potom skjerje lěpje wotcišćeć dał a to w tym samym prawopisu, w kotrymž bu jemu rukopis přepodaty. — Potom rozeštaja k. kantor Pjekar, zo su serbskje khoralne knihi wot wubjerkaka, jich dla postajeneho, dokonjane, alje zo so nětko praša, hać maja so same za sebje wudać abo hać bychu so po namjetu k. cyrkwińskieho radžicela khoralne knihi za wše horne Lužicy wudale a so do tych hlosy serbskich wosadow zapožałe. Zhromadžizna wobzankny, zo by so tuteje naležnosćje dla wubjerk z k. cyrkwińskim radžicelom zradžował. — Na to předpohoži k. wučeř Bartko rukopis přirodopisneho wopřjeća, kotrehož wudželanje bě na lonšej hłownej zhromadžiznej na so wzał, a bu tón samy z dzakom přijaty. — Jako bě naměstnik k. duchomny Jakub skóržbu wuprajił, zo su wselacy knježja hižom před dlěšim časom spisanje serbskich knihi za maćiēnou slubili, alje hać dojal ničo njewotedali a tež njeprajili, kak daloko su z dzělom, wustupi k. duchomny Lahoda z Kholma a praješe, zo dha chee wužitnu knižku wo pěolkiplahowanju w swojim času wudželać. W nastupanju serbskjeho słownika wułożi k. Dr. Psiūl, zo je tutón, kotrehož rukopis 1400 pisanych listnow wopřija, tak daloko hotowy, zo móže poslenju ruku na njón zložić a to na to wašnje, zo jón hišće někotry čas dopjelnuje. W tym napohladu prosy wón kóždeho, zo by jemu wše wurazy a słowa, kotrež so komu žadne zdać móhle, připoslać a je jemu samemu abo pola k.k. Imiša

a Smolerja wotedać cheył. Też prošeše wón zhromadziznu, zo by jemu k tajkjemu dopjelnjowanju hišće lěto wotpuciła, štož tež wona přizwoli a jemu sławu za jeho wulkje prôcowanie wunjese. — W nastupanju časopisa bu wobzanknjene, zo mataj so přichodnje z najmjenša dwaj zešiwkaj kóžde lěto wudać. — Skończenie staji hišće k. Jenč, kotryž budže tež w bližšim času 2. džél Zelenskeje dokonjeć pytać, tón namjet, zo bychu so w kamjenskej, lubijskej a holanskzej strojne přiboečne towarzystwa maćicy serbskeje zradowały a buchu k.k. Wjelan, Wańko, Imiš, Hieka, Domaška a Lahoda přeprošeni, w tutym zmyslu skutkować cheyć.

B.

Wuéah z protokolla wubjerkowej zhromadzizny 16. julija 1851.

Wubjerk zpozna za dobre, zo by so spis „Nadpad pola Bukjec“, sotrehož rukopis bě k. farar Imiš kupil, z nakladem towarzystwa wotcisiał.

C.

Wuéah z protokolla wubjerkowej zhromadzizny 6. nov. 1851.

Po přednjesenju připisma kral. ministerstwa, zo bychu so jemu wotpohladu maćicy wułożile, čitaše k. předsyda Dr. Klin wotmolwjenje na to samo prjódź a bu to samo wot zhromadzizny za wubjernie zpoznate. Teho runja dosta so wša khwalba wudželkjej k. duch. Jakuba, w kotrymž bě wón woprijeće dotalnych maćičnych spisow ministerstwu rozestajał. Wubjerk wobzankny wobej pismje z připoloženymi maćičnymi wustawkami na wysokje zastojnство pôslać. — Wot k. Jakuba bu namjet stajeny, zo bychu so šulskim knihownjam maćične spisy darmo dawale, je-li bychu wot tych pjeńez, kiž z nich wupożcťowanja wikuja, něsto maćicy wotedali. Namjet bu za dobry spóznaty.

D.

Do pokładnicy

towarzystwa maćicy serbskeje

plaćachu wot jutrow 1851 hać do jutrow 1852.

a) po 1 tl. 10 nsl. k.k. Jakub Philipp Pjech, kanonikus kap. na budyskim tachantstwie a farar při serb-

skiej cyrkwi; **Mikławš Wałda**, kubler a rychtař w Ralbicach; **Jakub Błažik**, kubler w Ralbicach; **Jan Hejduška**, klóstrski hajnik w Lazku 2 tl. 20 nsl.; **Michał Kokla**, kapłan a sulski direktař w Seitendorfje; **Michał Rjełka**, žiwnosćeř w Kóslowje; **Jan Lahoda**, farař w Kholmje; **Dr. Adolf Klin**, radny knjez a policijski direktař w Budyšinje; **Ernst Bohuwér Jakub**, farař při michałskjej cyrkwi w Budyšinje; **Michał Haška**, kanonikus kap. kantor na budyskim tachantstwje; **Michał A. M. Buk**, direktař tachantskjeř ſulje w Budyšinje; **Jakub Kućank**, přeni kapłan při serbskjej podjanskjej cyrkwi w Budyšinje; **Michał Domáška**, farař w Nosačicach; **Jan Kulman** wučeř w Wojerecach; **Korla Theodor Wjaceka**, diakonus při michałskjej cyrkwi w Budyšinje; **Dr. Franc Přihonski**, kanonikus kapitularis scholastikus na budyskim tachantstwje; **Bohuwér Mućink**, wučeř w Zemicach; **Handrij Seileř**, farař w Lazu 2 tl. 20 nsl.; **Handrij Mućink**, khěžník w Walowach; **Mikławš Smoła**, kanonikus kap. senior na budyskim tachantstwje; **Jakub Buk**, wučeř na podjanskim seminaru w Budyšinje; **Jan Palman**, čeſliski z Bjedruska; **Michał Kumer**, mlynk w Lazku; **Mikławš Kokla** farař w Njebjelčicach; **Jakub Wańska**, farař w Wotrowje; **Hjerman z Damnitz** nad Skaskowom; **Jan Jermis**, hoſcenecar na dwórniſcu w Budyšinje 2 tl. 20 nsl.; **Jakub Mróz**, farař w Grunawie; **Jan Ernst Mróz**, kubler w Hodžiū; **Jan Awgust Warko**, kand. duchomnſta w Jabłońcu; **Handrij Bróska**, farař w Budestecach; **Korla Bohuslav Hika**, wobsedzeř knihičiſceře w Budyšinje; **Petr Brězan**, farař w Ralbicach; **Petr Sołta**, druhí kapłan w Kulowje; **Jurij Bjeňš**, kupjelanski hoſcenecar w Smječkjecach 2 tl. 20 nsl.; **Jan Hrabietka**, duchomny knjez a professař w Draždžanach; **Jakub Wjeńka**, kralowski kapłan w Draždžanach; serbski seminar w Prazy; **Mikławš Jaesławek**, stud. duchomnſta w Prazy 2 tl. 20 nsl.; **Anton Slaviček**, præses serbskjeho seminara w Prazy; **Hjendrich Krügař**, farař w Poršicach; **Korla Jeně**, kand. duchomnſta z Čornjowa; **Jurij Mikławš Wawrik-Jězorka**, pôstski zastojnik w Starohrodźje; knjeni Awgusta Pfennigwerthowa, hoſcenecarka k złotej krónje w Budyšinje; **Franc Hugo Seyfert**, ryčník a aktuar na budyskim tachantstwje; **Jakub Nowak**, vikar na budyskim tach.: **Handrij Kral**, wučeř na Židowje; **Kurt Hjendrich Ernst hrabja z Einsiedel** nad Minakałom atd., stawski knjez nad Reibersdórfom atd. w Minakalje; **Bjedrich Samuel**

Ludewig, inspektor w Minakalje; Awgust Więaz, z kralowskjeho młyna pola Budyśina; Awgust z Ješki, kapitan a ryćeřkubler nad Lěskjej w Lěskjej; Hjerman Ferdinand Webla, notar w Budyśinje; Jan Więaz, kubler w Prišecach; Jan Ponich, kubler w Mješicach; Jan Garbař, wučer w Minakalje; Julius Eduard Wjelan, farař w Slepom; Jukub Žur, vikar na budyškim tachantstwie; Dr. Jan Nowotny, farař w Hóznicy; Jaroměr Hjendrich Imiš, farař w Wóslinku; Miklawš Smoła, kapłan w Ralbicach; Handrij Libša, póstski zastojnik w Draždžanach 2 tl. 20 nsl.; Jan Laras, zahrodniski kónduktor w Jablonowje w wječornych Prusach; Jan Mlynk, tyšeřski mištr w Zaryču; Jakub Wornar, stud. duchownstwa w Prazy, 2 tl. 20. nsl.; Jan Więaz, kubler w Pomoreach; Jan Rabowski, kubler w Pomorzech; Robert Räda, farař w Hučinje, 2 tl. 20 nsl.; Hjerman Lóca, stud. filologije w Lipsku; Korla Biedrich Kiršnař, kantor w Bukjecach; Ernst Rychtař, ryčník w Budyśinje; Jan Ernst Smoler, knihikupe w Budyśinje; Awgust Kłosopolski, ryčník w Lubiju.

b) po 25 nsl. k.k. Jurij Pawlik, krawski mištr w Jitku; Jan Bohuwér Michałk, wučer w Kotecach 1 tl. 10 nsl.; Jakub Buk, gmejnski prjódkstejer w Zejicach; knjeni Thomašowna, rodž. Halkowna w Mužakowje; Michał Söna, čeſliski mištr w Kulowje; Jan Domaška, kubler w Komorowje; Bohuwér Falten, khěžer na Židowje; Jan Rostok, wučer w Drječinje.

Hjewak darjachu: k. Julius Eduard Wjelan, farař w Slepom 20 nsl.; k. Awgust Kłosopolski, ryčník w Lubiju 20 nsl.; knjeni Thomašowna, rodž. Halkowna w Mužakowje 5 nsl.; k. Wawrik-Jězorka, póstski zastojnik w Starohrodžje jenu akejnu na 5 tl. a dan 7 nsl. 5 np.; k. Handrij Seiler, farař w Lazu 10 tl.

W o p r i j e c j e.

Zynki našeje ryče. Wot J. Buka. . . .	Str. 153
Dróbnostki.	- 203
Rozprawy wo naležnosćach towarzstwa. . . .	- 204

Časopis towarzstwa maćicy serbskjeje, kaž tež druhje z jeje nakładom abo pomocu wukhadżace knihi, dostawaja so pola k. Smolerja w jeho knihařni w Budyšinje.

Towarzstwo maćicy serbskjeje chce so přez wudawanje dobrych narodnych a naukowych pismow, kaž tež časopisa za nawjedzitoś serbskjeho luda po móžnosti starać. — K towarzstwu móže kózdy w kózdom času přistupić, a jeho stawy so do dweju rjadomnjow dźela, kotrejuž prěnja tu kwhilu lětuje 1 tl. 10 nsl., druga pak 25 nsl. przedzapłaciejo składowaé dyrbi, a za to stawy 1. rjadomnie časopis a wot towarzstwa wudowane knihi, stawy 2. rjadomnie pak jenož tute knihi darmo dostawaja. — Štóż k towarzstwu přistupi, dostanje přistupny list a z tym prawiznu wot k. Smolerja towarzstwowe pisma wotebjerać. — Lětne dokhody so porjadnje po dwémaj třecinomaj za wotpohlady towarzstwa naloža, jena třecina so pak jako towarzstwowy poklad na daň wupožči. — Towarzstwo so přez předstejerstwo a wubjerk, kiž ma w Budyšinje swoje sydlo, wodzi a zastupuje, a kózde lěto ma so prěnju srjedu po jutrach powšitkomna zhromadźizna w Budyšinje. — Dobrowólne dary do pokladnicy a do knihownje so rad přibjeraja. Wšitkje za knihownju postajene knihi budže maćičny knihownik, seminarski wučer w Budyšinje, k. Buk, z bydtom w katholskim seminaru, přibjerać, přepošlanje knihow z czuby pak njech so přez Smolerjowej knihařnu k dalšemu wobstaranju na njeho stawa. Štóż pak te přinoški nastupa, kotrež so wot stawow towarzstwa płaća, abo pjenježne dary, kotrež so hjewak dočakać dadža, te móže kózdy pak sam, pak přez jeneho maćičnego zastojnika k pokladnikowej towarzstwa, k. Pjekarjej, kantorej při cyrkwi sw. Michała w Budyšinje wobstarać.

Za časopis postajene rukopisy maja so k redaktorej pôstać a wšitkje za maćicu spisane wudžetki pola k. kanonikusa Haški abo pola k. duchomneho Jakuba w Budyšinje wotedać.
